3 1761 07967736 5

PT
9735
A16
1872

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/minnesbilder00blan

SAMLADE ARBETEN

AF

AUGUST BLANCHE.

MINNESBILDER.

Med författarens lefnadsteckning af Ad. Hedin.

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

LIBRARY
APR 30 1976
UNIVERSITY OF TORONTO

PT
9735
A16
1872

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1872.

Innehåll.

August Teodor Blanche. Lefnadsteckning af Ad. Hedin . . . 1.

Minnesbilder:

Carl August Adlersparre 133.
Carl Adolf Agardh . . . . 74.
Johan Niclas Ahlström . . 49.
Carl Henrik Anckarsvärd 109.
Theodor Bergelin . . . . . 176.
Johan Berwald . . . . . . 115.
Bernhard v. Beskow . . . . 162.
Herman Bjursten . . . . . 210.
Albert Vilhelm Björck . . . 151.
Vilhelm v. Braun . . . . . 95.
Ole Bull . . . . 91.
Otto Edvard Carlsund . . 206.
Georg Theodor Chiewitz . 138.
Magnus Jac. Crusenstolpe 184.
Carl de Geer . . . . 113.
Louis de Geer . . . . 140.
Pierre Deland . . . . 136.
John Ericsson . . . . 131.
Sven Erikson . . . . 214.
Jacopo Foroni . . . . 66.
Zelma Hedin . . . . 194.
Gustaf Hierta . . . . 83.
Lars Hierta . . . . 144.
Axel Emanuel Holmberg 108.
Elise Hwasser . . . . 196.
Johan Johansson . . . . . 86.
Johan Peter Lefrén . . . . 122.
Emanuel Limnell . . . . . 100.
Adolf Fredrik Lindblad . 203.
Abraham Mankell . . . . . 222.
Gabriel Marklin . . . . . . 56.
Gustaf Henrik Mellin . . . 180.
Gustaf Adolf Montgomery 105.
August Max. Myhrberg . . 217.
Edvard Nonnen . . . . . . 128.
Sven Adolf Norling . . . . 69.
Carl Anton Petterson . . 159.
Magnus Martin af Pontin 64.
Rachel . . . . 62.
A. F. Reuterskjöld . . . 148.
Emil Roberg . . . . 76.
Jeannette Stjernström . . 45.
Anders Magn. Strinnholm 124.
Oscar Patrick Sturzen-Becker . . . . 166.
Pehr Erik Svedbom . . . . 53.
Johan Peter Theorell . . 102.
Johan Henrik Thomander 200
O. U. Torsslow . . . . . . 153.
Sara Fredrika Torsslow . 81.
A. O. Wallenberg . . . . 171.
Per Westerstrand . . . . 59.
Per Henrik Widmark . . . 118.
Carl Edvard Zedritz . . . 78.

August Blanches begrafning . . . . 225.

AUGUST TEODOR BLANCHE.

"Ofta af en händelse, men någon gång äfven "med flit", som det heter, kommer jag till en viss trakt af hufvudstaden. Det är trakten af Klara sjö, det är den s. k. Sporrongska gården, hvilken bildar ett helt qvarter, hvaraf tre sidor vetta åt Klara vestra kyrkogata, Karduansmakare- och Lilla vattugatorna. Den fjerde begränsas nu, som förr, af ett högt plank; men bakom detsamma fanns i min barndom en större gård, bakgården kallad. Den sträcker sig ned till Klara sjö, hvarifrån en puss trängde något djupare in i sjelfva gården. Det var ett instängdt, grumligt vatten; men som barn har jag sett sol och måne spegla sig deruti, sol och måne, som räcka till för allt och förakta intet.

"Träder jag från Kyrkogatan in genom den låga, men djupa hvalfbågen, inkommer jag först på hufvudgården. Der har jag, som förr, smedens verkstad till höger, och till venster något längre ned vagnmakarens. Jag dröjer gerna en stund på denna gård, lyssnande till hammarens slag och sågens rasslande. Dessa olika ljud äro mig väl bekanta. Hammaren är lika gladlynt som förr, och sågen lika fnurrig. Men helst vänder jag mig om och kastar en blick upp till vindskupan två trappor upp midt öfver hvalfgången, liksom jag också lika träget betraktar de bägge vindskuporna, som vetta åt Karduansmakaregatan, ty ur dessa tre vindskupor har jag såsom mycket liten tittat

fram och då mycket förvånat mig öfver allt hvad jag såg, i synnerhet öfver en hop skutvimplar, som öfver taken visade sig, och det dröjde länge, innan jag begrep hvad det var för ena tingestar som, än oroliga och än lugna, oupphörligen bytte plats med hvarann. Somliga af dem voro runda, sågo ut som stora svarta ögon, och när de stirrade på mig, blef jag rädd.

"Men står jag länge och ser så der uppåt, så kommer något fram ur ögonlocket, som lägger sig emellan blicken och vindskupan; men det skymmer ej, det är som vore det af kristall, och genom kristallen ser jag, hur jag deruppe, derinnanför lyftes upp på fönsterpallen af en troget vårdande hand och lyftes ner igen, ser mycket annat i detta hem för många bekymmer, hvilka likväl aldrig öfverstego moderskärlekens höjd, större och omätligare än dessa."

Med dessa ord tecknade August Blanche 1863, i den rörande berättelse som öppnar fjerde delen af "Bilder ur verkligheten", det barndomshem, dit han kort efter sin födelse åtföljde sina föräldrar. Med det glädtiga minnet af sorglösa lekar blandar sig ett allvarligt intryck af torftiga lefnadsvilkor och rastlöst arbete, och öfver allt detta lyser den trofasta hågkomsten af *En Moders* försakande ömhet.

Blanche föddes i Stockholm den 11 september 1811. Hans fader, hofslagaren Jakob Blank, af en vallon-familj som inflyttat till Sverige, hade antagit detta namn i stället för det ursprungliga Blanche, hvilket sedermera af samtliga barnen återtogs. Hans moder, född Hedberg, som under mannens senare, sjukliga år förestått yrket, fortsatte det ännu länge efter hans död 1830, till en början i Sporrongska gården, sedan i den von Ham'ska, af hvilken Blanche lemnat en så täck bild uti den inledning till en berättelseföljd, kallad "Ekströms paradis", hvilken blef hans pennas sista alster. Efter ännu ett ombyte af hem och verkstad flyttade hon slutligen till "Blanches Malmgård", der hon afled 1858.

August Blanche var äldst bland åtta syskon. År 1819 inskrefs han i Klara skola, hvarjämte enskild handledning i studierna meddelades honom först af ett på sin tid bekant original, den språklärde s. k. "araben" Holm, sedermera af kollegan i Klara skola Vretberg, hvilkens sorgliga slut Blanche anses ha skildrat i berättelsen "Magister V:s död" i tidningen Freja för år 1839. Minnena från skoltiden, som alltid förblefvo honom kära och ännu på äldre dagar qvarstodo i sällsynt friska färger, ha lemnat honom uppslag eller ämnen till ej få bland de berättelser, som ej blott kallades, utan ock voro sanna "Taflor ur lifvet och naturen", trogna "Bilder ur verkligheten". Bland kamrater, hvilka sedermera liksom han skapade sig ett namn, må anföras Öfverström, hvilkens vackra minnesruna han tecknat i berättelsen "Han är för god"*), Sturzen-Becker och A. E. Holmberg, hvilkas af Blanche författade minnesbilder läsas i detta häfte, C. A. Hagberg, Kiellman-Göranson samt Fr. Deland. Bland sine lärare var han med synnerlig tillgifvenhet fästad vid skolans konrektor Jakob Ekelund, hvilken han egnat ett äreminne, ej i den sedvanliga stilen, men ej derför af mindre värde, i den berättelse**), som bär den vördade lärarens namn. "Det utgör min ära", säger han, "att hafva varit en af de få bland hans elever som, ehuru barn och trots den grumliga ytan, förstod att värdera detta hjerta af renaste guld, detta snille af de ädlaste perlor. Mången afton efter skoltimmens slut satt jag uppe hos honom vid hans skrifbord, efter hans diktamen skrifvande hans lärobok i gamla historien, som upplefvat så många upplagor". En helt annan bild möter oss i teckningen af rektor Trysén, "trivialskolans despot", en verklig typ af den nu försvunna generation af lärare, som för att styra och bilda sine undersåtar knappast kände något annat medel än färlan***).

*) Jfr *Bilder ur verkligheten*, V, 129.

**) Dersammastädes, I, 37.

***) Jfr å anf. st., IV, 15, berättelsen om «Djefvulens grasserande i Klara skola år 1826».

Från Klara skola inträdde Blanche 1827 på Stockholms gymnasium. Två år senare aflade han i Upsala studentexamen och inskrefs i Stockholms nation hösten 1829. Sedan han 1832 tagit juridisk-filosofiska samt kameralexamen, inskrefs han i räkenskapsverken, men återvände efter några år till universitetet, der han 1838 aflade juris kandidat-examen, hvarefter han samma år antogs till e. o. kanslist i justitie-revisionen samt förordnades till vice auditör vid Svea artilleri-regemente, från hvilken sist nämda befattning han 1853 tog afsked. Hans afsigt att egna sig åt den juridiska ämbetsmannabanan förde honom för ett års tid till Norrland, der han i ämbetet biträdde en landtdomare och äfven hade hofrättens förordnande att hålla extra ting; men inom kort var han för framtiden fästad vid pressen, vitterheten och teatern. Han hade 1838 anonymt utgifvit tvänne tillfällighetsskrifter, som ådrogo sig betydlig uppmärksamhet, nämligen "Publiken, och Tidningarna eller den rysliga tuppfäktningen", hvilken samma år upplefde sin andra upplaga och öfversattes på norska, samt "Rabulisterne". Dessa dramatiserade tillfällighetsskrifter, som helt och hållet sprungit fram ur den då varande situationen samt lefva och röra sig uti idel hänsyftningar på allehanda politiska ställningar och förhållanden för ögonblicket, röja en icke ringa grad af den satiriska styrka, som från författarens senare arbeten är väl bekant, men förutsätta, för att rätt uppfattas, en noggrann kännedom om det inre af dagens historia då för tiden, hvadan vi ej längre skola uppehålla oss vid dem. Dessa förstlingar af hans penna borde dock här nämnas, emedan de för honom öppnade tillträdet till den periodiska pressen.

Tvänne år förut hade boktryckaren A. G. Hellsten grundat *Freja*, som då kallades "veckoskrift i literära och blandade ämnen" och företedde ett tämligen obetydligt innehåll. Från och med 1837 framträdde hon i prydligare drägt och ökadt format, förvandlad till en halfveckotidning, som

visserligen fortfarande behöll åtskilligt lättare, "blandadt" gods, men hvars literära och teater-kritik röjde både sjelfständighet och skicklighet, hvarjämte hon började befatta sig med den inrikes politikens ömtåliga frågor, så att redan efter några månader tryckfrihetens högste väktare, hofkansleren, hos justitiekanslersämbetet anmälde Freja till åtal inför Stockholms kämnersrätt. Det var en af den tidens många *causes célèbres*, som hade föranledt det käcka uppträdande, för hvilket åklagaren yrkade urbota bestraffning. När nämligen Sjöförvaltningen, med grefve Cronstedt i spetsen — hvilken tycktes så fatta sin titel af contre-amiral, "att det är en amiral som handlar tvärt *emot* hvad honom befalles" — visade sig nog reformlysten att "reformera öfverhetens egna stadganden"*), fordrade Freja, att de brottslige ledamöterne af Förvaltningen borde af justitieombudsmannen åtalas för ett tilltag, som tidningen betecknade såsom "förfalskningsbrott". Tidningen undslapp med 200 rdr böter för vrängda framställningar, men lät sig af denna första varningsgrad så mycket mindre skrämmas tillbaka från sin nyss beträdda politiska bana, som händelserna inom landet både mer och mer påkallade och gåfvo ökad vigt åt en rättsinnad opposition. Med år 1838 är Frejas plats i de politiska tidningarnas led tydligt gifven, och sagda år inträdde Blanche i dess redaktion, hvilkens ledning han sedermera öfvertog och innehade till slutet af år 1842.

Åren 1838—1842, eller tiden närmast före och efter samt under den märkvärdiga 1840 års riksdag, utgöra ett innehållsrikt skifte i vår nyare politiska utveckling. Geijers s. k. affall 1838 hade gifvit den doktrinära ultra-konservatismen en dödsstöt. Pressen, som mer och mer vidgade

---

*) Förvaltningen hade egenmäktigt ändrat ett genom kungl. bref till tryckning faststäldt reglemente. Tidens krönika förtäljer, att de skyldige ledamöterne låtit sig till denna uppstudsighet förledas af en högt stående och oansvarig person.

området för sin granskning af de allmänna ärendena, hade nu uppstigit till en makt, hos hvilken de frisinnade elementen inom riksdagen kunde finna en kraftig bundsförvandt och en väl behöflig föreningspunkt. Jämte de rent politiska angelägenheterna, främst representations-reformen, trängde sig äfven andra frågor af den djupaste betydelse mer och mer fram i förgrunden. Det var tidpunkten för den kraftigaste nykterhets-agitationen. Handels- och näringslagstiftningens qväfvande tvångsbud angrepos med växande styrka. Genom 1838 års författning om mosaiske trosbekännare, genom den ryktbara år 1841 utgifna och åtalade boken om *Strauss och evangelierna,* samt genom metodistpredikanten G. Scotts uppträdande härstädes och den deraf förorsakade striden 1838—1841 bragtes frågorna om den vetenskapliga forskningens rätt, om statskyrka och religionsfrihet på dagordningen. Den uppståndelse, som Almqvist 1839 framkallade genom *Det går an,* stannade ej inom den literära verlden och var, ehuru nu mest förgäten, ej utan sin verkan i denna jäsningens tid. Efter tre årtiondens tystnad vaknade åter skandinavismen till nytt lif, kraftigare än någonsin, visserligen ej utan en politisk anstrykning, men omedelbart riktad på vidgad, andelig samfärdsel. “Lader os forene os“, sade Örsted, “lad sex millioner skandinaver lægge deres åndelige vægt i én vægtskål, og sandelig, man skal ikke finde den for let“. Nu togo studentbesöken sin början allt ifrån 1838, nu samlades Nordens naturforskare under ledning af Berzelius, Hansteen och Örsted, första gången 1839, nu var de gemensamt nordiska literära .företagens gryning (“Brage og Idun“, “Hertha“). Under efterdyningen af händelserna i Norge 1836—1837 blef den första unionskomitén tillsatt 1839(—1844). Och slutligen gjorde 1840 års riksdag epok i vår konstitutionela historia.

Å andra sidan såg man regeringen, motvillig mot den nya tidsriktning, som hon ej förstod och hvari hon envisades

att blott finna ett bemödande att "göra all regering omöjlig", genom sitt både görande och låtande utmana ett allt mer kring sig gripande missnöje och sjelf smida vapen åt sine motståndare, då hon med lika ringa laggranhet som klokhet sökte stäfja den närgångna granskningen af hennes planer och handlingar. De "menlösa" tiderna voro oåterkalleligen förbi, men förblindelsen ville lika fullt upprätthålla "allenastyrandets" seder och bruk. Mot den stigande missbelåheten satte man sådana kraftåtgärder som rättegången mot Crusenstolpe och den fällande domen å tre års fängelse 1838—1841, en outplånlig nesa, ej för den anklagade, utan blott för höge vederbörande och deras verktyg. Ett ömkligt spioneri, småaktiga förföljelser mot misshagliga personer och tidningar, en rädsla för den allmänna meningen, som blott allt för tydligt röjde sig i de manhaftiga mått och steg, hvarmed man ville imponera, en regeringskonst som, med sina påtryckningar på domaremakten och med sitt godtyckliga och korrumperande "tillsvidare-system" i förvaltningen, mera smakade af polis än politik, utgöra de hufvudsakliga dragen i taflan af dåvarande styrelses skaplynne och verksamhet. Så rustad, mötte man oppositionen å 1840 års riksdag och uttömde sina krafter i fruktlösa ansträngningar att genomdrifva betalning af kabinettskassans skuld!

Under dessa förhållanden höjde sig den periodiska pressen i vårt land till en betydelse, som den tillförene aldrig egt, och kring denna tidpunkt infaller Blanches första publicistiska verksamhet. Det var 1838, som förut nämdes, Blanche började lemna bidrag till Freja, hvilken kort efter Crusenstolpes rättegång och de derpå följande, hufvudlösa kraftåtgärderna på Stockholms gator hade blifvit indragen för en artikel om hästgardet, genom hvars försorg "bandet mellan styrande och styrde skulle tillknytas med blodlefrar". Samma artikel blef ock åtalad, men tidningen frikändes och utkom efter några veckor under titel "Nya

Freja", indrogs åter hösten s. å. och ändrade namnet till "Nyare Freja". Ännu en namnförändring egde rum, då bladet vid slutet af näst följande år utvidgade sitt format och kallade sig "Nyaste Freja".

Den sedermera så fräjdade teater-, roman- och novellförfattarens ungdomsarbete i Freja har blifvit orättvist underskattadt, såväl af ett yngre slägte, hvilket derom intet känt, som äfven af ett äldre, hvilket redan glömt pressförhållandena för tretio år sedan. Af hans storhet som berättare finner man visserligen här föga spår: sitt mästarskap i denna genre, hvilken hans yppersta alster tillhöra, nådde han först efter att ha genomgått en tvåfaldig skola, det omfattande dramatiska samt roman-författarskapet. Han har ock sjelf sedermera underkänt sine förstlingar inom denna art. Ett och annat uppslag, en eller annan situation återfinner man i hans senare arbeten, men såvidt vi kunnat märka, är det knapt mer än en enda novell från denna tid som han sjelf sedermera så känts vid, att han låtit den ånyo utgifvas i väsentligen oförändradt skick*). Men om det ock, på detta område, är begynnaren, ännu mycket långt från sin mognad, vi möta, bör lefnadsteckneren ej derför glömma denna hans publicistiska verksamhet, ty hon har både utöfvat en ej så ringa inflytelse på hans egen personliga utveckling och derjämte ej saknat sin betydelse för vårt offentliga lif. Hvad det förra vidkommer, visar det sig lätt, att hans ledning af en politisk tidning och författarearbete i densamma utgjorde en ej förkastlig förberedelse för hans framtida deltagande, ett par årtionden senare, i det politiska lifvet: om många samhällets brister och behof fick han härigenom en närmare kännedom, liksom ett starkare intryck af dem, än som vanligen är möjligt för den, hvilken blott åskådar, men ej tager verksam del i striderna på offentlighetens slagfält.

*) «Skomakärens dotter», omtryckt 1864.

Beträffande åter det senare kan det ej nekas af den, som gör sig mödan att genomgå de nu glömda bladen, att Freja egde redbara förtjenster såsom pressorgan och hade en plats att fylla i den politiska diskussionen. Vi ha förut erinrat om hennes allvarsamma och sjelfständiga literära kritik. Hvad polisvälde och polisvåld för tretio år sedan ville säga, har det yngre slägte, som derom intet minnes, svårt att föreställa sig; så mycket större skäl har man att tacksamt erinra sig en tidning, som med nit och skicklighet bekämpade det brutala godtycket och förfäktade allas likhet inför lagen. Hvad angår de rent politiska frågorna, kan åtminstone sägas, att Freja oförskräckt gjorde en oberoende mening gällande, lika litet skonsam mot liberale vänner som mot konservative motståndare.

Vid bedömandet af Frejas politiska hållning må man emellertid ej lemna följande omständigheter ur sigte. Den nutida läsaren skall utan tvifvel ofta tröttas af den allt för ymniga tidningspolemiken och stötas af dess personliga skärpa. Ingendera delen var för Freja allena utmärkande; sådant var den tiden allmänt gängse. Freja förklarade sjelf en gång, att tidningspolemiken vore "ingenting mindre än absolut nödvändig, så vidt ej tidningarna skola få handla fullkomligen egenmäktigt och öfverlemna sig åt hvilka egoismens och egennyttans ingifvelser som helst." Också är det visst ej oförklarligt, att en tidningspolemik, som i detta ögonblick skulle vara omöjlig, då både af tidningarna och allmänheten kunde anses oumbärlig. För ett fjerdedels sekel sedan började man allvarligt påyrka den följd af reformer, som i våra dagar uppnått ett epokgörande stadium. Härunder har en ombildning af det allmänna tänkesättet egt rum och, i det hela, en större enighet, än någonsin förut, rörande de stora samhällsfrågorna åvägabragts. Men på den tid, vi nu tala om, stod allt detta ännu i sin första begynnelse, oklart och omtvistadt, i ett svall af skilda meningar, som urladdade sig i tidningspolemiken.

Hvad särskildt angår de personliga, karrikerande hänsyftningar, som nu skulle anses alldeles otillständiga, bör ihågkommas, att de tillhörde dåtidens allmänna tidningston och betraktades såsom ett skäligen oskyldigt bihang, hvilket liksom "hörde till pjesen". Slutligen må anmärkas, att i Freja medarbetarnes individuela öfvertygelser och åsigter hade ett något större spelrum, än eljest inom den periodiska pressen var vanligt. Tidningen gaf sålunda vid ett tillfälle till känna, att hennes redaktion utgjordes af flere personer, "af hvilka ingen till sin öfvertygelse och sina åsigter är slaf under *en* allenastyrande". Detta förhållande tjenar till förklaring af ett och annat, som eljest skulle öfverraska läsaren. Man märker nämligen i vissa fall någon brist på solidaritet mellan de idéer och syften, man ovilkorligen tänker sig inskrifna i en politisk tidnings program, såsom t. ex. när Freja 1838 häftigt deltog i anfallen å de mosaiske trosbekännarne och den bekanta förordningen om deras rättigheter af 30 juni 1838, som den mellan låtsad kraft och erkänd svaghet vacklande styrelsen snart derpå genom en ny kungörelse af 21 september s. å. bortförklarade.

Under de lifliga fäjderna, på vers och prosa, med sine kolleger glömde Freja emellertid ej att, i mera positiv och direkt form, uttala sig öfver företeelserna inom regeringen och representationen, och glömdes ej heller af de ömtåligheter, hon litet emellan råkade att såra. På anmälan af krigshofrätten åtalades tidningen 1841, men blef äfven den gången frikänd. Med utrikes förhållanden befattade Freja sig icke.

Att Blanche med utgången af år 1842 lemnade Frejas redaktion, hvarefter hans flitiga arbete såsom författare för scenen tog sin början, föranleddes åtminstone i viss mån af en tidningsstrid, ur hvilken han dock gått som segrare. Under då varande egarens och hufvudredaktörens af Aftonbladet frånvaro på en utländsk resa sommaren 1842 före-

stods nämda blad af C. J. L. Almqvist. Freja hade ej blott utan undseende behandlat den afgudade författarens *Det går an*, utan ock för öfrigt tillåtit sig en kritisk, i stället för en oinskränkt beundrande, hållning gent emot den af Palmblad så kallade "Törnros-kulten". Blanche hade dess utom lemnat ett särskildt, naturligtvis mot Almqvists beryktade skrift riktadt, bidrag till "Det går an-literaturen" medelst sin 1840 utgifna *Sara Videbeck, En tafla ur lifvet.* Emellertid hade allt detta ännu ej föranledt någon förklarad fiendskap. Men under Almqvists tillfälliga befattning som chef för Aftonbladet utbrast en liflig politisk polemik mellan detta blad och Freja, hvilken senare ock samtidigt innehöll en allvarsam kritik af Almqvists *Gabriële Mimanso.* För att göra sig qvitt den obeqväme motståndaren, tillgrep Almqvist den utvägen att vända sina anfall mot en tredje, fullkomligt ovidkommande person, hvilken till Blanche stod i det närmare förhållande, att Almqvist hoppades på detta sätt bringa Freja till tystnad. Sedan han med en i dunkla ordalag hållen uppsats börjat denna taktik, lät han genom Crusenstolpe underrätta Blanche om sin afsigt att, derest ej Freja upphörde att angripa Almqvist, vare sig i hans egenskap af författare till allmänt kända skrifter eller såsom interims-chef för Aftonbladet, öfverflytta striden till det nya fält, han redan genom nyss antydda uppsats beträdt. Mot Almqvists förnekelse af detta beteende, för hvilket Freja genast drog honom inför offentlighetens domstol, uppträdde Crusenstolpe med en redogörelse för det uppdrag, han haft att utföra, hvilken ej lemnade något tvifvel öfrigt om arten af det förfarande, hvartill *Går an*-författaren gjort sig skyldig. Ehuru Blanche, såsom karakter och publicist, gick fullt oskadad ur denna strid, lärer dock dess bitterhet väsentligen ha medverkat till hans beslut att lemna den politiska pressen och på ett annat område pröfva sina rika gåfvor.

Teatern hade alltid egt och behöll allt framgent Blanches varma sympatier. Liksom han år 1868, inemot slutet af sin bana, i ett glänsande tal i riksdagens andra kammare försvarade den kungliga teatern, hvilkens årsanslag från statsverket man hotade att indraga, hade han jämt tretio år förut, 1838, haft sin del i den reform, hvarigenom den akademiska senaten i Upsala upphäfde den förvisningsdom, som från den lärda staden dittills uteslutit den sceniska konstens offentliga utöfning. De akademiske fäderne hade ej utan bekymmer sett, huru ungdomen, med en för studierna betänklig tidsspillan, inöfvade och uppförde "studentspektakel", såsom ersättning för ett efterlängtadt nöje, hvilket man vägrade dem att i vanlig ordning söka. Då Blanche under dessa förhållanden passade på att visa vederbörande den enkla utvägen, att öppna universitetsstadens portar för en teatertrupp, och denna erinran upptogs på ett sätt, som visade att man funnit den behjertansvärd, uppmanade han Pierre Deland att ingå med en ansökan, som ock af akademiska konsistoriet, om än med vissa inskränkningar, förordades och af kanslersämbetet bifölls.

Samtidigt med Blanches afgång från Frejas redaktion hade kungliga teaterns i årtionden bekämpade monopol å de offentliga dramatiska föreställningarna i hufvudstaden måst gifva vika, och Anders Lindeberg, som i striden mot detta envälde öfver sitt hufvud nedkallat den namnkunniga dödsdom, hvilken befans mindre besvärande för honom än för anstiftarne, hade omsider den glädjen att den 1 november 1842 inviga Nya, sedermera s. k. Mindre teatern i Stockholm. Blanches verksamhet för denna scen började med ett fyra akters lustspel, *Positivhataren*, som uppfördes första gången d. 21 mars 1843. Af de tretiosex teaterstycken, som Blanche författat, bearbetat, eller försett med kupletter och af hvilka omkring två tredjedelar äro tryckta, tillhörde ej mindre än hälften från början Nya

eller Mindre teatern. Hans fruktbaraste period som teaterförfattare infaller under de närmaste tio åren, sedan han lemnat pressen; blott ett mindre antal af hans arbeten härröra från en senare tid intill 1860. Under samma tidrymd skref han, 1847—1851, sina romaner: Flickan i Stadsgården, Vålnaden, Banditen, Första Älskarinnan, Sonen af Söder och Nord, samt af sina större berättelser Jernbäraren och Kråknästet, utom flere mindre, som sedan intagits i hans samlade taflor och berättelser. Det är en omfångsrik produktion, sammanträngd inom ett årtionde, vid hvilken vi ett ögonblick vilja dröja, dock icke för att försöka en estetisk anatomi efter konstens regler af Blanches vittra skapelser, ty dertill brista oss i lika grad håg och förmåga.

I fråga om hans dramatiska arbeten har kritiken varit tämligen ense om att bekräfta den populära uppfattningens dom, hvilken i Blanche helsat det nyare svenska lustspelets både grundläggare och hittils främste författare. Om han i sina romaner röjer inflytelse af utländska förebilder, stod han deremot såsom lustspelsdiktare på sjelfständig, inhemsk botten, tecknande med slående åskådlighet de karakterer, seder och lefnadsförhållanden, som den finaste iakttagelseförmåga för honom uppenbarat. Om han ofta lånade uppränningen eller, att så säga, en yttre stomme till sina dramatiska alster, målade han dock ej, efter främmande mönster, taflor af ett främmande lif och åskådningssätt, af främmande seder och oseder, af ett främmande bildnings- och samhällsskick, utan bilder ur den hemmets verklighet, som rörde sig rundt omkring honom. Härigenom hafva de i och för sig sjelfva en varaktig betydelse för vår literatur. Derjämte hafva de verkat vägbrytande genom att för efterföljare anvisa nya områden, hvilka man dittils ej vågat göra sig till godo för en inhemsk dramatisk utveckling. För vitterhet och konst gäller, såsom

för andra yttringar af det menskliga bildningsarbetet, att det är ej blott former, som förbrukas, som ej längre duga och måste ersättas af andra, utan att också ett gammalt innehåll, med all den långa häfdens rätt på sin sida, kan befinnas uttömdt och liflöst samt får lemna rum för ett nytt, hämtadt från förut ringaktade områden och glömda källor. Derför har ock i den nyaste tiden, som företer i de flesta riktningar en mera intensiv nationel utveckling, än någon föregående, den vittra literaturen, der hon gått en förnyelse till mötes, sökt och funnit sin nya lifskraft i de tillgångar, som obrukade och förbisedda legat gömda i de folk- och samhällsklassers inre skaplynne och yttre lif, hvilka förut af dikten ansetts för profana och ej användbara för annat än bi-ändamål. Allt ifrån början vände sig Blanche åt detta håll, vare sig han skref större romaner eller smärre berättelser eller arbeten för scenen.

Der går sålunda genom Blanches författarskap en folklig, man kunde, om ej det uttrycket måhända missförstås, säga en demokratisk hufvudådra. Men hvem kan afgöra, om det var blott det vittra snillets lyckliga ingifvelse, som förde lustspelsförfattaren till de rika malmfyndigheterna i det svenska folklifvet, eller om ej snarare slagrutan, som ledde upptäckarens fjät, låg i det varma hjertats folkliga sinnelag? Hur som helst, här hafva vi ett grunddrag, gemensamt för alla alstren af hans diktkonst, liksom det gaf sin prägel åt mannen i hans dagliga lif och i hans offentliga, medborgerliga verksamhet.

Mindre tydligt än annanstädes framträder detta drag i romanerna, åtminstone vid första anblicken, om det än fins der i tillräcklig styrka, för att i hufvudsaklig mån medverka till det allmänna intrycket på hvar och en. För vanlige romanläsare, ehuru de säkerligen erfara dess tillvaro och, om äfven ej med fullt klar reflexion, låta sitt omdöme deraf bestämmas, döljes det emellertid

något af det invecklade uti intrigen och det spännande i händelsernas gång, som stundom allt för starkt lägga beslag på uppmärksamheten, såsom ock fallet är i den franska romanskolas alster, hvilkens inflytelse på författaren ej kan misskännas. Så i "Flickan i Stadsgården", "Första älskarinnan" m. fl. Och likväl knyter sig, äfven vid läsningen af dessa, trots allt hvad de bjuda af *sensation*, ett lifligt intresse vid just sådana figurer, som den hämndlystne Stork i den förre och den besynnelige tiggaren i den senare. I "Banditen" kunna ej ens en lång kriminal-historias skakande förvecklingar skymma bort de väsentligare egenskaperne af en genomträngande karakterteckning, som låter deltagandet för förvillade och förvildade menniskor mildra den pinande afskyn för deras laster och brott. Slutligen — genom "Sonen af Söder och Nord", der författaren kan synas hafva uppbjudit allt för att tillfredsställa ett öga, som blott uppfattade den effektrikt invecklade kedjan af tilldragelser, de bjärta motsatserne, de bländande skildringarna, går ändock ett sådant strömdrag af lågande känsla för folkets och frihetens sak, att boken deraf lånar några af sina största förtjenster. Utan tvifvel är det ock detta, äfven i Blanches romaner aldrig undanträngda, om ock här blott för den närmare iakttagelsen fullt tydliga, grunddrag i hela hans författarskap, som ännu i dag förlänar de förre en ej ringa tilldragningskraft, sedan dock denna romanform, der den ej stödes af särskilda företräden af annat slag, framkallat öfvermättnadens leda.

Under detta tidskifte, hvilket omfattar såväl största delen af Blanches arbeten för scenen — bland hvilka, vid sidan af lustspelen, "Engelbrekt" och "Läkaren" ej böra förglömmas — som ock romanerna, fortsatte han äfven i ej så ringa omfång den art, inom hvilken han i Freja gjorde sina första lärospån. Vi hafva redan nämnt de två större novellerna från 1845 och 1849; dertill komma vidare "Taflor och Berättelser ur Stockholmslifvet" från

midten af 1840-talet, sedermera införlifvade i de allmänt kända "Taflor och Berättelser". Under det han sålunda sysslade med denna framställningsform, blef tydligen, för den fulländning, han slutligen deri uppnådde, så väl hans dramatiska som hans roman-författarskap en ytterligare skola. Och från den stund han öfvergaf romanen, samt endast undantagsvis befattade sig med teatern, framstår han i den mindre berättelsen såsom den utbildade mästaren utan någon jämförlig like inom Sveriges literatur.

Vi nämnde Blanches sista roman, "Sonen af Söder och Nord". Den är en frukt af hans första vistelse i Paris. Dessförinnan hade han ej obetydligt sett sig om i Sveriges bygder, samt år 1838, om vi ej misstaga oss, äfven besökt Danmark; men först 1850 såg han sin önskan uppfyld att få besöka Tyskland och Frankrike. Hemkommen på sommaren 1851, lemnade han ånyo fäderneslandet samma år och återvände först det följande. Under den förre resan besökte han äfven London, och med denna utflykt är en omständighet förknippad, väl värd att nämnas i hans minnesteckning. England hade inbjudit folken till den fredliga täflingskamp, som kallas första verldsutställningen. Det smärtsamma intryck, Blanche rönte, då han skyndade att bese den skandinaviska afdelningen, gick sedan icke ur hans minne. "Jag glömmer aldrig," yttrade han i Andra kammaren den 26 mars 1867, "en dag i London sommaren 1851 under den första verldsexpositionen. Jag frågade då varande svenske ministern derstädes, om han ännu hedrat den svenska afdelningen i kristallpalatset med ett besök. 'Nej, jag har icke haft tid', svarade han kallt. Det var likväl på en tid, då Sverige behöfde allt deltagande, åtminstone af sina egne söner. Vårt land stod då bokstafligen på schavotten inom en spetsgård af fyra verldsdelar och fyrtio folk, som der uppträdt i industriel täflan, den enda strid, som är gud och menniskor behaglig". Till detta minne kunna vi bifoga, hvad Blanche ej omtalade, att han var

första upphofvet till de ansträngningar, hvarigenom man i sista stund sökte godtgöra de begångna försummelserna, och hvarigenom vi, såsom han under förberedelserna till 1862 års utställning erinrade, måhända tröstade oss sjelfve, men likväl ej förmådde hålla oss skadeslöse för den medömkan, det hån, hvarmed milliontals besökande från verldens alla kanter öfverhöljt den skandinaviska afdelningen "med dess vestgötatyger och vedbodlås". Återkommen från London till Paris i slutet af juni, skref han derifrån till hemmet ett bref, meddeladt i Aftonbladet den 8 juli 1851, flammande af fosterländsk smärta och harm. "Hvad jag vid första anblicken af kristallpalatset genast förstod", yttrar han här, "var att en stor strid kämpats och att en stor seger firats; men en strid utan kula och bajonett, en seger utan blodiga lagrar. I peristilen står fredens gudinna, och hennes leende är himmelens, ty allt hvad menniskoanden kan uppfinna och menniskohanden utföra har grupperat sig bakom henne. Likasom Gud gladde sig åt sitt verk, kan menniskan i kristallpalatset glädja sig åt sitt, ty der är allt ganska godt, allt, allt, utom — — —" Han kastar en blick på de stora industriländernas storartade utställningar. "Äfven det lilla Danmark, med ännu blödande sår efter det kanske svåraste bland alla dess krig, är ett Eldorado emot de tvänne förenade Nordens riken, som likväl hugnats med fredens välsignelser. Det blef randigt för mina ögon", säger han, "vid den svensk-norska afdelningen, ty hvad som först uppenbarade sig för dem, var diverse vådar bomullstyg, med de mattaste färger". Intet af allt det för vårt land egendomliga stod att upptäcka. Han såg det vackraste pelsverket på utställningen i danska afdelningen, han såg kakelugnar från Sydtyskland, skridskor från Paris, men intet sådant från Sverge, ingenting från Åkers styckebruk eller Motala verkstad, han såg eländigt små porfyrvaser, men ej dem från Rosendal, futtiga "proflappar" af siden, ej jämförligt med det, hvarmed vår minister i

Paris klädt ett rum i sitt hotel, inga skulpturer af våre store konstnärer, och till slut en smaklös uppsättning och dekorering, gulbetsade, klumpiga skåp, som knapt en Roslagsbonde skulle vilja ha på sitt samvete. Är det möjligt, utbrister han, att man uppoffrat 13,000 rdr, för att skicka ej industrialster, utan arbetare till utställningen, för att låta landsmän personligen blygas på främmande jord? O de stunder, jag tillbragte framför kristallpalatsets skandinaviska afdelning, voro de sorgligaste i mitt lif. Man borde kunnat se på mitt bedröfvade ansigte, mina tårade ögon, att jag var svensk. Det var, som hade jag haft ett nytt Pultava-nederlag för mina ögon. Ännu återstår mer än två månader för den stora industriexpositionen. Ännu skall mera än en million besökare genomströfva kristallpalatset. Ännu kan mycket göras, mycket tillökas och förbättras, om I blott viljen. Läggen då för ett ögonblick å sido edra ofta småaktiga tvister och tänken i stället på det arma fäderneslandet, hvars anseende inför hela verldens ögon obarmhertigt hånas och mördas. Och viljen I ej, så tillstängen åtminstone det skandinaviska facket, ty bättre än skammen är döden. Förakten icke varningen derför, att varnaren är en af sitt lands obetydligare söner."

De som minnas den tiden veta att berätta, hur detta oförstälda uttalande af den sanning, hvilken somlige ej insett, andre ej velat vidgå, och detta hänförda vädjande till den försagda fosterlandskänslan verkade på sinnena. Följden häraf blef den nya sändning, som på eftersommaren afgick till London och omstämde deras mening, hvilka funnit Sverige uti industrielt afseende "så naket som de Karpatiska bergen".

Sedan Blanche 1852 hemkommit, blefvo de närmaste åren jemförelsevis en tid af hvila i hans literära verksamhet till han i början af 1856 uti Aftonbladet meddelade sina "Berättelser efter klockaren i Danderyd". Från och med 1857 öfvertog han ledningen af Illu-

strerad Tidning, och der offentliggjorde han i rask följd nya samlingar af dessa Berättelser, i hvilka han kan sägas hafva skapat någonting i sitt slag lika fulländadt, som i sjelfva verket inom svenska literaturen hittils ensamt stående — "Hyrkuskens berättelser", "En prestmans anteckningar", "En skådespelares äfventyr", "Taflor ur lifvet och naturen" (1857—1863). Om det var dessa, som åt Illustrerad Tidning hufvudsakligast förvärfvade hennes popularitet, vann hon dock äfven i andra hänseenden en betydelse, nämligen såsom organ, äfven hon, för det offentliga meningsbytet om offentliga frågor. "Jag har låtit öfvertala mig," skref Blanche i början af 1857 till en förtrogen vän, "att öfvertaga Illustrerad Tidning. Den har varit blott en salonstidning; men min mening är att, i fall krafterna det medgifva, småningom göra något mera deraf. I början må den hafva sin lätta, oskyldiga eller menlösa färg; men i sinom tid skall jag stryka af vattenfärgen, borttaga sidendraperierna och visa de nakna musklerna." Man lyssnade uppmärksamt till tidningens konstkritik. När stundom hände, att Abderas traditioner tycktes vilja lefva upp inom Sveriges landamären, synnerligen i dess hufvudstad, föll ett eldregn af sarkasm och löje öfver mer än ett högburet hufvud. Och i de rent politiska frågorna deltog väl ej det illustrerade veckobladet med genomförda sakutredningar eller ihållig polemik, men sade ofta sitt ord så, att det klart belyste ställningen och utgjorde ett friskt tillflöde till den frisinnade, reformvänliga allmänna meningens växande ström. Något af det mest framstående, som på vårt språk finnes af politisk satir, flöt ur Blanches penna. Har man en gång läst det, glömmer man ej lätt, huru Illustrerad Tidning bidrog till och sedan besjöng "Skorstenens fall", och huru hon förde "Fårens på experimentalfältet" sorgbundna talan.

Nära befryndade med Berättelserna äro de kortfattade lefnadsteckningar eller, måhända rättare, karakteristiker af

samtida personer äfvensom nekrologer öfver hädangångne, hvilka Blanche till betydligt antal skref i Illustrerad Tidning. Inom en vidsträckt omgänges- och bekantskapskrets hade han mycket sett och hört. Liksom hans iakttagelses skärpa och blick för det karakteristiska hos personer voro ovanliga, egde han för allt det, han sjelf upplefvat, ett sällsynt lifligt och troget minne, hvars rika förråd af märkliga händelser och drag ur det inre af hans tidigare samtids historia alltid villigt stod den oförliknelige berättaren inför en förtrolig åhörarekrets till buds. Äfven i den offentliga debatten gaf han stundom sitt uttalande formen af en liten minnesbild. “När jag hörde namnet Hygrell,“ tog han en gång till orda i Andra kammaren, “framstälde sig lifligt för mitt minne en händelse, som jag ber att få berätta. Somliga händelser äro sådana, att man icke kan, icke bör förgäta dem, och till detta slag hör denna. Det var år 1838, då en skuggrädd regering ordnade sina anfallskolonner mot ett vapenlöst folk, och på flere af hufvudstadens gator massakrerade detsamma. Så hände det en dag, att Svea artilleri erhöll ordres att rycka ut mot folket och hafva sina kanoner väl fylda med kartescher. Jag, som då tjenstgjorde vid artilleriet, hörde då varande chefen för detsamma, generaladjutanten Hygrell, sedan han samlat officerarne omkring sig, innan artilleriet ryckte ut, tilltala dem på följande sätt: ‘glömmen ej, mine herrar, att I hafven menniskors lif och väl i eder hand, och bären eder icke åt som galningar, liksom så många andra!‘ Dessa ord lysa i mina ögon vackrare än mången vapenbragd, ehuru han icke ens af folket sjelft då vann något erkännande för dessa ord, utan snarare fick uppbära rätt mycken förargelse. Månne ej nu, då hans enka ligger på sjuk- eller dödssängen, dessa ord äro förtjenta att af folket ihågkommas och vinna det erkännande, att enkan må utan bekymmer för sitt nödtorftiga uppehälle tillbringa sina återstående dagar?“

Med de mest utpräglade åsigter och oryggliga öfvertygelser för egen del förband Blanche en fördragsamhet mot olika tänkande och en hofsamhet i omdömet, som alltid helst mindes, hvad vackert och berömligt fans att taga vara på, enligt den Horatianska regeln att, der det mesta har glans, ej stötas af en fläck eller två. Ja, voro ock fläckarne hvarken få eller små, dömde han dem försonligt, der sanningen ej tillät att han glömde dem. "Jag vet väl, att det äfven fins skuggor i hans lefnad," yttrade han i borgarståndet 1860, förordande pension för Johan Johanssons enka, "men dessa bruka dock sänka sig vid grafven; vid den är man van att endast se det goda, der pläga dygderna träda förklarade fram; och är det väl skäl att vi bryta stafven öfver den, som i så månget vigtigt ämne varit vår rådgifvare, och som ej låtit en enda stor samhällsfråga gå sig förbi, utan att försöka sig med dess lösning?"

Vi hafva nämnt de väsentliga egenskaper, som i hög grad gjorde Blanche egnad till minnestecknare i den med "Berättelsernas" närslägtade form, han för denna genre valde. Den koncentrering, han lärt sig inom sina berättelsers "små ramar", följde honom äfven här: hans minnesbilder äro, om vi så få säga, porträtter i miniatyr. Men äfven öfriga, den mästerlige berättarens företräden återfinna vi i dem. Derför går det ej sällan läsaren så, att den faktiskt enkla och sanna teckningen af en nyss hädangången liksom framträder i ett visst tidsafstånd från sitt föremål och med en färg, hvilka förläna den samma prägel, som utmärker alla dessa diktade berättelser på verklighetens grund, hvilka utgöra de oförgängligaste alstren af författarens snille. Hvem vill väl afgöra, hvart det rättast räknas, till nekrologerne eller till berättelserna, det intagande minnet "Han är för god", som läses i femte delen af "Bilder ur verkligheten"?

Blanches första, mera betydande och bemärkta ingripande i de offentliga angelägenheterna, annorledes än som publicist, föranleddes af frågan om ny valordning för hufvudstaden 1858—1859. Å den långa och märkliga riksdag, som slöts i början af först nämda år, hade representationsrätten i borgarståndet utvidgats till städernas icke burskapsegande idkare af borgerlig näring, hus- eller tomtegare samt egare eller innehafvare, med ständig besittningsrätt, af jord under stadens domvärjo. På samma gång upphäfdes grundlagens ovilkorliga påbud om klassval vid tillsättande af Stockholms stads representanter. Härigenom hade ändring i det förut öfliga valsätt blifvit nödig, och förhandlingarna härom, i hvilka Blanche tog en framstående del, utgöra i förening med det påföljande valet till 1859—1860 årens riksdag tilldragelser af synnerlig vigt i hufvudstads-kommunens politiska historia. Å alle deras sida, som i den timade reformen sågo en förberedelse till upplösning, af ståndsrepresentationen, gälde det att i och genom en så frisinnad valordning, som möjligt vore att genomdrifva, vinna föredöme och stöd för ett fullständigt nytt representationsskick med lika rösträtt vid samfälda val. Derjämte borde man bringa de politiskt berättigade till att allmännare inse betydelsen af och allmännare utöfva den rätt, grundlagen lagt i deras hand, och på samma gång de pligter, som deraf härflöto och svarade deremot, med ett ord i så vida kretsar, man förmådde, väcka det intresse för statens värf och angelägenheter, den politiska allmän-anda, som ståndsrepresentationen i sin orubbade skepnad, såsom i öfvervägande mån en representation af minoriteter, samt med sin prägel af en inrättning till stridiga och täflande klassintressens skydd, varit i hög grad egnad att förlama.

Här är icke stället att i enskildheter beskrifva gången af de mer än årslånga förhandlingarna om en ny valordning. I den komité, som å samtlige valberättigades vägnar skulle

uppgöra förslag, blef Blanche en af de sju ledamöterne. Sedan regeringen afslagit den hufvudsakligaste bestämmelsen, nämligen om lika rösträtt, i den valordning som, grundad å komiterades förslag och af de valberättigades flertal antagen, till stadfästelse inlemnats, fick man börja arbetet å nyo, då den lika rösträttens förfäktare bemödade sig att åtminstone genomdrifva en någorlunda frisinnad, tregradig röstskala. Utgången blef, som bekant, att hufvudstaden påtvangs den af magistraten förordade valordning, som gaf hvarje valberättigad 1 röst för hvarje rdr fattigförsörjningsafgift, dock att ingen finge högre röstetal än 40. Till detta resultat hvilket, såsom regeringens första vigtigare handling efter tronombytet, väckte en allmän förstämning, bidrogo såväl den traditionela makten af häfdvunna stadganden, hvilka dock ej passade för de nya förhållandena, som äfven en del valmäns konservativa räddhåga samt den tveksamma och vacklande hållningen hos regeringen, hvilken ena gången förklarade sig vilja undvika att fastställa något annat förslag till ny valordning, än ett sådant hvarom de valberättigades majoritet, beräknad både efter skatteafgifterna och efter de röstandes antal, sig förenat, men andra gången handlade i snörrät strid mot denna sin offentligen tillkännagifna grundsats. Vann man sålunda ej det närmaste, omedelbara resultat, man afsett, eller den lika rösträtten vid riksdagsmannavalen, uppnåddes deremot i oväntad grad det ändamålet att framkalla en politisk väckelse bland klasser af hufvudstadens befolkning, som dittills likgiltigt hållit sig på afstånd från förhandlingar om allmänna ärenden, och så till vida hade Blanche och de med honom liktänkande och samverkande giltiga skäl till belåtenhet med sina ihärdiga ansträngningar.

Den af valordningsfrågan väckta rörelsen i sinnena utöfvade en välgörande verkan vid hufvudstadens representantval för den stundande riksdagen, hvilka egde rum den 31 augusti 1859, då efter en ytterst liflig valstrid

den liberala listan vann fullständig seger öfver den politiska konservatismens samt handels- och näringstvångets förbundna makter. Ett så lifligt deltagande för offentliga angelägenheter hade i hufvudstaden dittills aldrig sports. Ej mindre än 1,462 valmän afgåfvo sina röster. Med högre röstetal — 6,264 röster — än någon af de öfrige nio utsedd till representant för Stockholms fjerde valkrets, intog Blanche hösten 1859 sitt rum i borgarståndet, som han behöll, till dess han fick utbyta det mot en plats i den nya riksdagens andra kammare. Han blef strax och framgent en af ståndets ledamöter i konstitutionsutskottet. Sin verksamhet som riksdagsman började han med en motion om prygel- och daggstraffets afskaffande, hvilken i förening med ett annat dylikt förslag inom samma stånd föranledde en riksdagens skrifvelse till k. m:t. Deremot lyckades hans motion om anhållan, att k. m:t ville afskaffa teatercensuren, ej vinna bifall af ståndsriksdagen, på hvars omotiverade begäran den blifvit införd; först tio år senare beslöt omsider den nya riksdagen en framställning till k. m:t om upphäfvande af cirkuläret af 7 mars 1835.

Bland de ej få öfverläggningar, i hvilka man återfinner Blanches namn i borgarståndets protokoll, fäster sig uppmärksamheten främst vid hans deltagande i den s. k. norska frågan, föranledd af de sorgligt ryktbara riddarhusmotionerna om revision af riksakten och om svensk inblandning i en norsk grundlagsändring. Han behöfde icke den visshet, han egde om den förre motionens ursprung ur den politiska intrigens källa, för att inse fåfängligheten af ett försök att med förnärmelser och hot tillknyta föreningsbandet. Och det anspråket, att ändring af Norges grundlag i något fall kunde göras beroende af den svenska statsmaktens samtycke, var och förblef i hans ögon en lust att förtrycka, som han aldrig kunde skänka sitt bifall, "äfven om den förtryckande vore hans eget fädernesland.“ Anmodad att deltaga i ett enskildt sammanträde, der de, som

anordnade revisionsfrågans upptagande under skyddet af en åldrig mans namn, hvilket länge omgifvits af ett liberalt sken, hade han genast skyndat att oförbehållsamt uttala sin mening så väl om tillställningens syfte, som om dess sannolika följder. När sedan den konstlade stormen växte upp till en styrka, mot hvilken en och annan riksdagsman, följande den svenska rådkammarens föredöme, ej ville vedervåga sin inflytelse och popularitet, var det väl ej utan smärta han såg sig skild från värderade politiska vänner, men han tvekade ej att påminna dem, som sade sig bära "svenskhetens" blå och gula fana, att der främst vårda "de sanningens och rättvisans emblemer, som våre fäder fäst vid densamma, och som förde med sig segerns lagrar och Guds välsignelse." Emellertid blef Blanche under den snart inträdande lugnare sinnesstämningen vald till en af borgarståndets deputerade vid kröningsfesten i Norge, der han på sin resa rönte den lifligaste hyllning.

För de å denna riksdag framlagda nya kommunallagarne hyste Blanche ett lifligt intresse, ej derför att han fann dem i och för sig förträffliga, men emedan han i dem såg en god grund att bygga vidare uppå, hvadan hans oro, att hela detta betydelsefulla ärende skulle qväfvas i de stridiga meningarnas virrvarr, ofta gifver sig luft. Särskildt fruktade han landstings-förordningens undanskjutande då han hörde en mångfald af betänkligheter resa sig mot förslaget. "Utgår man," svarade han en gång en talare, "från den olyckliga grundsats, att städernas och landets intressen äro så stridiga, att de icke kunna förlikas, så ställer man sig, så att säga, i skymningen af det förflutna, då städernas och landets intressen voro icke blott sins emellan olika, utan rent af fientliga. Men i och med detsamma förnekar man, att det finnes äfven ett allmänt intresse i vårt land, förnekar allt inflytande af den fortgående civilisationen, förnekar all medborgerlig anda."

I en annan af riksdagens hufvudfrågor motsatte sig Blanche en, enligt hans öfvertygelse, blott skenbar reform,

hvilken snarare skulle tjena till att befästa, än undanrödja ett allmänt öfverklagadt och ohållbart tillstånd. Regeringen framlade förslag till nya författningar om främmande tros-bekännare och deras religionsöfning samt om ansvar för den, som träder till eller utsprider villfarande lära. Man hade nämligen nu kommit derhän, enligt regeringens "med en beundransvärd naivetet" afgifna förklaring, att antalet af dem, som slutit sig till trossamfund med lärosatser, afvikande från statskyrkans, blifvit större än att landsförvisning och förlust af arfsrätt rimligen å dem alla kunde tillämpas. "Kan man väl," yttrade Blanche, "anse regeringens dissenterlag för annat än ett nytt skyddsvärn för statskyrkan, och starkare just derigenom, att man i stället för skyddslagar, overkställbara till följd af tidehvarfvets enhälliga ogillande, stiftat nya som icke äro lika starkt i ögonen fallande. Rättigheten eller makten att förfölja, den man under nuvarande förhållanden icke *vågar* utöfva, skall genom det kungliga förslagets antagande vinna nytt lif och ny styrka. Men om jag skall välja mellan två onda ting, så väljer jag hellre en mera barbarisk lag, som icke kan efterlefvas, än en mindre barbarisk, som kan skipas; jag tål förr en större grymhet, som uteblir, än en mindre, som när som helst kan vara tillstädes." Den erfarenhet, man numera eger om de båda förordningarna af den 23 oktober 1860, torde ej synnerligen kraftigt motsäga de af Blanche uttalade farhågor.

Att han i sjelfva verket, långt ifrån att yrka allt eller intet, gerna understödde äfven en mycket obetydlig reform, så snart han deri fann ett verkligt framsteg, visade han bland annat i ännu en fråga, vidkommande religionsfrihetens utvidgande. Förslaget från 1853—1854 årens riksdag om sådan inskränkning af det i regeringsformens § 28 stadgade statskyrkliga monopolet å civila ämbeten och tjenster, att äfven andre än bekännare af den rena evangeliska läran skulle kunna utnämnas till lärarebefattningar och öfrige tjenster vid inrättningar för slöjd och skön konst

äfvensom läkarebefattningar, blef 1859 åter upptaget. Denna lilla reform afsåg, liksom den större år 1870, närmast och hufvudsakligen mosaiske trosbekännare. Presteståndet förkastade såväl detta obetydliga medgifvande, som förslaget om sådan ändring af riksdagsordningens § 18, att samtlige kristne trosförvandter äfvensom mosaiske trosbekännare skulle erhålla valrätt, men genom omröstning i förstärkt konstitutionsutskott blefvo båda förslagen hvilande till 1862, då det förre af samtliga stånden antogs och af k. m:t stadfästes. Under ärendets behandling i borgarståndet anmärkte Blanche, att reformen onekligen var "torftig", men man hade också i utskottet haft att kämpa mot "de mest solida medeltidsåsigter". Med alla möjliga skäl hade man der sökt beveka det högvördiga ståndets ledamöter, men förgäfves; "det var som att tala till stenbilderna i katedralernas mörka nicher."

Det skulle leda till allt för stor vidlyftighet och kan ej vara nödigt, att uppräkna alla de riksdagsärenden, i hvilka Blanche deltog i öfverläggningarna. På hvilken sida han stod i sådana frågor, som om katekes-utanläsningen, kroppsaga vid elementarläroverken, oäkta barns arfsrätt, giftomannarätten, lärer ej behöfva omtalas. Om han talade mot tillökningar å hofhållningsanslagen, förbjöd honom ej den sparsamhet med statsmedel, han hyllade, att bevilja understöd åt förtjente mäns efterlefvande. Äfven teatern tog han i försvar mot det mer eller mindre sakkunniga missnöjet. Det bör kanske anmärkas, att han fordrade de dramatiska föreställningarnas skiljande från den stora teaterns scen, samt yrkade att teatern skulle ställas under ett statsdepartement.

Slutet af denna riksdag har vunnit en särskild märkvärdighet genom de af bonde- och borgarstånden till k. m:t afgifna skrifvelser med anhållan, att k. m:t ville låta utarbeta och för näst kommande rikets ständer framlägga förslag till representationsreform. Blanche hade förut under öfverläggningen om ett konstitutionsutskottets förslag till

ändring af bondeståndets representationsrätt lifligt beklagat den modstulenhet hos de liberale, hvilken syntes honom hota att öfvergå i fullkomlig liknöjdhet för den stora frågan om en fullständig reform af representationsskicket. “Det gifves,“ hade han då yttrat, “enligt min tanke intet annat medel att förekomma denna qväfvande likgiltighet, än att ständigt hafva ett representationsförslag hvilande från riksdag till riksdag, icke i hopp att det under vanliga förhållanden skall gå igenom, utan endast i afvaktan på någon kraftig impuls af yttre händelser, ty hvad som är omöjligt i dag kan vara möjligt i morgon. Hade år 1848 landet haft ett representationsförslag hvilande från den näst föregående riksdagen, och detta förslag förekommit till afgörande under mars eller april detta år, så hade det bestämdt blifvit antaget, hur radikalt det än varit; det är min fullkomliga öfvertygelse. Låtom oss då alltid, mine herrar, hafva ett sådant förslag hvilande eller vaggande på tidens ström! Hvem vet, vid hvilken guldkust det förr eller senare kan hamna!“ Men huru åstadkomma ett antagligt förslag, som riksdag efter riksdag kunde hållas vid lif, tills den gynsamma stunden komme? Blott derigenom att initiativet toges af regeringen, och derför föreslog Blanche den 17 oktober, fjorton dagar före riksdagens afslutande, att borgarståndet skulle, i likhet med hvad redan skett i bondeståndet, besluta en skrifvelse till regeringen med anhållan om ett förslag till representationens fullständiga ombildning. Han utsågs till ledamot i den komité, som fick i uppdrag att framlägga skrifvelseförslag, och å det sammanträde af reformvänner från samtliga stånden, som sedermera egde rum, blef han en af de tio ledamöterne i den bekanta centralkomitén för representationsreformens befrämjande.

Efter slutad riksdag ingrep Blanche med brinnande ifver i en fosterländsk angelägenhet, som då väckte en allmän rörelse rundt om i landet, nämligen den frivilliga

folkbeväpningen. I denna saks tjenst skydde han inga uppoffringar eller mödor, och den förblef honom oföränderligt kär och dyrbar. I striden mot hånet på ett håll, likgiltigheten å ett annat, förskräckelsen på ett tredje hade de män, som togo "skarpskytte-idén" i sina händer, en verklig skärseld af ovilja och smädliga anklagelser att genomgå. Det var ej långt ifrån, att den spökrädda konservatismen framstälde dem som upprorsmakare. Så förespådde en tidning att "vid tillfällen af politisk agitation dessa beväpnade corpser skulle kunna utöfva terrorism mot andre samhällsmedlemmar," samt att vi skulle "få till oss öfverflyttade de amerikanska scener, der revolvern utgör det mest begagnade argumentet mot olika tänkande"; och detta uttryck af en ömklig räddhåga betecknar en mening, som den tiden ej var sällsynt på samhällets höjder. Den obekymrade ihärdighet och fasthet, sakens vänner under dessa förhållanden lade i dagen, besegrade emellertid det månghöfdade motståndet, hvilket efter ett par månaders oväsen kände sig förlamadt af en svår snopenhet, då det ej lyckades öfverväldiga regeringen, som efter någon besinningstid genom kungörelsen af 8 mars 1861, frimodigt helsade den frivilliga nationalbeväpnings-rörelsen välkommen. I september månad 1862 steg antalet skarpskyttar till 7,000, och 1864 inlemnades, för det föregående året, rapporter från 141 föreningar, räknande nära 18,000 man. Nu mera torde man tämligen allmänt erkänna, att den frivilliga folkbeväpningen, jämte den omedelbara fördelen af en ej oväsentlig tillökning i vårt lands försvarskraft, äfven deruti haft de gagneligaste verkningar, att hon såväl brutit ensidigt militära fördomar mot folkbeväpningsidén, som ock gjort det allmänna föreställningssättet förtroget med den stora sanningen, att en viss vapenfärdighet, lika väl som den bokliga bildningens första grunder, äro oumbärliga beståndsdelar i ett fritt lands folkuppfostran. Man ihågkomme att å den riksdag, hvars förhandlingar här ofvan något

omtalats, bondeståndet motsatte sig den då beslutade utsträckning af beväringsöfningarna till 30 dagar; det var en följd af den oerhörda ringaktning och likgiltighet, hvarmed vederbörande under ett halft århundrade vårdslösat beväringsinrättningen. Och först i år har riksdagen upphäft rätten till lega och friköpning. Mellan dessa båda data ligga den frivilliga folkbeväpningens första tolf år.

"Under två år har jag knapt sett annat än bajonetter och hört annat än trumhvirflar; och aldrig hade jag drömt, att jag på gamla dagar skulle blifva så krigiskt sinnad," yttrade Blanche i borgarståndet 1862. Så ihärdigt höll han fast vid denna sak, att dessa ord väl hade sin tillämplighet långt efter att skarpskytterörelsens första "två år" voro försvunna. I riksdagen egde den ingen mera vaksam målsman, i Stockholms skarpskytteförenings styrelse behöll han oafbrutet sin plats, och äfven på andra orter blefvo mer än en gång hans tal, hvad han sjelf sade att det lefvande ordet *kan* vara, nämligen "handlingens lifsgnista". När regeringen genom kungörelsen af 11 augusti 1863 medgaf ledamot af skarpskytteförening befrielse från första årets beväringsöfningar, derest han kunde förete betyg om förvärfvad färdighet i vapenföring samt marsch och manöver, motsvarande den som första klassens beväring inhemtar, och dertill om skjutskicklighet jämförlig med godkände infanterirekryters, vann folkbeväpnings-idén sin andra, att så säga, officiela seger. Blanche hade emellertid önskat ett större steg. Å 1862—1863 årens riksdag väckte han motion om åtskilliga åtgärder, bland andra den, att på vissa vilkor skarpskytt skulle kunna vinna befrielse från båda beväringsmötena. Detta förslag förnyade han såväl å sista ståndsriksdagen som å den första riksdagen efter representationsreformen. Om det ej rönte framgång, lyckades deremot så mycket bättre hans bemödanden att i andra afseenden förskaffa den frivilliga folkbeväpningen offentligt understöd, hvilket af honom yrkades och af riks-

dagen, beviljades i rikligare mått, än regeringen — för tillhandahållande åt skarpskytteföreningarna af exercis- och målskjutningsgevär — hade begärt. Rikets ständer lemnade nämligen också anslag till instruktörers aflöning, målskjutningspremier och ammunition. När regeringen, i sin till sista ståndsriksdagen afgifna berättelse om hvad i riket och dess styrelse sig tilldragit, kunde meddela den underrättelsen om folkbeväpningens "särdeles anmärkningsvärda tillväxt", att skarpskytteföreningarnas antal hösten 1865 steg till 284 med en sammanräknad styrka af närmare 40,000 man, upplyste hon på samma gång, att de för instruktörer, premier och ammunition anslagna summor ej medgifvit, att till hvarje förening utdela något betydligt eller ens tillfredsställande belopp. Det visade sig sålunda, att den entusiastiske folkbeväpningsvännen hade beräknat bättre, än de betänksamme, som varnat mot allt för stora anspråk.

Af öfriga företeelser från Blanches andra riksdag må här främst nämnas, att han förnyade sitt af föregående riksförsamling godkända, men af regeringen "begrafna" förslag om prygelstraffets afskaffande. Som bekant, blef omsider detta önskningsmål förverkligadt genom de nye krigslagarne af 1868. För öfrigt återfinna vi hans namn i borgareståndets öfverläggningar om sådana ärenden, som nya strafflagen, latinläsningen och öfveransträngningen i skolorna, karolinska institutets examensrätt och universitetsflyttningen, sammanbindningsbanan, déchargebetänkandet, representationsförslaget, den polska frågan, hvilken behandling föranledde honom att anmärka, att "man vore nästan färdig att tro, att vi äro lika tappre på vers som vi äro fego på prosa". Väl ville han stödja den regering, som framlagt propositionen om ny riksdagsordning, men han ansåg ej derför rätt, att med fullkomlig tystnad förbigå vissa anmärkningsvärda regeringsbeslut, t. ex. det om tullbehandlingen af pitprops, och han var ej i kon-

stitutionsutskottet alldeles ense med dem, som "flätat belöningsbuketten så, att idel rosor kommit utåt". Med anledning af det starka lofprisandet erinrade han, att det "icke varit regeringen, utan ständerna sjelfva, som tagit initiativet" till alla de stora reformer, hvaråt man gladdes, att dessa förberedts af komitéer, att regeringen skänkt dem sin underskrift, och att hon, som seglat med strömmen, nu för tämligen godt köp fick uppbära hela äran. Det torde väl ock få medgifvas, att i denna jämnare fördelning af ljus och skugga låg en mer än blott estetisk rättvisa. Hans anförande om representationsförslaget, hvilket ju ej i borgarståndet föranledde någon strid, nämnes här blott såsom bevis, hur föga han var de allt fordrande ytterligheternas man. "Det förefaller mig," sade han, "som låge en af förslagets största förtjenster i dess fel, emedan det just är dessa fel, som göra dess antagande hos oss möjligt." Radikalismen representerades den tiden af det högvördiga ståndet och särskildt dess ledamöter i konstitutionsutskottet, hvilket ofta gifvit honom anledning att komplimentera dem. "Det var, som hade jag sett den kända frygiska mössan på deras hufvud. De visade sig mycket bekymrade öfver att, till följd af census i andra kammaren, hvilken de icke gillade, så många obemedlade af arbetsklassen blefvo uteslutne från representationen. Förgäfves sökte jag trösta dem med den upplysning, att alla af arbetsklassen jag talat med i denna sak, och dessa ha varit många, hafva förklarat sig särdeles belåtna med regeringens förslag."

Under mellantiden mellan sina tvänne första riksdagar hade Blanche om sommaren 1861 gjort en utflykt till Danmark, och efter den senare beredde han sig att företaga en längre resa till södern, som han ock anträdde i början af 1864, öfverlemnande under tiden ledningen af Illustrerad Tidning i andra händer. Under bister köld styrdes kosan till Marseille, och efter en obehaglig färd öfver Medelhafvet anlände han i midten af januari till Neapel, men fann sig

der sviken i sin förväntan om det varmare luftstreck, han skyndat att uppsöka: han skrifver hem, att respelsen kom väl till pass både på Neapels gator och som sängtäcke i hotelet. Efter en kort vistelse i Neapel uppehöll han sig längre i Rom och i Firenze, der han ej enligt sin förhoppning fick se Garibaldi, men i den namnkunnige Dolfi's omgängeskrets gjorde bekantskap med åtskilliga af "de tusen" och åtminstone med en af dem, som följt hjelten till Aspromonte, nämligen den ryktbare ungraren Pulszky. Emellertid fann han uti Italien ej den upplifvande hvila och de förfriskande intryck, han gått att söka der. Det var ej blott den oblida vintern, Apenninernas skarpa vind "med äkta nordisk udd", som störde de föreställningar, hvarmed han begifvit sig till södern. "Jag är måttligt förtjust," skref han om sin vistelse i Rom. "Det är för mycket afguderi man drifver och länge drifvit med den sköna konsten, under det man hånar den vida skönare naturen och trampar menniskan i stoftet. Kanske var jag för gammal, för att rätt kunna njuta af Italien. Det behöfs ungdom och sol, och jag har saknat begge." På försommaren återvände han, denna gång tagande vägen öfver Paris, till fäderneslandet. En frukt af resan är oss förvarad i de berättelser från Italien, som samma och påföljande år meddelades i Illustrerad Tidning och nu finnas samlade i sista delen af "Bilder ur verkligheten".

Blanche återtog ej mera sina bestyr såsom tidningsutgifvare. Jämte de nyss nämda berättelserna skref han dock ännu i Illustrerad Tidning ett antal minnesbilder men öfverflyttade derpå sitt vittra författarskap till Ny Illustrerad Tidning, der han offentliggjorde några af sina bästa "Taflor ur lifvet".

Verksam såsom ledamot af representations-komitén och återvald till den riksdag, då det hvilande förslaget till ny riksdagsordning skulle behandlas, hade han den glädjen, som han djupt kände, att bevitna den stora reformens seger

Hans oro under de veckor, som närmast föregingo afgörelsen, var ytterst liflig. "Mången gång", skrifver han någon tid efteråt, "mången gång förefaller mig allt som en dröm. Väl voro alla omständigheter för framgången, både stora och små, och ingen var så liten, att den kunde undvaras; men det oaktadt tviflade jag derpå, misströstade ända in i senaste stunden. En sådan förmiddag som den af den 7 december har jag ej upplefvat, en förmiddag af den djupaste oro, som någonsin kan fylla ett menniskobröst, ty måhända mera än någon annan visste jag hvad följden här i Stockholm skulle ha blifvit, derest frågan fallit. Tidigt på morgonen strömmade folk af arbetsklassen till min gård. Nå?' frågade man mig, liksom man frågat de föregående dagarne. 'Lugnen er, det går,' svarade jag, fast jag sjelf hvarken var lugn eller troende. 'Men om det intet går?' frågade man med allt dofvare stämmor. 'Då går det bestämdt om ett år, förutsatt likväl att vi förhålla oss värdigt, och att det allmänna lugnet ej blir stördt,' svarade jag, och med denna text till ingångsspråk höll jag en liten predikan. 'Men vi bli icke lugna, icke en minut vänta vi', afbröt man mig, innan jag hann säga amen, och församlingen upplöstes. — — — Döm då, hur lycksalig jag måste ha känt mig, när frågan gick igenom! Ett skyhögt fjäll föll från mitt bröst, och det var som hade jag fått lifvet andra gången."

Från 1865—1866 årens riksdag bör här antecknas, att Blanche yrkade ej obetydlig förhöjning i de af regeringen begärda anslag för de frivilliga skarpskytteföreningarna, och att den af honom föreslagna tillökningen blef af riksdagen i det närmaste beviljad. Ett af honom väckt lagförslag om ömsesidigt literärt eganderätts-skydd de nordiska länderna emellan vann, till sin grundsats och sitt syfte, det fullständigaste erkännande från lagutskottets sida, men strandade på den utomordentliga grundlagstolkning, som i tryckfrihetsförordningens förbud mot eftertryck af

öfversättning läser en af svensk grundlag åt svenske medborgare meddelad eganderätt till utländings literära egendom. Den å bane bragta utvidgningen af qvinnans medborgerliga rättigheter förfäktade han vältaligt, "troende fullt och fast att den dag, då slägtets mildare och försonligare krafter trädt i medregentskap med de starkare och våldsammare, skall bli ingångsdagen till en ny, gyllene ålder af frid och lycka för jorden." Om han i öfverläggningen om déchargebetänkandet försvarade så väl handels- och sjöfartstraktaterne med Frankrike som regeringens hållning i den danska frågan, fann han deremot i hennes proposition om Post- och Inrikes Tidningars kostnadsfria utdelning till alla kommuner i riket ett af de tillfällen, "då man måste rädda en regering tvärt emot hennes egen vilja."

Man erinrar sig från första riksmötet efter representationsförändringen, att mer än en reformvän fann sig försatt i en besvärad ställning mellan tacksamhet mot regeringen å ena sidan, och å den andra sidan pligten att låta det nya representationsskicket förete någonting annat än blott nya former. Framför allt framträdde detta förhållande i öfverläggningen om tredje hufvudtiteln, då utrikesministern med en mycket brådskande tillämpning af de eljest icke erkända parlamentariska styrelsegrundsatserne förklarade sig skola se ett misstroendevotum i utrikesbudgetens nedsättning med 20,000 rdr. Blanche hörde icke till dem, som veko tillbaka för detta dåliga "humör", hvars rättmätighet underkändes redan af sjelfva statsverks-propositionen till nästföljande riksdag. Likartad var ställningen och likartadt hans uppträdande i den på sin tid ryktbara frågan om atelier-bygnaden vid Karl XIII:s torg. Bland öfriga angelägenheter, i hvilka han höjde sin stämma, kan påminnas om förslaget att föreskrifva öppen omröstning i kamrarna och utskotten: "att rösta öppet, det är att höja nationalkarakteren, att rösta slutet, det är att förderfva den; det ena anstår frimodigheten, det andra för-

sagdheten.“ Å 1868 års riksdag, då Blanche var medlem af konstitutionsutskottet, bidrog han väl ej så litet till det första anmärkningsvärdare försöket att äfven å första hufvudtiteln tillämpa den då i tid och otid omtalade och åtminstone med munnen oaflåtligt bekända sparsamhetsgrundsatsen, och hans anförande i décharge-öfverläggningen hör till de märkligare i denna på sin tid uppseende väckande fråga.

Man märker det ej på de berättelser, som han skref under dessa sina sista år, och af hvilka flere äro fullt jämförliga med hans bästa tidigare, men det kostade honom mer och mer möda att förmå sig till att fatta pennan. Likaså aftog benägenheten för de offentliga förhandlingarna. Sjelf talade han ofta om att draga sig tillbaka från det politiska lifvet, och hans försäkringar, att han kände sin vittra produktionsförmåga uttömd, vederlades väl af de stycken, som enträgenheten då och då aflockade honom, men voro ej derför mindre uppriktigt menade. Ännu 1867 hade han gjort en hastig utflykt till verldsutställningen i Paris, men mer och mer tilltalade honom lugnet i hemmet, “liknande det milda, svala skenet af en dag, som går ned, kärare och dyrbarare i den mån man närmar sig sitt slut,“ såsom orden falla i ett bref till en förtrogen vän. Det hände väl någon gång, att de nya kamrarna ej motsvarade hans förväntan, men han lät sig aldrig öfverväldigas af missmod med händelsernas gång, utan vidhöll efter reformen förtröstansfullt de förhoppningar, med hvilka han arbetat för dess genomförande och helsat dess seger. När Första kammaren den 16 februari 1867 förkastade det från ståndsriksdagen hvilande förslaget till sådan ändring af regeringsformens § 28, att andre trosbekännare, än statskyrkans medlemmar, skulle vinna en något vidgad befogenhet till ämbeten och tjenster, var det med bittert beklagande han såg denna “skugga öfver den nya riksdagen“. Utan votering antagen i andra, troddes reformen ock skola bifallas i Första kammaren. “Men man uppgjorde räkningen utan värden

eller, rättare, utan värdarne, som voro tre, tre prester, bland dem två biskopar. Värdskapet blef också derefter. Grundlagsförändringen afslogs med 58 röster mot 43. När de tre andlige hållit hvar sin predikan, var det som hade första kammaren ögonblickligen förvandlats till de högvördiges forna sessionssal, och som om preståndets gamla majoritet rest sig ur sin graf i hela sitt medeltidsmörker. Man såg i en handvändning icke mindre än 58 kaftaner, och himlen vete hvarifrån man i hast fick så många svarta paltor." En ej mindre smärtsam öfverraskning bereddes honom, då andra kammaren, som 1867 med 107 röster mot 53 beslutit dödsstraffets afskaffande, näst följande år med 100 röster mot 69 fattade ett motsatt beslut, utan att såsom skäl för omkastningen kunde åberopas några förändrade förhållanden eller någon förut icke tillgänglig utredning af ämnet. Men detta och annat mer rubbade icke hans fasta öfvertygelse om det stora, väsentliga framsteg, den timade förändringen innebar, eller hans förhoppning, att efter någon tids vacklande öfvergångstillstånd reformens frukter både skulle blifva rikliga och snabbare bringas till mognad. Om han emellertid röjde en växande benägenhet att draga sig tillbaka från det offentliga lifvet, föranleddes det af ett förut okändt behof af hvila och en viss förkänsla af att den tid, som stode honom åter, var kort.

Det kunde anses tillhöra en något utförligare lefnadsbeskrifning, att ej underlåta ett försök att närmare skildra den yttring af Blanches rika begåfning, hvarigenom så inom ett vidsträckt omgänges-lif som inom det offentliga lifvet den älskvärda och vinnande personligheten lyckades förvärfva ett mera populärt namn, än någon af hans samtida landsmän, nämligen den sällsporda talaregåfvan. Men en beskrifning af det lefvande ordet blir mindre än en matt bild, den blir intetsägande, och hvad den, som ej hört detta lefvande ord, kan lära känna om dess art och halt, det inhemtas åtminstone bättre af de prof, som lära blifva

meddelade i hans Samlade Skrifter. Emellertid är visst, att hemligheten af den hänförelse, han såsom talare förstod att väcka, ej är att söka uteslutande i den formella talang, som stod honom till buds, utan väsentligen deri, att man visste, att läpparnes orädda bekännelse alltid var den orubbliga inre öfvertygelsens oförstälda uttryck. Härom fans äfven hos motståndare intet tvifvel, och det kunde ej finnas, ty hans lif erbjöd för hvar och en taflan af en fläckfri oegennytta och en ståndaktighet i åsigter och sträfvanden, som aldrig af motiga meningsvindar bragtes till återtåg ej heller för personliga eller politiska vänners skull förmåddes att vika. Om detta åtminstone tilltvang sig erkännande från dem, som tillhörde ett annat läger, fäste det honom med oupplösliga band af tillgifvenhet vid de djupa led, hvilkas talan han förde, och hvilkas hjertan drogos till honom ej blott af de demokratiska åsigter, politikern förfäktade, utan ock af de folkvänliga sympatier, hvilka ständigt af sig sjelfva trädde i dagen och bragte honom i ett öppet och otvunget personligt förhållande till dem, som stå lågt ned på samhällets rangskala. Man visste ock hur det enskilda lifvet bekräftade det offentliga ordet, hur ofta och hur frikostigt den gifmilda handen öppnades, för att främja, hvad han förordade såsom samhällsnyttigt, och för att lindra nöd och lidanden.

Om han mot slutet af sin lefnad visade en stigande böjelse att draga sig tillbaka till hemmets ro och hvila, så kan det ej förundra någon, som minnes huru under det sista tiotalet af hans lefnad hans talaregåfva och hans beredvillighet att offra tid och möda för hvad han fann rätt och nyttigt oupphörligt togos i anspråk, när helst, utanför det egentligen offentliga området, någon dagens angelägenhet väckte fosterlandskänslan eller den frisinnade allmänandan till gemensam handling. Det var under fullgörande af ett sådant frivilligt värf, en plötslig, oförväntad död, såsom han ofta önskat sig den, ut-

släckte hans lif. När Karl XII:s-stoden den 30 november 1868 skulle aftäckas, hade han å sine medkomiterades vägnar mottagit Upsala studentcorps sångare, som anländt för att deltaga i den patriotiska högtidligheten, och helsat dem med ett inspireradt tal, som tycktes enhvar bekräfta hvad han yttrade, att han bland de unge var vorden ung igen. Några ögonblick senare lemnade han sångarskaran under vandringen till festplatsen, och strax derefter spred sig bland de på hufvudstadens gator vimlande folkmassorna sorgebudet, att August Blanche var död.

Mer än någon hyllning, han i lifvet åtnjöt, vitnade den allmänna sorgen och det allmänna deltagandet i begrafningshögtidligheten, hvilkens like hufvudstaden aldrig tillförene lär hafva skådat, om hvad hans folk höll honom för och hvad det i honom kände sig hafva förlorat*).

*) I slutet af detta häfte meddelas en skildring af begrafningsdagen, hemtad ur Aftonbladet för den 7 december 1868.

A. H.

MINNESBILDER.

De af Aug. Blanche tecknade *Minnesbilder*, som här blifvit i urval sammanförda, finnas till största delen strödda i en mängd årgångar af Illustrerad Tidning: tvänne äro hämtade ur kalendern Svea, fyra ur Ny Illustrerad Tidning. Läsaren behagade påminna sig, att dessa nekrologer och karaktersteckningar mestadels ledsagades af porträtt, hvilket förklarar ett och annat ord eller uttryck, som nu, då texten framträder skild från bilden, kunde förefalla oegentligt. Der icke genom uteslutning af någon rad, som blott omedelbart hänvisat till den åtföljande illustrationen, dylika små oegentligheter kunnat häfvas, ha vi ej velat tillåta oss ändringar som, ehuru varsamma, stundom skulle, till ännu större men för intrycket af dessa ytterst fint utförda teckningar, medfört en rubbning af deras egendomliga anordning och stil.

Jeannette Stjernström.

Det lilla men betydelsefulla korset framstår i dag under ett namn af högt anseende inom vårt lands dramatiska literatur; den afbildning, som i dag pryder vår tidning, är en i alla hänseenden värdig qvinnas. När snillet och dygden till fullt harmoniskt samlif mötas hos en blygsam och anspråkslös qvinna, då har menskligheten anledning till verklig fröjd, verklig stolthet, ty hon tycker sig förnimma, hurusom Gud med välbehag speglar sig i sitt förnämsta verk.

Jeannette Stjernström föddes den 19 oktober 1825, dotter till Pehr Adolf Granberg, framlidne sekreteraren i landtbruksakademien, sjelf en på sin tid värderad literatör. Den dramatiska scenen har upptagit flere förtjenstfulla verk af honom och han har derjemte utgifvit arbeten, rörande några vigtiga epoker af vårt lands historia. Han var den bäste familjefader och ansåg en af sitt lifs förnämsta uppgifter vara, att utveckla sina barns själsgåfvor i den skola, som, på samma gång den klarar och riktar förståndet, lugnar och förädlar hjertat — som i det förra utsår vetgirighetens frö och i det sednare dygdens. Också var hans hem ett af de mest lärorika och angenäma. Allt var der, att vi så må uttrycka oss, hemväfdt, från och med mattan, på hvilken man gick, soffans eller stolens öfverdrag, hvarpå man satt, ända till den ädla och bildande umgängestonen, till hvilken man lyssnade och aldrig kunde glömma. I allt som var nyttigt och godt voro dessa föräldrar och barn hemmastadda; endast för det nyttigas och godas motsatser voro de främmande.

Af en sådan barndom, "plantan lik af ingen frostnatt biten", bör blifva något, och det blef så. Den krets af fränder och vänner, hvars medelpunkt den aflidna var, känner alltför väl hur mörkt och tröstlöst det efter hennes

bortgång blifvit, för att vi ytterligare skulle behöfva upprepa det. Det är egentligen hennes stora och prisvärda verksamhet för den dramatiska literaturen, som här, så långt det ringa utrymmet medgifver, skall omnämnas.

Under loppet af de senare tio åren hafva flere arbeten gått öfver den dramatiska scenen, dem allmänheten med mycken uppbyggelse och stort bifall emottagit, utan att med full säkerhet hafva känt källan, hvarutur de flutit. Vi nämna: *Filantropen*, *Mor och döttrar*, *Stockholmsbesöket*, *Tidens strid*, *Läsarepresten*, *Tidningsskrifvaren*, *Ett blad ur samhällslifvets mysterier*, *Hos oss eller en motbild till onkel Toms stuga*, *Sigfrid*, *Fyra dagar af Gustaf den tredjes regering*, *Drottning Kristina* (dessa alla originalstycken), hvartill kommer en mängd bearbetningar, såsom: *Perukmakaren och hårfrisören*, *Klädeshandlaren och hans måg*, *Den ondes besegrare*, m. fl. Hennes sista verk: *Konung Carl X Gustaf*, historiskt skådespel i fem akter, var färdigt att gifvas å Mindre teatern, men måste, med anledning af författarinnans död, uppskjutas tills vidare.

Åtskilliga af dessa arbeten hafva en socialistisk tendens, något som, åtminstone i våra ögon, icke förringar deras värde. Före år 1848 skulle den tendensen icke haft en enda motståndare, ty då bekände eller låtsade hela verlden bekänna sig till socialismen. Sjelfva framlidne ärkebiskop af Wingårdh berömde sig till och med öfver att en gång hafva förklarat Platos idealer. Men efter 1848 skulle de maktegande hafva inspärrat Plato i cell och skickat Kristus, den störste socialisten bland alla, till Cayenne, om de kunnat. Det gick derför icke längre an att bekänna Kristus såsom en frihetens, jemlikhetens och broderlighetens guddom. Men som man icke gerna kunde vara honom förutan, så sökte man göra honom till en skrymteriets och skenhelighetens apostel, och uppkom sålunda den s. k. "Inre missionen", med grefvar, baroner, ja till och med hofstallmästare i spetsen. Wieselgren efterskickades enkom, för att till en början döpa om Stockholm och förvandla hela detta samhälle till en enda stor läsarekonventikel, som skulle lära det oroliga folket, att, mot löfte om ersättning i himmelen, tåligt bära all jordenes förtryck, våld och elände. Just då, eller vårtiden 1850, var det som *Läsarepresten*, författad af Jeannette Granberg, uppfördes å Mindre teatern, gafs en dag både för- och eftermiddag och det med den verkan, att "Inre missionen" sprängdes och

dess onekligen snillrike predikant måste hals öfver hufvud lemna hufvudstaden, gifvande hela omvändelseverket på båten. Det är afundsvärdt nog att vid blott några och tjugu års ålder hafva gifvit sin tid och sitt samhälle en sådan impuls. Det är något af "Jungfrun af Orleans", som, glödande af det rättas och sannas höga inspiration, jagar ur sitt land mäktiga fienders skaror.

Ifrågavarande arbete, äfven om man icke tager i betraktande dess stora helsosamma inflytande på det allmänna vid en vigtig tidpunkt, utmärker sig från början till slut genom tankens djerfva, men logiska gång, karakterernas konseqventa hållning, språkets mognad och klarhet, samt fullständig kännedom af scenens alla fordringar och resurser. Det är också otvifvelaktigt hennes bästa arbete.

I de öfriga upptäcker man samma hjertats godhet, samma sträfvan att göra scenen till hvad den också bör vara, nämligen en skola för de fullvuxna barnens uppfostran, en spegel för lifvet. Oförskräckt gisslar hon tidens lyten, men uppfriskar på samma gång med en humor, som, om än icke alltid originel, likväl alltid är på sitt rätta ställe. Alltid vet hon hvad hon vill och hvad hon vill är upplysningens och bildningens befrämjande, är det godas seger. I sina historiska skådespel följer hon troget historien, bländar icke alltid med snillets blixtar, men belyser med sitt klara förstånd händelser och karakterer, söker sätta sig in i den tid hon vill måla, utan att någonsin bli torr eller obegriplig för den tid hon målar för.

I de arbeten, der hon vill skildra nutidens folklif, märker man nog, att hon skådat detsamma mera genom aningens eller instinktens synglas, än med verklighetens ögon. Sak samma med hennes bearbetningar från utländska scenen. Hon har svårt för att så förändra deras kostym, att man icke här och hvar skönjer den främmande snitten. Men detta är en naturlig följd lika mycket af hennes kön som af hennes uppfostran, som icke medgåfvo ett närmare studium af folklifvets alla elementer. Men hvad hon antingen sjelf framställer, eller också blott bearbetar, blir alltid underhållande, angenämt både för ögat och örat. Så t. ex. i hennes bearbetning af *Perukmakaren och hårfrisören* skönjer man vid första ögonkastet dess utländska utstyrsel; men hvem har icke sjungit eller lyssnat till visan om "Hjertat", hvilken af henne så lyckligt är förflyttad till svenska språket

och minnet? Man har sjungit och lyssnat sig trött på den, men är ändå färdig att sjunga och lyssna ånyo.

Jeannette Granberg, år 1854 gift med vår utmärkte skådespelare och teaterdirektör Edvard Stjernström, fick derigenom ett större fält för sin verksamhet såsom dramatisk författarinna, och huru oändligt mycket Mindre teatern vunnit på detta äktenskap emellan den skapande och den utförande konsten, har allmänheten, under loppet af dessa trenne senaste år, haft tillfälle att till sin stora hugnad öfvertyga sig. Men det hörer till denna författarinnas bild några andra dagrar än talangens och snillets, och det är blygsamhetens och anspråkslöshetens. Det skulle, oaktadt hennes ovanliga förmåga, t. ex. aldrig kunnat falla henne in, att stormodigt uppträda såsom en docerande reformatorska af kyrka och stat. Hon älskade att vara författarinna och att såsom sådan i sin mån upplysa och gagna; men framför allt älskade hon att vara qvinna, värdig dotter, värdig syster och maka, en välgörenhetens engel för alla, utan att prunkande utbreda engelns vingar för att beundras af verlden. Hvilken mor skulle hon icke ha blifvit, om himlen unnat henne denna ljufva lott! Hoppet derom gäldade hon med sitt lif. Hon dog den 2 April, efter att några dagar förut hafva med stilla undergifvenhet sett sitt enda barn föras från hennes sida till grafven.

Men, torde mången med skäl fråga, hvarför talar man först nu så mycket om fru Stjernström? hvarför skynda nu alla pennor att teckna hennes lof, alla händer att binda hennes lager!

Ack! det behöfves en graf, det behöfves att först hafva förlorat det goda, för att fullt uppskatta dess värde.

11 April 1857.

Johan Niclas Ahlström.

Den hädangångnes namn är så innerligt förenadt med hela den serie af original-arbeten för svenska scenen, som började samtidigt med Mindre teatern år 1842, att man knappast skulle kunna uppräkna något enda inländskt teaterstycke från denna tid som han icke i mer eller mindre mån illustrerat, än såsom kompositör till den deruti förekommande musiken, än såsom arrangör deraf. Framlidne kapten Anders Lindeberg förutsåg att ifrågavarande af honom uppbygda teater skulle blifva en tillflyktsort för de författare, som ville och kunde egna sig åt den dramatiska literaturen, men han förutsåg äfven att desse skulle behöfva en musikus, som med grundlighet i studier och snille i uppfinningen förenade denna entusiasm för sin konst, utan hvilken föga eller intet kan uträttas, helst när frågan är att bryta en ny bana, såsom fallet på den tiden var. Lindeberg valde Ahlström till anförare för sin nya orkester, och för detta val står hvarje den sköna konstens vän i stor förbindelse hos denne ovanligt energiske man och skall städse hembära hans minne sin varmaste hyllning.

Ahlströms namn var dock äfven före den tiden långt ifrån obekant för den svenska allmänheten. Född år 1805 i Visby, röjde han redan som skolgosse ovanliga musikaliska anlag, och innan han 1824 blef student i Upsala, hade han gifvit konserter både i Visby och andra städer så väl på piano som orgel. Medellös och utan andra tillgångar än dem han genom sina konserter kunde bereda sig, måste han snart lemna akademien och medföljde såsom orkester-anförare en resande teater till dess han bosatte sig i Karlskrona, försörjande sig med musikaliska lektioner. År 1831 tog han musikdirektörs-examen inför kungl. musikaliska akademien och erhöll derpå följande år fullmakt från domkapitlet i Vesterås

att vara director musices vid läroverket derstädes samt orgelnist vid domkyrkan. Under loppet af de tio år, han innehade dessa befattningar, ansågs Vesterås för den trefligaste och mest musikaliska af Sveriges smärre städer, och oersättlig var också den förlust som drabbade detta samhälle, när Ahlström 1842 derifrån kallades till den nyskapade Mindre teatern i Stockholm. Uti hufvudstaden hade han redan 1837 gjort sig fördelaktigt känd genom en af honom komponerad och på kungl. teatern utförd konsert, hvilken af den tidens konstdomare högt uppskattades.

Men det är egentligen år 1842 eller från hans befattning såsom orkester-anförare vid Lindebergs teater som hans stora verksamhet såsom dramatisk tonsättare begynner. Mindre teatern öppnades med Lings gamla skådespel Agne, hvartill Ahlström komponerat uvertyr och körer, hvilka, trots ett oöfvadt kapell och en ännu mer oöfvad sång-personal, öfverraskade genom melodi-rikedom och en sällspord ädelhet i stilen. Derpå följde Blanches första komedi "Positivhataren" likaledes med musik af Ahlström. Detta fyra akters lustspel gjorde så till vida ett slags epok, som det var det första original-arbete för scenen af en svensk författare och en svensk tonsättare gemensamt. Texten, ganska tarflig i och för sig sjelf, röjde allestädes nybörjaren; men musiken deremot en mognad och originalitet, som utlofvade mycket för framtiden, och Ahlström höll detta löfte, oaktadt de små tillgångar som vid denna teater stodo honom till buds. Här vore kanske stället att uppräkna de arbeten, hvaruti han tagit en verksam del och till hvilkas framgång han så väsentligen bidragit, såsom: *Kröningsdagen; Stockholm, Upsala och Vesterås; Dardanell; En födelsedag på gäldstugan; Läkaren; Engelbrecht och hans Dalkarlar; Döden fadder; Urdur; Farinelli; Femhundra riksdaler banko; Min vän löjtnanten; Också en profet* o. s. v., uppgående till ett antal af öfver hundra arbeten för Sveriges alla teatrar, utom en oräknelig mängd af kantater, trior, qvartetter, sinfonier och uvertyrer; 200 nya entre-akt-stycken och arrangering af 250 dito; samlingar af öfver 300 folk-melodier m. m., och hvilkas blotta uppräknande skulle fylla hela denna tidning.

Samtidigt med sin så ihärdiga befattning vid Mindre teatern var han lärare för kungl. teaterns elever, musikdirektör för andra lifgardet, kormästare för Italienska teatersällskaper, anförare för nästan alla sångföreningar i Stockholm,

sånglärare både enskilt och i allmänna skolor, föreläste i musikens teori, öfversatte Logiers harmoni-lära, utgaf ett arbete, innehållande förklaring öfver alla i konstspråket förekommande utländska ord jemte biografiska skizzer öfver alla artister, samt till och med gick omkring och stämde tafflar och flyglar, om det gällde.

Det förefaller en som en gåta, huru en menniska, hvars hela dag nästan var upptagen för teatrarnes repetitioner och representationer, kunde hinna nedskrifva så mycket som han, ty, utom den massa arbeten, som äro utgifna eller uppförda, har han flere verk, hvilkas partiturer, ehuru fulländade, ännu knappast hunnit till notställaren, såsom *Alfred den store* i två akter och *Abou Hassan* i tre, m. fl. Men den, som sett honom vid sitt arbetsbord långt före solens uppgång och långt efter dess nedgång, knappast gifvande sig tid att kasta i sig några bitar fattigmans föda, den som sett eller känner allt detta, den har de första bokstäfverna till gåtan, och de sista lemnas oss af en för tidig graf, dit han nedgått, utan att åt sin talrika familj, maka och nio barn, hafva lemnat annat än ett fläckfritt och värderadt namn både som menniska och konstnär. Trogna, liksom talangen och arbetsförmågan, följde honom bekymren och fattigdomen hela lifvet igenom. Man hörde det aldrig från hans mun och såg det icke heller i hans öppna, förnöjsamma öga; men man såg det på hans bleknande kind och man hörde det ur hans rosslande bröst, när det böjde sig öfver arbetsbordet.

Denna lott har, som man vet, merendels varit den skapande konstnärens, men behöfver kanske icke vara det i dessa tider. Men för att förstå göra sig rätt respekterad och följaktligen väl betald, fordras det en annan uppskattning af eget värde, en suffisance, som Ahlström icke egde och icke heller hade förmåga att förskaffa sig. Han var ett barn i affärer, tog hvad man gaf honom och gaf sedan från sig med samma sorglöshet som han tog. Detta återfinner man oftast hos den sanna talangen, ty barndomens enfald är snillets andra hälft, såsom Michelet uttrycker sig. Men man fann något hos Ahlström, som man icke alltid finner hos andra konstnärer, nemligen fullkomlig frihet från all s. k. artist-fåfänga. Han trodde på konsten, men icke på sin egen förmåga; han jublade öfver skönheten i andras verk, men hade ej ett ord för sina egna. "Kanske, om jag ej blefve så jägtad," yttrade han en gång till den som skrifver

dessa rader, "att jag då skulle kunna skrifva något större och beständande; men som jag blott kan säga: *kanske*, så nöjer jag mig fullkomligt med det lilla och efemeriska." — "Jag gratulerar dig," sade han en annan gång, strålande af glädje, "ditt lustspel gick med pukor och trumpeter." Han glömde att det var hans melodier, hans violer, klarinetter och flöjter som befordrat framgången, ty pukor och trumpeter voro sällsyntheter i hans tarfliga orkester.

Vi tro oss icke ega förmåga att rätt bedöma hans verk, ehuru de alla förefallit oss vackra och fullt dramatiska; men vi hafva hört konstdomare, till hvilkas omdöme förtroende bör sättas, förklara att mycket af hvad han skrifvit för scenen kan, utan risk att förlora, ställas vid sidan af det bästa som under de sednare tjugo eller tretio åren blifvit af svenska tonsättare komponeradt för teatern och att det till och med finnes melodramer och körer, såsom t. ex. i Agne och i skådespelet Notre Dâme, dem hvilken stor mästare som helst icke skulle blygas att vara fader till. Säkert är, att han offrat hela sitt lif åt den nyfödda inhemska dramen, att alla vårt lands teatrar njutit frukterna af hans verksamhet, att hela svenska allmänheten under loppet af femton år har honom att tacka för många njutningsrika stunder och att hans första verkliga hvilodag inträffade, när döden den 14 maj vidrörde hans hjerta, öppet för allt skönt och godt.

23 maj 1857.

Pehr Erik Svedbom.

Det har för Illustrerad tidning blifvit ett åliggande att jemte en nekrolog, så långt det ringa utrymmet medgifver, meddela porträttet af hvarje utmärktare personlighet, som döden ryckt bort till mer eller mindre förlust för vårt fädernesland. Detta sorgliga åliggande har under den korta tiden af trefjerdedels år redan väl mycket tagits i anspråk, och vårt land har just icke så många utmärktheter att räkna. Derför när någon af dem faller ifrån, märkes det lika lätt som det kännes djupt. Det blir snart för många *under* jord — för få *derofvan*.

Den hädangångne, hvars bild i dag pryder första sidan af vårt blad, var född i Hernösand år 1811, blef student i Upsala 1829, innehade andra hedersrummet vid magisterpromotionen 1836, utnämndes kort derefter till docent i statistiken, valdes till byzantisk stipendiat af den studerande ungdomen och vistades utrikes åren 1838-40. Hemkommen, blef han lärare vid nya elementar-skolan i Stockholm, rektor derstädes från 1850 till mars månad nästförflutna år, då han blef hufvud-redaktör för Aftonbladet, i hvilken egenskap han slutade sin jordiska bana.

Svedbom var en man af stor lärdom, den han ville göra fruktbärande äfven för andra, för sitt land, och han gjorde det, synnerligen såsom förfäktare af de nya åsigterna i skolfrågan, hvilka ingen af hans samtida så omfattat och så arbetat för som han. Det fanns ingen komité, der undervisningsfrågor behandlades, intet läraremöte, ingen pedagogisk förening, hvaruti han icke med hela sin själ deltog, som han icke upplyste med sitt skarpsinne, gagnade med sin lärdom och sin erfarenhet, under det han utarbetade nya skolordningar, dem han förstod att drifva igenom, och utgaf läroböcker, som klart förtydligade det lärosätt, hvars för-

fäktare han var. En sådan verksamhet, arbetande på djupet och gående till roten af samhällets undervisning och bildning, uppfattas oftast icke af tans befolkning, ehuru denna njuter alla frukterna deraf. Alla beundra och njuta af guldet och diamanten, men ingen tänker på den eller dem, som för dessas vinnande dag och natt arbeta i schakternas djup. Likväl var det en tid då höga vederbörande tycktes hafva någon aning om hvad en man sådan som Svedbom kunde blifva för samhället, derest ett rymligare fält öppnades för hans verksamhet, och det berättades temligen allmänt att man ämnade gifva honom en plats i statsrådet, såsom chef för ecklesiastik-departementet. Men man gjorde det icke, utan vände sig i stället till andra, visserligen lika lärde som han, men utan ringaste förmåga att göra sina kunskaper fruktbärande i någon enda riktning. "Den som samlar sig kunskaper, utan att kunna göra dem nyttiga för andra," säger Jean Paul, "liknar den som innestänger friskt vatten i en damm och låter det der förruttna." Men måhända är det just det innestängda som företrädesvis buteljeras på samhällets höjder.

Innan Svedbom tog hand om Aftonbladet, hade han meddelat många värderika bidrag både till berörda tidning och några andra, såsom "Reformvännen" och "Bore" under åren 1848-51, i synnerhet uti undervisningsfrågorna, hans lifs älsklings-idé. Såsom hufvud-redaktör af Aftonbladet har han blifvtt mycket klandrad. Måhända finnes skäl för detta klander, måhända också intet; men säkert är, för att tala med Emile Girardin uti La Presse för 1850, att "ingen befattning, näst den att styra ett land, är så svår som att leda en stor frisinnad tidning, ty det är icke nog med att vara hemma i allt, man måste äfven vara mästare i allt, åtminstone fordras det af alla, och man har att kämpa icke blott med de maktegandes förföljelser och hämnd, något som de maktegande sjelfva naturligtvis icke behöfva befara, utan äfven mot deras liknöjdhet och otacksamhet, för hvilkas intresse man uppoffrar tid, krafter och lif." Det torde nog ligga sanning deruti, och man behöfver visst icke resa till Frankrike, för att finna exemplen. Herr Lars Hiertas stora talang såsom publicist blef först erkänd sedan han väl lemnat Aftonbladet, och så har det varit och så skall det blifva med alla som åtaga sig ett dylikt atlas-arbete. Bör man skrifva långa artiklar? Nej, de äro för tråkiga. Bör man

skrifva korta? Nej, de äro för ytliga. Bör man skrifva pikanta? Nej, de stöta på skandalen. Hvad skall man då skrifva? Man bör skrifva alls intet, svarar regeringen, och det förundrar oss icke. Man skall slå spiken på hufvudet, svarar deremot publiken. Men sjelfva spikhufvudet skriker, och det är heller inte bra. Sannerligen vill det icke något till för att undergå en sådan pers med bibehållandet af sitt goda namn och rykte. Detta har likväl lyckats Svedbom, ty ännu har ingen sökt frånkänna honom heder och ärlighet, och det bör kunna trösta hans skugga.

Det är hugnande att, vid bedömandet af en utmärkt mans offentliga lif, kunna blicka in i hans enskilda och der endast finna dagrar. Lycklig och lyckliggörande i sitt äktenskap, lemnar han efter sig barn och en förkrossad maka samt talrika vänner, alla slagne af bestörtning vid hans hastiga frånfälle. Hans hus var ett af de gästfriaste, och hans salong stod städse öppen för mycket af hvad hufvudstaden hade utmärkt i vetenskap, vitterhet och konst, och hvarje notablare främling var der en sjelfskrifven gäst. Svedbom och hans fru, ett fruntimmer af hög bildning, besutto sjelfva i ovanligare grad de sällskapstalanger och den humanitet, som förenade sprida så mycket behag inom det enskilda umgänget. Sjelf en tonernas vän, har han komponerat mycket af värde för rösten och pianot, ehuru han aldrig för lifvets lek uppoffrade lifvets allvar. Denna salong, förr så skimrande af glada, bildande tidsfördrif, står nu endast öppen för sorgen, deltagandet och ett ädelt minne.

17 oktober 1857.

Gabriel Marklin.

Bland dem som i Upsala blefvo offer för koleran var adjunkten vid vetenskaps-societeten derstädes, Gabriel Marklin, den "åttioårige studenten med de inskränktaste behof och de rikaste samlingar," såsom professor Böttiger så träffande yttrade om Marklin, när denne vid nästlidna magister-promotion bekransades såsom heders-magister.

Född i en torparkoja den 1 juli 1777 uti Skellefteå socken i Vesterbotten, bestämdes han af sina fattiga föräldrar att såsom dräng träla i deras fotspår; men en inre kallelse drog honom till en annan bana, på hvilken han outtröttad skulle träla ända till sin död, lemnande arbetet först med lifvet. Vid tjugo års ålder begaf han sig först till Piteå och sedan till Hernösand för att studera. Under det han genomgick skola och gymnasium, högg han ved, bar vatten, borstade kläder och skodon hos sina lärare, för att på detta sätt lifnära sig. År 1803 blef han student och 1827 adjunkt vid ofvanberörda societet.

Marklin var samlare, men icke af guld, icke ens af piphufvud och snusdosor. Han samlade naturhistoriska föremål, petrifikater, snäckor, insekter m. m. och hans samlingar anses höra till de största, vackraste och dyrbaraste i Sverige. Man kan säga att hans långa lefnad var en lång oafbruten vandring uti den fria naturen. Han vandrade som en vandrande gesäll med renseln på ryggen och öfver den ett par fastknutna grofva stöflar; men han arbetade alltid hos samma mästare, nämligen hos naturen, den han egnat sin hela kärlek och verksamhet. Frimåndagar och fyr-abendstimmar kände han ej, lika litet veckolön eller dagspenning. Han behöfde heller icke mycket för egen del, han kunde frossa vid en sillbit eller en kall potatis, och dricksvaror hade han fritt ur naturens källor. Gud vete om han någonsin

suttit vid ett ordentligt dukadt bord, eller haft andra bordskamrater än maskar och insekter, som säkerligen icke haft mycket roligt i hans sällskap.

Ibland var han rätt illa ute på sina vandringar. Så hände det t. ex. en vacker sommarmorgon, att en egendomsegare på landet under sin vandring på egorna blef varse en karl liggande raklång och framstupa i rofåkern. Egendomsegaren, som trodde sig på bar gerning ertappa en objuden rofätare, började med käppen prygla på den liggande. "Aj!" skrek den rofgirige, "vänta tills jag får fatt på den lilla vackra spindeln jag söker! aj! nu har jag den, Gud vare lof!" Den rofgirige var ingen annan än Marklin, och egendomsegaren blef högeligen flat, när han fann sig hafva pryglat en lärd, som dertill på köpet rensade hans åker från spindlar och andra insekter.

Marklin samlade äfven akademiskt tryck, såsom disputationer, programmer och teser; men allt detta sålde han, dels för att kunna lefva, dels ock för att få medel till inköp af naturalster. "Det är disputations-samlaren som underhållit naturforskaren", brukade han säga. En sådan samling sålde han en gång till Helsingfors universitet och fick för den 4,000 rdr. När gubben fått denna summa i handom, råkade han i största förlägenhet. Hvar skulle han gömma den? hvar göra af den? Om det varit 4,000 petrifikater eller insekter, nog hade han då vetat hur han skulle ställa med dem. Men 4,000 riksdaler? Ställa upp dem bland den öfriga samlingen måhända? Det vore äfventyrligt. Den ena samlaren kniper gerna af den andra, och Marklin kunde råka ut för en sådan som företrädesvis samlade fjärilar af guld. En vän, för hvilken han hade stort förtroende, rådde honom att låna ut summan mot säker inteckning; men han hade svårt för att begripa att ett papper med namn och sigill kunde uppväga så mycket pengar. Han skulle ha förkastat sjelfva stadsmäklar Holms namnteckning, om man bjudit honom den. Slutligen lemnade han summan åt vännen mot dennes skuldsedel. Några dagar derefter besökte han samme vän och bad honom äfven gömma skuldsedeln. Förgäfves förestälde denne honom att han ovilkorligen sjelf måste behålla reversen. "Kära bror!" sade Marklin, "om det skulle falla dig in att icke återge mig mina pengar, icke lärer jag kunna tvinga dig dertill med denna lilla lapp." Hvad var att göra? Vännen måste gömma skuldsedeln med

påteckning att den på Marklins begäran förvarades hos honom. Hvarje år, när vännen betalade räntan, runkade Marklin på hufvudet, sägande: "Är du så rik att du hvarje år kan ge bort så mycket pengar?"

Hvad voro väl kapital och ränta för honom? Han visste icke af något annat kapital än sina samlingar, ingen annan ränta än den nytta vetenskapen kunde draga af dem, efter något litet bevillningsafdrag i den njutning han sjelf haft under samlandet. För öfrigt var han fryntlig, barnafrom och äfven rätt humoristisk när det gälde. "Hvem vill ha en mark lin?" frågade han en dag några unga flickor. "Jo, jag, jag," svarade flickorna. "Här har ni mej då," sade Marklin. Flickorna flydde, skrattande. Gubben skrattade med. Det var icke sådana fjärilar han fångade.

Marklin har testamenterat sina rika samlingar dels till Upsala akademi och dels till vetenskaps-societeten derstädes.

24 oktober 1857.

Per Westerstrand.

Personer af hög ålder äro merändels knarriga och ofördragsamme mot allt som omger dem, och ingen bör undra derpå. De sakna och sörja det tidehvarf, som sett dem handla, och kunna icke gerna tillhöra och älska det, som ser dem dö. Få måtte undantagen vara. Vi för vår del känna blott *ett*, och det var han som nyss gick ibland oss, som nyss i vår krets skämtade, log och sjöng, och, bäst han sjöng, försvann. Han kunde, om han ville räkna tillbaka, räkna nära 73 år; men ingen annan räknade eller såg dem, icke ens han sjelf. Det var en dag utan afton, en ålder utan ålderdom, ett midsommarsdygn der qväll och morgon flöto samman.

Verlden böjer sig för mycket, men älskar icke allt som den böjer sig för. Guld och rang finna många krökta ryggar; men det vill något mera till för att böja allas hjertan, för att vinna allas kärlek, allas vördnad: det vill snille till, det vill dygd. Men icke ens dessa äro tillfylles, ty snillet har sina afundsmän, liksom dygden sina vedersakare, och begges popularitet flätar sig kanske först in i kransen på en graf. Det måste således fordras något annat, och hvad? Det fordras att vara en personifierad uppenbarelse på samma gång af någonting dugligt och allvarligt som medborgare, redbart och pålitligt som menniska, trofast och beskyddande som vän, tillgängligt och lifvande som sällskapsbroder och att såsom sådan icke blott spela glädje, utan vara glädjen sjelf. Kanske skadar det icke heller att derjemte innehafva någon högre rang i samhället, ty den smickrar mångas fåfänga och ger ett slags relief åt det hela. Detta är, skulle vi tro, den fokus, hvaruti popularitetens alla strålar samla sig, och denna trollspegel, så förgäfves sökt af många, egdes, ehuru osökt, i rikaste mått af honom, den hädangångne,

hvars vördade bild vi meddela i dag och på hvars graf vi rista några välmenande runor.

Per Westerstrand, son af en komminister i Ukna församling af Linköpings stift, föddes den 27 febr. 1785, blef student vid Upsala universitet 1803, filosofie magister 1809 samt 1812 befordrad till registrator och aktuarie i kungl. general-landtmäteri-kontoret. Derefter följer under årens lopp en massa kamererare- och revisors-befattningar, både in- och utrikes, såväl inom embetsverk som vid riksdagar, och hvars uppräknande, fyllande nära tvenne täta spalter uti Post- och Inrikes tidningar, icke här torde behöfva förnyas. Han blef president i statskontoret år 1832, efter att 10 år förut hafva upprättat formuläret till rikshufvudboken, hvilket, antaget af rikets då församlade ständer, förvärfvade honom ett namn såsom en af vårt lands förnämsta räkenskapsförare. Dessutom var han ordförande i flere andra räkenskapsverk, såsom i komitén till reglering af ackorderna inom värfvade arméen, i civilstatens pensionsinrättning, i nya Trollhättebolaget, i kungl. teaterns pensionsinrättning med mera dylikt.

Se der myriader siffror, hvaraf mindre än fjerdedelen hade varit nog för att förqväfva äfven den största poetiska gnista hos mången annan. Men Westerstrand tänkte: jag låter siffrorna tala, men sjunger sjelf, och så blef han en verksam ledamot af musikaliska akademien, förste direktör för kungl. teatern, en befattning som han i 8 år innehade, samt ordförande i Parbrikoll till sin död, och så utgaf han egna dikter jemte metriska öfversättningar ifrån Shakespeare, Corneille, Goethe m. fl., och dessa under det han samtidigt arbetade på en likaledes från trycket utgifven "handbok i aritmetiken eller sifferräkneläran", för att icke tala om hans förslag till regeringsform för Sverige eller om den samling sångqvartetter, som under namn af "Sillsalaten" gjort sig så känd och omtyckt af alla den gladare sångens vänner. Han var sysselsatt med ett arbete kalladt: "Katekes i naturläran", när han, öfverraskad af döden, måste betala naturen sin skuld.

Ingenting fann han tråkigt och allt var för honom lika lätt, granskningen af statsförvaltningen såväl som granskningen af en opera-text, ett reglemente för ett kanalbolag såväl som ett epigram eller talet för en skål. För allt hade han tid och det oaktadt, under loppet af inemot ett halft århundrade, knappast någon större gladare tillställning hållits

i Stockholm, der han icke varit med, fört ordet från början till slut samt gifvit fart åt nöjets och glädjens gratier. Han kom, icke för att söka beundrare för sin plymagerade hatt, utan för att finna en kör till sina glada visor; icke för att visa sin kraschan, utan för att öppna sitt hjerta. Allvaret och nöjet tycktes slitas om honom, men ingendera kunde klaga öfver mannamån, ty han gaf begge sin beskärda del och understundom kanske mera än de väntat. Han, om någon, var, för att begagna ett kändt uttryck af Fredrika Bremer, "så du" med allt — *du* med menskligheten och verlden. En sådan företeelse står egen i sitt slag, har, oss veterligen, icke sin like haft och får den måhända aldrig.

Ingenting hade han börden och guldet att tacka för. Komministerns son intog presidentstolen blott på grund af egna förtjenster. Men Gud tackade han för sina framgångar, sitt lyckliga humör, sin goda helsa, sin "oförbränneliga kropp", såsom han ofta sjelf på skämt brukade säga. Blott *ett* återstod honom, det att få öfverlefva 1860, för att bli jubelmagister vid Upsala universitet. Denna önskan blef ouppfyld; men denna lilla krans af några förgängliga lagerblad kunde hans minne umbära. Det ligger en skönare på hans graf, af tallösa vänner bunden, för jordens förgänglighet fri.

»Gråt, fader Berg, och spela,
Din pipa sorgligt stäm!»

Du sjunger icke mera för oss denna sång från Bellmans lyra, du vördnadsvärde, du evigt saknade! Ett helt samhälle sjunger den numera för dig, men icke som du med leende mun, utan med tåren i ögat.

31 oktober 1857.

Rachel.

Det var uti Berlin sommaren 1850 författaren till dessa rader för första gången såg Rachel. Vintrarna tillhörde hon Paris, men sommartiden Tyskland, Ryssland, ja hela verlden, som hade blommor och guld att strö för hennes fot, helst det sednare.

Man gaf då *les Horaces* af *Corneille* och Rachel uppträdde deruti som Camilla, en af hennes förnämsta roller. Med några ord vilja vi skildra de sista scenerna af ifrågavarande tragedi.

Camilla är syster till de tre Horatierna, som skola strida mot de tre Curiatierna, af hvilka en är hennes älskare. Camilla, ensam på scenen, får underrättelse om stridens början och omvexlande lycka. Det gäller för henne å ena sidan tre bröder och å den andra en älskare. Snart får hon veta, att tvenne af Horatierna stupat, men att alla Curiatierna lefva, ehuru svårt sårade. Ett moln täcker hennes ansigte, men molnet är guldbrämadt, ty solen skiner der bakom. Hon sörjer sina bröder, det ser man nog, men älskaren lefver, det ser man också; hon klagar öfver ödet, hvilket beröfvat henne dem som legat under samma hjerta som hon, men hon förbannar det icke; hennes öga gråter, men hjertat, fyldt af älskarens bild, ler ännu; den tredje brodern skall måhända följa sina bröder, dö, liksom de, hjeltedöden för ära och fädernesland; men såsom äkta romarinna skall hon känna sig stolt och ärad deraf — det är, att vi så må uttrycka oss, den värdiga, den anständiga sorgen hon ännu uttrycker.

Men snart visar sig på scenen denne tredje broder med blodigt svärd och strålande ansigte. Han har segrat och alla tre Curiatierna ha fallit, alla! Från det ögonblicket blir molnet ogenomträngligt; det finnes icke mera någon sol bakom det, ingen känsla för syskon, ära och fädernesland; allt är förbi, förintadt med honom som hon älskar. Camilla,

hvars ögon icke mera ha tårar och hvars smärta icke mera har ord, sjunker ned, liksom träffad af blixten; det är som såge man en krossad bild af gips. Men efter någon stund förena sig de krossade och spridda lemmarna till ett helt, som reser sig från golfvet; men det är icke mer ett menskligt väsen — det är en ande som skjuter upp ur jorden, stel, hög, förskräcklig, och som, förbannande bror och fädernesland, jord och himmel, talar till lifvet ur grafven, och när slutligen brodern, ursinnig öfver dessa förbannelser, stöter svärdet i systerns bröst, anser man det nästan som en välgerning, ty endast döden kan släcka en sådan smärta, sådan förtviflan. — "Ah!" hväste Camilla, i det hon döende föll; men detta "ah!" liknade det fräsande ljudet från ett glödgadt jern, när vatten faller öfver detsamma, och jernet tycktes bränna långt efter sedan glöden försvunnit.

Sådan var Rachel såsom Camilla. Den som sett henne i denna, liksom i öfriga roller, skall fåfängt bjuda till att beskrifva henne, och den som icke sett henne kan aldrig göra sig en föreställning derom. Jenny Lind var såsom Norma något ditåt; men hon hade studerat Rachel. Vi sågo Jenny Lind långt före innan vi sågo Rachel; men vid första anblicken af Camilla funno vi hvarifrån den förra tagit sin Norma.

Rachel föddes år 1820 i Schweiz af israelitisk slägt, kom fattig till Paris 1837 och debuterade såsom Camilla på Théâtre-Français den 12 juni 1838. Man har uträknat, att hon ensam inbringat denna teater en summa af 4,394,231 francs, och om man dertill räknar hvad som skördats på utländska teatrar, så utgör det utan öfverdrift 12 millioner. Två af dessa millioner lemnar hon i arf åt sin familj och sina tvänne söner.

Rachel hade uppkallat till lif den gamla franska tragedien och den lefde ånyo, liksom galvaniserad af hennes mäktiga ande; men med henne skall den åter stiga i sin graf, måhända för alltid. Rachel dog vid 37 års ålder. Knappast en kropp af jern hade stått ut mot dessa orkaner af passioner hon jagade fram öfver dramens tiljor, utan att man behöfver lägga dertill dem som rasade lika vildt utom scenen. Hon var ett ljus som förtärde sig sjelf, men i Melpomenes konst lyste hon som ingen.

23 januari 1858.

Magnus Martin af Pontin.

Det är om den hädangångne sjuttiosjuårige läkaren och literatören, som man en gång hade det bekanta infallet: "Han är läkare bland literatörerna och literatör bland läkarne". Detta sades naturligtvis på skämt, men i skämtet dolde sig en udd, riktad mot honom det gälde. Men med kanske större skäl skulle man kunna rikta udden mot både literatörer och läkare, ty vi önskade uppriktigt något mera vetenskaplighet åt de förre och något mera humanistisk bildning åt de sednare, och det förefaller oss som om Pontin varit vuxen nog att meddela beggedera sidorna åtskilligt af hvad de hvar för sig saknade. Hvad literatörerna beträffar, så hade han visserligen bland dem icke något stort namn, men ett ganska aktadt likväl. Öfversättaren af Victor Hugo's ypperliga tragedi *Hernani* förtjente det också. Trogen originalet är öfversättningen alltigenom, och mindre lyckade alexandriner än Pontins har svenska akademien belönat. Metaforen: "Sveriges blåa band", upprunnen vid invigningen af Göta kanal, torde måhända lefva lika länge som kanalen.

Hvad nu angår läkarekonsten, så bör otvifvelaktigt den, hvilken, liksom Pontin, förestått en kemisk profession och hållit föreläsningar från Berzelii kateder, äfven ha välgrundade anspråk på ett vetenskapligt erkännande bland hrr äskulaper, hvilkas starkaste sida icke alltid är kemien, ehuru den alltid borde vara det. Men det finnes dessutom något, för hvilket vårt land bör stanna i stora förbindelser hos den hädangångnes minne, nämligen för den vård han egnade trädgårdsskötseln här i landet. Hans verk är *Trädgårdsföreningen i Stockholm*, hvilken i sin ordning gaf lif åt det ännu verksammare *Gartnersällskapet*. Hans verk är ock, att den utmärkte, tyvärr för tidigt med döden afgångne, *Daniel Müller* kom till Sverige, från hvilken tid man kan säga att *hortikulturen*

slagit fast fot, bundit sina skönaste kransar och utvecklat sina rikaste frukter inom jernets och fjellarnas land.

Pontin, född den 20 Jan. 1781, har varit läkare både i krig och fred, har flackat såsom provincialmedikus kring landsbygden och såsom kungl. lifmedikus anlitats inom de kungliga gemaken, under olika regeringar och dynastier; han har varit medicinalråd och en verkligt arbetande ledamot af Vetenskapsakademien, hvars handlingar förvara flere arbeten af honom i fysik, kemi och mineralogi; han var riddare och kommendör, blef till och med introducerad på riddarhuset, utan att likväl kunna kurera det.

Pontin bodde både sommar och vinter på sin vackra villa å Djurgården, der han anlagt en plantskola för blommor och träd. Bland dem trifdes han helst, träget sysselsatt med deras ordnande och förädling. Såsom bevis af sin erkänsla gåfvo de honom också tillbaka ett ungdomligt sinne och en stark helsa, trots hans höga ålder. Slumrande under vinterns snö, fingo de ej besvara hans sista afskedshelsning, men de komma nog att sakna honom en stundande vår, de enda ungdomsvänner som öfverlefva honom.

13 februari 1858.

Jacopo Foroni.

"Åh, god dag, Foroni! du har öfversomrat på Ulriksdal, du har vistats vid Edsvikens täcka strand, du har haft roligt?"

"Mycket ... skön sommar, klara dagar, goda vänner. Och du, du 'ar varit på Furusund?"

"Ja ... Men du har skrifvit en operett, hör jag ... Är den färdig att gifvas snart?"

"Fattas bara uvertyren, men den skall gå som en dans."

"Lycka till! Måtte vintern gå på samma sätt!"

"'Oppas det ... snö och musik, och, som vanligt, mycket för mycket af beggedera."

Dessa ord vexlades den 7 September mellan Foroni och den som tecknar dessa rader. Dagen derpå, ungefär vid samma timma, fans Foroni icke mer. Döden, gammal och känd, blir dock alltid ny genom sina öfverraskningar.

När för tio år sedan det italienska operasälskapet, under signor Gallis ledning, gaf sina representationer å Mindre teatern, fästes publikens uppmärksamhet vid den som då anförde orkestern. Det var en helt ung man, nästan en yngling, med korpsvart hår, korpsvarta mustacher och skägg, något bleka men ädla anletsdrag, stora svarta strålande ögon, en fullständig italiensk typ med hela dess sprittande lif, blixtsnabba intelligens och starka passioner. Han hade kämpat på Milanos barrikader mot Italiens förtryckare, sades det, och han hade flytt för öfvermakten och våldet. Men han behöfde icke irrande söka ett torftigt bröd, ty han förde med sig sin goda estetiska bildning, sin stora musikaliska talang och sitt friska courage. Efter ett års vistande i vårt land var han orkesteranförare vid kungl. teatern, troligtvis den förste barrikadkämpe som anfört ett kungligt kapell.

Rossinis, Donizettis och Verdis beundrare och elev törnade i början något emot nordens smak för Tysklands mästare, en Mozart, en Weber; men han fann sig snart, tog seden och smaken dit han kom, tycktes sedan dela sin kärlek lika mellan Italiens och Tysklands partiturer, fylde mästerligt sin plats och gaf ny ordning, nytt lif åt det gamla kapellet. Häftig och brusande i början, blef han snart sina lugna kapellisters bästa vän, liksom han redan förut var andras. Få främlingar, om ens någon, hade under så kort tid vunnit så många vänner som han, väninnor icke minst, ty han kunde vara förledande, förtjusande, oemotståndlig, när han ville, och han ville det nästan jemnt.

Såsom konstnär tillhörde han icke dessa musici, som ensidigt tro att man icke kan vara en storhet, utan att sjunga en bravur-aria af Rossini eller spela ett solo af Paganini; hans vyer öppnade sig äfven och kanske mest åt andra håll. Han talade gerna om de verldshistoriska händelserna, om nationernas lif, framsteg och utveckling på frihetens och bildningens bana. Det dröjde icke länge förrän han kände sig lika lifligt intresserad för hvad som rörde vårt land, som hade det varit hans eget; af sydlänningen återstod knappast annat än namnet, den lindriga brytningen samt hårets och ögats svarta färg; till själen var han redan fullt ut lika svensk som någon af oss, deltog i våra seder, tidsfördrif och förhoppningar, liksom hade han aldrig haft några andra. Så studerade han t. ex. alla våra tidningar från början till slut, resonnerade i tull- och bankfrågor ofta mycket bättre än mången ledamot af de höglofliga utskotten, fast han aldrig kunde begripa vår ståndsrepresentation, och det skulle mycket förvåna oss om han icke långt före detta slutit sig till dem som ifrat för en bättre valordning för Stockholms stad, helst till dem som kämpat för personlighetsprincipen.

Sådan var denne ovanlige främling, hvilken under loppet af ett tiotal år framstod såsom en af de mest eftersökte och firade inom våra bildade sälskapskretsar. Det var en dylik krets han hade gästat och som vanligt med sitt behagliga umgängessätt och sin stora musikaliska talang lifvat, när han natten mellan den 7 och 8 hemkom till sin boning. Efter vanan slog han några briljanta ackorder på sitt ypperliga piano, började måhända på uvertyren till det verk han nyligen komponerat, utan att förnimma det anslag som ödet

i samma stund gaf till finalen af hans eget lif; kanske gjorde han ock ett och annat tillägg i det redan färdiga partituret, satte dit ett kors der och ett kors der, utan att märka att korset till hans egen graf låg honom så nära. Han lade sig, väcktes med ett ironiskt god morgon af demonen från Ganges, som plundrat oss på så mycket godt, snillrikt och skönt, och innan skymningen inträdde, hade döden hviskat sitt godnatt i hans öra.

Ryktet om én så allmänt känd och värderad persons hastiga frånfälle, och det i fulla styrkan af helsa och ungdom, måste slå ned med blixtens verkan. Och likväl, är det då så afundsvärdt att långsamt åldras, att småningom dö, mätt på verlden som kanske långt förut blifvit mätt på oss? Är det icke vida skönare och lyckligare att stupa som man står, att gå som man kommer, lemnande åt efterverlden och vänners minne den helgjutna bilden af manlig skönhet, lefnadslust och kraft — att, med andra ord, försvinna, innan lockarne hvitnat, innan snillet tappat sin eld och hjertat sina rosor?

18 september 1858.

Sven Adolf Norling.

Tyvärr hafva vi endast en silhouette efter "gubben Norling", endast ett skuggporträtt af mannen med det lysande förståndet, den spelande humorn, det ädla hjertat och de vackra anletsdragen. Det borde vara en af sköna konstens förnämsta uppgifter att föreviga den form, hvarunder en mäktig ande uppenbarar sig och verkar på jorden. Men konsten glömmer sig ibland, och de, som af skyldig vördnad eller tacksamhet borde väcka hennes minne, äro ej heller alltid minnesgode. Vi sökte den gamle öfverdirektörens porträtt uti den Stockholmska veterinär-inrättningens lärosalar — denna inrättning som är *hans* verk och den han i nära fyratio år förestått. Vi funno att lokalen, sedan mästarens afflyttning för två år sedan, undergått en fullständig och dyrbar reparation, tack vare statens frikostighet *den gången;* vi funno den s. k. medicinalträdgården förvandlad till en vacker engelsk park; men någon, ens den obetydligaste, afbildning af grundläggaren och upprätthållaren funno vi ej. Det är en äldre väninna till Norlingska familjen vi ha att tacka för silhouetten.

Att redan från början af sin lefnadsbana hafva klart uppfattat ett värdigt mål, att sedan hafva uteslutande lefvat och dött för detsamma, det är, skulle vi tro, hvad som karaktiserar en stor man. Glorians större eller mindre sken beror blott af omständigheterna eller lyckan. Norling var knappast mer än yngling, när han af den namnkunnige Hernqvist i Skara, veterinär-inrättningens skapare i Sverige, fick uppdrag genom testamente att fullfölja och fullkomna hans verk. Testator visste nog åt hvem han lemnade detta uppdrag. Det gälde att med små medel åstadkomma något allmännyttigt och stort, på samma gång som det fordrades att bekämpa den fördom som då hvilade öfver djurläkarens yrke — djurläkaren var nästan sammanblandad med hud-

dragaren. Norling var också rätte mannen både att göra det ena och tillintetgöra det andra.

En gång bjuden till en middagsmåltid, deruti ortens notabiliteter deltogo, höjde en af dessa sitt glas, yttrande med ett försmädligt leende: "Får jag den äran dricka med fä-doktorn?" — "Alltför gerna," svarade Norling, "och det så mycket hellre som det är för första gången någon af mina patienter dricker mig till."

Detta var oerhördt. Men det oerhördaste inträffade när "fä-doktorn" friade till sjelfva biskopens dotter och fick henne. Nu var gärdet uppgifvet, och hvad hjelpte det väl att längre kämpa mot en menniska, som, ilande mot sitt mål i sträckt galopp, trampade fördom och konvenans under skarpskodda fötter!

År 1820 kom Norling till Stockholm, för att anlägga veterinär-inrättningen derstädes. Otaliga voro de mödor, förargelser och uppoffringar han hade att utstå; men fram måste det, om också alla remtygen skulle springa. Vi ha en anekdot äfven från den tiden. Norling hade en dag bjudit några af statsutskottets motsträfviga andliga ledamöter på en promenad kring Djurgården. Sjelf var han kusk, och det gick som en stormvind utåt vägar, som ingen annan vågade färdas. "Ute skall hästen flyga som fogeln, men i spiltan må som perla i guld", brukade han säga. I en tvär vändning spränger han utför en brådstupa backe, vid hvars slut Brunnsviken öppnar sin blågröna famn.

"Hvart i herrans namn bär det här!" ropade presterna, likbleka.

"Genom viken rakt in i helvetet," ropar Norling.

"Håll! Vill ni vår undergång! Hjelp!" skrika presterna.

"Votera för veterinär-inrättningen eller drick vatten tills ni spricker!" skriker Norling under ett ifrigt klatschande.

Hvad var att göra? — Utskottsledamöterna lofva bot och bättring, slippa Brunnsvikens vatten och få i stället några glas af Blåportens punsch.

Ändtligen fick han veterinär-inrättningen, sådan den nu är, i stånd, anskaffade skickliga lärare, bildade och utexaminerade elever. Mot dessa sednare var han, såsom det ofta syntes, öfver höfvan sträng; men "om jag icke tillbörligen ryktade dem," sade han, "hur tror ni väl att de stackars kamparne skulle se ut!" — och hur han väsnades och gormade i stallarne, så gaf han slutligen Sverige den skickliga

och ansedda djurläkarekår, som det nu eger och utom honom säkert aldrig haft.

Under mera än tre decennier var han allas orakel, när det gälde hästar, och ingen sådan köptes, utan att han först rådfrågades, liksom knappast någon af dessa ädla djur i Stockholm fans, hvars historia han ej kände. "Se der går Storsultan, grefve B:s ridhäst för 15 år sedan," yttrade han en gång, pekande på en utmärglad åkarkamp, som framför vedkärran med möda släpade sina ben... "Nej, men se på åkarn, den lymmeln, hur han rycker det arma djuret i munnen!" tillade han, störtande mot åkaren med käppen. Nu ha vi en lag som stadgar ansvar för den som misshandlar djuren; men innan lagen kom, var Norling den lefvande traditionen, en tradition med käppen på åkardrängarnes ryggar.

Det var ej tu tal om hans stora öfverlägsenhet framför alla andra sin tids djurläkare i hvad som rörde det rent praktiska, användandet af läkemedlen och den kirurgiska knifven. Men hans sätt att för öfrigt behandla och beherska de ädla djuren, äfven när de voro som ystrast, var lika beundransvärdt. En dag kommo till veterinär-inrättningen en underofficer och tolf man från lifgardet till häst, förande med sig en häst, som de förklarade vara rent af omöjlig att sko. "Hit med kampen!" ropade Norling, läggande sin hand på den frustande och dansande ostyringens länd, hvarefter han småningom och under smek förde handen nedåt benet till foten. "Kom nu och tag foten!" befalde han derefter den yngste af sina elever, hvilket denne också gjorde. Hästen stod spak som ett lam och lät sko sig. "Gån nu hem, gossar!" sade han derunder till hästgardisterne. "jag skall skicka ett barn efter med hästen." Hvem vet, kanske kände Norling långt före detta till Rareys konst, fast man icke gjorde så mycken affär deraf som nu.

Sådan var Norling, veterinär-föreståndaren. Hvad han för öfrigt var, var han på köpet och det var icke heller så litet. Sträng mot sina elever i allt som rörde undervisningen, var han dessemellan som en far för dem, kunde gifva dem sin sista hacka, sitt bästa klädesplagg, om nöden stod för dörren. Inom det enskilda umgänget står han ännu oupphunnen. Allvar och skämt, bibelspråk och anekdoter dansade om hvarandra, ett riktigt fyrverkeri, på dessa aldrig hvilande läppar. Det ville aldrig rätt "hampa sig", som

det heter, om icke "gubben Norling" var med, och med var han också öfverallt: på lärosalarna, på stallarne, vid kappkörningar, på landtbruksmöten i östan och vestan, i oräkneliga bröders och vänners glada lag, alltid lika sadelfast och pålitlig. Åren, som hvitnat hans hår, vågade sig icke på hans ansigte, hvilket ända in i sjuttitalet flammade af ungdomens helsa och eld.

Han var stark rojalist, så vida det gälde Carl Johan, till hvilken han erkände sig stå i de största förbindelser och utan hvars beskydd han hade "stannat i stöpet med alltsammans"; men ordet *krusa* fans icke i hans lexikon. "Ställ hofmarskalken A:s häst till höger om åkar Sjöbergs märr!" gaf han vid ett tillfälle till svar på uppmaningen att egna en synnerlig omsorg om den högvälbornes kreatur. Den som stack honom i näsa med en syl, kunde, utan afseende på börd eller rang, vara viss om att få ett eggjern i flinten.

I trettisex år hade Norling varit föreståndare för sitt verk, veterinär-inrättningen i Stockholm, då han en dag fick läsa i officiella tidningen, att han blifvit befald att hals öfver hufvud och för allo lemna berörda inrättning samt att begifva sig till Skara och veterinär-inrättningen der, hvars föreståndare han jemväl varit. Att en omorganisation var i fråga, det visste han nog; men att den skulle komma så tvärt och honom alldeles oförberedt, hade han icke anat. De, som beredde honom denna öfverraskning, må uppgöra med sitt samvete bäst de kunna; men ovärdigt var detta beteende mot en gammal utmärkt man, som så träget arbetat i sitt kall och gjort sitt land så stor och allmänt erkänd nytta som Norling. Det hjelpte visst att kasta åt honom några tusen riksdalers pension och en kommendörs-stjerna — åt honom, som endast lefvat och offrat sig för utförandet af en idé, men alltid föraktat verldens flärd och fåfänga!

"Blir jag inte tokig efter det här, så är det en guds nåd!" utbrast gubben under tårar.

Slaget var för hårdt och den ädle gubbens hemska aning slog, tyvärr, alltför mycket in. Innan han fick stiga ned i dödens och skuggornas stilla dal, greps han af "dödens yngre broder, det bleka vanvett", hvarom skalden så vemodigt sjungit. Han började grubbla på uppförandet af en ny veterinär-byggnad, men så gigantisk att knappast jorden

kunde rymma den, och han hade till och med redan anskaffat rätt kostbara materialier dertill. Hvad som varit den kloke och kraftfulle mannens förnämsta älsklingstanke, blef, ehuru i vidunderlig skala, den svagsintes fixa idé. Kort före döden klarnade dock ånyo hans förstånd och han kände sig hugsvalad af att få slockna ut i sina barns och några vänners armar.

Utmärkte män hafva merändels det gemensamt, att, medan deras samtid, liksom en gång deras efterverld, suger honungen ur hvad de planterat och odlat, är det bittra i lifvets kalk uteslutande förbehållet dem sjelfva.

9 oktober 1858.

Carl Adolf Agardh.

Om någon förtjenar blommor på sin graf, så är det väl en blommornas konung. Agardh har författat äreminne öfver Linné. Hvem skall en dag skrifva äreminnet öfver Agardh? Otvifvelaktigt en af de aderton i den akademi, hvars yppersta prydnad och stolthet han länge varit. Den minnestecknaren skall få mycket att göra, många och skilda vägar inom det menskliga vetandets område att öfverfara, vägar öfverallt upplysta af snillets lågor. Men hur vältalig, kunskapsrik och skarpsinnig denne än må vara, en vackrare minneskrans skall han dock icke kunna fläta, än den som bildas af ett annat adertontal. Vi mena de aderton alstren ur naturens rike, de aderton växter, som blifvit uppnämnda efter Agardh. Det är att blomstra på sin egen graf.

Carl Adolf Agardh föddes den 23 januari 1785 i Båstad i Halland, blef 1812 botan. et oecon. prac. professor i Lund, prest och kyrkoherde i S:t Peders kloster 1816, var stiftsfullmäktig vid riksdagarne 1817, 1823 och 1834 samt utnämndes sistberörda år till biskop i Carlstad, der han slutade sin lefnadsbana den 28 januari i en ålder af 74 år. Men det var ej en orklös gubbe som förgängelsens lia slog ned på; det var icke en maklig hvila på lagrarne som byttes ut mot den eviga hvilan. Det var en kropp, hvars kraft ökades med arbetet, en själ, som, upprätt mot sorgerna och bekymren, fortfarande och i sista stunden var på upptäcktsresor stadd inom naturen och vetenskaperna. Endast döden kunde släcka Prometei-lågan i detta mörka djupa öga.

Icke må man af oss begära en redogörelse för hans arbeten i teologi, matematik, pedagogik, statsekonomi, akademiska dissertationer, afhandlingar i lärda samfund m. m., ett helt bibliotek samladt ur en enda hjerna, framstäldt af en enda penna, med skönhet som få och rikedom som ingen.

Det är gratien som med rosenfingrar ordnar de mest abstrakta ämnen, utan att ledsna eller tröttna. Man vet icke hvad man mest skall beundra: snillet eller formen, djupets oändlighet eller ytans skönhet.

Ett omdöme öfver honom må det dock tillåtas oss. Om Agardh, stor i mycket, visade sig mindre i något, så var det måhända såsom biskop och prelat. Men bör man väl undra derpå? Huru kan väl den, som, fördjupande sig i åskådningen af den oändliga naturen, der skådar den guddomens bild i så många färgers prakt och så många solars strålar, huru kan väl den med samma tillbedjan vända sig mot en träsnittsbild af den evige, sådan han bjudes oss af en stel invecklad dogmatik? Men Agardh hade, liksom några andra af våra utmärkte män, sitt bröd af kyrkan, fast det icke alltid står i menniskans makt att lefva *för* det, *hvaraf* hon lefver.

Men hvarför träder icke staten i kyrkans ställe, för att tillgodogöra sig en så mångsidig förmåga som Agardhs, det enda verkliga ämne till en stor statsman, som Sverge på många år egt? Agardh förbisåg aldrig det ena för det andra, han tänkte sig en stat lika blomstrande som naturen, och ingen af hans inländska samtida har djupare än han trängt till grunden af samhället, forskande efter dess behof, äfvensom efter medlen för deras tillfredsställande.

Men medan man gång efter annan förde till statsrådstaburetterna personer, som knappast i någon del speciminerat för dem, tänkte ingen på Agardh, statistikern, statsekonomen. Kanske tänkte man ändå, men såsom dvärgarne tänkte om jätten: hvad har statyn bland statyetterna att göra?

Så fick Agardh sin graf vid Venerns bölja, såsom han långt förut vid sitt afsked från Lund anande yttrade; så återgick han i det fridfulla skötet af den natur som egt hans första kärlek, den enda som aldrig bedrager, aldrig sviker den dödliges hopp.

12 februari 1859.

Emil Roberg.

En förmiddag för 18 år sedan inträdde författaren till dessa rader på Miudre teaterns scen. Det var det första året af dennas tillvaro, och författaren hade då sitt första lustspel der under inöfning.

"Nu får jag göra dig bekant med min nye dekorationsmålare," yttrade kapten Lindeberg, "och du skall få se att jag äfven i dekorationsväg skall öfverträffa den kungliga scenen."

Författaren smålog åt detta yttrande, ty kapten Lindeberg, den frejdade politiska skriftställaren och samma teaters skapare, förstod sig på mycket, men minst eller intet på teater, ehuru han trodde sig göra det och för denna tro vågat sitt lif, liksom han sednare förlorade hela sitt ekonomiska välstånd. Han trodde det gick lika lätt att få talanger för tiljan som tegelsten till murarne. Lindeberg visade emellertid på en liten spenslig ung man eller yngling, hvilken, liggande framstupa på en duk som nära betäckte hela teatergolfvet, med ett stycke kol drog streck härs och tvärs.

"Det är, som du ser, fonden till din komedi," fortfor Lindeberg, "och du skall få se att den, d. v. s. fonden, blir ett mästerstycke."

Lindeberg spådde den gången sant. Fonden, en gång färdig och framställande en vy af Djurgården och Bellmans byst i perspektiv, uppenbarade, om ej just mästerstycket, åtminstone anlagen till mästaren. Artisten var Emil Roberg, elev af professor Müller, kungl. teaterns dåvarande dekorationsmålare. Några år derefter åtföljdes Roberg och författaren till Skeppsholmen, för att taga en vy af Stockholm för en ny komedi. Meningen var egentligen att på Kastellholmen från foten af det förra kastellet taga ifrågavarande vy; men väl komne öfver Skeppsholmsbron, stannade han

och författaren vid det lilla schweizeriet, som då fanns till på den lilla udden nära invid bron. Man beslöt rasta der någon stund, men hade icke suttit der länge förrän en förfärlig knall hördes, för hvilken marken skälfde och alla holmens fönsterrutor flögo i skärfvor. Det var det gamla kastellet som sprang i luften, samma kastell, från hvilken utsigten skulle tagas.

"Om vi fortsatt vägen," yttrade Roberg, blek och krampaktigt tryckande sin följeslagares hand, "så hade vi varit der ... och äfven der," tillade han, pekande åt luften.

"Javisst," svarade författaren, icke heller särdeles röd om kinden, "och det hade varit fullkomligen onödigt åminstone för dig, som nog kan stiga ändå, utan att behöfva ha ett helt kastell i hälarne efter dig."

Äfven författaren spådde sant. Roberg steg och var, efter ytterligare några års förlopp, måhända en af de första i sitt slag och bestämdt den utmärktaste dekorationsmålare som svenska jorden uppammat. Hans arbeten för Stockholms teatrar, synnerligast den kungliga, bära oförgängliga vittnesbörd om hans stora talang, och hans bortgång anses med skäl för den största förlust som svenska teatern på länge lidit. Han lefde tillräckligt länge, för att hinna förvärfva sig ära och ett utmärkt namn. Han lefde för kort tid, för att hinna bilda någon elev, som värdigt kunde träda i hans fotspår, och man skall djupt sakna honom i de verk han icke hunnit fullborda.

Lefvande, frisk och kraftfull till själen, led han af en länge sjuklig kropp. Medan ur hans pensel flöto de rikaste färger, de klaraste dagrar, blektes allt mer hans kind, beskuggades alltmer hans öga. Lika rastlös som han var i *sitt* arbete. var döden i sitt, och Roberg räknade icke mycket öfver 38 år när han nedsteg i grafven. Det knyter sig en vacker lagerkrona öfver denna förtidiga grift, och skådar man närmare på kronan, så ser man något diamantlikt glittra från bladen. Det är kärlekens tårar, det är vänskapens, ty det ädlaste hjerta och den renaste karakter voro snillets närmaste grannar i denna bräckliga hydda. Diamanterna äro lika välförtjenta som kronan.

12 mars 1859.

Carl Edvard Zedritz.

»Du ej litet har arbetat
För ditt land och för de dina,
Lärdomsguldet efterletat,
Värdt att inför verlden skina,
Men du stupade i schaktet,
Förr'n du fram i dagen bragt det.

Nit för allmänt väl ej lågat
Renare i något sinne.
Redligare ingen frågat
Efter ljus och rätt. Vi finne
Då vi granske lärdomskretsen,
Hur du, anspråkslös och stilla,
Verkade och jemnt böd spetsen
Af din kraft här i det lilla,
Att det *rätta* högt försvara,
Att det *sanna* högt förklara.«

Med dessa verser, lånade ur ett poem af en af den aflidnes närmaste vänner*), börja vi vår enkla nekrolog öfver en akademisk lärare, som, alltför tidigt af döden bortryckt, sent skall glömmas af dem som varit hans lärjungar — aldrig af dem som varit hans vänner. Att undervisas af honom, det var att älska hvad man lärde; att vara med honom personligen bekant, det var att älska honom för alltid.

Den hädangångne, född i Alingsås den 25 Juni 1805 och son af fattiga föräldrar, stod vid 13 års ålder i bod hos sidenkramhandlar Medberg. Vid något tillfälle genom sin fallenhet för teckning bemärkt af dåvarande kronprinsen Oscar

*) Kyrkoherden Södergren i Säther.

som dessutom intogs af ynglingens vackra utseende och öppna redbara väsen, fick han af honom understöd för att återtaga de afbrutna studierna. Han genomgick Vesterås gymnasium och var en af de utmärktaste der; han slutade sin lefnadsbana den 17 Mars detta år i Upsala, bland hvars utmärktaste han äfven kunde räknas. Den förre bodbetjenten dog såsom professor i latinet.

Huruvida han varit större eller mindre latinare än en Lundvall, en Törneros, en Sellén, hvilkas lärostol han innehaft, det kunna vi icke afgöra; men hvad vi bestämdt veta det är att Zedritz var romare till lif och själ, eller, sannare uttryckt, sådan romaren var, innan denne med den republikanska statsförfattningen förlorade sina dygder. Hans ädla höga gestalt, hans oförfärade karakter, hans hat till allt slags förtryck, hans hängifvenhet för hvarje sträfvande i frisinnad riktning, allt detta gjorde af honom en ren klassisk typ. Det fattades blott sandalerna och togan. Men så hade han i stället smyckat sig med de skönaste perlorna af en yngre tid, med kristendomens kärlek och den nya civilisationens humanitet, och tänkte han sig ånyo ett Rom, så tänkte han det utan liktorer och slafvar.

Troligtvis skref han ej och talade sin latin så vackert som den nyssnämnde Törneros, otvifvelaktigt en af de lärdaste Upsala Akademi haft; men säkerligen låg han ej, lik denne, och genomvakade hela nätter i sorg öfver att en Geijer en dag fann Upsalastugan för trång och med ens bröt med det trångbröstade kotteri, som så länge höll denne mäktige ande fången. Alltid har det förundrat oss, att sådane personer, som i ungdomen mest jublat öfver en Miltiadis och Themistoclis segrar öfver orientens despotism; som svärmat för Platos idealer och fält tårar vid Sokratis giftbägare; som hänryckts af en Demothenes, en Cicero, när desse talade för friheten, eller af en Cato, när han dog för den; — att sådane personer, sade vi, med sitt laudatur både i grekiska och latin samt vid alla möjliga tillfällen ordande om de klassiska språkens oumbärlighet för ungdomens bildning, icke sällan visat sig vara de mest fiendtliga mot all frihet och de ödmjukaste kryparne för all makt, hur absolut despotisk denna än månde vara. Det är som vore hos dem glosan *ett* och andan deruti *ett annat*. De föra grekers och romares tunger i sin mun, men i sina bröst hysa de äkta kinesiska hjertan.

Det behöfver väl icke sägas att Zedritz ej tillhörde och omöjligen kunde tillhöra dylika klassiska mandariner. Han lärde såsom han sjelf hade lärt och känt, och han var icke ett enda ögonblick sina ungdomsidéer otrogen. Det var de rika lockarnes svarta färg som bleknade med åren — icke hans hjertas purpur. Om någonsin ordspråket: "ansigtet är själens spegel" har sin tillämplighet, så var det på honom. Men det var helhvitt glas i den spegeln och utan ringaste skarf eller buckla. Också var allt hvad den reflekterade klart och rent, aldrig vanställande, aldrig brutet. Det var något det för en studerande ungdom att spegla sig uti.

Döden har nu bredt sin dimma öfver detta förr så klara glas. Men mycket kan man skåda än uti ett rent och obefläckadt minne.

18 juni 1859.

Sara Fredrika Torsslow.

Denna skådespelerska föddes den 11 juli 1795, blef 1807 elev vid kungl. teatern, lemnade den 1834, uppträdde derefter på Mindre teatern och Djurgårdsteatern, lemnade scenen för alltid 1853 och dog den 18 Juni detta år. Född Strömstedt och gift med vår frejdade Torsslow, tillhör hon under dessa begge namn vårt lands konsthistoria och hon tillhör den såsom en af den dramatiska scenens mest lysande.

"Man kan säga om hennes konstnärsbana" — vi införa ett stycke ur Post- och inrikes tidningars vackra och träffande nekrolog öfver henne — "att hvad som gjorde dess storhet var naturgåfvan af ett stort hjerta, ett hjerta mäktigt att fatta och återgifva djupa och mångfaldiga rörelser. Det var på denna väg hon tillegnade sig tragediens hemlighet och förmådde att i lefvande och gripande drag med inre sanning framställa de tragiska hjeltinnorna, med deras både ömma och upprörande lidelser. Och i komedien var det åter samma hjerta, som från djupet af rôlen upphemtade och lade i dagen fonden af dygder, laster och dårskaper. Af den kraftfulla gestalten, den djupa rösten och den emfatiska deklamationen fick det hela en stor prägel, hvilken visserligen icke alltid kan erhålla fullt värdiga och lämpliga föremål och lätt kan i de produkter af dagsländans natur, som uppfylla teater-repertoarerna, till och med blifva af grotesk effekt; men der något fans att göra af, der blef ock något gjordt, och hennes utmärkta och karakteristiska spel äfven i den fina komedien, ja i den glada, isynnerhet der glädjen flödade från hjertat, visade bäst huru böjlig och mångsidig hennes konstnärsnatur var."

Detta af oss nu citerade omdöme om fru Torsslow kan äfven till en del gälla om Frankrikes Rachel, till hvilken hon i de flesta och väsentligaste fall mycket närmade sig.

Nästan samma djuphet i rösten och uppfattningen, samma styrka och värma. De djupaste källorna äro också de varmaste. För hvardagsmenniskan, som icke skådat till eller ens drömt om själens djup, föreföll den ena, liksom den andra, understundom något obegriplig eller öfverdrifven. Men de, som erfarit att menniskornas hjertan, liksom jordens berg, hafva sina vulkaner, åskådade med en blandad känsla af beundran och förfäran begge dessa skådespelorskor, när de gåfvo röst eller form åt de stora passionernas lika starka som naturliga utbrott. Men det var nästan omöjligt för Rachel att lemna sin höga koturn, när hon någon gång måste stiga ned till det borgerliga dramat, och vi undra ej på det. Van att ständigt segla med örnens vingar, har man svårt för att fladdra med fjärilens, och de qvinnan medfödda behagen dö så lätt under passionernas eld, liksom blomsterfälten förtäras af den brinnande lavan. Rachel var alltid stark och förfärlig, sällan behaglig och ljuf. Hjertat slog hon med blixt på blixt — sällan rörde hon det med en blomma.

Fru Torsslows talang var då mycket böjligare och blef följaktligen också mera användbar. Man såg henne med nöje i komedien, till och med i farcen; men icke heller hon kunde helt och hållet hindra att, medan komedien log i hennes öga och på hennes mun, tragedien ännu höll sig qvar på pannan och i rösten. Alltid blef ändå penseln något för bred för skådebanans miniatyrbilder.

Det var blott när hon spelade sin egen rol, såsom maka och mor, som de qvinliga behagen fullkomligt lösgjorde sig från Melpomenes mask och hårda gördel. Hennes hem var ett af de gladaste och mest älskvärda och hon lefde der helt och hållet för de sina, spridande omkring sig lycka och frid, under det hon sjelf långsamt marterades af de kroppsliga lidanden, som oafbrutet följde henne till grafven.

9 juli 1859.

Gustaf Hjerta.

I många år sågo vi och kände äfven personligen en man med den mest intagande och välbildade gestalt: militärisk, fast ledig hållning, klara blå ögon, lindrigt krökt näsa, välformad alltid småleende mun, ungdomens och helsans rosor ännu qvar på kinderna, hur den än ökades hjessans snö. Hvem var han? Det var en af männen från 1809, en af de få som den tiden vågade något för fäderneslandet, vågade allt; en af de färre som ännu in i ålderdomen förblef sina grundsatser trogen — trogen framåtskridandets sak, upplysningens och frihetens. Det var Gustaf Hjerta, Carl Henrik Anckarsvärds fordne adjutant. Adjutanten var sin chef värdig.

Gustaf Hjerta var underlöjtnant vid 17 år, major vid 27 och öfverstelöjtnat vid 30*). Men konungens trotjenare eller troman glömde aldrig att han äfven var fosterlandets. Han hade öfvervarit och jemväl medverkat till en tronförändring, men han ändrade icke religion för det. En plymagerad hatt hade varit så lätt att få; men det hade måhända först fordrats att plocka bort några af de vackraste fjädrarne ur själens vingar. Gustaf Hjerta valde hellre att oplockad vandra den obefordrade men frie medborgarens stig. Medborgarekronan är en svår hufvudbonad. Det fordras något af martyr för att vinna den. Att tjena och arbeta

---

*) Född i Göteborg den 25 oktober 1791, 1808 underlöjtnant vid Göta Artilleri, löjtnant 1816, samma år kapten i Generalstaben, 1818 major vid Vestgöta-Dals regemente, 1821 bataljonschef vid Lifbeväringen och samma år öfverstelöjtnant i arméen, 1823 Ridderskapets och Adelns fullmäktig i Banken, 1827 ledamot af Krigsvetenskaps-akademien, lemnade krigstjensten 1829 och sitt fullmäktigskap i Banken 1832. Tvenne gånger gift, lemnar han efter sig enka, född fröken Hedvig Sophia Ottiliana v. Röök. Hans son i förra giftet dog några år före fadren, som afled den 16 december nästförflutna år.

för hela verlden, det är att bli illa betjenad sjelf. Men man har dock den tillfredsställelsen att ens lif icke gagnlöst förflyter, och det är dock något, det. Vissheten om att en gång bli rätt uppskattad — om ej förr, när man väl är död — det kommer på köpet och är icke heller så litet. Allt beror naturligtvis på hvad som i vår öfvertygelse eller tro väger mest — anden eller materien, sanningen eller flärden. Så vandrade Gustaf Hjerta, ofta i skuggan af de djupaste bekymmer, men utan att taga vilse om vägen han en gång valt, utan att förlora sitt mod i pröfningens stund eller sin kraft i handlingens.

Det finnes knappast någon af våra större samhällsfrågor sedan 1809, hvaruti han icke tagit verksam del, först i det stånd, han genom födseln tillhörde, och sedan genom de tjenster han egnade de ofrälse stånden, dit han af sina böjelser drogs. En mängd af de anföranden, som i de stora reformfrågorna utgått, isynnerhet från Bondeståndet, är hans verk. Man ser ej hans namn, men man skönjer hans finger, hans ande. Under tiden utgaf han sjelf tidningar eller var medarbetare i andras, på samma gång han utskickade brochurer i snart sagdt alla dagens ämnen: i krigsvetenskap, landtbruk och vitterhet, i bankofrågor och undervisning i medborgerlig riktning o. s. v. Öfverallt, der en fråga är att besvara, ett tvifvel att häfva, ett dunkel att skingra, är han med. Skall ett reformsällskap bildas, så är det han som skrifver programmet. Önskar en arbetarförening ett föredrag i någon vigtig samhällsfråga, så är det han som beträder tribunen. Han är alltid tillstädes och alltid i ljusets och frihetens tjenst. Och ändå hade han tid och lust öfrig för så mycket annat. De politiska frågornas eller stridernas kämpe strängar äfven skaldens lyra. Han ger oss i öfversättning Béranger's odödliga sånger, och han ger dem mästerligt. Men hvem skulle väl också bättre förstå Béranger, folkskalden, än en folkets man, en folkets vän och beskyddare? Hvem bättre än Gustaf Hjerta? — Märkligt är ock, att på de många olikartade och värdefulla skrifter, han utgifvit, man icke finner utsatt hans namn. Endast sanningen kommer fram, gör det detsamma genom hvem, tänkte Gustaf Hjerta. Att icke vara hvad man synes, det är ett fel; men att icke vilja synas för hvad man är, det är en förtjenst mera, det är anspråkslöshetens ljufva och sällsynta dygd.

Vi nämnde något om det der småleendet kring den gamle patriotens läppar, hvilket bevisade att han fann lifvet godt, trots dagens aldrig hvilande bekymmer, trots menniskors otacksamhet eller glömska. Men detta småleende släcktes för alltid, när han förlorade sitt enda barn, sin son, sin ålderdoms stöd och glädje. Ynglingen dog i fjerran land, och den arme fadren, som icke kunde vallfärdas till hans graf, fick ej heller fälla en tår på dess torfva. Tåren är sorgens bittra saft, men äfven tröstens lena balsam, och fallen på en graf närmar den himmelen till jorden. Denna tröst beskärdes honom ej, och från den stunden var Gustaf Hjerta icke mer densamme. Det var som hade hans lefnads sol med ens gått ned och lemnat honom allena midt i vinternatten af de nära 70 åren. En vänlig stjerna vakade likväl öfver hans sista stunder. Det var den maka han mot slutet af sitt lif förenade sig med. Så blef ändå det sista han af detta lifvet såg: en blick af ömhet, och det sista han hörde: ett ord af välsignelse. Hans maka gjorde hvad fäderneslandet bort göra. *)

Borta är då äfven denne folkets man! Det glesnar allt mer och mer, ledet af dem som, med åsidosättande af enskilda fördelar och enskildt lugn, lefva för det offentliga, för samhället och det hela. Snart är det endast deras grafvar man kan räkna. Hvad skall komma efter dem? Hvar äro de nya upplagorna af lagande fosterlandskärlek, politiskt mod och andra medborgerliga dygder? Hvar? — Det skymmer för våra ögon, det ser verkligen hopplöst ut!

*) Först vid innevarande riksdag väcktes motion om ett årligt penninganslag åt Gustaf Hjerta, men som icke hann komma under Statsutskottets handläggning och numera naturligtvis icke behöfves åtminstone för honom sjelf. Nämnas bör dock att han sedan flere år tillbaka var en af hr Lars Hiertas många pensionärer och åtnjöt såsom sådan ett relativt betydligt årligt understöd.

7 januari 1860.

Johan Johansson.*)

"Johansson, när var det du emottog Sverige?" frågade vi mången gång på skämt den gamle publicist och vän, på hvars graf vi nu resa det betydelsefulla korset.

"Det var år 1820, när jag utgaf Argus," var hans gifna svar, i det han lade öfverläppen ett godt stycke öfver den undre, "och," tillade han med sin vanliga stentorsröst, "hur såg Sverige ut då, tror ni? Hvad hade det varit utan mig, era småttingar!"

Vi skrattade, ty det är lätt att skratta. Men lugn stod Johansson, fullkomligt öfvertygad om att han hade rätt, och månne han icke hade det ändå?

Hur såg det verkligen ut här i landet före 1820? En konung upphöjd till skyarne af ett folk försänkt i blind tillbedjan — för hvad? "Hjeltekonungen" hade gifvit oss — hvad? Dagens polemik rörande Norge har löst det sista triflet i den vägen. Carl Johans "hjeltesvärd" hade befriat oss — från hvad? Kanske från Pommern och Rügen? —

Vi hade fria statsinstitutioner, tack vare 1809! Men hvar voro de? De voro skrinlagda, liksom guldet i kassakistan, med godtycket till utanlås. Vi hade tryckfrihet, men den var som en oformlig lerklump, i hvilken ännu ingen gjutit lif och anda.

Johan Johansson opererade starren, öppnade nationens ögon, bröt upp utanlåset och blåste lif och anda i lerklumpen. Och kartan blef en sanning, pressen en makt. Och kan derför Johan Johansson med skäl kallas för publicitetens fader i Sverige. Han var plogbillen som gick förut öfver

---

*) Född i Dalarne den 25 augusti 1792, död i Stockholm den 10 februari 1860.

det oländiga och stenbundna åkerstycket. Nog gick det sedan lätt för andra att så i fårorna. Men när skörden går upp, glänser mot solen och vaggar för vinden, hvem ser fårorna, hvem tänker på plogbillen? —

Den som om också blott i en enda stor bedrift uttömt sina bästa krafter, den har rättighet att i sina svagheter bli mildt bedömd, men icke blef det Johanssons lott. Vi känna knappast någon, som varit föremål för så mycket klander eller förtal, förtjent eller oförtjent, som han. I stället för lagerkransar och eklöfskronor, för hvilka mången gjort mindre än han, kastade man åt honom tistlar och törnen. Men, i brist på bättre, höll han äfven dem till godo och gjorde till och med något storartadt af dem.

"De kalla mig för den *store oefterrättlige*, den *store ormen*, den *politiske hvalfisken*," sade han; "men det är inte spigg det," tillade han med sin vanliga sjelfbelåtenhet.

En dag för några år sedan mötte vi honom ute. Han hade några dagar förut genom vådlig händelse förlorat sitt yngsta barn, en gosse vacker som dagen och med de mest lofvande anlag.

"Jag kommer från lilla hvalfiskens graf," sade han, men denna gången med vek stämma och en tår i ögat.

Det var den enda tår vi sett honom fälla, fast det kors, han bar, nog kunnat utpressa floder deraf. Dock vi misstaga oss, vi sågo det äfven vid ett annat tillfälle, när i en stund af vänskaplig förtrolighet vi samspråkade om hans tillryggalagda bana, hvarvid äfven talet föll på de omkastningar i politiska och sociala frågor, för hvilka han beskyldes och smädades. Då öfverväldigades han af den djupaste rörelse och med dof röst frammumlade han dessa ord:

"När man som jag har hustru och barn, och barn har jag flere än de flesta," tillade han, ty äfven i det var han storartad, "då . . . då . . ."

Stackars Johansson! När de, som äro en kärast, ropa på bröd, då — då —. Kanske var det för sådana rop som Jerichos murar föllo. Menniskorna förläto aldrig Johansson hans inkonseqvenser. Hvad mer? Himlen förlåter dem nog.

Det randades väl knappast någon dag då han icke måste ut för att vigilera upp några riksdaler till lifsuppehälle åt de sina. Men detta hindrade honom icke från att ropa till någon minister eller excellens, som han händelsevis mötte:

"Kom hit, herre, så vill jag ge herrn några goda råd!" — Ingen har mera gigantiskt än han förklarat det gamla ordspråket: "brödlös, men icke rådlös". Det var omöjligt att slippa undan, man måste ha i sig allt hvad han ville plugga uti en, muntligt eller skriftligt, ty allt fans på detta vandrande kunskapens träd. Der fans kart, mycket maskätet kanhända, men äfven frukt, som det nog lönade mödan att bita uti och hvaraf man icke kunde äta för mycket.

Vi erinra oss, med anledning deraf, en scen på Riddarhustorget, som vi bevitnade under den riksdag då baron Palmstjerna var landtmarskalk. Landtmarskalken kom i full skrud från Riddarhuset och ämnade sig till Riddarholmen, då han möttes och anhölls af Johansson, åtföljd af fru och flere barn. Johansson började en föreläsning i statslära och finanser och det med sin vanliga röst, som ljöd öfver hela torget. Den arme landtmarskalken, omsluten på alla sidor, stod förlägen, ängslig och förtviflad, stod som i en hafshvirfvel. Men så var det också en hvalfisk med familj han råkat ut för.

Utan en styfver på fickan, såg Johansson ut som hade han vexlar att draga på alla verldens bankirhus. Rygg och nacke kunde han aldrig böja. Böjde han dem för någon, så var det slutligen för döden; men det skulle icke förvåna oss, om han sedan i en annan verld förklarat, att han icke ens skulle ha gjort det, så framt han icke för tillfället varit kroppsligt svag och lidande.

"I natt har jag sofvit bara två och en half minut," berättade han ofta när man fram på dagen träffade honom, och han kunde berätta detsamma tretti dagar å rad. En gång vid månadens slut lemnade vi honom på skämt en förteckning på hur länge han under hela denna tid sofvit.

"Hur mycket är det?" frågade han.

"Bara en timme," upplyste vi.

"Inte illa, men det är bara en halftimme," förklarade gamle Argus, alltid djerfvare än den djerfvaste beräkning.

Sannt är dock att i få sängkamrar brann nattlampan så länge som i hans. Det var om nätterna han läste och studerade, ty när skulle han väl om dagen fått tid dertill? Han läste ända in i den sista nattens elfte timma. Men det var icke han som tillslöt boken. Det var döden som tillslöt läsarens ögon.

Johansson gaf åt hela sitt beteende, sitt sätt att tala och vara något kolossalt, som icke sällan stötte på det komiska, ty bilden kunde icke alltid harmoniera med den höga piedestal han merändels syntes intaga. Men att helt och hållet tillskrifva detta den blinda egenkärleken, ha vi så mycket svårare för, som han icke allenast tåligt fördrog, utan äfven sjelf kunde instämma i sina vänners eller bekantas skratt, när han t. ex. försäkrade, att om Chateaubriand med sin stil förenat Johanssons idéer, skulle han ha blifvit verldens förste politiska skriftställare, eller när han bedyrade, att han författat en afhandling i naturalhistorien, som han ämnade låta Humboldt föredraga, med mera dylikt. Och för öfrigt har den öfverdrifna uppskattningen af eget värde ofta sin enda grund i den öfverdrifna orättvisa och förföljelse man är ett mål för här i verlden. Ju flere pilar man har att vänta, desto massivare och väldigare smider man sin sköld och sin hjelm. Så går man ständigt stridsfärdig, alltid i full rustning, alltid kolossal bland ett yngre slägte, som, icke begripande hvarför man går så der, merendels hånar hvad det icke begriper.

Vanligtvis bedömdes Johansson efter såsom han under de sednare tiotalen af sitt lif visade sig bland oss, skrifvande för likt och olikt, tjenande än den ena än den andra, såsom en vanlig sakförare, endast för att kunna existera för dagen. Få brydde sig om att tänka på *huru* han kommit i denna ställning; ännu färre blickade tillbaka på den tid då han, föraktligt afvisande alla nesliga fredsvilkor, endast med grundlagen till ryggstöd gjorde sina väldiga riddarhugg, ensam bjudande spetsen åt allenastyrandets tallösa drabanter.

Hvad hade nu denne man för det han på fosterlandets altare offrade hela sitt framtida oberoende och lugn? Hvad hade han för det han värnat och betryggat så många rika och mäktiga intressen, såväl allmänna som enskilda? Hvad hade han för allt detta?

Han egde icke ens sängen, der han utkämpade sin dödskamp. Den var tagen i mät, hvarje ögonblick i fara att släpas bort af lurande exekutions-betjenter. Den gamle mannen skulle ha dött på några halmstrån och dertill sett sina närmaste förgås af brist på det nödvändigaste, om icke ett fåtal af gamla bekanta salat ihop några styfrar

till medikamenter åt den döende och ett tillfälligt bröd åt den döendes familj *).

Dock, det är sannt, han hade en egendom: den der grafven som han på Lofön köpt åt sitt yngsta barn, den der lilla gossen som han så bittert sörjde och som, efter hvad han sjelf så ofta yttrade, dag och natt kallade honom till sig. *Den* egendomen fick han åtminstone ha i fred, och der njuter han nu sjelf den fred, som menniskorna icke gåfvo, men döden slutligen gaf.

*) Äfven några politiska motståndare slöto sig till de gamla vännernas ringa antal. Samma hand, som i Aftonbladet skref den något för stränga uppsatsen om den döde, hade några dagar förut skickat den döende det betydligaste bidraget.

25 februari 1860.

Ole Bull.

Vi bjuda i dag på porträtt af Ole Bull, den ende framstående musikaliska konstnär Norge, oss veterligen, frambragt, men som ensam torde uppväga en legion. Ole Bull lyssnade i sin ungdom till Paganinis toner. Det måtte ha varit något att lyssna till, det, helst för en sådan själsfrände. Begge voro då i Paris, Paganini på höjden af sitt rykte, denne hexmästare som på *en* sträng kunde utföra ett helt tema med variationer och med sin spatserkäpp, i stället för stråke, genomlöpa hela konserter. Men Jules Janin, Frankrikes dåvarande störste konstkritiker, hade blifvit förargad på Paganini, för det denne vägrat uppträda på en konsert som Jules Janin anordnat för åtskilliga brandskadade i den store följetonistens hemort. Jules Janin, som i sin vrede icke kunde skilja konstnären från menniskan, angrep begge på en gång och skref de förfärligaste saker. Paganini svarade med de förfärligaste toner på sin fiol. Det blef en duell emellan ord och toner, sådan som verlden tillförene icke skådat. Begge kämparne tillskrefvo sig segern och icke utan skäl. Jules Janin tog äran, men Paganini louisd'orerna. Jules Janin syntes belåten; Paganini var det bestämdt. Under det striden rasade som häftigast, sökte Jules Janin efter ett mera praktiskt vapen än pennan: han sökte äfven en stråke som kunde korsa Paganinis, påträffade Ole Bull, upptäckte genast hos den unge norrmannen anlagen för det underbara både i inspiration och exekution, med ett ord, något af det angelo-diaboliska som karakteriserade Paganini. Emellertid stod det icke till för någon dödlig att slå stråken ur Paganinis hand; men när denne lemnat Paris, ärfde Ole Bull större delen af hans publik och applåder, under det att Jules Janin fortfarande affyrade sina batterier efter den

retirerande mästaren. Det var också något eget för Parispubliken att se den unge reslige nordens son, med hår af lin och muskler af stål, beträda samma tilja som nyss förut uppburit den spindelspenslige italienaren med det ovala gula ansigtet, den korpsvarta stripiga manen. Man fann att om Södern hade sitt Vesuvius, så hade Norden sitt Hekla, och Jules Janin skämde icke bort saken.

Det dröjde derför icke länge, förrän Ole Bull förvärfvat sig europeiskt rykte, och med detta gående före sig återvände han till fäderneslandet och kom äfven till Sverige. Det var för ungefär tjugo år sedan. Vi veta icke om Ole Bull kan, liksom Paganini, spela på *en* sträng och locka fram toner med spatserkäppar, men han är tillräckligt mirakulös ändå, tycka vi. Hans inspiration är öfverväldigande, liksom hans färdighet förvånande ända till ytterlighet. Dock när man hör honom, hvem har tid att tänka på den ena eller andra? Hvem reflekterar öfver stråke och fingergrepp? — Det är myriader perlor af höga vattenfall, rika skogars sus, idel fogelsång och qvitter. De finnas som anse allt hvad de sjelfva icke kunna göra för charlataneri, och bland dem räkna vi åtskilliga herrar musici. Men det är alldeles detsamma som om en flicka, hvilken vore utmärkt i vals, skulle påstå att en Marie Taglioni eller Fanny Cerrito icke äro dansöser, derför att de kunna göra åtskilligt mera än vals eller polka-mazurka. För öfrigt måtte man väl ur sitt instrument få taga hvad man vill och kan, och gör man nu mera än hvardagligheten förmår, så är man otvifvelaktigt en stor talang, ett öfverlägset geni, en örn som flugan icke kan begripa.

Men Ole Bull har haft åtskilligt annat för sig i sina dar. En gång föll det honom in att bilda en skandinavisk koloni vid någon flod i Amerika; men den gången spelade han en dålig fiol. Han köpte sig ett större stycke jord och betalte det dyrt. Säljaren tog pengarna, men jordstycket fanns blott i säljarens fantasi, också ett fantasistycke, såsom man finner. Det fins andra än konstnärer som lefva af sin fantasi, men hin må råka ut för dem! Allt var förloradt, utom snillet, äran och fiolen. Ole Bull strök luggen ur pannan och beträdde ånyo den amerikanska konserttiljan. Men den gången kom han fram utan fiol, bugade sig för publiken och började sedan helt lugnt betrakta väggarna.

En fiolspelare utan fiol! Detta var redan något som måste slå an på de goda amerikanarne och, vi skulle tro det, äfven på hvilket annat godt folk som helst. Ole Bull fortfar att vandra fram och tillbaka, gnuggande sina fingrar så att det knäpper i dem. Detta är visserligen något, men man väntar äfven på de der flageoletterna och de der djupa stråkdragen som gå ända till lefvern. Ändtligen gör Ole Bull ett tecken åt ena sidan, och strax inkommer en liten svart djefvul till neger, bärande på rödt hyende en fiol. Han ger vidare ett tecken åt andra sidan, och på ögonblicket insväfvar en genie i himmelsblått med vingar, förande på hvitt hyende en stråke. Detta sätt att taga ingredienserna från så diametralt motsatta regioner och sammansmälta dem i samma degel framkallar redan en bifallsstorm från det förtjusta auditoriet. Resten drar Ole Bull sjelf försorg om. Han ger de goda amerikanarne litet af hvarje, hälften af himmelen, hälften af afgrunden, genomlöper i en kromatisk skala allt möjligt mellan de motsatta polerna och kastar slutligen hela Niagara-fallet öfver alltsammans. Triumfen är fullständig, Ole Bull återtager sitt guld, men aktar sig visligen för att kolonisera det i den Amerikanska jorden. — Det är bekant att i Amerika får en konstnär, om än aldrig så stor, icke vara hvad man kallar "grätten" på några hocus pocus mer eller mindre, så framt han vill lyckas och icke svälta ihjäl. Utom Barnum, hade måhända Jenny Lind i Amerika icke förtjenat så mycket som till en pomadburk en gång.

Återkommen till sitt fäderneslaud, fick Ole Bull ett annat infall. Norge, fullvuxet i mycket, är dock ännu barn i åtskilligt annat, synnerligen hvad angår dramatisk konst. Norrmännen, ypperliga på rär och i vanter, ha bestämdt icke fötter lämpliga för koturnen. Ole Bull försökte det omöjliga, och det ser nästan ut som han skulle lyckas. I Bergen, under hans vård och med stora uppoffringar, har Norge nu sin första national-teater.

Nu är, som man vet, Ole Bull i Stockholm. Att han kom hit just nu och då den norska frågan upptändt alla sinnen och väckt de häftigaste passioner, är troligtvis en ren tillfällighet. Eller kan det möjligen vara en fint af norrmännen? Inbilla de sig måhända att våra parlamentariska stockar och stenar skola dansa efter den nye Orphei lyra? Efter sämre fioler ha de dansat.

"Se hvilken vacker briljant på hans stråke!" yttrade till oss en dam på konserten.

Det var just vid det der stället i "Et Sæterbesög", då Ole Bull låter solen gå upp öfver Norges fjäll och helsar den uppgående med en kör af alla dess dalars bevingade sångarskaror — det der praktfulla, öfver all beskrifning hänförande stället.

"Hvad kan det vara för en briljant vår sköna granne menar?" frågade vi oss sjelfva och anlitade kikaren, då vi upptäckte på stråkskrufven en stor diamant.

Men hvad har väl juvelerarens konst att göra med en stråke, hvilken Pan skurit, Gracerna polerat och sjelfva Pegasus tillsläppt taglet till?

17 mars 1860.

Vilhelm v. Braun.

Det är något öfver tre år sedan Illustrerad Tidning öppnade sitt galleri för utmärkta döda. Blott tre år, och ändå är galleriet så rikt! Men det är en rikedom som fyller hjertat med vemod och ögat med tårar — det är en rikedom på förluster. För att ersätta dem, behöfver tiden tid på sig, och man får trösta sig dermed, att det sköna, det snillrika icke blott lyser för den dag som är, utan ock för dagar som stunda, och deri ligger snillets odödlighet.

En höstdag detta år landade vid staden Uddevalla en båt, som fört från Lysekils klippor en döende skald. Det var Vilhelm von Braun. Han bars till läns-lasarettet och utandades der sin sista suck den tolfte September. — Tolfte September! — Samma dag för elfva år sedan emottog några af Brauns närmaste vänner i Stockholm följande notifikations-kort:

»Tillkännagifves

att

afskedade, men icke pensionerade

löjtnanten

VILHELM von BRAUN

stilla afled

i dag den 12 September, i en ålder af 36 år.

Ömt sörjd och saknad af maka och många barn.

S. B. U.«

Notifikations-kortet var skrifvet af den dödes egen hand, alltså ingen fara med skalden. Hans maka och hans många barn? Hans sångmö och utgifna arbeten naturligtvis. Således

icke heller någon fara med familjen: den skulle nog reda sig, den. Vännerna begåfvo sig derför ganska lugna till Barnängen, der Braun då bodde, och funno den döde redan fungerande såsom värd vid begrafningen. Der bjöds icke på konfekt, men väl på deviser sådana som endast den gladaste humor kan servera. Men äfven detta skedde på en tolfte September-dag! Underbara tillfällighet! Eller har man verkligen någon gång i lifvet denna siarblick som, trängande genom det tillkommandes förlåt, uppsnappar en skymt af det fördolda?

Braun dog fjerran från kära anhöriga, men icke fjerran från vänner. Han kunde ha dött i Norrlands skogar eller på Skånes slätter och ändå varit omgifven af vänner och beundrare, ty hvilken vrå af vårt land finnes väl dit hans skrifter icke trängt, der man icke lyssnat till hans sånger — dessa sånger med det djupaste allvar till grundton och hela harmonier af olympiska löjen! Och lyssnade man till denna rika lyras slag, så hörde man äfven slagen af det ädlaste hjerta. Tro ej att hjertat alltid står jemnhögt med snillet. När det så är, hör det till undantagen, och Braun var ett af dem.

Det finnes vissa s. k. anständighetsmenniskor, som rynka på näsan åt Braun, liksom de göra åt en Vadman, en Bellman. De vilja hafva menniskorna på samma sätt som man har figurerna i ett vaxkabinett, uppsträckta och med en viss högtidlig hållning, en gång för alla gifven. Ingenting får gälla för hvad det verkligen är: allt måste draperas och maskeras, liksom skämdes man för sanningen och naturen. Venus är för naken, Mars har för muskelstarka vador, Apollos lyra är för gäll. Derför skulle de gerna vilja sätta en krinolin på den första, byxor med galon på den andre och på den tredje spänna strängar af silke. Gerna tillåta de ett och annat dussin odygder; men beskrifva eller tala om dem får man ej. Icke är det dock inför en domstol, bildad af sådana modets och sjåperiets evnucker, som en mägtig ande låter stämma sig. En nations sunda vett är hans domare, lifvet och verkligheten hans vittnen, hela menskligheten hans sak.

Braun hade genomgått krigsakademien, men den tid han tillbragt der begrät han såsom förlorad. Att på militärdisciplinens af sablar och bajonetter utsirade altare offra barndomen med alla dess behag och fröjder, ansåg han för

ett offer misshageligt inför Gud och menniskor, och hvem vill förtänka honom det? Inkastad på militärbanan, tjenstgjorde han emellertid några år såsom löjtnant vid ett infanteriregemente.

»Min mage sväller ut och fetmar dagelig
och blir alltmer och mer otjenstbar uti krig».

skref han en dag. Nej, det var hans frisinnade själ som svälde ut och sprängde uniformens sömmar och fållar. Han tog afsked och egnade sig uteslutande åt vitterheten, bland hvars yppersta prydnader han alltid skall räknas. Efterverlden skall mera enstämmigt erkänna det än hans samtid gjorde. Det behöfs en granrisad väg och årsgammal torfva på grafven, för att vinna full rättvisa åt ett förtjent namn, ett värdigt minne.

Under sin tidigare barndom vistades Braun hos sin farmoder, hvilken umgicks med en gammal mycket förnäm och högfärdig grefvinna, som fordrade en blind vördnad af hela verlden. Lilla Vilhelm, ty han var då bara åtta år, kunde alls icke med den högförnäma damen, som tycktes förakta alla andra och endast hade känsla för sin höga rang och många anor. En dag ville farmor fara på visit till grefvinnan, och Vilhelm, som skulle följa med, blef iklädd sina bästa kläder, dem han var så förtjust uti, synnerligen derför att de voro gröna. Kanske förestälde han sig att de voro gjorda af ett stycke ur ängens vackra duk. Vilhelm underrättades nu af farmor hur han skulle bete sig, när han kom in i hennes nåds salong: han skulle göra tre djupa bugningar strax när han kom in och sedan närma sig på tåspetsarna samt kyssa hennes nåd på hand. Lilla Vilhelm rynkade ögonbrynen och glömde att betrakta sina vackra gröna kläder; han såg endast en skinntorr hand med långa magra fingrar, förgäfves upphjelpta af guld och diamant. Vagnen körde fram och farmor visade sig på trappan, men hvar höll lilla Vilhelm till? Man sprang för att söka honom, då han ändtligen visade sig, men i hvilket tillstånd! Han dröp som en svabb ifrån hjessan till fotabjellet, dertill öfversmord af gytja och nate. Den unga svanen hade helt enkelt doppat sig i gåsdammen, för att göra sig omöjlig till visiten hos grefvinnan. Han måste stanna hemma, och hvem kände sig lyckligare än han! Vid den åldern är förlusten äfven

af den minsta leksak stor. Hur mycket större då uppoffringen af en splitter ny grön klädning? Man skall vara ett tvärhufvud "en miniature"; och äldre vorden, blef han det "en gros" för alla sina återstående dagar.

Ja, visst var Braun oböjlig, men blott i sitt förakt för allt småsinnadt och lumpet, i sitt hat mot allt våld och förtryck. Myten gifver Apollo icke endast lyran, utan äfven bågen, för hvilken vidundret Python föll. Braun kämpade mot *sitt* tidehvarfs Python med dess många hufvud af egennytta och skenhelighet, fåfänga, flärd, förakt för menniskorätt och menniskovärde o. s. v., och skarpare pilar än hans har sällan någon dödlig afskjutit. Men hvad en gud kan göra, det gör en dödlig ej. Den moderne Python har ännu icke afdagatagits. Det fordras många händer, många pilar än. Nog finnas de som slagit Apollos lyra, men huru många spänna hans båge! Ser man icke ynglingar och män med snille och talang krypa, der de borde stå raka, glömmande att de äro till för att tjena ljuset, icke glittret? Aldrig har Braun vanärat sin lyra med lofqväden tillegnade ett välde utan ära, en makt utan dygd. Han var en sanningens profet, och sådan borde skalden alltid vara.

Men denne skald, hvars sånger i mera än ett fjerndels sekel så kraftigt anslagit nationen och spridt så mycken uppfriskande glädje öfver stad och land, var han lycklig sjelf? Skön är äkta perlan, men hvem tänker på att hon är följden af ett lidande, hvarifrån den stackars snäckan först genom döden befrias! Hvarifrån detta sorgflor som så ofta skymtar fram från Brauns lyra? Hvarför irrar han sjelf från trakt till trakt, sökande men aldrig finnande ro? Hvem är den Hilma, som Braun så ofta och med så mycket vemod besjunger? Var hon måhända för honom hvad Amanda var för Stagnelius: en engel blickande ned från randen af ett guldbrämadt moln? Det säges dock att skalden i sin ungdom en hel natt vakat i sällskap med döden, ensam vakat vid en likkista, i hvilken en ung qvinna sof sin sista sömn. Det var då något mera än en dröm, men också något mindre af tröst och lindring. Det var mera krossadt detta hjerta än någon anade. Men huru väl förstod han ej att dölja ruinerna, helst i kretsen af gladare kamrater! I de plundrade nischerna, dem han kanske nyss fuktat med sina tårar, stälde han bakkanter, leende, drufvobekransade, och remnorna skylde han med sitt snilles guld och blommor.

Stackars Braun! Hur mången natt väcktes ej den, som skrifver dessa rader, af tunga steg och djupa suckar! Det var skalden som irrade från rum till rum, klagande och önskande sig döden. Men morgonen derpå satt han, som vanligt, tyst och försjunken i sitt arbete, satt vid Aganippens rand och drack ur dess klara våg några timmars glömska af det förflutna.

Du irrar då icke mera från trakt till trakt, gamle bepröfvade, oförgätlige vän! Du har funnit det hem, som du aldrig skall lemna. Ingen skall bryta den frid, som råder der du nu är, ingen störa din hvila. Inga djupa suckar mera, inga tunga steg . . .

Huru svårt att teckna bilden af *den*, som man sluter inom sitt bröst! Förgäfves söker man ställa sig utom föremålet: hvart man går, förer man det med sig. Man känner det med hela sin själ, men blicken fångar det ej, ty hjertat är trognare än ögat. Brauns skugga skall likväl hellre dröja vid vänners anspråkslösa krans, än vid lagern, som efterverlden binder åt hans minne.

29 september 1860.

Emanuel Limnell.

Den som är årsbarn med detta århundrade går naturligtvis på sitt sextiförsta år, en i och för sig sjelf respektabel ålder, till hvilken långt ifrån de flesta hinna; men när den i dag sextiårige föddes, då var Emanuel Limnell redan tretiosex år, således i sin fulla manliga kraft, och när han den 2 dennes afsomnade, var han sex och nittio. Endast det kröpliga skräpar; aldrig en väl buren ålderdom. Det är en vördnadsbjudande syn, denne gamle som, icke svigtande under årens tyngd, bär med heder sina silfverhvita hår, talar visdomens ord för slägten som komma och gå, väntar lugnt på döden utan att ha ledsnat vid lifvet, och försvinner slutligen som snöflingan, uppfångad af solens stråle.

Gubben Limnell var ett folkets barn och af den starka Bleking-stammen. Han föddes i Karlskrona 1764, kom vid tjugu års ålder till Stockholm såsom målarelärling och lyckades bli bemärkt af fransmannen Desprès, hvilken vid samma tid kommit till Sverge, anstäld såsom dekorationsmålare vid kungl. teatern. Det dröjde icke länge förrän den flitige och stillsamme lärlingen blef sin mästares högra hand och målade under hans ledning många ypperliga dekorationer. Han utförde några få taflor i olja, men desto flere aqvareller i arkitektonisk och historisk stil, hvilka på sin tid gälde för goda stycken. Han målade ock i många enskilda hus interiörer, vägg- och takstycken, bland hvilka trenne på Rosendals slott, samt kupolen i Skeppholmskyrkan. En af Limnells döttrar, Anna Maria, som invigdes i målarkonsten af hans fordne lärjunge Fahlcrantz, målade flere vackra landskap i denne mästares stil, men afled redan 1847, blott fyrtiotre år gammal. För några år sedan lemnade Limnell hufvudstaden och operakällaren, der man ofta fann honom vid sitt lilla toddyglas, talande om tider då hvarken operakällare eller opera

funnos, och han slog sig ned i ro på det lilla trefliga *Stenbrottet* i Solnaskogen, der gubben ömt vårdades af sin sonhustru, mottog gerna både gamla och unga vänner, var munter och kry, kunde läsa utan glasögon och erfor inga krämpor af sin höga ålderdom.

Såsom konstnär var väl icke Limnell en af första ordningen, men så har han också aldrig velat gälla för mer än hvad han var, och knappast det en gång. Han var det mest öppna, okonstlade och flärdfria väsen, barnsligt glad i sitt lynne, mild i sitt omdöme om andra och endast sträng i sin redbarhet. Dock, en fåfänga hade gubben, men som nog hade sina goda och starka grunder. Han trodde nemligen, att ingen kunde gifva en så ärlig, kraftfull, äkta svensk handtryckning som han, och nog kunde man lita på att hans hand i ungdomen varit som ett skrufstäd. Han såg för innerligt belåten ut, den nittiåringen, när man, läggande sin hand i hans, låtsade signa ned till marken. Då mådde han och sade: "Jojo, gubben duger", och att gubben åtminstone vid åttio år ännu dugde, det visade han prof på när han för femton eller sexton år sedan i Stockholm, under hemgåendet sent en qväll, öfverfölls af en rånare, som drog knif mot den gamle och skar honom just i hans högra hand. Men med samma hand knep gubben om banditens arm med sådan styrka, att denne med ett jämmerrop släppte knifven. Han talade gerna om den händelsen och visade dervid triumferande ärret efter rånarens knif, och man kan antaga för troligt att det var den enda gång han tryckt till af annan grund än broderlighet och vänskap.

Och, såsom ofvan antyddes, han dugde jemväl såsom den vördnadsvärdaste förebild för så väl gamla som unga. Han var en lifvets flygelman, efter hvilken alla rättade sig, och det utan kommando.

23 mars 1861.

Johan Peter Theorell.

Af samma generation som Gustaf Hjerta och Johan Johansson, hvilka redan lemnat det publicistiska stridsfältet. likväl först med lifvet, qvarstod ännu en man som också haft *sitt* ord med i laget, ett ord som aldrig förlorade vigt och värde, hur mycket än tid och förhållanden gnagde på den från hvilken det utgick. Det var Johan Peter Theorell. Men det dröjde icke länge förrän äfven han lade af sig stridsrustningen med märken efter mången het dust i ljusets och sanningens tjenst, och "Vintermannen", såsom han benämndes efter *Vinterbladet*, den sista tidning han utgaf, gick den 9 af innevarande månad sjelf i vinterqvarter, för att aldrig träda derutur, aldrig mera lyssna till lifvets utmaningsrop, dess lättfångna bekymmer och dyrköpta fröjder.

Theorell föddes i Vestergötland den 15 Aug. 1791, blef filosofie magister i Upsala 1812 och ämnade stanna der såsom lärare. Men förmodligen finnande Upsala-stugan för trång, begaf han sig 1816 till Stockholm, der han ingick i konungens kansli. Men som denna stuga icke var en hårsmån rymligare än den förra, så trifdes Theorell icke heller der. utan vände kronans tjenst ryggen, tänkande såsom få den tiden tänkte: hellre ensam och herskare på en jolle, än pressad på en fregatt! Hellre ett ovisst bröd brutet i anletes svett, än kronans kaka om än aldrig så dryg, såvida man måste köpa hvarje skifva med ett offer af sin åsigt, en kränkning af sitt samvete! Den tiden var, såsom vi veta, ett enda ord af sjelfständighet tillfyllest för en dom till tiggarstafven, förutsatt att man icke hade egen kraft och egna insigter att appellera till.

Så besteg Theorell sin egen jolle, kallad *Kuriren*, bestyckade den och gaf grundskott på grundskott åt den tidens regerings-system, ett af de mest demoraliserande, och aldrig

led han brist på ammunition, ty han hade kunskaper som få, tankedjup som få och seghet som ingen. Men denna seghet, som under dåvarande förhållanden så väl kom honom till pass, blef både honom och den sak han förfäktat till men under de sednare tiotalen af hans lefnad. Den som icke följer med tiden, honom växer tiden öfver hufvudet. Theorell qvarstod ännu på samma plats som han stod för sjutton eller aderton år sedan, och derför att allt föreföll honom klart eller "undanstökadt" på den väg han då tillryggalagt, ansåg han det vara tillräckligt med detta och tyckte att hvad som vidare fordrades, eller hvad den rastlöst framåt-ilande tiden strödde omkring sig af friskare idéer, nyare rättsanspråk m. m., var för mycket, var till och med ohemult, tagande allt för yra och lättsinnighet som han icke sjelf från början varit med om att förfäkta. Derigenom kom han icke sällan i en falsk ställning, råkade ofta in midt i det konservativa lägret, som naturligtvis alltid emottog honom med pukor och trumpeter; men att detta läger, trots fanfarerna, icke behagade honom, det hade vi en gång tillfälle att erfara, när en bekant i hans närvaro vågade påstå att han var medarbetare i *Svenska tidningen*, högstsalig i åminnelse, hoc est: ett slags öfverlöpare. Då for han upp som en eldpelare och svedde omkring sig så att det bar syn för sagen. Och han hade skäl dertill, ty det är en stor skilnad emellan att gå öfver och att vara stationär. Den som, i likhet med Theorell, tror att "*det bästa är fiende till det goda*", kan icke rätt fatta betydelsen af ett annat mera tidsenligt ordspråk som säger, att "*det bästa är godt nog*".

Dock, det är måhända orätt att tala om hvad en offentlig man uraktlåtit, i stället för att endast bedöma honom efter hvad han verkligen gjort, och hvad den i alla fall så gedigne Theorell uträttat är tillräckligt för att bereda honom ett rum bland tidehvarfvets utmärktare politiska skriftställare och fosterlandets ädlare söner. Vi häntydde något på hans förmåga att sveda eller bita omkring sig, och nekas kan ej att Theorell, på något afstånd skådad, föreföll ganska kärf och hvass. Hur man då betraktade honom, tyckte man sig alltid möta den skarpslipade eggen af en klinga; men på närmare och mera förtroligt håll fann man snart att klingan äfven hade sin runda, sin damascherade sida, visserligen sin stålrand, men också sina gyllene blommor. Det var ett uppbyggelserikt nöje att se och höra Theorell i

vänners krets. Ur denna sträfva mun flög då det muntraste skämt, den mest skimrande humor, lik fjäriln ur fjuniga puppan.

Man bör icke misströsta vid åsynen af det färska träd, framtidens träd som ännu står i blom; men när man ser hur från det gamla faller den sista ädla frukten, är det mindre underligt om allt synes oss något höstligt, dystert och öde. Dock kan man vänta, att den tid som gryr skall lära sig af den tid som sjunker, lära sig af dess fel icke mindre än af dess förtjenster, att endast den kan med godt samvete lycka sina ögon tillhopa, som med trygghet vet sig hafva efter bästa förmåga verkat för sitt samhälles gagn, förkofran och ära, och med detta trygga medvetande kunde Johan Peter Theorell stiga ned i sin graf.

30 mars 1860.

Gustaf Adolf Montgomery.

"Den tiden jag var trumslagare" — så började ofta gubben Montgomery sina berättelser om det förflutna, och trumslagare hade han också varit. Det är icke många trumslagare som sluta såsom landshöfdingar; men icke heller många sådana som heta Montgomery med medfödd rätt till säte och stämma på Riddarhuset. Men sina trumhvirflar har han dock slagit och detta vid tillfällen, då man icke skonade hvarken trum- eller menniskoskinn, och han har deltagit och passerat graderna uti ett krig, der allt förlorades utom äran.

Född i Finland den 24 maj 1792, var han blott sexton år när han tog tjenst i armén. "Jag var på häradsskrifvarekontor," berättade han sjelf, "men en gammal underofficer satte den första trumpinnen i min hand och försäkrade att denna anstod bättre mina fingrar än pennan." Men det kunde icke vara särdeles uppmuntrande att slå på trumma, helst när man för det mesta och alltid mot sin vilja måste slå reträtt. Montgomery blef snart underofficer vid Sandels afdelning och erhöll efter träffningen vid Koivisto den 29 maj 1808 silfvermedaljen för tapperhet i fält. Löjtnant efter affären vid Hörnefors den 5 juni 1809, tjenstgjorde han som adjutant vid general Döbelns stab och användes i flere vigtiga förtroendeuppdrag. Han var äfven med i kriget med Norge, detta krig som icke höll streck med den gamla folkvisan: "I krig så går det vådeliga till, man sargas och blir skuren som en sill". Efter kriget avancerade han vidare, blef öfverstelöjtnant i armén, tog afsked som öfverste och utnämndes slutligen till landshöfding i samma län, der han som yngling varit biträde åt häradsskrifvare.

Bestämdt orätt hade den gamle underofficern som påstod att Montgomerys hand bättre passade för trumpinnen än för pennan. Vi känna icke hans färdighet hvad den förra beträffar; men vi veta att det är såsom författare till *Historia öfver kriget mellan Sverige och Ryssland 1808 och 1809* (två delar, Örebro 1842) han förvärfvat sig sitt största anseende. Han har dessutom skrifvit åtskilliga brochurer och tidningsartiklar, alla i frisinnad anda. Han hade på sitt samvete att den politiskt fromma tidningen Journalen, som utgafs af hans svärfar, den försigtige Wallmark, en gång blef indragen. Såsom landshöfding och närmaste granne till Ryssland, var det icke utan att han under sednaste kriget mellan öst- och vestmakterna hade sina funderingar på Finland och trodde att man borde smida medan jernet var varmt, en metod som numera synes vara utdömd ur den svenska politiska smidesstadgan. På svenska riddarhuset uppträdde han såsom förfäktare af alla gagnande reformer samt vågade till och med, när norska frågan var på tapeten, att sälla sig till det fåtal som trodde att äfven andra länders fria institutioner borde respekteras, något som hos oss likaledes tyckes blifva urmodigt.

Slutligen hade han till den grad blifvit urmodig, att han, såsom ledamot af krigsvetenskaps-akademien, tog sig före att der med mycken ifver försvara den uppblomstrande folkbeväpningen, oaktadt han hade nästan hela akademien emot sig med en och annan af våra stora fredsgeneraler och dito öfverstar i spetsen.

"Folk, som endast luktat löst krut, bli lösliga både i hjernan och hjertat", yttrade han till den, som skrifver dessa rader, ty han var alltid skämtsam, ungdomlig och äkta finskt öppenhjertig, den der gubben Montgomery.

Att han framför allt älskade det land, hvars olyckliga krigshistoria han skrifvit, må ingen undra på. "Jag har fått återse mitt Finland," sade han, "och jag har der blifvit festligt emottagen. Jag kan nu dö nöjd, jag har, liksom Runebergs fänrik, mina marknadsminnen jag också."

Sin sista offentliga befattning hade han såsom ledamot af styrelsen för Stockholms skarpskytteförening. Vid sitt första inträde der, hvilket äfven blef hans sista, ty han insjuknade några dagar derefter, bidrog han med sin vanliga liflighet och värma till flere af de beslut som väsendtligast medverkat till föreningens framgång.

Denna stora fosterländska idé gladde honom i hans sista stunder, ty han såg deruti en borgen för det fria Nordens blifvande storhet och kraft. "Det finnes mycken must och växtlighet i denna gamla jord," sade han; "gifve Gud att man om dem, som styra för plog och sådd, kunde alltid säga detsamma!"

Montgomery dog den 26 nästlidne maj, efterlemnande enka, en dotter till kanslirådet Wallmark, jemte en son och fem döttrar samt många vänner, synnerligen bland de yngre litteratörerna, hvilka länge med hängifvenhet och vördnad skola minnas den treflige, varmhjertade finske veteranen, som alltid ville vara ung och kunde det äfven.

8 juni 1861.

Axel Emanuel Holmberg.

Det var en vårmiddag 1826 och efter slutad förmiddagsläsning i Klara trivialskola. Vårsolen brände redan på grafstenarna, och kyrkogårdens spridda grästufvor bjödo på sin enda ros, maskrosen. "Aldrig en Iris på dessa bleka fält minsta blomma plockat till prydnad för sin herdes tält", sjunger Bellman. Men primas och sekundas ungdom föraktade icke den simpla maskrosen. Man gjorde sig kedjor af dess blekgröna stjelkar, fästade dem öfver högra axeln och lät dem falla ned åt venstra sidan, liksom svärdsgehäng, hvarefter man än stormade och än försvarade någon grafhäll, hvars runor illa tilltygades af klackjernen.

Tecknaren af dessa minnesord, då qvartan i samma skola, betraktade på något afstånd den yngre ungdomens lekar och fästade snart sina blickar vid en nioårig sekunda, starkt bygd för sina år och modigare och ihärdigare än alla de andra samt med ett rundt blomstrande ansigte, det mest rörliga man kunde se. Men i detta ansigte, som oupphörligen vexlade uttryck, det ena ystrare än det andra, glänste en blick af sällsynt klarhet och glans och som alltid förblef oförändrad, hur än det öfriga rörde sig och bytte om form. Det var som en solreflex i en yrande strömfåra. Så visade sig för oss Axel Emanuel Holmberg den första gången vi sågo honom.

Många år förgingo innan vi åter träffade honom. Han var då en man och det i ordets kraftfullaste betydelse. Den yrande strömfåran hade svällt ut till en djup och — hvarför neka det! — stundom något våldsam flod; men solreflexen, tankens och snillets återsken, var densamma. Han hade då tillbragt det mesta af sin ungdom i Halland, dit han med sina fosterföräldrar tidigt flyttat. Det var i denna bygd, de gamla vikvärjarnes urhem, och midt bland deras minnes-

vårdar han uppväxt och utvecklats, sjelf något af viking både genom studier och natur.

Fosterfadren, välmenande, men rå, uppfattade vikingahalten eller jernsidan af fostersonens skaplynne, men icke hans hjertas lika medfödda ädelhet — denna ädelhet som förmedlar den råa kraften och i sin förening med den alstrar en hugstor själ och ett ridderligt sinne. Också, under sitt bemödande att hugga bort jernkanterna, råkade fosterfadren alltför ofta att såra de ädlare delarna, hvilket slutligen hade till följd att den unga vikingen en vacker dag lemnar fosterfadrens hus och begifver sig till Göteborg för att taga hyra på något handelsfartyg, ty vikvärjarnes beundrare vill ut på det vida haf. Men en välvillig skeppare, som känner deltagande för den sjuttonåriga ynglingens öppna och frimodiga sinne, råder honom faderligen att närmare besinna sig innan han väljer ett yrke, hvilket, ehuru lika besvärligt och tungt som fordom, likväl icke mera som förr inbringar borgar och prinsessor.

Under besinningstiden råkar Holmberg att kasta blicken i en tidning och upptäcker bland annonserna: "Inspektorstjensten ledig på Ströms säteri vid Lilla Edet". Holmberg bestiger en ångbåt, som går till Lilla Edet, och sammanträffar ombord med flere äldre herrar, dem han med djup vördnad betraktar, ty de bära gråsprängda mustacher och blågula band i knapphålet. Holmberg går i land vid Lilla Edet och beger sig rakt till herrgården. De gråsprängda mustacherna med de blågula banden taga samma väg. Holmberg anmäler sig såsom sökande och invises i en större sal, der han finner flere välklädda personer, alla minst dubbelt så gamla som han. Snart ökas samlingen med föremålen för hans vördnad på ångbåten. Han begriper nu att alla äro sökande till den lediga inspektorsbefattningen, äfven de gråsprängda och gulblå.

"Skönt!" yttrar Holmberg för sig sjelf, "jag får Sverges hjeltar och riddersmän att skifta hugg med."

Utan tvifvel en vacker början för en sjuttonårig viking. Men en dörr öppnas i salen och in träder Ströms dåvarande egare, en baron Bennet. Han går ifrån den ene till den andre, inhändigar betyg, rekommendationer med mera dylikt och stannar slutligen framför den unga vikingen med den klara frimodiga blicken.

"Hvem är herrn?" frågar baronen, icke misstänkande i honom en sökande.

"Jo, jag är den som skall bli inspektor på Ström," svarar Holmberg helt obesväradt.

"Hå, är det så!" yttrar Ströms egare, tagande ett steg tillbaka men dragande på mun; "nå, herrn har väl betyg?"

"Ja prestbetyg," dokumenterar sig Holmberg.

"Hä! prestbetyg? ingenting annat?"

"Nej, men med berömlig kristendomskunskap."

Baronen skrattar, alla skratta.

"Men förstår herrn sig verkligen på jordbruk?" börjar ånyo baronen.

"Mycket väl," försäkrar Holmberg.

"Och pa ladugårdsskötsel?"

"Lika väl som på jordbruk," är det tvärsäkra svaret.

Nytt skratt.

"Skrattar bäst som skrattar sist," tänker Holmberg.

Detsamma tänkte förmodligen himlen och baron Bennet med, ty två dagar derefter var Holmberg välbestäld inspektor på Ström. Den gangen fick, märkvärdigt nog, berömlig krtstendomskunskap gälla för mer än förnäma rekommendationer, titlar och ordensband; men, det oaktadt, fick säteriegaren aldrig skäl att ångra sitt val. Dag från dag blef han alltmer intagen af sin nya inspektor, som, trots sin ungdom, hade gehör med sig i allt hvad han anordnade, begrep allt hvad han lade handen vid och krusade för ingen. Sällan har väl en egendomsförvaltare så talat ur skägget både inför husbonde och underhafvande, som den skägglöse inspektoren på Ström.

Vi hafva dröjt något längre vid denna händelse från Holmbergs ungdom, men den lägger fullt i dagen hans karakter: hans beslutsamket, oförskräckthet och förmåga att kunna hvad han ville. Så gick några år under hans ledning plogen raskt fram öfver Ströms egor, trotsande alla impedimenter, med undantag likväl af ett och annat som den med vördnad vek åt sidan för, och det var ättekullen, det var hällen med runan. Förr skulle plogen fått gå öfver Axel Holmbergs eget hufvud, än öfver forntida minnesmärken, dem han tidigt tog vård om, oförtröttadt studerade och beskref samt städse förblef huld och trogen.

Men fosterfadren, hvars namn han bar, fordrade enträget att "Holmbergens Axel", såsom han på vestkusten

benämndes, skulle bli prest, menande tro på att det icke vore svårare att bli biskop än inspektor, liksom vore "berömlig kristendomskunskap" äfven tillfyllest för kräcklan. Holmberg, utan inre kallelse för prestembetet, men hörsam den han alltid anser sig stå i förbindelse hos, drager till Lund, tager i en handvändning men med heder prestexamen, och efter några år ser man honom åter i Bohuslän, men då såsom själasörjare för de bångstyrige "bullingarne" (innevånarne i Bullarens härad). Han lefver deras lif, tager del i deras omsorger och hugsvalar dem i deras bekymmer. Gäller det storfiske, är han bland de första vid noten, vadande till armarne bland sandref och hafstång; gäller det skallgång på björn, är han bland de första i kedjan, och gäller det slutligen att i natt och storm och under det hafvet vräker öfver strandvägarna finna en obanad stig till den sjukes eller döendes koja, så finner han den. Också förvaras der ännu i dag "Holmbergens Axel" i käraste minne.

Men det var som om forntiden ur sin hög oupphörligen ropat på honom, påräknande i honom sin målsman, och han blef det och det med besked. Han utgifver skrift på skrift för att sprida ljus öfver det förflutnas lif och seder*); han ströfvar personligen omkring, än bortröjande vildväxter från ättehögarna, än upphjelpande lutande minneshällar, än petande mossan ur igengrodda runor, öfverallt predikande korståg mot tidens vandalism, som våldför landets minnesmärken och landets historia med dem.

Det bedömes ju redan såsom vackert och berömvärdt att med ömhet vårda anförvandters och vänners grafvar. Men Holmberg ansåg hela forntiden för sin närmaste anförvandt och vän, och han har minneskransar för seklernas stora graf och minnesord för generationerna som deruti slumra; han ansåg det för blott en skyldig tacksamhetsgärd åt dem som tänkt och gjort så mycket, försakat och lidit så mycket för tid som är och tider som blifva. Deråt egnade han snart uteslutande hela sin verksamhet, alla stunderna af sitt lif, icke ens då upphörande när han, böjd af själsoro och kroppslidande, icke mera kunde hvad han ville.

*) Bland hans skrifter nämna vi: *Bohusläns historia och beskrifning* (tre delar), *Skandinaviens hällristningar*, *Haslidalen och en liten färd i Schweiz*, belysande den gamla sagan om utvandringen från Skandinavien, *Nordbon under hednatiden*, *Dragsmarks kloster och sagan om Axel och Valborg*. Dessutom en mängd smärre skrifter och tidningsartiklar.

De som sågo Holmberg under de sista åren af hans lif och icke närmare kände honom, sågo i honom blott en kraft i förtid och genom eget förvållande bruten, och måhända funnos äfven de som endast hade ögon för den lilla moln-fläcken på fästet, men icke för de många klara stjernor som tindrade bakom den och som belyst så mycket. Dessa ansågo honom såsom ett vanligt offer för ett hejdlöst, alltför gladt umgängeslif. Men huru kunde väl han, som ur forntiden plockat fram så många andra nordiska dygder, glömma gäst-friheten, Skandiens urgamla vidtbeprisade dygd? Huru kunde väl i den rika samling af forntidslemningar, hvarmed han så godt som bäddade omkring sig, såsom t. ex. stridsyxor af flinta eller jern, brynjor, stormhattar och famnslånga slag-svärd, huru kunde väl i denna samling saknas det väldiga dryckeshornet, som gick laget kring vid långbordet i kämpa-salen och emottog så många löften om bedrifter på land och sjö?

Hos Holmberg var allt, mensklig kraft såväl som mensklig svaghet, ett uttryck af de tidehvarf, hvilkas runor han tydt, hvilkas seder han skildrat. Man glömmer för vida mindre än så, att ju närmare eller gästvänligare trädet böjer sina grenar till marken, desto lättare plundras det på blommor och frukt, desto lättare brytes en gren, hvars lif kanske utgör vilkoret för det hela.

Dock fanns det *ett* hos honom som aldrig förändrades, och det var hans känslas ädelhet, hans hjertas renhet. Ingens fiende, hade han vänner som få, men så bjöd han också på en vänskap som ingen. Man vore nästan färdig tro att hans kraft endast derför lutade till ruin, på det att ur remnorna deraf desto bjertare skulle skjuta fram de ännu i sista stunden lika yppigt blomstrande alstren af hans menniskokärlek, bottenärlighet och bergfasta fostbrödrasinne.

Men vikingen behöfde ro och han fick den ro som verlden icke störer. Öfver en manhaftigare karakter, öfver ett redbarare bröst restes ännu aldrig bautasten, och hvem skall föra hans runor med den äran!

22 juni 1862.

Carl de Geer.

"Vill man tala om förmögenhet så skall man tala om England. Tror du att två- eller trehundratusenriksdalerskarlar der betyda något? Tror du att en million der är något? Nej, min bror, endast de Geer af Löfsta skulle der gälla något, skulle der anses för rik."

Detta yttrande under ett samtal mellan äldre personer råkade författaren till denna lilla nekrolog att vid ett tillfälle såsom barn uppsnappa, och kom att något fästa sig dervid. Nyfiken att en gång få se den ende svensk som gälde något i England, fick författaren sin nyfikenhet tillfredsstäld samma dag 1823 års riksdag blåstes in. Då visade sig i spetsen för ridderskapet och adeln och med landtmarskalksstafven i hand en högväxt man med ståtlig hållning och ädla anletsdrag. Det var grefve Carl de Geer, som, född 1781, då var fyrtiotvå år eller i sin fulla manliga kraft. De Geer var äfven landtmarskalk vid riksdagen 1828. Man har med skäl prisat honom för det lugn och den oväld, hvarmed han då förde klubban. Det var oroliga riksdagar den tiden; det fanns då en opposition på riddarhuset starkare än i de öfriga riksstånden. Men man vet icke af något yttrande som landtmarskalken de Geer afbrutit, någon mening som han sökt undertrycka. Sedermera har riddarhuset blifvit allt sämre och sämre och landtmarskalkarne ha hållit jemna steg dermed.

Carl Johan värderade millionernas man, men Carl de Geer bugade sig lagom för slagfältens. Visserligen emottog han ordensdekorationer och hoftitlar af hvarjehanda slag, men vi tro icke att herren till Löfsta någonsin gjort vakt vid någon kabinettsdörr på Stockholms slott. Man har citerat yttranden af honom, synnerligen under det oroliga året 1838, som voro ingenting mindre än smickrande för Carl Johan

och hans favoriter. Han räknades följaktligen någon tid till de missnöjda, och hofvet trodde sig ha funnit en anledning dertill. Det sades, att han vid ett tillfälle erbjudit sig att såsom ambassadör gå till London, på egen bekostnad. Detta erbjudande antogs icke, och hvarför känner man ej, men anar. Kanske såg man en skugga af sjelfständighet deruti, och näst sjelfständigheten sjelf fans det den tiden ingenting som man mera skydde än sjelfständighetens skugga, och vi tvifla på att det är bättre nu.

Excellensen de Geer hade föga eller intet sinne för vitterhet och skön konst. Skalder, målare och bildhuggare skola icke rosa hans minne; men ingen skall våga bestrida att han var en välgörande man. "Dock hvad är det för konst att gifva när man har så mycket att gifva af!" heter det. Den konsten är dock icke så lätt, efter hvad erfarenheten visar. Mycket af hvad de Geer gifvit till enskilda behöfvande och allmänna inrättningar känner man; det mesta känner man kanske ej. Vi veta dock att stora summor kommit flere än en kommun tillhanda utan att han på dem tryckt sitt grefliga sigill, men hvilkas källa man likväl spårat.

Egaren af Löfsta, Hammarby, Wäsby, Kulla Gunnarstorp, Stora Sundby, Yxtaholm, Utansjö m. fl. stora och herliga landtgårdar tritdes dock helst i Stockholm äfven när sommaren blomstrade som vackrast. Man såg honom dagligen på några af de mest besökta promenaderna i Stockholm, under de sednare åren likväl med mulen blick och flämtande andetag. Det sades att han grubblade öfver att hans förmögenhet ej räckte till. Kanske var det lifvet som ej räckte till, och måhända var det detta han egentligen grubblade öfver. Man bör dock ha lefvat tillräckligt när man ett fyra femtedels sekel gammal nedstiger i sin graf.

17 augusti 1861.

Johan Berwald.

Den hädangångne hade gått ur minnet långt innan han gick ner i grafven; men nog borde han haft anspråk på att ej så lätt bli glömd, anspråk vida mer giltiga än många andras, som vilja eller velat gälla som heroer på den arena som är eller en gång varit deras.

Det torde nu vara för ungefär 25 à 26 år sedan ristaren af denna enkla dödsruna blef personligen bekant med Johan Berwald, den tiden kungl. hofkapellets chef, den tiden också erkänd som vårt lands första musikaliska auktoritet. Berwald yttrade då på skämt dessa ord: "Hela verlden ser mig, men känner mig ej, ty för det mesta är det blott på ryggen man ser mig."

Men ännu lefver måhända en och annan som, tillhörande *hans* generation, sett honom en face, eller då han än i konsertsalen, än från den sceniska tiljan på violin utförde den klassiska skolans mästerstycken och bergade välförtjenta ymniga skördar af bifallsrop och blomsterkransar, äfven han. Han var då den första violinen i vårt land, och icke träder man gerna af en slump upp på den plats som en Du Puy lemnat. Sedan dess har nog Johan Berwald hunnit öfvertyga sig om den sanningen, i fall han icke kände den förut, att ögonblicket är den exsequerande konstnärens efterverld.

I mera än 25 år var Johan Berwald kungl. teaterns kapellmästare. Det är att i mera än ett fjerndels sekel ha stått i spetsen för den musikaliska verlden inom sitt land; att ha följt med allt som under så många år i denna gren af skön konst skapats eller utvecklats, samt att ha arbetat för dess utförande inom den konstanstalt man till-

hört. Det är ett arbete hvars vidd och djup få sett, ännu färre ana.

Väl ligger det något af triumfens högtidlighet i den stund då, vid uppförandet af en ny opera, kapellmästaren, länge med otålighet af publiken väntad, träder inom sin orkester, bestiger estraden och lyfter kommandopinnen. Då är *han* herre både öfver scen och salong, allenastyrande konung, om också idel krönta hufvud tittade fram från logeraderna.

Men före denna stund hvilka ansträngningar! Hvilka högar af partiturer att öfverstiga! Hvilka laviner af notpapper att genomgräfva! Hvilka skärande missljud — och det i ordets fulla bemärkelse — att förlika! Hvilka millioner småhjul att efterse, innan verket går, innan tonströmmen, renad från allt otillbörligt, väller fram sådan tondiktaren tänkt sig densamma!

"Dessa repetitioner dag ut och dag in utgöra mitt helvete!" brukade Foroni ofta säga, och ändå var han ung och kraftfull när han sade så. Hvem tänker sig något sådant midt i sjelfva tonernas sköte? Men när tänker diamantens beundrare på dem som drogo den upp ur schakternas djup!

Och lönen, den slutliga lönen för ett så mångårigt, så nervslitande arbete? En eller ett par torftiga pensioner, litet bröd till döddagar, kanske med tvungen sparsamhet utportioneradt. Smärtan af att veta sig vara glömd af de många, hvilkas nöje man beredt, till hvilkas bildning man bidragit, tages aldrig med i beräkningen.

Glömd var den gamle kapellmästaren; det var som hade han för längesedan vandrat sin väg. Men det händer ibland, när grafvens portar knarra och uppmärksamheten för ett ögonblick drages ditåt, att man ser en och annan försvinna, som icke bort förgätas, icke med likgiltighet förbigås.

Berwald var född den 4 december 1787 och var således vid sin död närmare 74 år.

Han engagerades vid Stockholms opera såsom förste violinist redan år 1814, var en tid anstäld i Petersburg och utnämndes till svensk konsertmästare 1816, blef till-

förordnad kapellmästare 1822 och efter Du Puy, som dog 1823, ordinarie kapellmästare; styresman för lyriska scenen från 1827 till 1834. Sitt afsked från kapellmästare-befattningen erhöll han 1849.

Bland hans många kompositioner kunna nämnas: en treaktsoperett *L'Héroïne de l'amour filial*, uppförd 1811 å Eremitage-teatern inför hofvet i S:t Petersburg; musiken till tragedien *Oden i Svithiod*, till *Birger Jarl* och *Erik XIV*; musiken till prinsessan Sofia Albertinas begrafning, vid drottning Desiderias kröning och Carl Johans begrafning.

5 oktober 1861.

Per Henrik Widmark.

Vi pryda i dag vår tidning med bilden af en man, som slutat sina dagar med den ära, som en gång när verlden blir bättre skall anses för den högsta, nemligen det fredliga, idoga och anspråkslösa arbetets ära. Jemnårig med detta århundrade, upphann han blott 61 år, men han kunde räkna dubbla, tredubbla lefnadsår; hans lif var ett oafbrutet dagsverke, och man kan väl säga att hans hvila *nu* är den första, han ostörd njutet. I fyratio år har han som landtmätare genomvandrat nordlandens skog och mark. Huru kunde en sådan arbetsmyra komma dit han vid slutet af sin lefnad kom? Icke är det samhällets höjder man uppmäter med teodoliten; icke är det vid landshöfdingstolen landtmätarkedjans sista länkar förlora sig.

Det går en epidemi kallad landshöfdingsjukan, uppenbarande sig i den mest feberartade åtrå efter län, helst sådana som med största inkomsten förena minsta besväret. Dock är det vid gränsen af vissa län som epidemien märkbart aftager, såsom t. ex. vid Jemtlands och Norrbottens. Man vill gerna tjena sin konung, ja, dö för honom om det gäller, det förstås; men frysa ihjel — nej tack! Och huru skulle också en vanlig medelmåtta kunna härda ut der sjelfva qvicksilfret fryser!

Då händer det att, sedan man fruktlöst vändt sig till den eller den, man slutligen vänder sig till någon mindre frusen, vare sig till själen eller kroppen. Vi påstå icke att detta varit fallet vid landtmätaren Widmarks befordran till landshöfding; men säkert är att när Widmark en gång stod på förslag till öfverdirektör för landtmäteri-kontoret,

blef han, oaktadt sin allmänt erkända öfverlägsenhet, förbigången. “Han hade inga fasoner,“ hette det då. Widmark, stor och stark som en björn, klampade för hardt i hoftrapporna; det var som hade han en ryggrad af Bessemer-stål; han talade för djerft ur skägget och det med en röst som kunde höras kring sjumila skog. Göra en sådan obänding till chef för ett embetsverk! Vi lefva väl icke i Fornjoters tider heller.

Men tider kommo då det icke var så noga med “fasonerna“. Sommaren år 1858 besökte en hög person Norrland, hörde alla tungor tala om en landtmätare Widmark och gjorde snart hans personliga bekantskap. Det var att på samma gång göra bekantskap med hela Norrland, dess behof och tillgångar. De der “fasonerna“, förr ett minus, blefvo nu ett plus, något som lika mycket hedrar den ena som den andra personen.

På den tiden kämpade i dessa bygder tvenne mäktiga intressen mot hvarandra: det Dicksonska, som redan hade sin jernväg emellan Askestad vid sjön Marman och Bottniska viken, och ortens, som i saknad af egen jernväg hotades att fullkomligt uppslukas af det förra. Men Widmark hade fått i sitt envisa hufvud att, till förekommande af en sådan olycka, en ny jernväg måste anläggas mellan Bergvik, som låg något nordligare, och Söderhamn, hvarigenom orten finge en oberoende kommunikation med hafsstranden. Widmark var ej sen att tala med den höge personen derom.

“Det lönar icke mödan att du bråkar om den saken,“ menade denne i en ton af hopplöshet; “ty det blir aldrig något af med den jernvägen.“

“Jo, min själ, ska' det icke det bli,“ förklarade Widmark, och så blef det också. Jernvägen bygdes, och Helsinglands skogar, för att uppnå hafvet och verldsmarknaden, behöfva icke mera buga sig för hrr Dickson och Göteborg.

Den 1 februari 1859 utnämndes Widmark till landshöfding öfver Norrbotten, en regeringshandling som väl kan inregistreras bland de lyckligaste under närvarande régime. — Vi berörde jernvägen emellan Bergvik och Söderhamn, men detta arbete är blott ett af hans många, hvilka redan i de större tidningarna finnas upptagna, men som utrymmet nekar oss här upprepa. Det finnes väl knappast någon jern-, kanal- och landsväg i hans provins som icke

bär spår af hans ihärdighet; ingen större afvittring, intet betydligare kartverk der ej hans finger varit med. Deremellan hade han tid för andra arbeten, bland hvilka hans ypperliga historia öfver Helsingland, för att icke omtala landtmäteritaxan af år 1857, som jemväl är hans verk. Ingen kände bättre än han vägen till Norrlands skattkamrar, ingen förstod bättre än han att smida nycklarne till dem. Det var som hade hans blick genomträngt allt, bergens väggar såväl som strömmarnes bädd. Dessutom står Sverige i oförgätlig förbindelse hos honom, såsom räddaren af hela landets *ekonomiska kartverk*, hvilket hotades med fullkomlig undergång.*)

Obegränsadt var det förtroende Widmark atnjöt på sin ort. Nordlandens befolkning är icke lätt att ta itu med. Sjelfständig från topp till tå, böjer den sig knappast för någon eller något. Men ett enda ord af den gamle landtmätaren var nog. "Har Widmarsken sagt det," hette det, "då duger det fullväl." Men för att vinna ett sådant anseende, ett så obestridt fadersvälde, dertill fordras en

*) Landtmäterikontoret var ifrån äldre tider det verk der geografiska kartor upprättades. Sålunda känna vi redan från Carl IX:s tid Burei karta öfver fäderneslandet såsom den äldsta. Sedermera stegrades anspråken, och under Carl XI:s tid (1683) organiserades detta verk, när den utmärkte friherre Gripenhjelm utnämndes till dess föreståndare. Nu fullföljdes de geografiska arbetena med större utsträckning och omsorg, hvarom bemälde öfverdirektörs karta öfver Sverige lemnade ett tillfredsställande vitnesbörd. Alltsedan fortfor kontoret att vara en geografisk anstalt, hvarest, efter tidens fordringar och med de ringa hjelpkällor som stodo till buds då landet ännu ej var uppmätt, kartor utarbetades. I medlet af 1700-talet fick kontoret en större utsträckning för sin verksamhet genom de införda storskiftena, hvilka uteslutande togo landtmätarnes arbetsamhet i anspråk; men inom kontoret fortgingo icke dess mindre oafbrutet de geografiska arbetena, och ehuru sedermera Fältmätnings- (numera Topografiska) corpsen inrättades och intog ett förtjent rum äfven såsom geografisk anstalt, var det likväl kontoret som, enligt sin instruktion af 1827, skyldigheten tillkom att vårda och befrämja kännedomen af riket i geografiskt och statistiskt afseende, med anledning hvaraf rikets ständer också beviljat anslag för sockenkartors utarbetande. Då föll någon eller några på den besynnerliga idén att söka från landtmäterikontoret till topografiska kåren öfverflytta detta åliggande, hvarigenom kontorets vackraste och för hela landet vigtiga verksamhet skulle försvinna. Men detta försök, som om det lyckats skulle, enligt alla opartiske sakkunniges omdöme, ha borttrasslat hela ekonomiska kartverket, strandade emot Widmarks ihärdighet.

hel lefnad af idel duglighet, rättskänsla och sjelfförsakelse, det fordras den sällsynta himlaburna uppenbarelsen af ett solklart förstånd, hvilande på purpurgrunden af ett varmt och kärleksfullt hjerta, det fordras att vara hvad Per Henrik Widmark var.

En sådan kraft går fram mot sitt ljusa mål utan att märka hur det qvällas omkring honom, hur skuggan alltmera förlänges; han brytes, men böjes ej, och bördan släpper han först med lifvet. På Ljusdals kyrkogård är bäddad den oförgätlige höfdingens graf, omsusad af Norrlands vindar, af dess norrsken öfverflammad, vårdad af dess kärlek, ty det var något mera än en man af ära, — det var en ärans man.

2 november 1861.

Johan Peter Lefrén.

General Lefrén var en Finlands son, en af de få kärnor som för Sverige icke gingo förlorade med det stora kärnhuset på andra sidan viken; ty säga hvad man vill om Finland — och icke har Finland uteslutande beundrare här i Sverige — men något karlavulet, något dugtigt ligger obestridligen i dess söners skaplynne. Dessa s. k. finngubbar, som gått eller ännu gå bland oss, de äro till karakteren envisa som sjelfva synden, men till sitt väsen för öfrigt trefliga och älskliga som förlåtelsen sjelf. Liberala i öster, synas de måhända väl mycket konservativa i vester; men något af väderstrecket i norr föra de dock alltid med sig, kraftfulla och ihärdiga på hvilken bog de än vända sig. Sällan ser man dem slappa och sömniga, såsom fallet, gudnås, icke sällan är bland oss. Litet finnblod skulle icke skada våra arterer.

Lefrén föddes i Åbo 1784 och blef 1799 kadett vid Carlbergs krigsakademi, hvilken året 1821 återsåg honom såsom sin guvernör. År 1802 fänrik vid Lifregementets lätta infanteri, sedermera finska gardet, blef han 1810 adjutant i Krigskollegium, för hvilket han 1844 också blef president. Han har under Döbeln luktat något krut i finska kriget och dito dito i det norska under Essen, för det mesta vid Fortifikations-brigaden af Ingeniörkåren, hvars chef han jemväl blef. Stigande sålunda från grad till grad, hvarunder han varit en verksam ledamot af begge våra vetenskapsakademier, den krigiska såväl som den fredliga, samt dertill ledamot af åtskilliga vigtiga komitéer likaledes både för krig och fred, blef han år 1860 general för infanteriet och slutade sina dagar såsom den ende generalen i svenska armén.

En general i fred! Nåväl, det var icke Lefréns fel att det stannade vid det och, för öfrigt, icke är krigaråran den som vi skulle sätta främst på vår rangrulla, i fall vi hade någon. Men om, när det gäller, man skall kunna emottaga fienden med varma serveter, nog är det af vigt att ha duktygen i ordning. Också är det såsom militärisk organisatör Lefrén mest utmärkt sig, och ingen skall förneka honom ett rum bland vårt lands utmärktaste teoretiskt bildade militärer. Vi kunna icke bedöma hans tre tomer föreläsningar i krigsvetenskapen, men män af facket räkna dem bland hörnstenarne för den militäriska bildningen inom vårt land, och det känna vi med visshet att Lefrén varit en af de kraftigaste kämparne för ett förbättradt allmänt undervisningssätt och efter många heta strider befrämjat modersmålets och de lefvande språkens seger öfver de döda — en seger af större välsignelse för slägtet, än mången som tillkämpats i têten för bataljonerna i fält.

Såsom ledamot af Riddarhuset stod Lefrén merendels på Hartmansdorffs sida, för mycket passionerad för att vara hvad man kallar lycklig talare. Vid sådana tillfällen var han mera upprörd och känslig än grundlig och vis, mera kadett än guvernör. Det var, må man tro, eld under denna hjessa af snö — eld som kunnat räcka till för minst ett dussin af nutidens själsbleka ungdomar, och der eld fins, der är det aldrig kallt i hjertat. Det var en lust att se den ståtlige gubben, glödande ännu i sitt åttonde decennium, mäktig af hänförelse på lifvets nedersta trappsteg, exalterad ända in i döden. Det är att ha lefvat med fullt lif från början till slut. Att en sådan personlighet varit älskad af alla med hvilka han stått i beröring, det faller af sig sjelft, utan att man behöfver skåda den sorgdrägt som af de kårer han tillhört eller verkat för burits såsom ett uttryck af deras saknad, ett bevis af deras hyllning åt hans minne.

1 februari 1862.

Anders Magnus Strinnholm.*)

Af ett porträtt ritadt i Strinnholms yngre dagar har Staaff i förminskad skala tagit den kopia som vårt blad i dag meddelar. För kopians trohet svarar artistens namn. Huruvida originalritningen fullständigt återgifver bilden af den utmärkte häfdatecknare, öfver hvars graf vintern nyligen lagt sitt täcke af nyfallen snö, torde få vara i tillfälle att kontrollera. Icke en af tusen bland dem som läst Strinnholms svenska historia har sett författarens person. Och likväl vandrade i många år nästan dagligen öfver Norrbro till och från riksarkivet en lågväxt och smärt man med milda och ännu i ålderdomen ungdomliga anletsdrag, helsad af och helsande på ingen. Hvad hade han också med det närvarande att göra? Djupt in i det förflutna trängde hans blick, spanande efter svunna tiders händelser och öden. Hvad hade han att göra i en verld som, sorlande omkring honom, dömde eller fördömde ofta utan urskilning och oväld? Domen öfver död mans minne, det var hans mål, den sökte han justera till sanningens tjenst och rättvisans seger. Så skred han fram och åter med forskningens fackla. Facklan såg man, men icke honom som bar den.

*) Född den 25 november 1786 i Umeå socken af Vesterbottens län; student i Upsala 1808; konstförvandt på ett boktryckeri åren 1812—18; utarbetade åren 1819—24 *Svenska folkets historia under konungarne af Vasa-ätten;* utgaf 1834 första bandet af sitt stora verk *Svenska folkets historia från äldsta till närvarande tider*, som icke afslutats, men hvaraf dock fem band utgifvits och det sjette är till största delen utarbetadt; dessutom *Sverges historia i sammandrag*, hvaraf tredje delen, »Gustaf I och hans tid», utkom 1860; dog i Stockholm den 18 januari 1862.

Liksom många andra utmärkte män, hade Strinnholm under nästan hela sin lefnad att kämpa mot nöd och bekymmer. Men huru många kände till dem? Dem behöll han för sig sjelf allena och gaf verlden endast del af sina verk, frukterna af grundliga forskningar, hvilka af sakkunniga högt uppskattades, men föga uppmuntrades af andra, emedan hans arbeten icke voro af det slag som den stora allmänheten lättast smälter. Men han belönades ju af staten? Nåväl, i åtta år uppbar han årligen 600 rdr, derefter i sexton 1,500 och slutligen i fem 2,250. Det gör tjugunio år. Han hade dock lefvat i sjutiosex! —

Under en mycket lång tid voro hans inkomster så knappa, att han för besparings skull nödgades göra sina anteckningar på griffeltaflor, hvilkas antal ökades allt efter råd och lägenhet. Sedan griffeltaflorna blifvit fullskrifna, öfverflyttades deras innehåll på papperet, och hans manuskripter voro alltid ytterst nitida, men så tätskrifna att något tillägg var omöjligt, och det behöfdes också ej.

Blygsam och anspråkslös, hade han något svårt för att finna sig i de yttre utmärkelser, som tid efter annan tillföllo honom. Först efter mycken tvekan kunde han förmå sig att intaga Wetterstedts fåtölj i Svenska akademien. När han blef nordstjerne-riddare sade han: “Jag är bestämdt den minste riddare i Sverige“. Och när han fick nordstjerne-plaquen ocb gratulerades i anledning deraf, utbrast han skrattande: “Men huru skall jag väl taga mig ut som kommendör!“ Vida högre än alla dessa herrligheter skattade han sin gamla tobakspipa, “min hustrus enda rival“. såsom han ofta skämtande brukade säga.

Nöjd med sin lott, äfven när den var som hårdast, samt vårdad af en öm maka, som han ett fjerdedels sekel älskat innan han kunde bjuda henne sin hand, var han i sitt enskilda lif glad, skämtsam och oskuldsfull som ett barn. Barnafromhet och oskuld finner man ofta hos dessa tänkande andar som upplysa och gagna verlden, och så bör det vara kanske. När konstnären på duken framställer Guds bevingade budbärare, ger han dem barns anleten.

Mången gång vid genomläsandet af Strinnholms utförliga arbeten har det förefallit oss, som hade han för de tidehvarf han skildrat sugit ut ur arkiverna hvad sugas kunde,

och att följaktligen den eller de som hädanefter egna sig åt samma studium och arbete böra stanna i den största tacksamhetsskuld hos honom. Alla söka gerna floden, men få göra sig besvär med att uppsöka dess källor. Strinnholms svenska historia, det är svenska historiens källor sammanförda inom samma brädd, hela riksarkivet inom samma permar. Såsom ett bevis på Strinnholms forskningsifver och outtröttlighet i denna väg, vilja vi berätta något som hände under dens skoltid som tecknar dessa rader. En dag under lektionen för Jakob Ekelund i Klara trivialskola inträdde i rektorsklassen en fyratioårig man, tarfligt klädd, liten till vexten och med det vänligaste ansigte. Han frågade rektor Ekelund efter en disputation som då helt nyligen varit hållen i Upsala och som afhandlat några momenter ur den förste Vasas lif. Ekelund visste ännu intet derom.

"Jag måste ovilkorligen ha den," förklarade den lille mannen.

"Skrif till Upsala, så får nog herr Strinnholm den," svarade Ekelund.

"Skrifva? Det är inte sagdt, att man hedrar mig med svar. Säkrast är att jag beger mig dit sjelf och det genast."

"Så godt är det. När reser herr Strinnholm?"

"På ögonblicket."

"Det är inte så gifvet att herrn får hästar straxt."

"Åh jo, mina hästar stå alltid förspända," svarade Strinnholm, tog afsked och gick — gick till Upsala, fick disputationen och gick derifrån, utan att besvära hållkarlar och skjutshästar. Man kommer längre med apostlahästarne än mången tror. Den renaste af jordens religiösa kulter åkte icke efter fyrspann.

Det är en klagan man ofta får höra vid sådana grafvar som en Strinnholms, med fleres, nämligen: "tyvärr fick han inte fullända hvad han börjat!" och samma klagan hörde vi vid Geijers grift, liksom vore *en* mansålder tillfyllest för arbeten af denna art. Vi förmoda att kärleken för svensk historia och forskningsifvern deruti icke med nämnda häfdatecknare nedstigit i grafven, utan föreställa oss, att förr eller sednare andra skola uppstå som med samma förmåga

egna samma mål sin verksamhet, sitt lif. Blir det då alldeles så nödvändigt för dem att, liksom de flesta sina föregångare, börja ända från hedenhös, för att, liksom dessa, en dag gå bort från halfgjordt arbete?

Att taga vid der t. ex. en Geijer, en Strinnholm slutat, att sätta kronan på verk sådana som deras, det vore att ändtligen en gång få svenska folkets historia riktigt fulländad — det vore, tycka vi, mer än nog för en odödlig ära.

15 februari 1862.

Edvard Nonnen.*)

Efter en teckning af Palm intaga vi i dag en planch öfver Degeberg, Sveriges första landtbruksinstitut, samt, efter ritning af Staaff, ett porträtt af Edvard Nonnen, institutets grundläggare.

Nonnen och Degeberg! De höra oskiljaktigt tillsammans dessa begge namn, som icke nämnas utan tacksamhet och vördnad. Verlden börjar bli en smula rättvisare. Man har nu sent omsider lagrar äfven för andra än dem som förhärja jorden; det börjar äfven ligga någon ära uti att förbättra den, t. ex. låta buskar och träd skjuta fram der förr stenröset gapade med sina hvita hårda tänder, eller låta sädesaxet susa för vind der fordom endast grodan qväkte. Så har då äfven plogen sin hjelte.

Det var icke så när Nonnens fader år 1821 förde sin son Edvard till Stockholm.

"Hvad skall ynglingen bli?" frågade en förnäm resande.

"Jordbrukare, och han skall nu till Stockholm för att bli veterinär," svarade fadren.

"Jordbrukare! veterinär!" upprepade den förnäme med rynkad näsa.

"Jag har äfven funderat på att låta honom gå in i verken," rättade sig fadren, befarande kanske att hans kära Edvard ej skulle få visa sig bland bättre folk.

Edvard Nonnen upprepade ofta detta korta samtal, såsom ett bevis på den tidens opinion om jordbruk med hvad dertill hörer. Obegripligt att ett yrke, hvilket annars betraktas såsom folkens första steg på hyfsningens bana,

*) Föddes i Hamburg den 30 juni 1804, uppfostrades i London från 1809 till 1819, då han med sin fader, Johan Nonnen, flyttade till Göteborg, inköpte och tillträdde Degeberg 1828, der han afled den 2 mars innevarande år.

någonsin kunnat vara, snart sagdt, i vanrykte, under det att jagt och fiske, det råare samhällstillståndets näringsfångst, fortfarande fått gälla såsom ädla yrken, hvaråt äfven s. k. bättre folk, åtminstone för tidsfördrif, kunde egna sig. Att skjuta ned en fogel eller draga opp en fisk skulle således vara ädlare än att odla jorden, det oeftergifligaste vilkoret för menniskans tillvaro och välbefinnande — denna tacksamma jord, som mottager ett frö knappast skönjbart för ögat och i gengåfva bjuder ett träd doftande af blommor, glödande af frukt!

Nonnens fader aktade sig emellertid för att sätta sin son i verken och derigenom öka antalet af de ynglingar och unga män, hvilkas intelligens, i stället för att göras fruktbar på en produktiv bana, gått förlorad på en improduktiv. Den unge Nonnen fick fortsätta sina förberedande studier i kemi, botanik och veterinärkunskap, fick genom resor i främmande länder vidare utbilda sig och återvände 1827 till Sverige, der han köpte Degeberg, som blef mönstret för Sveriges rationella jordbruk.

Degeberg var en af de många gårdarne i Vestergötland som den tiden knappast kunde finna köpare — detta Vestergötland som en framstående ledamot af Riddarhuset vid 1823 års riksdag föreslog att kronan borde skänka bort, emedan det frätte som ett kräftsår på staten. Nonnen valde likväl detta ställe för att visa hvad man genom ihärdighet och flit, understödda af vetenskapen, kunde göra. Der realiserade han en af sina älsklingsidéer, inrättandet af ett landtbruksinstitut; men, såsom sjelf saknande medel, sökte han hjelp af staten. Det gälde blott ett årligt anslag af 5,000 riksdaler, men det stod hårdt till. Det var endast genom den förseglade sedeln i förstärkt statsutskott som det ringa anslaget vanns till Sverges första landtbruksinstitut — ett korn af slumpen kastadt vid dikeskanten, men som blef så välsignelserikt. Skördarne känna vi: förbättringar af jordbruket i alla riktningar, nya landtbruksinstituter, årliga landtbruksmöten, landthushållningssällskaper öfverallt, ökad kärlek för modernäringen, belönad med mångdubblad gyllene gröda. Man ville skänka bort Vestergötland. Hvem skulle kunna köpa det nu? —

"Det var i juli månad 1853," yttrar Nathorst i sitt föredrag uti Landtbruksakademien. "Det sjette allmänna landtbruksmötet var församladt i Lidköping och en dag

bestämdes till ett besök på Degeberg. Väl skötta ech grunddikade åkrar, bärande ymnig gröda, mötte ögat öfverallt; den enformiga slätten var på passande afstånd genomskuren af trädplanteringar, som gåfvo skydd för vindarne; kullarne voro beklädda med lummiga lundar, och stormarne från Venern voro hejdade i sitt lopp; den fordom skoglösa och med rullsten beströdda kullen var nu förvandlad i en vacker park med skuggrika gångar och yppiga blomstergrupper."

Sedan hr Nathorst skildrat huru Nonnen bars i triumf under jubel af hundradetals besökande, fortfar han:

"Jag skall aldrig glömma denna dag, som jag anser för den skönaste i mitt lif, ty äfven jag såg en af mina ungdomsdrömmar — en vetenskaplig undervisningsanstalt för jordbruket — realiserad i verkligheten och tillvaron af dylika undervisningsanstalter i vårt land för framtiden försäkrad."

Detta Nathorst. Men äfven han som tecknat denna lilla nekrolog hade den lyckan att vid samma tillfälle vara närvarande, och aldrig glömmer han Nonnen, mannen med de ädla barnsligt milda anletsdragen, hvilka då skeno af en underbar glans. Det var tillfredsställelsen hos skaparen i smått, när han såg sitt verk och fann allt ganska godt, och verket, som man vet, slutar ej vid Degebergs råmärken.

29 mars 1862.

John Ericsson.

John Ericsson, yngre broder till vår utmärkte jernvägsbyggare, är född i Vermland år 1803 och egnade sig först åt militärståndet. Men *den* mekaniken tycktes han bestämdt icke ha sinne för, och att sjelf vara en maskin när man är född för att uppfinna och tillverka sådana, det går väl icke heller gerna för sig. Följaktligen ledsnade han snart vid de årliga exercismötenas eviga "framåt marsch!" och "halt!" med mera sådant. Hans håg lutade åt idéernas exercisfält, der man väl vet hvad "framåt marsch", men icke hvad "halt" betyder. Nog af, han fick en mängd omilitäriska och oreglementariska funderingar i sitt hufvud — tokerier, det förstås, isynnerhet som deruti ingick en stark frihetskänsla, till och med republikanism, så inte hade han någon framtid vid generalstaben. Emellertid sökte han kapitaler, för att realisera åtminstone någon af sina idéer, men det var ännu tokigare. Då reste han öfver till England, men gälde knappast för klokare der. År 1833 uppfann han sin kalorik-maskin, som visserligen väckte något uppseende i nämnda land, men icke ansågs det ringaste praktisk. Derefter funderade han på att förbättra ångbåtarne och fick tag i propellen (skrufven), som sedermera så omgestaltat alla verldens ångflottor. Denna idé förkastades likväl såsom oduglig af britiska amiralitetet. Britiska amiralitetet var den tiden såsom vår kungl. svenska sjöförvaltning alltid varit och ännu i dag är. Det är något i gammal roddslupsväg. Så återstod då för John Ericsson ingenting annat än att resa till Amerika, dit alla äfventyrare och tokar bege sig. Och si, det var inte så galet ändå. Hvad det kungliga Europa icke förstod, det förstod det republikanska Amerika. Redan år 1841 satte John Ericsson sitt första skruffartyg i sjön. Det var det amerikanska krigsskeppet "Princeton". Följderna af denna stora upp-

finning hafva vi nu på våra fem fingrar, som det heter. Ångskofveln är nästan antediluviansk.

John Ericsson tog nu åter uti med sin kalorikmaskin och i Amerika tittade han ej förgäfves efter kapitaler. År 1853 gick hans kalorikfartyg af stapeln, men svarade ej mot förväntan. Steget framåt blef ej så stort som man förespeglat sig, det var någon liten hake som höll igen och snillet ännu icke upptäckt; men man gick dock icke tillbaka: kalorikmaskinen arbetar och gagnar på flerfaldiga andra områden af industrien — är en herre till lands, om ej ännu till vatten.

Dessa uppfinningar — alla andra smärre att förtiga — gjorde vår landsmans namn ryktbart i verlden. Men de fredliga idrotterna göra i allmänhet så litet buller af sig. Tyst arbetar kaloriken och matt är genljudet af propellern. Är propellern som han skall eller bör vara, så ljuder han inte alls. Annat med hundra- eller hundraåtti-pundingarne, de ge nog ljud ifrån sig de. Under det skapelsen verkar tyst, skräller förstörelsen. *Monitor* kom och täppte till jerngapet på träfrätaren *Merrimac.*

Då uppstod i verlden en paus af häpnad, först afbruten af John Ericsson, som slungade några hotelsens ord mot det gamla Europa, synnerligast mot England och Frankrike som landstigit på Mexikos strand och Amerikas "heliga jord". Detta smakade ej, och icke var det så meningen heller. England hemtar sig först och förklarar — hvad man förut icke haft minsta nys om — att det har kanoner som skjuta igenom fem tums pansar, fast det nyss skrutit med sin "Warrior", som endast har fyra och en half tum. Frankrike är icke sämre, ty det har, ehuru det hålles hemligt, kanoner som skjuta igenom tio tum, fast äfven det nyss skrutit med sin "Gloire", som också endast har fyra och en half. Begge skjuta "Monitor" i sank som ett intet. Men icke nog dermed, nästan alla andra länder kunna detsamma. Vår Fornander gör det lika bestämdt. Med ett ord, Monitor hade redan minst 20 gånger legat på sjöbotten, om det bara varit inom skotthåll. Men Merrimac, som ånyo varit det och försökt, har ånyo nödgats draga sig tillbaka, ty det är den egenheten med Ericssons tvättbrygga, att den såsom skott-tafla är högst olämplig och bjuder flere tillfällen till felskott än till grundskott.

3 maj 1862.

Carl August Adlersparre*).

Det är, påstår man, svårt att väl vårda en ärfd förmögenhet. Men bestämdt måste det vara svårare att värdigt uppehålla ett ärfdt frejdadt namn. Han är son till den eller den som gjort det eller det, heter det, son till den store mannen. Nå, än sonen då? blir vanligtvis nästa fråga. Det blir alltid en stor orättvisa att jemföra personer utan att tänka på konjunkturer eller tidsförhållanden. Samma slags frö, i olika jordmån nedlagdt, ger icke samma rika frukt. Men så orättvis är man emellertid ofta nog, och derför har också arfvet af ett berömdt namn för mången varit en verklig börda. Än har det alstrat modlöshet, än genom onaturliga ansträngningar gifvit en sned riktning åt hela lifvet, någon gång till och med väckt förtviflan. Bellmans son dog vansinnig.

Sonen Carl August hade samma glödande frihetskänsla som fadren Georg, samma kärlek för historien, literaturen och konsten, var fullt jemförlig såsom skriftställare, har också varit militär som han. Det fattades kanske blott kriget och — statshvälfningen. Ibland är det rent af omöjligt äfven för den bäste son att göra efter hvad en fader gjorde.

Men Carl August blef hvarken modfäld eller förtviflad. Han kände hela betydelsen af det namn han bar och han uppehöll det så godt och värdigt han kunde, och han kunde så mycket som tid eller omständigheter det medgåfvo. Såsom politisk skriftställare gick han troget i sin fars fotspår. Derom vittnar hans fortsättning af “Läsning i blandade ämnen“, likaså hans “Tidstaflor ur Sveriges nyare historia“, skildrande dels 1809 års revolution och dess män, dels

*) Född i Kristinehamn den 5 juni 1810 och död i Stockholm den 5 maj 1862.

åren 1809 och 1810:s politiska tilldragelser för öfrigt. Till dessa skrifter lade han värdigt sina egna handlingar såsom ledamot af Riddarhuset, hvars liberala minoritet han alltid tillhört. Öfverallt der det gälde ett steg framåt på den politiska eller sociala frihetens område, der kunde man vara viss på att i första ledet finna hans vapensköld. Bland mycket annat nämna vi endast tvenne gissel, som han riktigt gjort till sin lifsuppgift att anställa en autodafé uppå, ett verldsligt gissel och ett andligt: *prygelstraffet* och *biskopsdömet*. Han fick icke upplefva den högtiden; men det var icke omöjligt att han kunnat det.

Såsom skald egde han varm känsla, liflig fantasi och en alltid vårdad versifikation. Men hans sångmö gjorde något för stor toilett, depenserade mera på sin utstyrsel än hon hade råd till, och blef följaktligen mera grande dame än bygdens tärna, mera behagsjuk än behaglig. Obegripligt att *Albano* (hans vanliga psevdonym), som i sällskapslifvet utvecklade så mycken naturlig ledighet i sin konversation, så mycken humor och qvickhet ända till uppsluppenhet, för att ej säga tygellöshet, deremot i sina utgifna poetiska skrifter rörer sig med en viss stelhet, en viss akademisk högtidlighet, liksom hade han mera tänkt på de *aderton* än på de *nio*. Visserligen hade han också bland de förre haft sina förnämsta idoler, en Tegnér, en Geijer, en Agardh, som voro hans personliga vänner och hos hvilka han varit som barn i huset; men en skald har också sina förbindelser till de sednare, den isynnerhet att icke lägga band på sitt naturliga skaplynne. Vi tro att Albano hade blifvit en god humoristisk poet, om han icke par préférence valt den allvarsamma genren. Vida lyckligare var han då såsom minnestecknare, hvilket man finner af hans "Anteckningar om bortgångna samtida", hvaraf två delar utkommit. Outtröttlig i att samla materialier och samvetsgrann i valet af dem, ordnade han dem med konstnärlig hand och gaf sitt hjertas värma åt det hela.

Älskare af skön konst i allmänhet och som konstdomare god och träffande i sin kritik, ville han gerna vara mecenat och var det så långt hans inskränkta tillgångar det tilläto, var det mera än mången med millioner. Vi känna flere än ett exempel på hur innerligt till hans hängifvenhet för konsten slöt sig hans välvilja för dess idkare, såvida de gjort sig förtjenta deraf.

Såsom enskild person hade han många vänner, men hade haft flere, om han velat. Fick han sin hoftitel af kammarherre, så icke var det för en mjuk rygg och en smickrande tunga. Tvärtom, i den vägen var han rätt amper och icke god att "bryta näbb med", som det heter, det månde vara med hvem som helst. Skonlösast framfor han naturligtvis mot de s. k. parasiterna, som äro till för att utan gengåfva suga åt sig allt. Dem gaf han mer än tillräckligt att suga på, och de aktade sig — men då åtminstone af goda skäl — att gifva något tillbaka. Ibland kunde väl en vän råka i misshugg, men man sårades ej deraf, ty huru kunde man väl taga det för afsigt, som då säkerligen endast var en följd af exercisen eller ricocheten Men dem han höll af, dem kunde han göra allt för, och ehuru beqväm af vana eller natur, var han sjelfva rörligheten och lifvet så ofta det gälde att bevisa dem tjenster så i stort som smått. I välvilja och artighet mot sina vänner var han som en riktig fruntimmerskavaljer. Hade han t. ex. ingenting annat att komma med, så kom han med fickorna fulla med äpplen eller apelsiner. Alltid skulle hans välvilja ha någon bestämd form. Hur mångens kommer längre än till blotta ordet!

Särskildt är han för oss, stockholmare, kär genom det kraftiga stöd han, såsom ledamot af styrelsen för vår skarpskytteförening, gaf den stora fosterländska idéen. Han hade, som bekant, de första gevärsbeställningarna om händer och var rastlös i denna vigtiga detalj. Den tiden var han icke heller god att råka ut för, åtminstone för dem som rynkade på näsan åt denna stora sak, och legio voro de. Gående eller stående var han städse i öppen fejd, alltid laddad och med spetskulor i öfverflöd, en verklig rifle, men värre än af sjelfva Wredeska modellen, ty han träffade på hur lång bana eller hur högt skotthåll som helst.

Adlersparre talade ofta om sin snart förestående död, men, utom hans läkare, var det väl knappast någon som trodde det, ty i hans mun lät det snarare som skämt än som allvar. Nu skämtar han icke mer; men desto djupare är allvaret i den saknad vi erfara genom hans bortgång samt i den högaktning och tacksamhet vi egna hans minne.

17 maj 1862.

åren 1809 och 1810:s politiska tilldragelser för öfrigt. Till dessa skrifter lade han värdigt sina egna handlingar såsom ledamot af Riddarhuset, hvars liberala minoritet han alltid tillhört. Öfverallt der det gälde ett steg framåt på den politiska eller sociala frihetens område, der kunde man vara viss på att i första ledet finna hans vapensköld. Bland mycket annat nämna vi endast tvenne gissel, som han riktigt gjort till sin lifsuppgift att anställa en auto-dafé uppå, ett verldsligt gissel och ett andligt: *prygelstraffet* och *biskopsdömet*. Han fick icke upplefva den högtiden; men det var icke omöjligt att han kunnat det.

Såsom skald egde han varm känsla, liflig fantasi och en alltid vårdad versifikation. Men hans sångmö gjorde något för stor toilett, depenserade mera på sin utstyrsel än hon hade råd till, och blef följaktligen mera grande dame än bygdens tärna, mera behagsjuk än behaglig. Obegripligt att *Albano* (hans vanliga psevdonym), som i sällskapslifvet utvecklade så mycken naturlig ledighet i sin konversation, så mycken humor och qvickhet ända till uppsluppenhet, för att ej säga tygellöshet, deremot i sina utgifna poetiska skrifter rörer sig med en viss stelhet, en viss akademisk högtidlighet, liksom hade han mera tänkt på de *aderton* än på de *nio*. Visserligen hade han också bland de förre haft sina förnämsta idoler, en Tegnér, en Geijer, en Agardh, som voro hans personliga vänner och hos hvilka han varit som barn i huset; men en skald har också sina förbindelser till de sednare, den isynnerhet att icke lägga band på sitt naturliga skaplynne. Vi tro att Albano hade blifvit en god humoristisk poet, om han icke par préférence valt den allvarsamma genren. Vida lyckligare var han då såsom minnestecknare, hvilket man finner af hans "Anteckningar om bortgångna samtida", hvaraf två delar utkommit. Outtröttlig i att samla materialier och samvetsgrann i valet af dem, ordnade han dem med konstnärlig hand och gaf sitt hjertas värma åt det hela.

Älskare af skön konst i allmänhet och som konstdomare god och träffande i sin kritik, ville han gerna vara mecenat och var det så långt hans inskränkta tillgångar det tilläto, var det mera än mången med millioner. Vi känna flere än ett exempel på hur innerligt till hans hängifvenhet för konsten slöt sig hans välvilja för dess idkare, såvida de gjort sig förtjenta deraf.

Såsom enskild person hade han många vänner, men hade haft flere, om han velat. Fick han sin hoftitel af kammarherre, så icke var det för en mjuk rygg och en smickrande tunga. Tvärtom, i den vägen var han rätt amper och icke god att "bryta näbb med", som det heter, det månde vara med hvem som helst. Skonlösast framfor han naturligtvis mot de s. k. parasiterna, som äro till för att utan gengåfva suga åt sig allt. Dem gaf han mer än tillräckligt att suga på, och de aktade sig — men då åtminstone af goda skäl — att gifva något tillbaka. Ibland kunde väl en vän råka i misshugg, men man sårades ej deraf, ty huru kunde man väl taga det för afsigt, som då säkerligen endast var en följd af exercisen eller ricocheten Men dem han höll af, dem kunde han göra allt för, och ehuru beqväm af vana eller natur, var han sjelfva rörligheten och lifvet så ofta det gälde att bevisa dem tjenster så i stort som smått. I välvilja och artighet mot sina vänner var han som en riktig fruntimmerskavaljer. Hade han t. ex. ingenting annat att komma med, så kom han med fickorna fulla med äpplen eller apelsiner. Alltid skulle hans välvilja ha någon bestämd form. Hur mångens kommer längre än till blotta ordet!

Särskildt är han för oss, stockholmare, kär genom det kraftiga stöd han, såsom ledamot af styrelsen för vår skarpskytteförening, gaf den stora fosterländska idéen. Han hade, som bekant, de första gevärsbeställningarna om händer och var rastlös i denna vigtiga detalj. Den tiden var han icke heller god att råka ut för, åtminstone för dem som rynkade på näsan åt denna stora sak, och legio voro de. Gående eller stående var han städse i öppen fejd, alltid laddad och med spetskulor i öfverflöd, en verklig rifle, men värre än af sjelfva Wredeska modellen, ty han träffade på hur lång bana eller hur högt skotthåll som helst.

Adlersparre talade ofta om sin snart förestående död, men, utom hans läkare, var det väl knappast någon som trodde det, ty i hans mun lät det snarare som skämt än som allvar. Nu skämtar han icke mer; men desto djupare är allvaret i den saknad vi erfara genom hans bortgång samt i den högaktning och tacksamhet vi egna hans minne.

17 maj 1862.

Pierre Deland.

"Han har lemnat scenen, utspelt sin roll!" Så kan man säga om en hvar som lemnat lifvets skådebana eller tagit afsked af sin publik — ingen är utan *sin*, om än aldrig så liten — det må nu ha skett med eller utan recett. En hvar berömmes eller klandras för sättet huru han utfört sin roll här i verlden. Men vid bedömandet af den dramatiska konstnären kommer måhända mindre i fråga, huru han utfört sin egen roll, än huru han framstält andras som han haft att framställa till mensklighetens nytta och nöje, upplysning och varning. Ofta är han så sysselsatt med att studera andras roller eller karakterer, att han glömmer se till sitt eget jag, så framt han icke är en af dessa utomordentliga förmågor, hvilka, för att tala med Balzac, kunna, liksom Gud Fader, vara på samma gång *uti* och *öfver* sitt arbete.

Vi våga icke hänföra Pierre Deland till konstnärerna af första rangen, vi anse honom icke för en af de aldra yppersta skådespelare vårt land haft, hvilket vi hört och sett en och annan påstå. Vi ha ännu i alltför friskt minne en och annan celebritet i den vägen, för att kunna tillåta oss någon vårdslöshet mot rangordningen. Men det gifves äfven för konstnären ett rum närmast det första, och det är visst icke många som hinna dit. Äfven der finnes nog af triumfer och lagrar, äfven der tillräckligt för ett vackert och varaktigt namn.

Pierre Deland var ingen mångsidig talang. Han var det visserligen i viss mån eller såsom landsorts-skådespelaren ofta nödgas vara det: han måste mången gång utföra roller främmande för hans eget skaplynne, och en rutinerad skådespelare misslyckas icke i något. Men i konst är det ett vida större svalg emellan "lyckas" och "icke misslyckas" än mången föreställer sig. Den s. k. fina eller högre komedien, det var hans fält och der var han också merendels mästaren. Der beundrade man den djupa uppfattningen af verldsmannen, den skarpsynte iakttagaren af menniskonaturens olika sidor och gömslen. Men i den lägre eller burleska komedien var han för fin för att kunna vara riktigt rolig, och i den s. k. högtidliga genren hade han emot sig naturen: sin röst och sin figur.

Man har sagt, att han omskapat och höjt landsortsteatern, och han bidrog utan tvifvel kraftigt dertill, måhända mindre dock genom fullkomligheten i de dramatiska föreställningar, som på hans teater gåfvos, än genom andra goda egenskaper, sin ordentlighet och redbarhet i allt. Sällan funnos vid hans teater, utom honom sjelf och hans fru, några utmärktare förmågor, och det tycktes som ville han icke ha det annorlunda, som om han hade nog af sig sjelf. Men genom de medelmåttor han grupperade kring sig uppstod en för starkt i ögonen stickande ojemnhet i ensemblen, hvilken ofta bröt effekten af det hela och blef på längden mindre fördelaktig för honom och hans teater. Ingen är ensam tillfyllest, allraminst på teatern.

Men med allt detta framstår han i alla fall uti vårt lands konsthistoria såsom en ovanlig konstnärlig företeelse, hvilken icke öfverträffas af många. Såsom familjefader, redbar och hederlig medborgare samt god och omsorgsfull chef för sina sujetter uppnås han af ännu färre.

Pierre Deland var född 1805, äldste son till kammarmusikus Pierre Deland och brorson till den berömde skådespelaren och balettmästaren Louis Deland. År 1822 beträdde han scenen för första gången och bildade 11 år derefter sin egen teater. I förening med Torsslow arrenderade han Djurgårdsteatern under åren 1835—37, men öfvertog den ensam 1849. En vacker minnesvård af hans verksamhet är “Dramatiska och musikaliska artisternas pensionsförening“, som han stiftade 1857. Hans enka efter mer än trettiårigt äktenskap, den berömda skådespelerskan fru Charlotta Deland, är sondotter till den store skådespelaren de Broen*). Det är en hel familj af lysande konstnärsminnen. Pierre Deland slutade sin bana såsom anställd vid kungl. teatern den 14 nov. detta år. Den roll, som med skäl kan anses för hans första i konstnärligt hänseende, eller baron Drakenhjelm i Topelii “Efter femtio år“, blef också hans sista. Han uppträdde några gånger i denna roll på denna scen, men rycktes snart derifrån af den sjukdom som slutade en lefnadsbana lika hedrande för menniskan som för konstnären

*) Hans dotter Betty, sjelf utmärkt skådespelerska, är gift med den icke mindre framstående skådespelaren Knut Almlöf.

29 november 1862.

Georg Theodor Chiewitz.

Det är icke längesedan vi från Finland mottogo några rader från Chiewitz jemte ett kort med hans porträtt i fotografi. Vi trodde icke att vi så snart skulle behöfva ur vårt album uttaga denna fotografi, för att tjena som original till kopian, öfver hvilken det betydelsefulla korset kastar sin djupa skugga.

De många i Sverge som kände Chiewitz, men icke sett honom sedan han var här, eller på tolf år, finna måhända hans bild icke motsvarande den föreställning de bibehållit om hans utseende. Men ibland är det med menniskorna som med träden: ju mera de åldras, ju mera tjocknar stammen och glesnar kronan. Men hvem kan hjelpa det och hvad gör det i alla fall, allenast kärnan förblir densamma? Och hos Chiewitz förblef kärnan sig lik, hjertats såväl som hufvudets.

Han var född i Stockholm år 1815; var elev vid Fria konsternas akademi, sedermera dess agreé; vistades länge utrikes för sina studier, som grundligt gjordes jemväl i skeppsbyggeri och bygnad af jernvägar, såsom t. ex. i England, der han på John Ericssons rekommendation anstäldes vid London-Birmingham-jernvägen; blef efter hemkomsten lärare i praktisk bygnadskonst vid samma akademi samt anstäldes 1843 som arkitekt vid kungl. styrelsen öfver fängelserna och arbetsinrättningarna i Sverige. Dessa voro hans offentliga befattningar i Sverige.

Han var en af de första som, efter det den s. k. ladustilen länge och väl varit den herskande inom vår arkitektur, sökte införa en bättre, en ädlare smak och han lyckades alltid. Hans ritningar — och just i dem låg hans väsentliga styrka — voro mästerstycken, och det var också genom dem han tidigt hos oss förvärfvade sig ett ansedt namn, och i

hans spår har sedermera mången vandrat som vunnit både namn och förmögenhet. Den sednare blef dock icke hans lott. Ännu kanske för ung och oerfaren i kalkylen, blef han lycklig för alla utom för sig sjelf, och under det han åt andra reste de vackraste hus och palatser, bygde han sjelf på sin egen ruin. Dertill kom att hans börs, liksom hans hjerta, alltid stod öppen för alla. Ofta ger den mest som eger minst, men får också sjelf minst, när han som mest behöfver hjelp af andra. Chiewitz nödgades gå öfver till Finland.

Han gick dock ej ensam. Hans talang följde med, och Finland, klokare än Sverige, förstod att fullkomligt tillgodogöra sig densamma. Finlands tidningar innehålla långa förteckningar öfver allt hvad han uträttat i sitt nya fädernesland. Det är plankartor till städerna Björneborgs och Nystads reglering, det är kyrkorna i Somero, Nystad och Lovisa, broar öfver Kumo elf och Wirmo å, Aura sockerbruk, riddarhuset och Nya teatern i Helsingfors, rådhuset och societetsbygnaden i Lovisa, ritningar till Tammerfors linnespinneri, Notsjö glasbruk, Forssa och Viksbergs fabriker o. s. v., förutom en massa enskilda bygnader och paviljonger, hvilka alla gjort en lysande epok i Finlands arkitektur. Utom dess räckte han till för de högst värderika bidrag han lemnat till utländska journaler för bygnadskonst. Äfven i den här i Sverige utgifna "Tidskrift för Bygnadskonst och Ingeniörvetenskap" igenkänna vi flere uppsatser af honom.

Vi nämnde att, liksom hans talang, förblef hans hjerta sig likt. Ett verkligt godt och känsligt hjerta blir aldrig vist af skadan. Hans hem i Åbo, hvars arkitekt han var, blef en tillflyktsort för alla som kommit öfver från det gamla fäderneslandet. Sjelf skeppsbruten, hade han alltid någon spilra öfver, för att derpå kunna berga andra. Han samlade för mycken välsignelse omkring sig, för att någonsin kunna samla rikedom. Men numera lugn i sitt husliga lif samt ärad och älskad af alla, tyckte han sig ändtligen uppsnappa en skymt af lyckan. Hon kom — men kom som en dödens engel, och i sin kraftfullaste ålder, blott fyrtiåtta år, rycktes han bort, för att endast lefva i sina verk och i oräkneliga vänners minne.

17 januari 1863.

---

råder och två excellenser. Låt gå! Må man blott se till att man icke hugger eller bränner sig sjelf på fingrarne!"

Ty om vi också fullkomligt instämma med ministèren deruti, att det icke är *för tidigt*, så tro vi dock att vi äro närmare gränsen af *för sent* än hon tror eller säger sig tro. Att stå på samma ställe, medan allt annat går fram, det är, som bekant, detsamma som att gå tillbaka. Men att gå tillbaka, det är i politik som i industri detsamma som att dö, och det är just det vi icke vilja, och en nation *kan* det ej.

Den kloke bygger icke dammar mot strömmar, men han söker afleda dem, och detta är hvad landets regering sökt göra nu och sättets möjlighet visar höjden af hennes allvar. Också är det från denna höjd hon först och sist bör betraktas. Det kan icke mera vara en ljudande malm och en klingande bjellra från den vanliga hoforkestern, anförd af diplomatien, och efter det gamla programmet som afser aftonen, men icke morgondagen. Och hvad angår de mot förslaget anmärkta felen, så måste man, för att vara rättvis, betrakta dem från nödvändighetens synpunkt. Nödvändigheten rättfärdigar intet, men hon förklarar allt. Ingen kan begära att en kunglig regering skall med ens göra "table rase". Vackert nog om man blir qvitt de gamla osmältbara medeltidskrokanerna, och man blir det genom sjelfskrifvenhetens afskaffande. Men man sätter dit guldpåsar i stället, säger man. Bah! de låta väl vexla sig, tänka vi och känna ingen fruktan för det befarade penningeväldet. Ingenting är så litet stationärt som silfver och guld. Myntet, ej för ro skull rundt, rullar från den ena till den andra fram och åter. Om någonting deremot är stadigvarande, är evigt, så är det väl intelligensen, fläkten af Guds ande, och hvar eller under hvilka förhållanden som helst glömmer hon ej sin gudomliga rätt. Det enda som till någon tid binder hennes vingar och förlamar hennes verksamhet, det är inrotade fördomar och föråldrade samhällsreformer, lemningar från den tid då Gud släpades i stoftet och intelligensen var ett brott. Men vid hvarje dylik lemning, som jemnas med jorden och försvinner, uppstår något godt för folken, vinnes en seger för frihetens och bildningens sak.

Det är något sådant som ovilkorligen måste uppstå och vinnas genom krossandet af vår urgamla ståndsförfattning, osh de som mot denna riktat första huggen kunna med skäl räknas bland sitt lands välgörare. Stor är också glädjen

öfverallt i landet, och man möter ingen, i hvars blick man ej läser, från hvars mun man ej hör det betydelsefulla: **det måste gå, det skall!**

Friherre Louis de Geer (af Finspong) är född 1818, således i sin bästa och kraftfullaste ålder. Men Louis de Geer, en af de Tio, är ock en af de Aderton. Statsmannen behöfver icke blygas för litteratören. För tjugu år sedan, hvem läste icke "Hjertklappningen på Dalvik", alla med nöje, mången med förtjusning! Hvem tog icke gerna reda på de smärre uppsatserna i Linnæa Borealis och Eros, med den kända signaturen L. D. G.! Hvem citerade icke med beundran den naturfriska, högpoetiska skildringen af "Träden", tryckt och omtryckt i alla rikets tidningar! Det var en vacker början till gången mot Parnassen, fast det icke egentligen är så man öfvar sig för att skrifva regeringsformer eller riksdagsordningar, knappast ett rådhusrättsprotokoll. Men den unge poeten blef assessor i Skånska hofrätten, vidare president i samma hofrätt och slutligen Sveriges justitie-statsminister. Allt gick för sig och gick förträffligt, och hvarför icke? Äro icke Justitias våg och Apollos lyra af samma olympiska metall?

Och hvem vet så noga, kanske är det lika mycket skalden som statsmannen hvilken haft sitt ord med i det ifrågavarande reformförslaget. Det sägs att en statsmans hjerta lätt fryser till, stelnar och blir hårdt. Lyckligt, om då återstår något af den poetiska glöd, som var ungdomstidens lif och alstringskraft! Ty vid den glöden håller sig hjertat alltid varmt, förblir känslan lefvande och frisk, känslan för allt ädelt och godt, för allt som gagnar och lyckliggör samhället och menskligheten. Utan henne uträttar man ingenting verkligt stort, bure man än på sitt hufvud Minervas hjelm och hade i sin hand Jofurs viggar.

24 januari 1863.

Lars Hierta.

När man betraktar det allvarliga, tänkande ansigte, som i dag presenteras allmänheten, kunde man nästan betvifla att det en gång varit ett barns. Himlen vete om Hierta någonsin lekt med tennsoldater eller ridit på käpp, och har han gjort det, så har det troligen varit för att ur nöjet draga något nyttigt, liksom biet drar honung ur blomman. I sin ungdom gjorde han en vagn som kunde gå utan häst. Kanske tänkte han redan då på smalspåriga jernbanor.

Född 1801, var han vid tjugo års ålder både filosofie magister och juris kandidat. Han var för god hushållare för att slösa med tiden. Tidigt notarie i Bergskollegium, har han bestridt bergmästarförordnanden. Lars Hierta bland "gubbarne i Bergskollegium"! Det räckte icke länge. Han fick snart hårdare ämnen att bryta än jern- och kopparmalm. Hiertas historia är Aftonbladets, en historia i tjugoen foliovolymer, tjugoen årgångar, ett hästlass draget af den spensligaste menniskogestalt i verlden. Det finns ingen sida i denna historia som icke bär spår af hans rastlösa finger, ej en rad, på hvilken hans närsynta öga icke hvilat.

Han hade föregångare, en Johan Johansson, en J. P. Theorell. Dessa gingo fram hvar för sig, tvehändes huggande, ofta blindt, icke sällan på hvarandra. Outtömmeliga i mod, tömde de snart ut sig i kraft. Hierta förstod att ordna den periodiska pressen i bataljoner med kärntrupperna i centern och lätt kavalleri på flyglarna. Alla slags vapen behöfvas i rangerad batalj.

Det var den 6 december 1830 som första numret af Aftonbladet kom ut. Det kom midt emellan två revolutioner, den franska och den polska. Det var en fördel att få veckla ut fanan i frisk luft, och Hierta försummade den icke. "Den der äter opp oss allesammans," yttrade J. P. Theorell,

när han fick se den nya tidningen, och fyra år derefter yttrade klagande en biskop i Wexiö: "Aftonbladet är svenska bondens bibel." — Rysligt! Men hvarföre tillåter himlen sådant? Aftonbladet gaf signalen till ett tjuguettårigt krig under Hiertas ledning. Han hade emot sig väldiga krafter, han hade Carl Johans regeringssystem, indragningsmakten, salarierade domare och jurymän, tvång i näringar, tvång i handel, fördomar till höger och venster, envist motstånd i allt. Det uppstod en kartesch-eld af rättegångar, förföljelser och chikaner, och det stupade omkring honom den ena ansvaringen efter den andra; den ena medkämpen efter den andra lemnade ledet sårad eller trött. Men Lars Hierta gick fram, alltid fram, och vid hvarje steg han tog stampades nya legioner ur marken. Gåfvo honom de maktegande sitt hat, så gaf honom folket sitt guld, och snillet och ihärdigheten gåfvo honom segren. Regeringssystemet bräcktes, indragningsmakten stupade, industriens bojor brötos, och om vi den dag som är kunna hvila vid en fast tro på en tidsenlig folkrepresentation, så är denna, liksom så mycket annat hvaröfver vi nu yfvas, en frukt af det tjuguettåriga kriget. När Hierta lemnade Aftonbladet, fylde det jemnt sina tjuguett år. Det var den periodiska pressens myndighetsålder här i landet, kanske äfven nationens. Det fullfjädrade beror af mandomens kraft, och vi ha icke skäl att misströsta om densamma.

Detta var redan ett jättearbete, och dock icke tillräckligt för Lars Hierta. Det är ej lätt att inom vårt land under de sednare tjugufem åren upptäcka någon industrigren, som ej till mer eller mindre del har honom att tacka för sin uppblomstring. Såsom bokförläggare representerar han för oss Fredrika Bremer, Anders Fryxell, Vilhelm v. Braun, Onkel Adam, Ridderstad m. fl. Han utgifver Läsebiblioteket, den på sin tid så häcklade skillingsliteraturen, men som sprider samtidens yppersta literatur äfven till de lägsta lagren af samhället. Ljusets fiender veta nog att ingenting står dem sjelfva så dyrt på längden som en upplysning för godt pris. Hierta känner den stora konsten att för litet ge mycket och ändå vinna derpå.

Han finner att talgljuset lyser för illa och att vaxljuset är för dyrt, och han anlägger stearinfabriken. Han kan ej naturalisera silkesmasken, men han väfver siden. Han reder i skepp och han urtappar Gotlands myrar. Han gör svafvel-

syra, han gör såpa, han har till och med, tvungen dertill såsom löftesman på ett entreprenadkontrakt, under ett helt års tid haft om hand hufvudstadens renhållning. Men det der kostade mer än det smakade. Kongl. polisen, som Aftonbladet gått så illa åt, trodde sig ha funnit Achilleshälen. För allt hvad hans penna brutit skulle nu hans qvastar sota. Han pliktfäldes så det hven kring öronen, men han genomgick äfven detta prof. Så har han ut och invändigt rengjort samhället.

Ännu hafva vi icke nämnt något om hans verksamhet såsom riksdagsman, först på riddarhuset under många riksdagar och sedan i borgareståndet under två. Det är icke heller lätt att uppräkna alla de motioner som utgått från honom; men det veta vi, att många af dessa, som den tiden gälde för skugglika utopier, i dag äro klara fakta. Man har glömt upphofsmannen. Men hvem tänker på utsädeskornet, när axet vaggar sitt guld! Att tjena staten, det är att tjena ingen, och ingen gör rättvisa åt ingen.

Vill man se en fullt lefvande bild af verksamheten, betrakta då Hierta, antingen han går, står eller sitter. Han går som bure han på sin rygg hela verlden — hans gång är ett afbrutet fallande — men inga fötter löpa snabbare än hans; äfven deruti är det svårt att följa honom. Man skulle se honom när han står vid sin pulpet med näsan tätt intill papperet och pennan rörlig som en lärkas vinge. Det var ej för roskull han i sin ungdom såsom riddarhuskanslist vann högsta priset i snabbskrifning. Han skrifver affärsbref till hela verlden, och han har äfven haft affärer på Kina; men i samma handvändning korresponderar han med sina literära vänner, en Albano, en Braun, m. fl., täflande med dem i humor på prosa och vers, och i fråga om polemiska repliker, så har man sig nogsamt bekant att ännu ingen återbetalt dem så rundligen som han. När han sitter, sitter han som på nålar; det är som om blott ett enda här i verlden besvärade honom, och det är hvilan.

Man har beskylt Hierta för att i åtskilligt af vigt vara alltför odeciderad, och Crusenstolpe kallar honom "den store odeciderade". Vankelmodet är ofta svaghetens frukt, men icke sällan samvetsgrannhetens blomma. "Lyckan står dem djerfvom bi", heter det; men nog är det betänksamheten ändå som vunnit, om ej de största, åtminstone de mest

afgörande segrarne. Hierta vet desutom att han icke har tid att taga ett felsteg, knappast tid att ångra det.

Hierta eger en betydlig förmögenhet och han har, som vi sett, icke sofvit sig till den. Dock knöt han aldrig kronan så tätt tillsammans att icke ljus och luft förmådde tränga ner äfven till dem som arbetade vid foten af stammen. Alla som hos honom varit engagerade eller stått med honom i närmare beröring hafva fått något med af denna verldens goda, ganska många genom honom bragt sig upp till verkligt välstånd. "Leben und leben lassen" är en af de grundsatser han hyllat, och hvarföre hyllas den af så få? Att vara lycklig utan att göra lyckliga synes oss omöjligt.

Sådan är som hastigast bilden af Lars Hierta, en man som vi icke ett ögonblick tvekat att ställa bland de främsta af vårt lands medborgare. Möjligt är att samtiden icke har fullt reda derpå, men efterverlden skall veta det bättre.

21 mars 1863.

A. F. Reuterskiöld.

Bland de goda andarna under denna regeringsperiod räkna vi med skäl statsrådet Reuterskiöld. När man talar om den stora popularitet, som landets regering nu åtnjuter och hvilken i de flesta fall är berättigad, så är den nuvarande krigsministerns namn ett af dem man helst nämner, ett af dem man minst skulle kunna undvara och följaktligen äfven mest sakna. Det är ibland med namnen i en regering som med bokstäfverna i en mening. En bokstaf borta, och det blir en helt annan mening, eller, hvilket är vanligare, det blir ingen mening alls.

Nuvarande chefens för Landtförsvars-departementets födelseår är 1804. Han hade icke länge tjenstgjort såsom kapten vid Westmanlands regemente då han med ens befordrades till förste major dervid. Det var ett språng öfver många; men det var icke hofgunsten, nyckfullare än lyckan sjelf, som bevingade detta språng. Man har berättat oss, att om vid det tillfället regementets officerskår hade fått sig uppdraget att sjelf utse sin förste major, så hade det just blifvit Reuterskiöld och ingen annan som kommit i fråga. Han skulle ha fått alla rösterna, utom sin egen, och han skulle i främsta rummet fått deras, öfver hvilka han skulle stiga. Sådant är sällsynt i militärbefordringarnes historia. Men sällsynt måste också den duglighet vara, som gör ett undantag från regeln, utan att regeln förnärmas deraf. Än mer, det var regeln sjelf som sanktionerade undantaget.

Men det såg nästan ut som om Reuterskiöld skulle sluta såsom förste major; mången trodde att öfversteepåletterna aldrig skulle hitta till hans skuldror, och man hade starka skäl för denna tro. Hvarje dygd har, som man vet, sina vedersakare; men det finnes *en*, som har

flera än de öfriga och som, när den finnes hos en militär, ofta blir nästan liktydigt med ett brott, och det är sjelfständigheten. Det är icke högburna pannor, utan pannor rullande i stoftet, som i allmänhet behaga de maktegande på jorden. Reuterskiöld hade gjort sig misshaglig. Han hade under en fältmanöver på Ladugårdsgärdet visat en egen tanke. Det hjelper icke att tanken är god, när den tangerar t. ex. en kunglig vilja. “Lyda, tiga och dö,“ det är despotismens maxim och den spökar försvarligt ännu äfven under våra konstitutionella former. Man arkebuserar icke, det är sannt; men man kan fusillera en menniskas framtid, äfven den vackraste. Detta har händt och torde väl ännu komma att hända.

Som sagdt är, det såg mulet ut med öfversten; men ändtligen, emot mångas förmodan, blef han klar först vid Helsinglands regemente och sedan vid Uplands. Det gifves uddar som icke ens en Cæsar kan spjerna emot. Det var såsom öfverste vid sistnämnde regemente Reuterskiöld under ett landthushållningsmöte höll det der minnesvärda talet för skarpskyttesaken, och likväl var denna sak då knappast annat än en lös framtidstanke, framkastad af några s. k. fantaster. Den räknade, märkvärdigt nog, sina flesta motståndare just bland dem, som närmast borde ha fattat och hyllat densamma, nemligen bland militären. Det behöfdes verkligen detta varma och vältaliga förord af en tjenstgörande öfverste och dertill en sådan öfverste som Reuterskiöld, för att något hejda anfallen från detta håll. Man räknar icke gerna öfverstar till fantasterna. Man började derföre tänka ungefär så här: Kanske — kanske det ändå ligger något uti den der saken. Det var helt enkelt detta “kanske“, som för tillfället räddade den.

Han anar måhända icke, den nuvarande krigsministern, anar ej i sin blygsamhet — ty der den sanna förtjensten är der är ock den sanna blygsamheten — att det var hans förord vid det der mötet som uppehöll modet hos dem som arbetade för idéens realiserande. Det bildades knappast ett korporalskap utan att hans förord begagnades som ingångsspråk. Dålig den som icke af ett godt ingångsspråk gör en god predikan!

Hvad A. F. Reuterskiöld såsom öfverste gjort för ifrågavarande riksangelägenhet det har han såsom krigsminister vidare sökt utveckla och vidmakthålla, och vi

tveka ej att i främsta rummet tillskrifva honom förtjensten af den framgång, som den stora nationella rörelsen haft både hos regering och ständer. Det är ett af de lyckligaste tillfällena här i verlden när en stor idé i sjelfva morgonväkten af sitt lif finner en vårdare som har icke blott kärlek för densamma, utan äfven nog gehör med sig för att genomdrifva den, har makt förenad med vilja. De största eller vackraste idéerna äro i sin gryning också de ömtåligaste, liksom den mest fulländade af Guds kända skapelser, menniskan, är i födseln den värnlösaste af alla.

18 april 1863.

Albert Wilhelm Björck.

Vi känna flere folkrepresentanter med djupare statsmannablick, större parlamentarisk talang och vidsträcktare politiska utsigter, men få som sökt vara nyttigare, få som mera gagnat sitt samhälle och trognare fyllt den mission de helgat sin verksamhet, sitt lif. Hvad Björck var från den första stund han beträdde den parlamentariska banan, det offentliga lifvets största skådeplats, det är han ännu i dag: samma klarhet och reda i förståndet, samma renhet och ärlighet i känslan, samma trohet och ihärdighet på den post der han stälde sig. Måhända stod han icke alltid på kommandobryggan; men han har stått vid rodret, och kommendanten hade gerna kunnat få somna in. Det hade gått ändå. Det var ett öga öppet både för morgon- och aftonstjernan.

Albert Wilhelm Björck är född i Göteborg 1812, blef rådman i dess magistrat 1844 och var derjemte rättegångsbiträde för enskilte. Advokatyrket, ett af de mest ansedda i andra länder, har ännu icke tagit ut sin fulla rätt hos oss. Det är skada för yrket, när de, som kunna lyfta det, ryckas derifrån; men det är en nationalförlust när de, som kunna gagna i det stora, förlora sig i det lilla, och det länder Göteborgs samhälle till förtjenst att det uppfattade hvad Björck kunde blifva för det hela, för landet. För egen del gjorde Göteborg en stor förlust när det för Björck öppnade det politiska fältet, men så mycket större blef det allmännas vinst, och Björck har rikeligen godtgjort förlusten genom det anseende och den ära han förvärfvat sig i det allmännas tjenst. Alltid återfalla några strålar på det hem der man först såg dagens ljus, på den bygd, der man drömt som yngling, tänkt och verkat som man.

Statsrevisor 1848, ordförande för reformsällskapet i Göteborg 1848 — det skickelsedigra året då ett blad vändes i tidens bok, varnande för regenterna och folken — blef

Björck riksdagsman under loppet af 1850 års riksdag. Det var under den blinda reaktionens jubel som Björck satte sin fot på tröskeln till den parlamentariska torneringsbanan. Det gälde i denna stund mindre *hvad* än *huru*, mindre hvad friheten var än huru hon skulle räddas. Sannt är att vårt land lindrigt berörts af verldsorkanen, och lyckligtvis fanns icke heller hos oss något som betingade den; men alltid finnas de som vilja fiska, hur litet uppgrumladt än vattnet är; alltid skola de som makten hafva begagna sig af ett tillfälle sådant som det ifrågavarande, för att rycka åtminstone någon fjäder ur frihetens vingar, någon perla ur dess diadem. "Se der hvarthän friheten fört oss!" ropade de, pekande på de breda strömmar af blod som då i alla riktningar genomkorsade vår verldsdel, men icke viljande förstå att fårorna med all säkerhet blifvit mycket smalare och vida mindre djupa, om folken, när de rådde, varit mera förutseende och följaktligen något mindre skonsamma. Alltid borde folket i stort som i smått taga naturen till sin förebild, — naturen som icke lägger fingrarna emellan när hon uppställer sina väldiga rensningsapparater.

Det hördes, som nyss antyddes, äfven hos oss något genljud af dessa röster, visserligen svagt, men tillräckligt dock för att mana till vaksamhet och, om det gälde, äfven rusta till motvärn. Visserligen stod ännu Thore Petré upprätt, men döden hade redan fästat sin blick på den starke, och den närmade sig altmera den stund då mästaren skulle för alltid lemna sin skola. Det var lyckligt att innan dess få träda dit in, att i tid få göra sig hemmastadd och bli underlärare derstädes. Skolan behöfde då icke upplösas med stiftaren, katedern icke alldeles bli öde och tom. Det behöfves icke alltid vara en Thor med hammaren som sitter der. Vidar den tyste var anspråkslösare, och ändå fläkte han Fenrisulfvens gap. Björck är ett slags Vidar, fast med mycket bättre målföre.

Med skolan mena vi hvad man länge och ännu i dag menar med den traditionella oppositionen inom Borgarståndet och till hvilken genom gammal häfd Bondeståndet hör. Dess uppgift är att använda det enda verkliga vapen representationen eger för den händelse regeringen skulle vilja bli starkare än nationens nervsystem tål vid. Vapnet är, såsom vi alla veta, beskattningsrätten, rättigheten att

bestämma om statsanslagen, att rent af vägra dem, i fall så nödigt är, i fall, för att tala med Börne, "regeringens näsa icke är efter folkets näsa". Skolan har ofta blifvit beskyld för njugghet och man har flerfaldiga gånger föraktligt dragit på mun åt dess småaktighet. Men småaktigheten är visst icke alltid att förakta. Sandkornet är också en småaktighet, men det kan hejda en maskin i full gång, och godt är att det så kan, förutsatt nemligen att maskinen arbetar i falsk och skadlig riktning. Emellertid är det till denna skola, denna s. k. traditionella opposition som det skattdragande folket sätter all sin tillit, väl vetande att det åtminstone der finner icke allenast ett bålverk mot lycksökeriet och slöseri-lustan, utan ock ett kraftigt medel att äfven i andra frågor skaffa folkets vilja gehör som förslår och kraft som gäller.

Det är denna opposition som Thore Petré gjorde till en sanning och som Björck efter honom förstått att uppehålla under hela den tid han tillhört våra riksdagar. Det är svårt att säga huruvida han är eller någonsin varit dess chef. Det har förefallit oss som vore han snarare standaret än standarföraren, och det kan ju också göra detsamma hvem som för tillfället håller i stången, allenast duken svajar der den bör svaja, allenast färgerna äro klara och vecken rena, och det äro de, liksom de alltid det varit. Medgångens sol har lika litet urblekt som motgångens störtskurar urlakat dem. Det är en vacker högburen fana, en föresyn för den generation som är, efterföljansvärd för den som kommer.

Dock må man icke tro att det endast är såsom ledamot af stats-utskottet denne representant skurit sina lagrar. Sannt är att han vid statens kassakista håller sig troget och så nära som möjligt, städse färdig att fatta i det ena handtaget, i fall någon obehörig skulle hugga tag i det andra; men lika sannt är ock att man inom den nuvarande svenska representationen icke skulle ha lätt för att finna någon honom öfverlägsen i mångsidighet och sakkännedom. Han skulle kunna i ett andetag redogöra t. ex. för den vigtigaste samhällsfråga, dess historia, dess förhållande till andra stora frågor, och i samma vefva säga oss på öret, hur mycket middagsportionen för hvarje gardist kostar staten. Han är en lefvande liber memorialis i statsrätt, juridik, nationalekonomi, i allt; han är ensam en hel

encyklopedi. Slå upp borgarståndets protokoller från 1850 och man skall knappast finna en enda fråga, hvaruti han icke talat mest och der man icke i aldraflesta fall äfven kan tillägga ordet: bäst. Han talar väl, utan att vara hvad man kallar vältalare. Det står icke till att i den rika ordströmmen från hans mun skönja ens det flyktigaste skimmer af regnbågen; allt kommer så blygrått, men är välgörande och alltid fruktbringande på något ställe. Detta vet man och derföre hör man honom också så gerna, om han talar aldrig så länge och öfver de torraste ämnen i verlden. Man vet att man får lära något, vet att om man icke alltid finner nöjet, finner man bestämdt nyttan, och det nyttigaste är mer än det vackraste.

Under innevarande riksdag har den traditionella oppositionen inom Borgarståndet blifvit temmeligen bortkrånglad; man vet numera der ingen skilnad mellan höger och venster, det är endast rakt fram eller rakt baklänges man har någon aning om. Björck står som förr vid statskassan, men dess lock är på vid gafvel. Han suckar, men öser ut pengar med begge händer. Sjelfva höga vederbörande finna honom älskvärd, fast han sjelf föga smickras deraf. Björck tror, — och hvem tror icke det! — att i en tid, der allt fås för pengar, kan man äfven få en genomgripande representationsreform. Det är derföre han är så frikostig, den förre rikshushållaren; det är derföre han ger, suckar, men ger. Han skulle ge sitt hjerta, om det vore af det guld som kan myntas. Måtte blott han, som med skäl kan berömma sig för vaksamhet, icke slutligen nödgas erkänna att han en gång för mycket drömt!

Detta i få drag bilden af en bland representationens förnämste, en bland dess ädlaste. Det uppenbarar sig, vid första anblicken, någonting vekt, vi hade så när sagt qvinligt i detta ansigte, som när det ler, ler med barndomens leende. Men detta barndomens leende blir visdomens allvar, när han reser sig från sin plats och talar till sin församling, detta stånd, som ofta böjt sig under ett inflytande som aldrig varit annat än godt; som känner hvad han verkat och stridt för framåtskridandet i alla riktningar; som är stolt öfver att ega honom och som, den dag han icke mer finns, länge förgäfves skall söka hans like.

16 maj 1863.

O. U. Torsslow.

Den berömde danske teologen Kierkegaard kallar uti ett af sina ypperligaste arbeten teatern för samtidens predikstol, från hvilken moralens bud och sedlighetens läror klarast och allmänligast förkunnas. Och har han väl på det hela taget så orätt deruti? Hvar framställes väl det goda eller det onda mer förkroppsligadt än på teatern? Och hvad är mer förnimbart än det förkroppsligade? I kyrkan hör man hvad som säges; på teatern ser man hvad som sker, och det är som vore man sjelf midt i händelsen. Intrycket deraf varar ovilkorligen längst, ty lättare minnes man bilder än ord. Känslan och tanken få kropp; man kan vidröra detta hjerta som slår, denna panna som bränner; man kan spegla sig sjelf i detta leende eller i denna tår; man är midt i mensklighetens sköte. Lägger man nu dertill den ofantliga trollmakt som teatern eger, den nemligen att kunna lika åskådligt framställa icke blott olika individer, utan äfven olika tidehvarf, äfven de aflägsnaste, icke blott det lilla som upprör ett menniskohjerta, utan ock det stora som skakar en verld och allt detta i den karakter eller kostym som för olika individer och tidehvarf äro egendomliga, så har man ju hela verldshistorien, utan att man behöfver slå upp en enda bok. Det är det omedelbaras stora företräde och seger att det lika djupt griper in i det dunklaste föreställningssätt som i det klaraste, träffar den obildade likaväl som den bildade, samt gör det goda eller det onda lika uppfattligt hos alla.

Men om nu teatern är den egentliga kyrkan, så följer ju klarligen deraf att teaterförfattaren och skådespelaren

också måste utgöra det egentliga presterskapet, och om, med afseende å olika bildning och förmåga, olika grader inom detta, liksom inom statskyrkans presterskap, måste antagas, så har ju äfven teatern sina prelater, sina biskopar, om ej just med guldkors och doktorshattar, åtminstone med kransar och kronor af lager. Katedral som teater, begge ha sina guddomligheter, sina emblemer. Och icke kan man väl påstå att en veckad fuling till doktorshatt tar sig bättre ut än en frisk grönskande lager.

Bland dessa den dramatiska kyrkans biskopar — för att fortsätta jemförelsen — utmärka vi i isynnerhet den hvars bild vi i dag intagit. Man kunde väl kalla honom dess erkebiskop, alltsedan Lars Hjortsberg lade ner sin kräkla och lemnade primatet. Vi ha sett och känt många utmärkta skådespelare både här och i utlandet; men icke många som allvarligare än han sökt uppfatta helgden af sitt kall, ännu färre som uppmärksammare studerat konstens och naturens bok, scenen och menniskan och som gifvit oss trognare och klarare bilder af hvad man haft till uppgift att framställa. Och ännu mera sällan torde en mångsidigare konstnär ha funnits. Hvardagskomedien med dess joller, dess småbrokiga sidor och egenheter; det stora sorgespelet med dess jätteformationer, dess orkaner af passioner, dess himlar af dygd, dess afgrunder af brott, allt, det ena så väl som det andra, uppfattade han med samma skarpblick och utförde med samma samvetsgrannhet. Det lilla har icke mindre än det stora sina anspråk på pietet, och deremot felar aldrig den sanne konstnärn, sin roll lika trogen under en drängs livré som under en konungs mantel. Hos få, om ens hos någon, ha vi funnit denna pietet så strängt iakttagen som hos den, hvarom här är fråga.

O. U. Torsslow, född i Stockholm 1801 uppträdde redan 1816 som elev vid kungl. teatern. Hans fördelaktiga yttre och ovanligt lifliga väsen gjorde honom oumbärlig i älskarroller, hvaraf han också uppbar lejonparten ända till sitt tretti-andra år. Han hade då sådana älskarinnor att spela mot som fru Eriksson och något sednare Emelie Högqvist; i tragedien hade han mamsell Strömstedt, sedermera hans fru, sin tids Rachel. Den första roll, hvari han väckte den största uppmärksamheten, var Hamlets. Men lika utmärkt såsom den dystre drömmande Hamlet var han som

den sorglöse uppsluppne Filibert den yngre, liksom några år sednare den statskloke beräknande Strozzi och den jovialiske Jovial i honom funno sin lika fulländade representant.

År 1833 krossades genom en olycklig tillfällighet hans ena ben, hvaraf följde att han blef halt för hela sitt återstående lif, halt, dock icke på kothurnen. Han lemnade derefter kungl. teatern, uppstälde sin egen dels på Djurgården och dels i landsorten. Landsorten, bortskämd genom ett falskt pathos, så väl i pjeser som hos skådespelare, skakade hufvudet vid åsynen af de representationer Torsslow gaf. "Hvad är det der för roligt att se!" yttrade den goda landsorten, "det går ju till som hos oss." Man anade icke att detta, som skulle vara ett klander, var i sjelfva verket det största loford man kunde egna den dramatiska artisten, som blir större i den mån han mera närmar sig naturen. Detta var ett sätt att reformera teatern, att förädla smaken, men icke ett sätt att gagna kassan. Så gaf han dem emellanåt en röfvarpjes i himlen vete hur många akter och med hur många mord på scenen, men som hjelpte upp kassan. Så fick ändamålet någon gång helga medlen, och ändamålet vanns till slut, det att höja landsortsteatern och befordra dess förädlande inflytande på smaken, sederna och moralen. De sujetter som arbetat och utvecklat sig under hans ledning erinra sig ännu under den djupaste rörelse af tacksamhet den tid då de i honom sågo icke blott mästaren, utan äfven den faderlige vännen, som för allas väl när som helst stod färdig att offra sitt eget. Lagerns blad tillhöra talangen, snillet; men rosorna äro hjertats, och den krans som flätas af beggedera slagen är den skönaste, den oförvanskligaste. Den som endast minnes det stora, men icke det goda, det ljufva, den minnes blott det minsta af hvad som är värdt att minnas.

Torsslows bildning inskränker sig icke endast till den utförande konstnärns. Han har, efter hvad vi tro oss veta, författat flera teaterstycken af stor förtjenst och som varit uppförda med mycken framgång, ehuru han icke velat vidkännas författarskapet. Torsslow har nyligen haft sin afskedsrecett å Mindre teatern, dit han återgick efter några års nytt engagement vid kongl. teatern, men den gången såsom styresman för dramatiska scenen. Vi

hoppas dock att icke ha sett honom för sista gången. Understundom uppträdde Lars Hjortsberg, oaktadt han långt förut afträdt från tiljan, och då var det riktiga högtidsstunder för scenen, det var som hade en jätte gått fram deröfver. Teatern behöfver ännu någon gång se de der jättestegen, ej blott som minne af hvad som varit, utan ock till förebild för hvad som är, och högtidsstunderna på scenen, liksom i lifvet, kunna aldrig bli för många.

6 juni 1863.

Carl Anton Petterson.

Han gjorde icke buller af sig, den mannen, änskönt hans yrke, hans vetenskap var en kamp mot de väldigaste af elementerna, hafvet och stormen. Han var föreståndare för Stockholms navigationsskola och derjemte inspektör öfver alla navigationsskolor i riket. Det föreföll oss, och naturligtvis i främsta rummet de mest intresserade deraf, som om dessa vigtiga befattningar icke kunde vara i bättre händer och att det var precist hvad det borde vara. Under sådana förhållanden vänjer man sig lätt vid den tanken att det icke heller kunnat vara annorlunda, utan afseende på hvem det är som ordnar och leder det hela. Man tänker knappast på den som, i sin ordning icke tänkande på sig sjelf, uteslutande lefver för sin sak. Allt går sin gilla gång och allt är bra. Men så gör döden oförmodadt ett drag. Hufvudpjesen skjutes undan, och det uppstår en paus, ofta lång nog, ett tomrum som man råkar i förlägenhet för. Man känner att det icke mera är och icke heller på länge kan blifva hvad det en gång och så nyligen var.

Det är som om något sådant inträffat vid den mannens frånfälle, hvars bild vi i dag framställa och hvars graf vi nu egna några ord. Tidningens utrymme medgifver ej flera. Men hur litet vi än säga, blir det i alla fall vida mera än hvad den aflidne i lifstiden skulle ha tänkt och känt om sig sjelf. Det gifves solida förtjenster — många äro de ej — så jungfruliga, att de skulle rodna som en oskyldig flicka, i fall någonsin hos dem den tanken uppstode att de äro någonting mer än vanligt, att de gjort något mer än sin pligt. Till dessa hör Carl Anton Petterson.

Betrakta vi honom som yngling eller vid hans första steg på den bana han valde, sjömannens, så finna vi redan då i honom en af de kunnigaste och arbetsammaste. Der det finnes en examen att taga, der tager han den och alltid med de högsta betygen, de utmärktaste loforden. Examinerad ena dagen, är han examinerande den andra. Hos honom

går med ens lärjungen upp i läraren, något som är en sällsynthet. När lärda samfund och akademier tillegna sig honom, så är det mindre för att belöna honom, än för att rikta sig sjelfva genom de stora kunskaper han eger och genom hans rastlösa nit att göra dem fruktbara för sitt yrke och sitt land. Gäller det en expedition der sjömannens erfarenhet mest tages i anspråk, eller vigtigare uppdrag i rent vetenskapliga ändamål, så är det på Petterson valet utan tvekan faller. Är det frågan om att till en större navigationskongress i främmande land skicka ett ombud värdigt Sverge, så är han sjelfskrifven dertill, en af dem som sökas, icke söka. Hade han icke fått andra befattningar än dem han sökt, hvem vet om han ens haft någon. Det är nästan oförklarligt hur en så anspråkslös och blygsam menniska kunnat bli riddare af kungl. nordstjerneorden.

Föreståndare för Stockholms navigationsskola år 1855, är han tre år derefter inspektör öfver alla rikets navigationsskolor. Han anställer magnetiska deklinations-bestämningar utefter Sverges vestra kust, men han behöfves också för det ekonomiska kartverket öfver Norrbotten. Man talar om Norrlands skatter och tror på dem, men det hindrar icke att sjelfva skattkammaren ännu är en terra incognita för de flesta. Sommarmånaderna åren 1859—60, under det mången annan egnar sig åt hvilan och nöjet, genomströfvar Petterson till fots — ty det går icke på annat sätt — Jockmocks och Qvickjocks ofantliga lappmarker, upptäcker katarakter, ditintills kända måhända af vildrenen blott. Artist icke mindre än vetenskapsman, tager han af dessa trakter vyer och afbildningar för det stora verk som redan är under utgifning. Det är genast ett plus mer och som icke hörer till uppdraget. Petterson har alltid något att gifva på köpet.

Han har dessutom utgifvit "Lärobok i navigationsvetenskapen" och "Praktisk afhandling i styrmanskonsten". Vidare "Lärobok i trigonometriens elementer". Hans sista arbete, ännu till största delen blott i manuskript, är en ny lärobok i navigationsvetenskapen med tillhörande tabeller. Det var, som man finner, ett lif som icke visste hvad sysslolöshet var, en verksamhet som icke kände till hvila. Det var möda nog; men var lönen motsvarande mödan? Det är icke för roskull vi göra den frågan. Nära fjorton dagar gammal är Pettersons graf; men det är icke stort

mera än sex veckor sedan han satt vid dens sida som skrifver detta. Han hade kommit för att öppna sitt hjerta, blotta sina bekymmer, men han var förlägen och hade svårt för att få orden fram. Det syntes tydligen att han ärnade tala om sig sjelf; man såg att han kämpade mot gammal inrotad vana, och hans vana var, som vi veta: allt för andra, intet för sig.

"Det vill icke räcka till och familjen ökas," utbrast han slutligen efter mycken ansträngning; "men det kan väl inte vara obilligt att föreståndaren för en navigationsskola får lika mycket i lön som en lärare vid Teknologiska institutet. Navigationslärarens bildning är mångsidig, ty jemte det att han måste vara erfaren sjöman måste han också vara matematiker, astronom, kunnig i skeppsbyggeri, mekanik, ångmaskineri m. m. Kan lönetillökning då vara obillig? Hvad jag vet är, att inte räcker hvad jag nu har för mig och de mina, och ändå har jag kamrater med mindre än jag."

Hvad hade han då i lön, efter vi händelsevis kommit in på det kapitlet? Tretusen riksdaler rmt. Tretusen för den som skall bilda sjöfolk för ett helt lands handelsflotta! Det är en hoper det. Vi undra just huru många skeppsredare skulle i qvartalat åtnöja sig med hvad som för ett helt år bestods inspektören öfver rikets alla navigationsskolor? Att man icke får räkna på det sättet, det veta vi nog, men hvarföre, det veta vi icke.

"Säg ett ord när frågan kommer före vid riksdagen," yttrade han knappast hörbart och gick. Det var för sista gången vi sågo honom. Nog blir det löneförhöjning, men för efterträdaren. Den mest förtjente och behöfvande fick en förtidig graf. Det går ibland så till här i verlden.

Född 1818, var Petterson icke mera än fyrtifem år när han nedsteg i grafven. Han lemnar efter sig det allmänna erkännandet af en verksamhet lika hedrande för hans land som gagnande för hans vetenskap; han efterlemnar läroböcker, som samhället sig till nytta nog skall veta taga vård om. Men han lemnar äfven efter sig i knappa omständigheter enka och fyra barn, af hvilka det yngsta är för spädt för att ha någon känsla af sin stora förlust — det undfick dopet två timmar före fadrens död. Enka och fyra minderåriga barn! Hvem tager vård om dem?

11 juli 1863.

Bernhard von Beskow.

Vi pryda i dag vår tidning med bilden af vårt lands nuvarande förste literatör. Vi mena icke den förste till åren (han är född 1796), ehuru det nog kan anses lyckligt för vår vitterhet att en sådan literatör får lefva länge. Vi mena icke heller den förste efter rangrullan. Skaldelagern och hofplymagen räkna ingen slägtskap. Den ena har Apollo, den andra strutsen till fader. Med den förste literatören mena vi här den förste till snillet och verksamheten.

Det var icke mindre än tre af de sköna konsterna som täflade om Beskow i hans ungdom: målarekonsten under ledning af hans farbror, en utmärkt lärjunge till Desprez; tonkonsten under Hæffner; vitterheten under Stjernstolpe, som var hans lärare. Dessutom manades han fram på embetsmannabanan af Hans Järta. Kom så dertill hans fader, en ansedd köpman i Stockholm, hvilken ville sätta honom på sitt kontor. Stjernstolpe segrade. Men, så när som på kontorsgöromålen, har han försökt sig i de öfriga, med lofvande alster i målning och tonkonst, med skicklighet och ordningssinne som embetsman, med utmärkthet som skald, oöfverträffad såsom minnestecknare.

I sitt inträdestal, såsom en af de aderton, den 1 nov. 1828 slutar Beskow sin harang till Svenska akademien med följande: "Han (Beskow) går till utöfningen af sina nya pligter, läggande i vågskålen, mot de fordringar, I ägen rätt att göra, endast erkänslan och ett aldrig slocknande nit för vitterhetens yrken." Detta besvarade, å akademiens vägnar, Johan Olof Wallin med dessa ord: "Den utmärkelse, som i dag vederfares eder och som af allmänna rösten fullkomligen rättvisas, är ej blott en belöning för hvad ni gjort, utan likaså mycket en uppmaning att göra mera, en vitter-

hetens likasom domfästa anfordran på hela eder kärlek och förmåga.“

Ingen har varit ett löfte trognare eller har fullständigare inlöst denna vitterhetens domfästa anfordran, än Bernhard von Beskow. Man kan på honom sjelf tillämpa hvad han i samma inträdestal yttrar med afseende å sin företrädare i Svenska akademien, grefve Wirsén: “Blott hvad man verkar, det lefver man; allt annat lif är plantans på sin rot, eller djurets utan bestämmelse. Den, som är född att verka, har intet annat val; han måste gifva luft åt den eld, som lågar i hans inre, eller den skall förtära honom sjelf.“ Beskow har, om någon, *lefvat*, i den mening han sjelf förstår dermed och såsom alla borde förstå det. Den eld, han gaf luft åt, har upplyst flera än en pelargång i Sverges Pantheon. Genom honom har flera än ett värdigt minne rättvisa blifvit vederfaren.

Här är icke utrymme eller tid för en egentlig kritik öfver denne författares arbeten, ty meritförteckningen står i förhållande till lefnadsbanan. Beskow har skrifvit mycket och mycket i hvarjehanda, vackert i allt. Smaken, snillets samvete, slumrade aldrig hos honom. Vi erinra oss ännu den njutning vi i vår ungdom erforo vid läsningen af “Sveriges anor“, och detta likväl på en tid då svenska vitterhetens triumvirat, Tegnér, Wallin och Franzén, beherrskade allt och då man knappast ville veta af något ännat än det som utgick från dessa. Vi värderade högt sorgespelet “Torkel Knutson“ långt innan det gafs från scenen. Väl funno vi hos styckets hjelte ett alltför obetingadt och sjelfbundet martyrskap; historiens Torkel Knutson lemnar ej så der godvilligt sitt ädla hufvud åt sådana uslingar som kung Birger och hans bröder; vi skulle, såsom den bästa kritik öfver hufvudpersonen i detta sorgespel, kunna rekommendera äreminnet öfver samma historiska personlighet af samme författare, ehuru skrifvet långt förut. Men der utveckla sig storartade dramatiska taflor och der uttalas åsigter så friska och kraftfulla, att vi knappast förstå, huru den som uttalat dem någonsin kunde bli öfverstekammarjunkare. Det är bra eller illa, allt efter som det tages, att höga vederbörande i allmänhet taga så litet reda på hvad som skrifves.

I sina “Vandringsminnen“ inför oss Beskow hos den tidens utmärktaste skriftställare och tonkonstnärer, t. ex.

Goethe, Baggesen och Oehlenschläger, Victor Hugo och Casimir de la Vigne, Cherubini och Spontini m. fl. Han har äfven personligen kännt den då åttiårige Bonstetten, Voltaires och Rousseaus vän. Öfver alla dessa ger han oss mästerligt skrifna karaktersskildringar. Apropos Oehlenschläger, så förblef denne alltid, som bekant, Beskows intimaste vän. Under ett vistande i Köpenhamn år 1841 uppvaktade vi Oehlenschläger, i sällskap med Snellman, då varande docenten, nu mera senatorn i Finland. Oehlenschläger beklagade att man i Sverge icke gjorde Beskow den rättvisa han förtjente. "Det kommer deraf," förklarade Snellman. "att man i Sverge har svårt för att skilja hofmarskalken från skalden." Den gången hade måhända Snellman icke så orätt. Det har blifvit en vana att finna oöfverstigliga svalg mellan hofvens och folkens tycken, och vanan blir här som annorstädes halfva naturen.

Det är dock såsom minnestecknare Beskow skurit sina vackraste lagrar. Man läse minnestaflorna öfver Wirsén, Sköldebrand, Urban Hjärne, Johan Gyllenstjerna, Leopold, Gjörvell m. fl. — Helgjutna, lifslefvande har man bilderna framför sig, men icke bilderna blott, utan äfven, såsom taflornas bakgrund, tidehvarfven hvari de lefvat. Också förstå vi icke huru det är möjligt att rätt bedöma en utmärkt personlighet utan att derjemte känna hans tid. Det vore ungefär som att studera egenskaperna hos en växt. utan afseende på jordmånen eller klimatet. Hufvudfigur, staffage och fond harmoniera fullständigt i Beskows taflor.

Hos honom öfverflödar aldrig skaldens eller vältalarens kolorit på bekostnad af historieskrifvarens grundteckning eller sanningens enkla drag. I det hänseendet är han motsatsen till Lehnberg, hvars glänsande äreminnen synas mera vara till för sin egen skull än för sitt ämnes, liknande dessa gyllene, konstnärligt arbetade skålar, som äro bordens prydnader. Men den som hungrar eller törstar efter innehållet, den blir icke sällan bedragen.

Alltifrån den dag Beskow, i ledigheten efter Franzén, valdes till Svenska akademiens ständige sekreterare, har hans penna varit outtröttelig, och ännu hvilar hon icke och väl är det. Så har den ena minnesteckningen rastlöst följt på den andra, alla med en utförlighet och sakrikedom, hitintills i den vägen osporda i vårt land. Minnet af Leopold utgör ensamt en hel volym på icke mindre än 468 sidor

Beskow skulle kunna säga: Svenska akademien, det är jag. Han skrifver för sjutton, sjelf den adertonde. Han arbetar med en ifver, liksom fruktade han, och säkerligen med skäl, att hvad icke *han* hinner göra, det blir länge, kanske allt för länge ogjordt. Men aldrig öfverväldigar skildrarens ifver forskarens tålamod, tålamodet som är halfva snillet, för att tala med Balzac.

Följaktligen behöfva ej för Beskow, liksom för barden fordomdags, visa sig "de dimmiga hamnarna, uppmanande honom att göra dem rättvisa." (Beskows egna ord vid ett tillfälle.) Han har gifvit dem sina kraftfullaste år; han gifver dem, så långt det räcker, sitt lif, och mera kan ej ens den enträgnaste skugga begära.

24 oktober 1863.

Oscar Patrick Sturzen-Becker.

(Orvar Odd.)

Tidigt en morgon — det var bestämdt icke efter året 1821 — inträdde i Klara trivialskolas andra klass en liten gosse, ledsagad af sin far. Gossen, hvars originella utseende väckte vår uppmärksamhet, isynnerhet ett visst satyrdrag kring munnen, öfverlemnades åt klassens lärare och fick sin plats anvisad näst under den som skrifver dessa rader. Den lilla gossen var Oscar Patrick Sturzen-Becker, och den tiden föreföll han så sjuklig och klen, att han genast inregistrerades bland dem, om hvilka det hette, att de icke tålde att blåsas på. Också yttrade tertianen Pauli, klaristernas tappre general en chef i kriget mot Jakobs kyrkskola, om honom följande:

"Den der få vi ingen nytta af, det blir bara en börda till, en svagare mer att försvara."

Pauli hade rätt. Oscar Patrick kunde icke ens användas i kriget mot tyskarne (tyska kyrkskolan), hvilka likväl ansågos vida mindre farliga för vårt lugn än de förfärliga jakobisterna, som kommo barfota östanifrån med blypiska i hand och med de rysligaste knutar på snärten.

Han tycktes då för ingen del brås på sina förfäder, bland hvilka Orvar Odd sjelf uppgifver en viss sjöröfvar-amiral med namnet Claus vom Stürzenden-Becher, hvilken gjorde Hanseaterna mycken förtret och slutligen, enligt Orvar Odd, blef "in optima forma hängd i Hamburg år 1402."

Men Oscar Patrick, som kommit till verlden omkring 400 år sednare eller år 1811, röjde deremot i skolan två egenskaper, dem slagskämpar svårligen kunna berömma sig af, och de voro: ordentlighet och flit, hvilket hade till följd att han, som knappast kunde öfverhoppa det lägsta kors på

Klara kyrkogård, likväl snart hoppade öfver de längsta och starkaste af kamraterna i Klara skola, och när vi andra kommo på gymnasium, var Oscar Patrick redan sin kos, redan välbestäld liber studiosus i Upsala.

Vi återfunno honom mycket förändrad, och det enda hvarpå vi igenkände skolkamraten, det var på fliten, ordentligheten och på det der satyrdraget kring munnen, som man nu knappast ser för mustascherna. Första sammanträffandet i Upsala skedde på begrafningen efter en nationskamrat och gemensam barndomsvän. Tryckta verser af Sturzen-Becker delades ut och den första var:

»Säger du att döden mördar
Blommorna i sommarns ro?
Nej, han mognar blott de skördar,
Som för evigheten gro.«

Denna vers, säkerligen för längesedan glömd af sin egen författare, föresväfvade oss i vår ungdom så ofta vi för vår del skulle strö några blommor på jemnårigas grifter, och himlen vete om vi inte en och annan gång användt den, ty det är svårt att vackrare börja sången vid en förtidig graf. Detta var det första i tryck vi sågo af Sturzen-Becker. Sedan har han, som bekant, skrifvit och tryckt mera, mera dock för lifvet än för döden, kanske mera än någon annan af samma generation, bättre än de flesta.

År 1833 tog han magistergraden, begaf sig till Stockholm, tjenstgjorde några år i konungens kansli. Derefter, och sedan han i förbifarten tagit några pris i Svenska akademien, styrde han rakt in i Aftonbladsbyrån, som då hade Lars Hierta till chef. Nu var det slut med akademiska medaljen. Publicitetens återstod. Äfven den har sina två sidor. Rikast präglad är den afviga.

Att den tiden gå in i en frisinnad tidning — och till någon del är det väl så ännu — var det samma som att för alltid lemna bakom sig allt som utgör vanliga menniskors njutning eller behag. såsom utsigter till befordran, många ungdomssympatier, månget framtidshopp o. s. v., och i stället endast ha framför sig de mäktigas hat, de svagares fruktan och, kanske lika säkert, deras otack hvilkas sak man för.

En kraftfull, framåtsträfvande ande aktar ej derpå, och han, som i skolan icke tålde att blåsas på, tog på sig Orvar

Odds pansarskjorta och pil-koger. Hvarje tid har sina dumheter, fördomar och lyten, och alla ha de breda bringor, ypperliga skott-taflor. Mycket göra fick den nye Orvar Odd, och kogret var outtömligt.

Det bildar en hel literatur för sig detta författarskap, som började med "Veckomemoirerna" i Aftonbladet under Hierta och ännu fortfar med "Blandade känslor och intryck" i samma blad under Sohlman. Det är en smånätt tid af nära tretio år som denna kedja af tidningsartiklar med få afbrott genomlöper, utan att ännu ha förlorat något af sin förra glans. Och likväl är detta blott en mindre del. Man känner de tidningar han under samma tid sjelf utgifvit; men hvem uppräknar allt hvad han författat i andra svenska blad, de många ledande uppsatserna i danska tidningar, mängden af korrespondensartiklar till franska? Man skulle redan kunna fråga: Om han också hade hufvud för allt det der, hvar har han tagit händer ifrån för att endast nedskrifva så mycket? Och ändå är det långt ifrån allt. Ingen art af literaturen synes främmande för honom. Utom följetonist, är han skald, romanförfattare, literaturhistoriker, politisk skriftställare m. m.

Politisk skriftställare? En skald politiker! Här småler diplomaten, här hånar politikern. De ha rätt deri. Det är ett riktigt spektakel, och se här ett par exempel derpå: I februari 1848 räddar skalden Lamartine Paris; i juni samma år dränkes det i blod af en Leon Faucher, en Falloux, begge stora diplomater och politici.*) Den 15 nov. 1851 håller skalden Victor Hugo i nationalförsamlingen ett försoningens tal, hvartill hela Frankrike andaktsfullt lyssnar; fjorton dagar derefter jagar Napoleon hundradetals qvinnor och barn i S:t Martin-kanalen och deporterar tusentals män till Cayenne — Napoleon, nutidens störste politiker, men som likväl femton år förut utskrattades både af Ludvig Filip, en annan stor politiker, och af ungefär samma diplomatiska falang som nu ligger på knä för honom. Skaldens

*) Det var på dessas förslag som nationalverkstäderna i Paris *genast* upphäfdes, hvilket hade till följd den förfärliga junistriden, som kostade 40,000 menniskor lifvet. Lamartines och hans vänners förslag, som likaledes åsyftade upphäfvandet af dessa verkstäder, gick ut på att detta skulle ske småningom eller efterhand, just för att förebygga stormen.

statsteori hvilar på ett hjerta; politikerns på ett tärningskast. Raffellådan och ett menniskobröst, se der skilnaden!

Dock må man gerna lägga Sturzen-Beckers politik å sido — säkerligen är han dålig hazardspelare — och endast betrakta honom såsom æstetiker. Men en eller par tidningsspalter förslå ej dertill. Inskränkom oss då, att börja med, till några "on dit" om hans prosa. Den är, säger man, en sirlig mosaik, men med något för tunna skifvor; den är blomma af silke och perla af glas på duk af stramalj; den är soppa kokt på spik, ehuru man medger att både soppan och det hon kokas på lätt rinner ner och digereras; det är humor öfverallt, men för litet allvar på djupet, så att man ofta får en virkad boll der man väntar en bomb med full krutsats; det är för litet värma och som gör att af det vackra, som löper fram och igenom, alltför litet stannar qvar, ehuru man är ense om, något hvar, att det vill utomordentliga resurser till för att öfverallt leda värmledningsrör genom ett skriftställeri af så ofantlig yta. Det skulle, med ett ord, vara ett slags pet, men snillets pet, det bestrides ej, och icke heller bestrider man att samma känsla för frihet och emot förtryck satt sin stämpel på allt, till och med på grytan med soppan på spiken.

Men om nu detta ytans färgspel är en svaghet hos författaren, månne icke just i denna svaghet ligger förklaringsgrunden till hans popularitet hos mängden, som endast har sinne eller tid för det yttre af saker och förhållanden? Måste han icke då af ytan göra hvad göras kan? Och otroliga saker kunna göras med blotta brodér-nålen. Man kunde då på Orvar Odd, såsom följetonist, tillämpa hvad en fransk kritiker en gång yttrade om sin landsman, den berömde Jules Janin, Orvars förebild i mycket: "Det är med honom som med behagens kön: styrkan ligger i svagheten."

Men orätt har man, om man påstår att det endast funnits brodér-nålar i den nye Orvars koger. Det har gifvits en tid, och det gamla Aftonbladet skulle kunna tala derom, då hvinandet af hans pilar beredde det gamla systemets koryféer flera än en sömnlös natt, och nog skulle vålnaden af t. ex. Indragningsmakten, i lifstiden af honom så illa tilltygad, i sin ordning kunna störa hans sömn, i fall en ljusets kämpe kunde bli mörkrädd.

Men det är såsom literaturhistoriker och såsom skald Sturzen-Becker med rätta innehar en af de upphöjdare

platserna på svenska parnassen. Ingen skall bestrida det. Vi ha, som det heter, infordrat rösterna och domslutet befans enhälligt. Vi behöfva i förra fallet endast påpeka hans "Grupper och personager" och i det sednare "Grefvinnan Gruffiakin", denna dikt sublim i allt, barbarisk endast i namnet. Det mesta ur hans rika diktsamling står värdigt vid sidan af detta större poem. Det susar nästan öfverallt af samma höga vingslag, och det är friskt och klart alltigenom. I sin prosa fri, är han dock friast i den bundna formen. Ingen svensk skald förstår att, såsom han, leka med den. Och formen, så mångas förtviflan och qval, böjer sig lydig och glad, som ett godt barn, under den lekande handen.

Sagans Orvar Odd hade sin fosterbror, och vår har väl också sin. Hans Hjalmar — vi känna det — är "Skandinavismen". Enligt gammal sed blandade fosterbröder sitt blod med hvarann, och vår Orvar Odd gaf tidigt sitt, gaf sina kraftfullaste år, hela doftet af ungdomens drömmar. Hvad gaf honom Hjalmar tillbaka? Här är icke stället der svaret skall ges. Men säkert är, att Sturzen-Becker, under så många år "den värdige representanten i Danmark af sitt lands icke blott intelligens, utan ock af dess urgamla heder och tro" (så yttrade om honom en utmärkt dansk), slutligen fann sin ställning ohållbar i den "smukke by" och lemnade den med smärta. Har han då redan rest högen öfver sin Hjalmar, sedan denne dukat under för helstatens Angantyrsvärd? "Hvad vet jag?" Orvar Odd bör veta det bättre.

Men hvad Skandinavien borde veta och icke glömma, det är, att vid en anspråkslös gata i Köpenhamn, under många års tid, bott en svensk man, hvilken utan annat stöd för sig och sin familj än hvad han genom sitt snille, sin otroliga arbetsförmåga och icke så få försakelser sjelf kunnat förskaffa, lefvat och verkat för en idé, i hvars förverkligande en gång han såg sitt fäderneslands och hela Nordens lycka. Dertill fordras en karakter af jern, ett hjerta af guld, en tro af martyr, hvilket han väl ock i sjelfva verket blef. Det är skaldens, det är den troendes öde.

Mycket, vida mycket mera kunde sägas om denne frejdade vän, denne mångsidige författare med kanske några fel, denne medborgare med intet.

7 november 1863.

A. O. Wallenberg.

Denne ledamot af Borgarståndet alltifrån 1853 års riksdag föddes år 1816, son till den allmänt aktade biskopen i Linköpings stift, som dog 1833. Sällan föddes någon med mindre lysande utsigter. Det var nemligen solförmörkelse samma dag han kom till. Men det repade sig med tiden.

Wallenberg skildras af sina jemnåriga såsom en mycket läraktig gosse, mindre fallen för lek än för allvar, skicklig i allt, synnerligen i att räkna, något som kommit honom väl till pass. Kanske hade han redan i sitt hufvud decimalsystemet i mått, mål och vigt, hvilket han en dag, äldre vorden, med sådan ihärdighet genomdref.

Med biskopen till morbror bör man gå långt, med biskopen till far ännu längre. Men andra skepp och spiror än domkyrkans lekte i hans håg. Vid 15 års ålder blef stugan för trång, och han kastade sig in på en bana, som morsgrisar akta sig för. På höjden af Madeira fylde han, såsom jungman, sitt sextonde år.

Sålunda vigande sitt lif åt hafvet och stormen, än under den blågula flaggan, än under den stjernbeströdda, gjorde han sig tidigt hemmastadd i Amerikas hamnar vid Atlantiska oceanen, Mexikanska viken och de stora insjöarne. Han har seglat på Mississippi, har beundrande lyssnat till dånet af Niagarafallet, ett af de ståtligaste verk hvarmed Gud möblerat den smanätta våning af skapelsen som kallas jorden. Men han har, såsom ung, äfven lyssnat till ett annat fall, mindre beundransvärdt, men också mindre gudomligt, nemligen de amerikanska bankernas fall under den förfärliga krisen år 1836. Det var att tidigt komma in i en fråga, som skulle bli en af hans lifs förnämsta.

Det är en egenhet hos det nordamerikanska samhället att hvarje verkligt stor fråga tränger upp och ned genom alla samhällsklasser. Det regnar tidningar och brochyrer, det haglar offentliga föredrag. Bildning och förmögenhet anse för sin pligt att sprida upplysning öfver allt. Så blir det ljus i den minsta remna, och man lider, men icke för att missträsta och förgås, utan för att lära och vinna. Det står icke till att med Gamla verldens mått mäta folken i den Nya. Hvad som synes förtvifladt för oss, är för dem hoppfullt, liksom natten för oss är dag för dem. Ett faktum är, att Nordamerika gick ur denna financiella kris rikare och mäktigare än någonsin, liksom det — vi tro det — en dag skall gå lyckligare ur den politiska som nu pågår.

Det är gifvet att ett sådant land och med den katastrof som der då inträffade skulle djupt och lärorikt inverka på en ande så tänkande och beräknande som Wallenbergs, och hvem vet om han icke, när han återvände till fäderneslandet, redan bar i sin kavaj modellen till det nya banksystemet, som — vi skulle tro det — väl bestått tidens och erfarenhetens pröfning.

Derefter passerade han graderna vid kongl. maj:ts flotta och hade såsom prem.-löjtnant flera kommenderingar, förande deremellan ångbåtar på Mälaren. Den första propellerbåten, det numera urmodiga Linköping, gjorde sina första turer under hans befäl. Det var efter återkomsten från en sådan tur och efter ett samqväm med Wallenberg, som en gemensam vän till oss, G. H. Mellin, den berömde novellisten och skalden, numera prosten i Wrams Gunnarstorp, profetiskt yttrade:

"Det är något af romaransigte hos Wallenberg och något af romarvilja också. Det blir bestämdt en helt annan kurs han med tiden kommer att styra."

Detsamma tyckte också många andra och man förespådde hans snara inträde inom administrationen. Men höga vederbörande gåfvo honom i stället ett båtsmanskompani att kommendera. Detta blef honom något för magstarkt, och en vacker dag hörde man honom i full prem.-löjtnants uniform svära borgareden inför Sundsvalls rådhusrätt. Det stannade icke vid den "horrörn". Kort derefter lade han af sig epåletterna och blef kontorist på ett handelskontor i Stockholm, redaktör derjemte af den

med skäl berömda tidningen "Bore". Fem år sednare var han, såsom verkställande bankdirektör, chef för det största kontor i hufvudstaden.

Men innan dess hade han stiftat filialbanken i Sundsvall och organiserat det ena ångbåtsbolaget efter det andra. Han förstod att hålla ångpannorna varma äfven när konjunkturerna som mest kyldes af. Det blef dyrt att konkurrera med honom. Han var också redan inom riksrepresentationen såsom en af Borgarståndets mest framstående. Han tillhörde från första stunden i rent politiska frågor den Björckska fraktionen och fick, såsom det personifierade praktiska förnuftet, tidigt om hand de löpande affärerna. Så uppgjordes merändels hos honom elektors- och utskottslistorna, utskrefvos och funnos att tillgå hos honom. Det var alltid som att taga på hyllan. Det var Wallenberg som uppsatte Borgarståndets program för denna riksdag och som troget följdes i allt så när som på de der millionerna för jernvägarna. Det stod 26 på lappen, men blef 35, förmodligen för jemnans skull.

Finansfrågan torde dock för Wallenberg vara den fixstjerna, kring hvilken alla de öfriga frågorna gruppera sig, såsom planeter och månar, tagande mer eller mindre sitt ljus från centrum. Om detta är en svaghet hos honom, och enhvar har sin här i verlden, så är det dock den som gifvit lif åt bankreformen och styrka åt det nya banksystemet.

Alla banker föra valspråket "Hinc robur et securitas." Men det tolkas olika af olika systemer. När det gamla sätter "securitas" i "robur", sätter det nya "robur" i "securitas". Säkerheten, menar man, gör förtroendet, och förtroendet är den fé, som väcker till lifs den skrinlagda eller begrafna egendomen. När alla dessa bottenfrusna bäckar en dag tinat upp, då uppkommer den stora flod som befruktar allt. Se der nationalförmögenheten, nationalvälståndet. Derföre måste en bank i främsta rummet vara betjenande och följa den naturliga rörelsen, liksom klädet följer kroppen. Endast derigenom blir en bank oumbärlig och dess egen ställning betryggad. Hur är det deremot med Riksbanken? Den är för tungt rustad för att följa med; den skramlar mera än den rörer sig; det är en rörelse i fickformat inom de stolta murarna af ett palats. Vill riksbanken skryta med sin storhet och sin

styrka. hålle man då för hans ögon realisationens spegel, som är konvex och förminskar.

Så resonnerar det nya systemet och erfarenheten rättfärdigar det. Dess valspråk är: “Solidarisk ansvarighet“, det är “en för alla och alla för en“, något som hela verlden borde förstå. Och ändå behöfde Wallenberg ett helt år innan han lyckades öfvertala elfva af sina vänner att underteckna inbjudningen till en sådan bank. Men hvad vännerna behöfde ett år till, det fattade “Le gros bon sens“ på två dagar. Inom två dagar var aktieteckningen till Stockholms Enskilda Bank fullbordad. Förtroendet kom. snart sagdt, med storm, och redan de första dagarna såg man i bankens expeditionsrum en samling af qvinnor och män, tillhörande den klass, som man näppeligen väntat sig få se på en dylik plats, enhvar medförande sin sparpenning, som legat, himlen vete huru länge, halfförmultnad på kistbottnen. Så firade de små kapitalerna sin uppståndelse.

Men den nya banken undgick lika litet, som andra nyfödda, sina barnkrämpor, och 1857 års kris gaf hvarken skarlakansfebern eller strypsjukan efter. Nu var det misstroendet som löpte till storm, väckt af den allmänna förskräckelsen och påblåst af egna intressenters ängslan. Då var det icke godt att sitta bakom redutten, icke godt att vara verkställande direktör. Man kan få sitt Waterloo utan att heta Napoleon. Det gifves ibland någonting värre än att bli slagen i fält, det är att bli pungslagen.

Men Wallenberg satt tyst och lugn på sin post. Om “tystnaden är guld“, som ordspråket säger, så bör lugnet aldraminst vara briljanter. Dessa valutor besitter ingen i högre mått än Wallenberg, och han mötte leende de hemska olycksbådande blickarna från de allierade vid disken.

“Jag svarar inte för att herrarne alla få rum här,“ sade han: “men nog ska alla få pengar.“

Och alla fingo sina pengar. Men vid hvarje liqvid bjöd Wallenberg den liqviderade det förbindligaste “välkommen åter!“ Man kan omöjligen vara artigare mot folk som vill äta opp en. Men aldrig blef en artighet rikare belönt. Man återkom snart, mången kännande kanske för första gången förlusten af ett eller ett par dygns ränta. Sannt är att detta bankföretag gifvit sina intressenter en betydlig vinst och sin verkställande direktör icke mindre.

Men om någon bör ha rättighet att lefva, så är det väl den som äfven låter andra göra det. En stor och gagnande revolution har emellertid denna inrättning gjort i mängdens uppfattning af kapitalet och dess användning. Man börjar alltmer allmänt komma till den öfvertygelsen att äfven det minsta kapital, utlemnadt i den allmänna rörelsen, blir en ny Draupner-ring, som, lik Odins, ideligen droppar af sig.

Wallenbergs öfriga vidsträckta verksamhet tillhör riksdagshistorien. Man ser honom öfverallt i första ledet der det gäller att rycka tvångsbanden från industriens lif eller lossa den boja, som af onaturliga lagar smiddes kring den fot, åt hvilken sjelfva myten gaf vingar.

Detta i få ord skildringen af denne utmärkte representant, detta bankernas orakel, såsom Wallenberg med skäl kallas i vårt land. Af ett orakel vänte man sig tänkespråk, icke fraser. Med siffror upplyser man, men hänrycker ej. Också är han icke vältalare i den mening man vanligen förstår dermed. Dock kan man icke förneka honom en viss humor i hans repliker, hvilken röjer hans goda lynne. Man kan väl också icke vara annat än vid godt lynne när allt gått en så väl i hand, i synnerhet när man vet med sig sjelf att man väl förtjent det och att äfven ens fädernesland haft hugnad deraf.

28 november 1863.

Theodor Bergelin*).

Till bilden af den gode och gagnande medborgare, som numera icke är, fogas här några ord öfver hvad han i lifstiden varit. Menniskans verksamhet kan förliknas vid såningsmannens, hvilken väl ser kornet han kastar ut, men är osäker huruvida han någonsin sjelf får se axet, skörden. En och annan är säker på att aldrig få det,

*) Theodor Bergelin föddes i Carlstad år 1822, son till den bekante provincialläkaren Peter Johan Bergelin på Gotland, hvilken för det han en dag 1817 i ett gladt lag proponerat Gustaf den Femtes skål anklagades såsom högförrädare på befallning af Carl XIV Johan, den skuggräddaste bland hjeltekonungar, dömdes till döden, men benådades med fästning, hvarifrån han likväl snart frigafs och dog såsom stadsläkare i Carlstad. Theodor Bergelin uppträdde för första gången 1846 med en bearbetning af Thaers ryktbara verk: «Grundsatser i den rationella landthushållningen«. År 1850 utgaf han smärre hjelpredor för landtbruksrörelse, såsom en «Dagsverksjournal« och en «Mjölkjournal« m. fl. Hans «Tidskrift för Svenska landtbruket« började 1855 och fortgick till hans död. Denna Tidskrift utgafs årligen i 12 månadshäften, utom årgången 1859, hvilken utgjorde 24 häften, ett för hvar 14:de dag. Vidare har han utgifvit flera bearbetningar, bland hvilka må nämnas «Hornboskapens ändamålsenligaste utfodring efter doktor Julius Kühn 1862«, »Handbok i Dränering och grunddikning med tegelrör efter Vincent 1864« och «Justus v. Liebigs Naturlagar för åkerbruket 1864«. Dessutom redigerade han en serie smärre skrifter under titel: «Bibliotek i praktisk landthushållning«, hvartill likväl bidrag lemnades af andra författare. Förutom ofvannämnde större Tidskrift utgaf han åren 1863—64 en mindre «Qvartalsskrift för praktisk landthushållning«, 4 häften årligen. Bergelin var riddare af Vasaorden, ledamot af Landtbruksakademien, äfvensom af Kejserliga Finska Hushållningssällskapet. Han dog på Nyqvarns bruks- och landtegendom den 27 juli detta år, efterlemnande enka och fyra barn.

lycklig när han blott skönjer en skiftning af brodden. Denna uppoffrande verksamhet, liksom denna torftiga lycka, var Theodor Bergelins. Han syntes dock tillfreds med sin lott: sällan såg man ett förnöjdare och vänligare ansigte än hans. Men för att kunna glädjas åt ett arbete, som ger arbetaren intet och framtiden allt, dertill fordras entusiasm för sin sak och en blick som, hinder och motstånd till trots, stadigt och klart ser sitt mål, och Theodor Bergelin egde dem båda.

Elev af Edvard Nonnen, det rationella jordbrukets fader i vårt land, trädde han värdigt i sin lärares fotspår. Det gälde framför allt att väcka kärlek för en modernäring, som råkat, snart sagdt, i vanrykte och ändå måste vara det oeftergifligaste vilkoret för landets välmåga och bestånd. Men att väcka denna kärlek, det var ingen lätt sak. Obegripligt nog, att det skall vara lättare visa menniskan hvad som är till hennes skada än till hennes gagn eller det som hennes frid tillhörer. Men fördom och slentrian äro svåra tistlar i mensklighetens åkerland. Det vill ovanliga händer till för att rycka dem upp, och Bergelins voro bland de få, som gingo till roten.

Sjelf icke mycket i tillfälle att praktiskt lägga hand vid sitt verk, gjorde han till sin uppgift att för sitt land framlägga allt hvad den samtida landtbruksliteraturen hade nytt och lärorikt, i synnerhet ändamålsenligt eller tillämpligt för fäderneslandet. Så bearbetade och utgaf han en Thaers, en Liebigs, m. fl. arbeten, hvilka i noten finnas upptagna. Ingen sanning, intet rön undgick hans blick, och allt hvad han sett och lärt framstälde han med den grundlige forskarens blick samt med en klarhet och bestämdhet i stil som få upphinna.

År 1855 började han sin större Tidskrift för Svenska landtbruket. Detta arbete, hvilket först med hans lif upphörde och som verkat så mycket godt för landet, medtog den kraftfullaste delen af hans lefnad, medtog äfven mycket af den lilla förmögenhet han egde. Dock tröttnade han ej dervid. Dylika naturer tröttna aldrig; när skulle de också få tid dertill? De se blott det allmännas gagn; hur skulle de då ha öfrig en blick för sig sjelfva? De känna blott en enda oro, den att icke finna allt hvad de söka; blott en enda sorg, den att icke hinna meddela

allt hvad de funnit. Egna motgångar öfverraska och nedslå dem ej. Det enda som öfverraskar och nedslår dem är — döden

England och Frankrike hade haft sina verlds-expositioner. Fem verldsdelar och fyratio folk hade utmanat hvarandra och vid tre särskilta tillfällen uppträdt till täflan, till strid — en strid utan tårar och blod, men med så mycket mer af himlens välsignelse. Tyskland, som icke ville vara sämre, bestämde äfven sig för en verlds-exposition och uppdrog åt Hamburg att göra les honneurs. Men då England och Frankrike alltför mycket måhända skattat åt lyxen, beslöt Tyskland, den gången åtminstone, att endast bringa nyttan sina offer.

Så öppnades i Hamburg år 1863 den fjerde verldsexpositionen, men nästan helt och hållet af hvad till jordbruket hörer. Utställningen varade i sex dagar, hvarunder man hade att se en mängd de utvaldaste exemplar af husdjur från alla delar af Europa, jemte allehanda ladugårdsprodukter, frukter, sädesarter i oändlighet och af alla slag; men icke de olika växterna blott, utan äfven de olika jordarter, hvaruti de vuxit. Aldrig hade man förr sett råämnet och dess förädling så systematiskt ordnade vid hvarandra, från kokongen, silkesmaskens verk, till sidentyget, menniskans; från den simpla lerklumpen till de många konstnärligt formade varieteterna deraf. Korteligen, der var på ett ställe sammanfördt det bästa af hvad jorden producerar för menniskan, den enda konsumenten på vår jord som aldrig får tillfyllest.

Klart, att Bergelin icke kunde uteblifva från en exposition, som var ett jordklotets jubileum, en naturens segerfest. Han sparade hvarken helsa eller tillgångar när det gälde resor för dylika ändamål, och de flesta företog han på egen bekostnad. Under hela denna exposition såg man Bergelin med sin anteckningsbok i hand ströfva kring från morgon till qväll, oaktadt regnet slog ned i strömmar och stormen, kall och genomträngande tjöt öfver den gamla handelsstaden. En landsman, som på sista dagen der råkade Bergelin, fann hans ansigte ovanligt blekt och hans steg staplande, men blicken lika rastlöst spanande öfverallt och handen med penna arbetande för fyra. Ingenting fick åsidosättas eller glömmas der; det var ju så mycket som kunde komma den kära

fosterjorden till godo. Regn, storm och köld, hvad betydde väl de!

Så fann honom döden trogen på sin post, valde äfven sin anpart af expositionen och valde icke det sämsta. Dödssjuk hemkom Bergelin till fäderneslandet, för att aldrig lemna det mer. Anteckningsboken var öfverfyld, men kroppskrafterna för alltid uttömda. Han dog endast 42 år gammal, tillräckligt för att vinna ett aktadt namn, men för tidigt för hans land, bland hvars värdigare söner han räknas.

15 oktober 1864.

Gustaf Henrik Mellin.

Den falang af författare och konstnärer, som för 25 år tillbaka här i Stockholm benämdes "det unga Sverige", samlades gerna kring en skrifställare, hvars namn då var bland de mest kända, hvars arbeten voro spridda och lästa öfverallt, framhållna af kritiken såsom mönster icke blott hvad beträffade stilens korrekthet och klarhet, utan äfven för den anda af allvar och sedlighet, som genomgick dem. Det var en skald, hvilken, om än icke af någon starkt påfallande originalitet, likväl intog alla, lika litet grumlande känslan som språket — en värdig fosterson och lärjunge af Franzén.

Denne skriftställare var G. H. Mellin. Den nyssnämda falangen såg i Mellin något mera än en *chef:* den såg en äldre *bror* — Mellin är född 1803 — en den bäste rådgifvare, den mest trofaste vän, och om någon varit det i ordets fullaste bemärkelse, så är det visserligen han. Han hann ej uppsökas, innan han uppsökt. Astronomen kan ej vara ifrigare i sina forskningar efter nya upptäckter på himmelen, än Mellin i sina spaningar på literaturens eller konstens fält efter, om också de obetydligaste tillstymmelser till talanger. Ingen anonymitet trotsade i den vägen hans blick, och när han funnit hvad han sökt, gladdes han som ett barn vid fångsten af en blomma. Han bjöd genast på brorskap, genomsåg de första försöken, visade småleende på felen, men framhöll förtjensterna med en kraft och en ifver som om det gällt det vigtigaste i verlden. Vi känna knappt någon författare som så litet talat om sig sjelf och så mycket om andra, och alltid godt, alltid uppmuntrande. Det var som om Franzéns milda väsen i Mellin upplefvat sin andra upplaga.

Mellin stod då, som nämdes, på höjden af sitt författarskap. Författaren till “Blomman på Kinnekulle“ firades öfver hela landet. “Blomman på Kinnekulle“ var den första af de historiska noveller, som följde tätt på hvarandra, alla emotsedda med längtan och emottagna med förtjusning. Man såg i denna serie en skön och löftesrik morgon till den historiska romanen, hvartill det rikaste stoff glimmar på hvarje blad af våra häfder. Det var ej Mellins fel att det stannade vid morgonen. Om en populär författare slets man den tiden kanske mera än nu. Det utgafs väl knappast något literärt verk, som ej måste redigeras af hans penna och prydas af hans namn, den säkraste borgen för framgången. Tjenstvillig mot en hvar, som vände sig till honom, fördjupade han sig i ett mångskrifveri, som mera tillfredsstälde hans hjerta än hans snille. Han föredrog att bli nyttig i många riktningar framför att bli stor i en.

Så utgaf han, utom sina berömda noveller, “Museum för naturvetenskap, Konst och Historia, 50 häften“, “Sverige framstäldt i teckningar, 28 häften“, “Sveriges store män, 68 häften“, “Sveriges märkvärdiga fruntimmer, 11 häften“, “Fäderneslandets historia för fruntimmer“, två upplagor, “Svenskt Pantheon, 16 häften“, sina julkalendrar “Vinterblommorna“, bland de bästa i sitt slag, massor af artiklar och recensioner i snart sagdt alla den tidens dagblad och tidskrifter. Det är en hel encyklopedi, som fyller flera än en hylla i våra bokskåp och som beredt det slägte, som då växte till, de mest lärorika och njutningsfulla stunder.

Men vi hade så när glömt “Den Christlige Predikaren“ i 3 årgångar, utgifven af honom åren 1839—41. Mellin är, som bekant, prest, och den tiden var han komministersadjunkt i Stockholm. Frisinnad i de politiska frågorna, hvilket de högvördige hade svårt för att smälta, var han deremot i den religiösa måhända mera statskyrklig än som smakade vännernas krets. Men en prest sådan som Mellin, prest i lefvernet såväl som i läran, kunde ej vara annat än tolerant, om han också ogerna tog emot sina poetiska eller politiska vänner i sakristian. I Mellins predikningar, liksom i hans förebild Franzéns, skönjer man emellertid ett bemödande att ställa det poetiska elementet, hvaraf båda voro så mäktiga, alltför mycket under det dogmatiska, liksom vore i en predikan inspirationen en synd. Utan

den fria utflygten af sin inspiration, månne väl Wallin blifvit den "domsbasun på Zions berg", som Tegnér kallade honom? Herrans tjenare i gamla testamentet voro, skulle vi tro, skalder, om någon varit det. Och är väl sjelfva Kristi lära annat än den högsta inspiration, vällande fram som en väldig flod, den aderton seklers prosa med alla sina förvrängningar och konstgrepp förgäfves sökt grumla och afleda?

Men statskyrklig eller ej, är dock Mellin — vi veta det nog — för sin hjord en herde såsom få, oss veterligen, äro. Hvad han i sin ungdom var för sina vänner inom literatur och skön konst, är han ännu i dag för sina socknebor: samme faderlige vän och rådgifvare, samme varme deltagare i alla deras angelägenheter, i deras fröjder och lidanden, outtömlig i uppfinning af medel för att skydda de förra och skingra de senare.

Det är oss ljuft att en stund få dröja vid denna bild. Vi ha sökt den, så ofta vi ur det förflutna velat hemta något, som kunnat hålla oss skadeslöse för hvad tiden ryckt ifrån oss af helsa, lycka och förhoppningar. Mången gång stannade vi då vid minnet af den tid, då Mellin förde oss an, mannen med den resliga gestalten, de ljusa lockarna och barnahjertat, fattig och lefvande för dagen, liksom vi andra, men rik, millionär på idéer, mången af dessa slocknande med dagen, men blott för att lemna rum åt en ny, med morgonen tänd. Vän till hafvet och alla dem, som plöja dess våg, kände han namnet på hvarje skuta i Stockholms hamn, namnet på hvarje skeppare som förde densamma. Det blef, må man tro, ingen liten rörelse bland sjökaptenerna, när Mellin visade sig på skeppsbron. Så fick han den idén att inreda en brigg, som skulle föra honom och hans vänner på en färd kring jorden. Det mötte dock oöfvervinneliga svårigheter att finna redare i fartyg för slik laddning. Måhända skulle likväl den tidens höga vederbörande gerna ha sett en sådan affär, nb., om det stannat vid exporten. Till hans stora sorg gick äfven denna idé "i marvattnet", såsom han sjelf brukade säga. Allt reducerades till en resa för honom sjelf till Lissabon på några månader. Men denna lilla utflygt ha vi emellertid att tacka för alla dessa obeskrifligen täcka noveller, som, först synliga i hans "Vinterblommor", sedan utgifna särskilt, nu, tyvärr, äro alla utgångna ur bokhandeln.

Hans senaste literära produkt "Några nya smärre dikter", är ett litet häfte om 24 sidor. Man igenkänner Mellin på tankens ädelhet, språkets klarhet och versens väl afrundade form.

Det "fantastiska nattstycke", med titeln "Sveriges sista strid", hvilket Mellin år 1840 utgaf, väckte på sin tid ett uppseende, som få literära verk lyckats förvärfva sig. Det upplefde två ofantliga upplagor och utgör nu en af den antiqvariska bokhandelns sällsyntare skatter. I detta verk uppträder Mellin jemväl såsom siare, och mycket af hvad han då förutsåg har nu slagit in. Hierta och Dalman, publicister con amore den tiden, blefvo ganska riktigt, den förre grosshandlare, den senare sakförare, och äfven den allmänna folkbeväpningen blef en verklighet, fast lyckligtvis tidigt nog för att förekomma invasionen.

Hvad vi här nu sagt är bestämdt mycket mera än hvad vår gamle älskelige vän, numera prosten och kyrkoherden i Wrams-Gunnarstorp (Norra Wram), som vi äro lyckliga nog att än ha i lifvet qvar, i sin kända anspråkslöshet sjelf önskade höra. Men helt säkert är det mycket mindre än hvad de, hvilka känna honom, väntade af den, som fick sig den äran ombetrodd att teckna några ord till hans bild, af så många efterlängtad, och vida mindre än det, som om honom skall sägas en dag, då af honom återstår endast minnet. Sveriges literaturhistoria skall förvara ett och annat minne måhända mera glänsande än hans, men icke månget ädlare.

7 januari 1865.

Magnus Jakob Crusenstolpe.

Alla hafva vi, hvar i sin stad, något företrädesvis märkvärdigt att minnas. En erinrar sig minuten, då Carl XIV Johan dog, en annan timman, då Magnus Brahe förgäfves väntade på företräde i Oscar den förstes gemak, en tredje — och det är vi — den dagen, då Magnus Crusenstolpe affördes till Waxholms fästning.

Det var den grannaste morgon i juli år 1838. Solen stod hög och klar öfver Skeppsholmen, doppade sitt guld i Norrström och bröt sig mot soldaternas bajonetter. En haj af trupper till häst och fot var nemligen bildad uppför hela Brunnsbacken emellan södra hamnen och norra gafveln af Stadshuset, den tiden fängelse, äfven för statsfångar. Dessutom presenterade sig från strömmen några kanonjollar, bemannade med plutoner af gardet. En ofantlig massa folk af båda könen trängdes på ömse sidor af denna lysande haj, värdig en kung, en triumfator.

Nu knarrade på sina hakar fängelseporten, och ut trädde ett äkta par: mannen, hög, ståtlig, med skarpt markerade anletsdrag, sydländsk glöd i blicken, sydländsk oro måhända ock. Qvinnan, som han ledde vid sin arm, skön, ljuf, blicken öm, munnen småleende. Det var hugsvalelsen vid orons sida. I samma stund detta par visade sig, fyldes luften af hurrarop, och hvart man såg, hviftade mössor och hattar. Soldaterna tycktes med förvåning betrakta detta ovanliga skådespel. Skyldra kom dock ej i fråga. Tempot var: "Färdigt gevär!" Och när det märkvärdiga paret skred förbi t. f. öfverståthållaren Kuylenstjerna, högste befälhafvaren på stället, blottade mannen sitt hufvud för denne, hvilken lika artigt besvarade helsningen. Men den artigheten kostade honom embetet. Det var icke godt för en kronans embetsman att

vara artig den dagen. Det behöfdes också ej. Folket gjorde "les honneurs" i stället.

Vid stranden emottog en kronoslup det så storartadt firade paret. Slupen sattes i rörelse, och kanonjollarna följde med. Men så länge en skymt af flottiljen kunde uppsnappas, skallade hurraropen öfver stad och vatten, och de trängde till den gamle kungens öron på Stockholms slott. Det lärer då, efter hvad man försport, vankats örfilar till höger och venster bland de förskräckta hofmännen, och ingen må undra på det. Carl Johan hade den dagen fått den värsta sjelf, och svedan deraf kändes så länge han lefde.

Hvadan nu allt detta? Hvadan denna seger för en fånge, detta nederlag för en kung? Det är den frågan vi, så långt utrymmet medgifver, skola söka besvara, ty det är just den katastrof, vi ofvan skildrat, som beredt Magnus Jakob Crusenstolpe ett större rum i vårt lands historia än måhända annars blifvit händelsen.

Crusenstolpe, född i Jönköping 1795, kom vid ungefär tjugufem års ålder till Stockholm. Sina första studier hade han egnat juridiken och blef snart nog assessor i Svea hofrätt; men säkerligen var hans verksamhet, den tiden såsom ledamot vid hofrättens bord, vida mindre lysande än den blef, när han en dag stod vid dess skrank såsom anklagad. En ung adelsman, dertill rikt utrustad af naturen, måste alltid finna fru Justitia för sträf, då han nära nog är säker om fröken Fortuna, och hvar skulle väl hennes hjul rulla flitigare, om ej mellan bänkarne i Sveriges riddarhus! Intagande redan genom sitt utseende, fängslande genom sitt sätt, bländande genom sitt snille, tillräckligt aristokrat för att icke alltför mycket ömma för folket, måste han mer än de flesta vara qvalificerad att tjena en kung. Och han blef en konungs tjenare. Om det ändå stannat dervid! Men olyckan ville att han jemväl skulle bli favorit, och han blef det. Den unge Crusenstolpe kunde oanmäld inställa sig hos Carl Johan, kunde som han gick och stod uppvakta hans majestät, fick sitta på soffan vid högstdensammes sida, fick — o gudar — äfven kyssa hans hand. Smällen måtte ha hörts till vestra slottsflygeln, ty Brahe spratt till. Ordinarie favoriten fick ögonen opp. Ingen har lättare att bli öfverkörd än den, som går en konungs favorit i vägen.

Det var såsom utgifvare af tidningen "Fäderneslandet" (1831—33) Crusenstolpe fick erfara följderna deraf. "Fädernes-

landet“ eller “Fanderseländet“, såsom tidningen med hänsyn till sin ställning kallades, skulle bekämpa Aftonbladet, hvilket med L. J. Hierta i spetsen nyligen uppträdt. Hofförgyllareyrket har aldrig burit sig rätt bra i vårt land, trots skyddstullar och premier, och hur mycket mindre, när både de ena och de andra upphöra, och det var just det som skedde nu. Troligtvis framstälde man Crusenstolpe såsom en ny Lars Arnell, ett bottenlöst djup för alla civillistor. Nog af, oaktadt han genom sin fru ärft en rätt vacker förmögenhet, var Crusenstolpe på tredje året af sitt redaktörskap ruinerad och med familj på bar backe. Ingen lefver af bara luft, och Crusenstolpe kunde det minst.

Den som i dylika omständigheter icke är mäktig af martyrens stilla undergifvenhet, den hämnas, den låter “se hvem de stungit hafva“. Crusenstolpe slungade ut sina “skildringar“, sina “bref“. De vapen, som höga vederbörande så tanklöst eller föraktligt skjutit ifrån sig, drabbade nu dem sjelfva och det midt i “flinten“, hugg i hugg. Det ena såret hann ej ärra sig, innan ett nytt blödde. De sårade tjöto af smärta och insågo sin grofva oklokhet, men för sent. Från den stunden lät Crusenstolpe icke längre parlamentera med sig. Ingen nåd med onåden! Det återstod således ingenting annat än att totalt nedgöra denne förfärlige motståndare. Man sökte medel och valde det sämsta. Ingen blir så illa betjenad som en kung, och Carl Johan blef det sämst af alla.

Man uppfiskar ur Crusenstolpes skrifter en strof, deruti han beskyller “*konseljen*“ för “*sabbatsbrott*“, ett rysligt brott som vägde “tijo daler“. I sin blindhet förglömmande att man lefver i ett konstitutionelt samhälle med ansvariga ministrar, gör man *konseljen* liktydig med *konungens person*, och det blir ett majestätsbrott utaf. Man finner lätt en servil jury och, till evig skam för svensk rättskipning, lika lätt en servil afdelning af Svea hofrätt. Crusenstolpe dömes till fästning på tre år.

Det var detta våld på grundlagen som väckte nationen. Deraf följde demonstrationerna på Stockholms gator 1838, juni-massackern i Peter Myndes backe, hvilken slutade med triumftåget till Waxholm månaden derpå. Räkningen med regeringen var dock icke dermed afslutad. Året 1838 födde 1840-41 årens riksdag, som nära nog framkallat konungens abdikation. Abdikationen i folkets hjertan var dock redan

för alltid gifven. Carl Johan, länge förd bakom ljuset, kom aldrig ur skuggan mer. Med förtviflan utropade han: "Den mannen har förstört min historia!" Men mer befogad hade hans klagan varit, om han i stället vändt sig till dem, som satte facklan i förstörarens hand.

Detta är hvad Crusenstolpe har gemensamt med stamfadern för vårt regerande konungahus och hvarigenom de skola åtföljas ett litet stycke på historiens väg. Men det lilla stycket är en svår besvärsbacke, svårast för den, som bär kronan.

Hvart man än blickar ut i naturen ser man huru hon sjelfmant sträfvar att frigöra sig från de utväxter eller ofullkomligheter, som kunna vidlåda henne, och hennes sträfvan lyckas så lätt. Men sjelfva snillet, naturens yppersta produkt, huru svårt har ej det att frigöra sig från de ovanor eller fördomar, som ha sin rot i en missriktad uppfostran från barndomens dagar! Crusenstolpe, som onekligen i första rummet kunde tillskrifva sina väl- eller högvälborneståndskamrater alla de bekymmer och lidanden han utstått, hur svag var han ej i sjelfva verket för dem! Sina hjeltar sökte han företrädesvis i den s. k. "frihetstiden", utan att vi någonsin hörde honom antyda, att en fri och oberoende press skulle ha varit det bästa korrektivet mot de rådande missbruken då. Så till vida syntes han vara republikan som han förordade riksföreståndareskapet. Men till riksföreståndare skulle han ha valt den medelmåttigaste adelsman framför hvilken ofrälse som helst, hade han än haft en Engelbrekt, en Garibaldi att tillgå. Sina flesta och trognaste umgängesvänner räknade han bland de ofrälse och med dem trifdes han också bäst. Men kom öfver hans tröskel någon grefve Fritz Erik eller någon baron Erik Fritz, så blef han genast högtidligare stämd, det var genast något närmare altarringen. Blott inom högadeln fann han de stora, liksom han slöt till en regents storhet endast af den makt som innehades eller af det land som beherrskades. Rysk statskonst hatade han lika mycket som någon annan; men af en Alexander, en Nikolaus bländades han. Han glömde att de stora icke skulle vara stora, om man ej låge på knä för dem. för att tala med Voltaire.

Detta gjorde att han aldrig blef en folkets man, ville det knappast sjelf. Liksom Chateaubriand kunde han respektera massan, utan att finna individen det ringaste värd.

Sällan såg man honom bland dem, som sökte draga fram samhällets stora reformer, och var han med, så var det för att retas med spannet. Hvar man hade honom i sådana vigtiga frågor som t. ex. handels- och näringsfriheten, allmänna folkbeväpningen m. fl. känner man ej, men bestämdt var han ingen vän till det hvilande representationsförslaget. Mot Norges fria statsförfattning var han nära nog hätsk. Det var för mycket halfsulor kanske och inga plymagerade hjelmar. Ofta tycktes det vara hans enda lust att kalfatra diplomatiska noter, mästra kungliga bref, ifall kontrasignanten ej var i hans smak, och han var månare om deras excellensers värdighet, än excellenserna sjelfva. Sålunda blef hans opposition för det mesta negativ, personell, fast alltid pikant, blixtrande. Så löste sig mången gång detta snille i gnistor opp, i stället för att bli en hel, en klar och värmande låga.

För mycket fantasirik och passionerad att skrifva historien, var han för rapsodisk i sitt manér, att kunna skrifva en fullt genomgående roman. Deraf uppkom ett författarskap, som står ensamt i vårt land, ensamt måhända i något. Det var ej historia, det var ej roman, det vägde mellan båda, liksom mellan dag och natt Men halfdagern är oftast förvillande, och ehuru det lifligt intresserade en hvar, klandrades det likväl af alla. Men nog ville vi protestera mot dem, som påstå att han med berådt mod vanstäldt historiska fakta. Mången skrifver utan att tro, men ingen trodde så på hvad han skref som Crusenstolpe. Så t. ex. omtalade en dag för honom en bekant, att han hos numera framlidne excellensen M. Rosenblad sett två beslöjade fruntimmer.

“Två beslöjade fruntimmer!“ upprepade han med vidgade ögon, pannan i moln, blixten redan laddad. Någon tid derefter såg man i ett af hans arbeten uppträda två beslöjade damer hos samme excellens, men med tråden till den underligaste historia, dykande ned till botten af himlen vete hvilken dynastisk hemlighet. När man efteråt upplyste, att dessa fruntimmer voro en mor och en dotter, endast uppresta till Stockholm för att be om nåd för en tullförbrytare i Skåne, så smålog han medlidsamt åt upplysarens enfald eller lättrogenhet, fullt öfvertygad att der fanns en mystisk slöja och att endast han genomskådat den. Men den, som får släppa till skinnet, den prisar lagom en sådan clairvoyant.

Betrakta vi hans språk, hans stil, så står han upphunnen af få. Synnerligen stor var hans förmåga att äfven på det minsta underlag kunna uppföra en periodbyggnad af de smakfullaste, mest afrundade former, hvarutur här och der spetsar smögo fram, blänkande som af guld, men med stålets fulla hårdhet och skärpa.

Såsom umgängesmenniska veta vi ingen angenämare. Hur hjertligt deltagande visade han sig ej då för allt och för alla! Och hvem kunde, när tillfället så erbjöd, vara mera uppsluppet munter än han, titanisk i glädjen som i harmen? Om lejonet kunde skratta, skulle det skratta som han.

Sådan var, efter vårt omdöme, denne utomordentlige man, som endast döden förmådde afkyla. Han var för stor, så i förtjenster som i fel, att kunna omtöcknas af det rökverk, som utan risk må tändas för hvardagligheten. Vi ha sökt sanningen vid hans graf.

28 januari 1865.

Carl Henrik Anckarsvärd.

En af vårt lands äldste och ryktbaraste samtida har nedlagt sitt hvita hufvud. Grefve C. H. Anckarsvärd, död den 25 januari detta år, föddes den 22 april 1782. Födelseorten var Sveaborg. Men Anckarsvärd gaf sig icke lika lätt. Först efter åttiotre års ihärdig manlig kamp gaf han sig åt den, för hvilken allt dödligt förr eller senare måste sträcka vapen.

Anckarsvärd var — och hvem känner ej det? — en af 1809 års män, en af skaparne af vårt nuvarande samhällsskick, en af frihetens alltid vaksamme kämpar. Om han icke var sjelfva själen i 1809 års statshvälfning var han dock den som verksammast lifvade och stödde den. Voro Adlersparre och Adlercreutz de stora hjulen som rullade fram, krossande den fjerde Gustafs tron, så var Anckarsvärd den axel, som sammanband begge. I dessa kritiska tider finner man honom öfverallt uppmuntrande genom sin vältalighet, alltid beredd att till ordets blixt lägga svärdets. Det är väl bland tillfälligheter den lyckligaste, när det finnes män, som, då stora saker stå på spel, icke tveka att bjuda sitt lif till insats. Förloras spelet, följa, såsom det heter i lagen, "ära och gods" med. Föga eller ingen upprättelse gifver i den vägen efterverlden. Sällan hvälfver sig något pantheon öfver revolutionärens schavott, om också det ädlaste blod derpå flutit. Han är den ende martyr, för hvilken helgonglorian icke fins. Millioner menniskors räddning var dock måhända hans enda mål, stora idéers seger hans enda syfte. Men när målet eller syftet icke vins, vins icke heller priset. Att bli besegrad, bli slagen, det är att bli fördömd. Den goda meningen, den ädla afsigten, öfver dem sållar glömskan sin aska.

Med sådana utsigter för ögonen vill det mycket till för att lägga handen vid ett sådant verk. Det fordras en tro

på rättvisan af sin sak, en kärlek för sitt land och sitt folk, som endast tillkomma högre naturer. Derföre och så ofta vi mötte den gamle grefven — vi hade så när sagt: den ende — fyldes hjertat af tacksamhet, böjdes hufvudet af vördnad, äfven under hans senaste år, då han vid ett tillfälle uppträdde i strid mot sitt förflutna lif. Vi hänsyfta på den norska frågan vid riksdagen 1859-60. Alltid blir det för en svensk en förtjenst att vara äkta svensk, men någon gång kan man bli det för mycket, isynnerhet om man blir det på bekostnad af andras nationalitet.

Anckarsvärds verksamhet slutade ej med 1809 års revolution, och lyckligt var det för vårt land att han så länge fick öfverlefva densamma. Byggmästaren fick se till sin byggnad, ha ett vaksamt öga på den, och tillsynen var väl behöflig.

Furstar, äfven om de ha företrädares felsteg att tacka för sin tron, sky dock sällan för att gå i samma fotspår. Det förvånar likväl ingen att sådant händer dem, som äro födde till mantlar af purpur och guld; men det inträffar lika ofta med dem, som knappast haft en linda af kalikå. Carl Johan var fullt ut lika granntyckt om sin kungliga makt som någon af de legitime. När, efter hans ankomst till Sverige, alla hjernor angripas af förtjusningsfebern, är Anckarsvärd den ende som icke smittas af farsoten, den ende som icke yrar. Men icke nog dermed, han är också den ende som genom ett stim af lycksökare tränger sig fram och öppet uttalar sig mot den politik, som då fördes. Midt i Carl Johans eget läger låter han tydligen förstå, att när man till svensk tronföljare valde en soldat ur Napoleons armé, så var det endast för att jaga kossackerna tillbaka öfver Don, men icke för att föra dem framåt öfver Seinen. Detta var ord i sinom tid, men naturligtvis icke i smaken. Tronföljaren, hvilken redan med oblida ögon betraktat alla dem, som derangerat chevelyren i en konungs smorda änne, låter genast arrestera Anckarsvärd, skickar honom från Tyskland hem och tvingar honom att lemna krigstjensten. Generaladjutant och öfverste vid 30 års ålder, ser han med ens sin militära bana stängd. Men han har den parlamentariska öppen, och han beträder den med samma öppna panna, samma sanningens språk, dertill blixtrande af ovanlig talang, just sådana egenskaper som göra majestätsförbrytaren, hvilket Anckarsvärd också ganska ordentligt ånyo blef. Se högmålsprocessen under 1823 års riksdag.

Detta *inom* representationen. *Utom* den är han ett begärligt mål för duellanters värjstötar och kulor. Att mana ut Anckarsvärd på duell, det är ett verksamt medel till snar befordran, det är för en löjtnant att bli kapten, för en kapten att bli major o. s. v. Den, som fäller honom, bör minst bli general. Kandidaterna äro legio, men Anckarsvärds arm är lika okuflig som hans tunga, lika omöjlig att klippa af. Man löper fara att i dusten med denne riddare "sans peur et sans reproche" mista en arm eller ett ben, bli invalid utan slagfält eller ära.

Anckarsvärds riksdagshistoria räknar flera upplagor. Gång efter annan lemnade han riddarhuset med full föresats att aldrig återkomma dit. Ty hvad hade väl blifvit af detta riddarhus, som — ingen nekar det — haft sin stora anpart i Sveriges historia? Hvad annat än en vestibul till Stockholms slott, ett vanligt förmak, der kammarherrar och kammarjunkare trängdes om hvarann, för att uppsnappa något ord af blindt devuemang, som kunde inbringa rapportören litet namnam af emalj och okontrolleradt guld, för att ej tala om messingen under emaljen? Klart, att Carl Henrik Anckarsvärd icke kunde trifvas i en sådan antichambre. Det var en gång nära att han blifvit utvoterad derifrån, heter det på något ställe med ett visst beklagande. Vi beklaga att han icke blef det.

Men behofvet af stora reformer för det hela uttalades allt starkare. Ett och annat af de frön, Anckarsvärd lagt ner, började skjuta brodd. En minoritet, fordna minnen värdig, började småningom bilda sig på riddarhuset och den kallade på Anckarsvärd såsom sin chef, och han återvände för att se till sin skörd och hvad som deraf kunde bergas. Riksdagsåret 1840 var ett godt år. Sedan sjönk det åter under medelmåttan. Dock: utrymmet nekar oss att längre följa honom på hans långa riksdagsmannabana. och det behöfves heller ej. Landet vet nog, vår fingervisning förutan, att det under loppet af mer än ett halft århundrade knappast funnits någon större fosterländsk fråga, vid hvilken han ej fästat sitt namn och sitt minne.

Vi sluta med skildringen af en händelse från sommaren år 1862. Det var en söndagsmorgon. Stockholms frivilliga kompanier hade nyss ryckt ut till exercis på gärdet. Plötsligt visade sig bland åskådarne en gammal man till häst, men ståtlig ännu och sadelfast, trots de åttio åren. Han var

känd af enhvar, och den, som tecknat dessa rader, hade den äran att då för honom presentera kompaniernas chefer och andra verksamme befrämjare af denna stora sak. Grefve Anckarsvärd, ty det var han, följde uppmärksamt vapenöfningarne, dessa militär-rörelser utan annat reglemente än den goda viljan, utan annat kommando än fosterlandskärleken. Efter slutad exercis yttrade han dessa ord:

"Så fick jag ändå i min ålders qväll se åtminstone en af mina älsklings-idéer realiserad. Vid 1828 års riksdag väckte jag på riddarhuset motion om allmän folkbeväpning, som skulle börja i skolan och fortsättas så länge kraft och tid räckte till. Somliga logo åt mitt förslag såsom en barnslighet. Andra darrade vid blotta tanken på vapen i folkets hand. Nu ler ingen mer och ingen darrar, ingen annan än de, som skola darra, nemligen fienderna till vårt land och vår frihet."

Han tystnade. En djup rörelse hade öfverväldigat den ädle gubben. Nu helsade han oss vänligt med handen, vände hästen till återfärd, och sedan sågo vi honom aldrig mera. Men sådan han red öfver fältet, stolt, rak och med högburen panna, skall han rida genom häfderna, den gamle riddaren med viziret alltid uppslaget och trogen i sista stunden fäderneslandets banér. Att detta banér slagit ut sina veck i friare, renare luft, dertill har han mera än de flesta bidragit. Det var hans verk, och det är hans ära.

4 februari 1865.

Zelma Hedin.

Den mäktigaste och mest inflytelserika af de sköna konsterna är väl ändå den dramatiska, fast hon icke alltid varit den mest hedrade. Det är ett bland bevisen på nyare tids framsteg i bildning och förstånd, att denna konst fått den höga plats henne tillkommer. Man erkänner, att ingenting så omedelbart inverkar på moralen och sederna som hon. "Hon är samtidens förnämsta predikstol," för att tala med en af samtidens förnämsta tänkare. Dertill är hon en sjelfuppoffringens konst. Sjelf skapar hon icke, men hon offrar sig för det skapade. Andra konstnärer lägga sin själ i eget verk. Den dramatiska lägger i en annans både själ och kropp. Målaren och skulptören välja fritt sina föremål, välja de stunder, då anden kommer öfver dem. Skådespelaren, slaf från början till slut, måste stå färdig, när regissörens klocka ringt, måste t. ex. rasa som en tyrann, äfven när sinnet är som mildast stämdt, eller skratta som en narr, äfven när hjertat som ymnigast blöder. Tager han, ena stunden, brorslotten i det bifall som är författarens förtjenst, blir han, den andra, lika lätt första offret för författarens synder. Dertill höfves det en kropp af jern, lika härdad vid tropisk hetta som, och isynnerhet i vårt land, vid polarisk köld. "Det är," yttrade en gång Rachel, vår samtids största skådespelerska, "det är en konst, som förtär vår egen individualitet, så att vi knappast veta att vi sjelfva äro till, och på samma gång suger den ur våra ådror helsan och lifvet."

Allt det der märker icke en högtärad publik. De gryende anlagen, de första försöken föga huld, firar den visserligen en mogen talang; men firandet, bifallet är ögonblickets. En tillfällig "indisposition" är tillräcklig att fördunkla minnet af en triumf; det är en lager, sönderfallen ofta nog, innan

den ännu hunnit bindas. Vanligtvis är det först vid saknaden af en sådan konstnär som man erkänner dess rätta värde, först efter trädets fall man uppskattar svalkans behag, först i skymningens stund man vet hvad dagen varit.

Vi ha kommit på dessa tankar vid beskådandet af den bild, som i dag pryder vårt blad. Vi ha tyckt att denna skådespelerska icke alltid uppburits såsom hon förtjenat. Hon är dock en af de mest mångsidiga och framstående talanger vi haft för vår dramatiska scen, sedan vi hade Emilie Högqvist, med hvilken hon också täflat i skönhet och elegans, tvänne små item alltid goda att ha, ovärderliga isynnerhet på scenen. I hvarje roll vi sågo henne skönjde vi likväl alltid ett hufvud, som tänkte sundt, och ett hjerta, som kände varmt, vare sig inom det högre skådespelet eller det borgerliga dramat, och mera fordrade vi ej. Det var vackert nog, tyckte vi. Och de, som fordrade mera, de få måhända justera sitt omdöme nu med blicken på det tomrum hon lemnat efter sig. Ett benbrott, och hela vår dramatiska repertoir var med detsamma bruten.

Det blir svårt nog för de yngre sujetter, som så plötsligt skola intaga alla de rum, hon ensam så utmärkt fyllt, så vida de ej, medan tillfället var, grundligen studerat förebilden. Vackrare fotspår att följa stå ej alltid till buds. Med hela den teaterälskande allmänheten hoppas vi dock, att kongl. teaterns program icke alltför länge må sakna ett namn så magnetiskt fängslande som hennes. De många beundrarne af hennes konstnärsskap binda redan på de nya segerkronorna, att läggas till dem, som skördats förut — binda äfven på dem, som, välförtjenta under mångårig outtröttlig verksamhet, ännu äro att fordra.

18 februari 1865.

Elise Hwasser,

född Jakobsson.

År 1849 fanns här i Stockholm ett ungt fruntimmer, som tillverkade blommor, hvilka kringskickades till försäljning. Deruti låg nu ingenting ovanligt. Brist på dem som tillverka blommor, förstås af gas och tyll, kan ej gerna uppstå i fru Fürstenhoffs fädernesland. Men det ifrågavarande unga fruntimret hade en yngre syster, som kringbar blommorna i husen, en fin gestalt, blond och med blå ögon, något dunkla eller beslöjade. De klaraste dagarna börja vanligtvis så. Systerns blommor aflemnades och affären var afslutad; men hon, som aflemnat och afslutat, dröjde, syntes ha svårt att aflägsna sig. Det var som hade hon något för egen räkning att aflemna. Hon bad att få uppläsa ett poem af någon känd skald, eller en monolog ur något af de dramatiska arbeten, hon sjelf åsett från någon anspråkslösare plats i salongen, och hon fick det. Det var ju alltid något på köpet. Man lyssnade med kristligt tålamod och hade ett par vänliga ord till belöning, något som man så lätt kan komma ut med, men hvarpå man i allmänhet är mera hushållsaktig än man tror.

Men den unga flickan önskade något mera, hon önskade ett godt råd, och understundom undslapp ordet "teatern" hennes läppar. De fleste smålogo, om de också icke ryckte på axlarna. Vissa småleenden ha något tycke med solstygn, hvilka förlama, när de ej döda, och den stackars flickan gick mången gång hem med böjdt hufvud och bedröfvadt sinne. Mången stor talang skulle gå för verlden förlorad, om det ej i den sanna kallelsen eller i de verkliga anlagen funnes en motståndskraft som icke så lätt förlamas. Den unga svärmiska flickan fortfor att kringbära blommor och derefter lika otröttligt att deklamera, till dess hon råkade

på en kund, som äfven förstod sig på andra blommor, än de som göras af tyll och gas. Denna kund tillrådde henne att genast söka plats vid teatern. Det är hr L. J. Hiertas fru som svenska scenen måhända har att tacka för en af sina mest harmoniskt utvecklade artister, följaktligen en af sina största, och vi inskränka ej detta vårt omdöme blott till hvad som nu är, utan äfven till hela den tid vi egnat någon uppmärksamhet åt teatern, en lång tid nog, skulle vi tro, och hvarunder vi jemväl haft tillfällen till jemförelser med hvad den dramatiska konsten utomlands haft att bjuda på. Det har varit mycket att se, om icke just lika mycket som varit värdt att minnas.

Vid Elise Jakobssons första uppträdande på vår scen såg man att hon redan valt sin förebild, och förebilden dugde. Det var Jenny Lind. Hon klädde sig som hon, lade upp sitt hår som hon och sjelfva hennes uttal liknade dennas. En och annan log åt detta sätt att genom skalet vilja arbeta sig in till sjelfva kärnan, hur naturligt och förklarligt än sjelfva sättet tyckes vara. Det kunde också synas något eget att vilja bilda sig efter en sångerska, när man sjelf icke är det. Men Jenny Lind, sångerskan, hade ju bildat sig efter Rachel, som icke kunde taga en ton. Man har, och det med rätta, sagt om Rachel att hon var skådespelerska ända in i lillfingret, för att ej nämna lilltån, och det var just det som Jenny Lind blef, just det som Elise Hwasser också slutligen blifvit. Det vill en beundransvärd förmåga till att icke låta äfven den ringaste del af sitt väsen, det yttre så väl som det inre, förbli främmande eller likgiltig för hvad man har att på scenen återgifva, att så till den grad i bilden sammangjuta allt att ingenting sträfvar ut på egen hand till förfång för harmonien, eller, för att begagna en liknelse, att så i knippa samla alla strålarna att de bilda ett helt ljus, utan att en enda af dem faller bredvid synvinkeln och förvirrar. Det var just det som de gamla greker så väl förstodo i bildande konst och hvartill äfven den dramatiska konstnären bör sträfva, för att blifva hvad han måste eller borde bli. Men det vill många dagars sol till det, många dagars arbete. Visst kommer man ett godt stycke fram med den fart man en gång fått af egen medfödd talang, men oftast ligger det något blindt i sjelfva farten, och om någon behöfver öppna ögon, så är det den dramatiska konstnären, hvars uppgift är att genom-

segla menniskohjertats ocean, och ingen födes med sjökort för den seglatsen.

Att Elise Hwasser ordentligen både mätt upp och prickat ut, det ser man tydligen vid hvarje ny roll hon uppträder uti. Hon har, att vi så må uttrycka oss, både själ och kropp i sin hand, hon är uppmärksam på allt, från det minsta ord ur hennes mun, till det minsta veck i hennes klädning — Rachels stora konst. Men Elise Hwasser har, oss veterligt, ännu aldrig i sina starkare roller stört det intryck, som man i det längsta vill bibehålla, nemligen intrycket af de qvinliga behagen. Ofta for sjelfva Rachel hårdhändt fram bland dessa lifvets rosor, och en recensent påstod att hon mången gång gaf sina föreställningar med en trohet, så förfärande, att det riktigt osade kring dem. Madame Ristori förstod bättre att medla mellan natur och konst, och bägge hafva, som bekant, sina särskilta anspråk. Sant är: det växer intet grässtrå vid kraterns brädd, men litet grönt vill man ändå ha qvar vid afgrunderna i menskligheten, och det är just det som konsten har till uppgift att icke helt och hållet skymma.

Om vi derföre skulle jemföra Elise Hwasser med någon, så är det med den stora florentinskan. Ofta nog är det endast gestaltens och ansigtets olikhet som skiljer dem åt. Ingen af dem uppnår Rachel i kraft. De gripa mindre, men de behaga mer. Vid demonens lif hålla de ännu qvar en flik af qvinnans gördel.

Det är icke möjligt att här taga under betraktande de 140 eller 150 roller, som Elise Hwasser utfört på kungl. teatern, de flesta af den mest skiljaktiga karakter, men alla med samma stora konstnärsskap återgifna. Vi inskränka oss till hennes senaste, Sigrid den fagras i Hedbergs med skäl så omtyckta skådespel, och deraf blott hennes scen med Birger Jarl i fjerde akten. Denna akt är bestämdt skådespelets mest effektrika och anslående; men ifrågavarande scen lemnar rum för en vigtig anmärkning, som väl ensamt gäller författaren, men just derföre gifver ett desto större bevis på skådespelerskans förmåga. Författaren, hvilken i de föregående akterna så förtjenstfullt genomfört styckets alla karakterer, låter i den allra vigtigaste och afgörande stunden Sigrid tvärt falla från en stolthet, så i hög grad berättigad och dessutom ett grunddrag i hennes karakter, ner till en ödmjukhet, som väl aldrig borde vara möjlig

inför den, hvilken så grymt förolämpat henne. Hon har ingenting att förlåtas för, men deremot allt att förlåta. Hon har derföre icke på knä att göra inför den, som i stället borde knäfalla för henne. Hon förlorar derigenom just den trollmakt, hvarmed hon nyss anslog på den hårde jarlen, och råkar dervid i den besynnerligaste dager. Hon framstår nemligen såsom den der blott *spelat* stolt, men i sjelfva verket endast är en vanlig botgörerska, följaktligen just raka motsatsen till hvad hon är.

Detta tvära fall förstår fru Hwasser att mästerligt maskera. Hon lägger i denna ödmjuka krypande ställning en känsla så djup, rörande och eldig, att skenet deraf fyller hela den stora luckan i sjelfva rollen. Man glömmer karakteren för spelet, naturen för konsten. Det är Elise som räddar Sigrid, och det är också hon som kufvar Birger Jarl.

Det har varit oss en stor glädje att få pryda vår tidning med bilden af en så utmärkt konstnär, liksom det bör vara en stor lycka för teatern och den konstälskande allmänheten att ega en skådespelerska, som flera än en af Europas största teatrar skulle afundas vårt land.

15 april 1865.

Johan Henrik Thomander.

Ingen lätt uppgift att teckna den mannen! Det var en natur af sällsynt rikedom, och denna sprang lätt i ögonen på alla. Men grundtanken eller hufvudkarakteren hos dylika naturer är långt ifrån lika åtkomlig. Man ser icke alltid stammarnas beskaffenhet, skylda som de äro af egna grenars löfverk.

Första gången vi sågo Thomander, och det var vid början af 1840 års riksdag, råkade vi komma något närmare stammen, och den gjorde på oss icke fullt samma mäktiga intryck som löfverket, hvilket redan långt förut fängslat vår uppmärksamhet och väckt vår förvåning. Han hade redan dernere i Lund utvecklat en ovanlig verksamhet både såsom teolog och vitterhetsidkare. Han hade ända sedan 1828 tillsammans med Reuterdahl utgifvit en teologisk tidskrift, berömd för sin grundlighet, och under samma tid öfversatt arbeten af Aristofanes, Shakespeare, Voltaire och Byron, alla dessa lika mästerligt. Att öfversätta Nya testamentet och "De muntra fruarna i Windsor", det hade gått i samma handvändning.

Och denna teolog på koturn kom nu såsom riksdagsman till Stockholm — det var som nämdes år 1840 — för att till homiletikerns och skaldens lagrar lägga den parlamentariska. Hans första besök i hufvudstaden gälde publicisterna, i synnerhet de frisinnade och i främsta rummet de ultra radikale, till hvilkas antal vi redan då hade den äran att höra.

"Jag har länge längtat efter er personliga bekantskap!" utbrast han vid vårt möte, nickande vänligt med ett hufvud lika stort som två af våra tillsammantagna och med ett hår, en riktig lejonman, tillräckligt för fyra.

"Ingenting är lättare än den bekantskapen," svarade vi, "vi ärna oss just nu ut på en grundligare sexa."

"Så mycket bättre: jag följer med!" förklarade Thomander.

Det var icke utan att detta något öfverraskade oss. Thomander hade nemligen tre år förut inrättat en absolut nykterhetsförening i Lund och helt nyligen utgifvit ett grundligt försvar för alla nykterhetsföreningarne i riket. Detta hindrade likväl icke att han lika grundligt tog för sig af hvad som bjöds i vårt muntra lag. Han förstod att taga seden dit han kom, och man kan vara en Alcibiades äfven i prestkappa. Men detta smakade oss icke rätt bra, ty, trots våra sexor, voro vi inga perser, utan voro af den tanken att karakteren är för snillet hvad stjelken är för blomman. Han ville vinna oss för sig, det sågo vi; men den som i otid och med uppoffring af en grundsats bugar sig för publicisterna, den har bestämdt någon svag sida, som man för framtiden vill ha skyld af publiciteten.

Thomander slöt sig visserligen till den falang inom preseståndet, hvars fana uppbars af den lika skarpe som djupe oppositionsmannen prosten Ödmann, och bidrog såsom ledamot af statsutskottet till störtandet af regeringens proposition rörande kabinettskassan, Carl Johans lifsfråga den tiden. Men när på tapeten kom det nya representationsförslaget, som, med upphäfvande af den gamla ståndsfördelningen, grundade representationsrätten på allmänna val, förlöjligade Thomander detsamma, i synnerhet den valcensus, som den tidens konstitutionsutskott, med C. H. Anckarsvärd till ordförande, ansett nödvändig för möjligheten af framgång. I stället förordade Thomander med mycken ifver klassfördelningen, nära nog lika orimlig som ståndsförfattningen och bestämdt mindre praktisk än denna, ty stånden stå åtminstone stilla, under det att klasserna oupphörligen vexla, minskas eller ökas, efter omständigheter och förhållanden. Detta var redan en svaghet hos Thomander, men som fullkomligen öfverskyldes af de stora tidningar, hvilka då stodo i spetsen för den fria pressen. Thomander uppstäldes, det oaktadt, som en af "nationens män".

"Det är svårt att veta hvar man har Thomander," yttrade en gång nyssbemälte Ödmann om honom, "utom

när han talar i ståndet, ty då har man honom åtminstone på läktarn.“

Sant är ock, att han sökte mindre roa sina ståndsbröder än galleriet, något som mången kanske icke vill förtänka honom; men nog bestod han ofta ganska tarfliga ordlekar, och de togo skruf förnämligast derföre att de kommo från honom. En qvickhet, serverad på en prestkrage, var den tiden en sällsynt anrättning. Onekligen var Thomander en af våra större talare, men derjemte en af de ojemnare vi någonsin hört. Sublim ena gången, kunde han vara nära nog raka motsatsen den andra. Men måhända hör detta till den sanna storheten. Det är ju endast oceanen som vet af ebb och flod.

Hvad det kyrkliga beträffar, företedde han också sina egenheter. Frikyrklig och nästan läsare såsom domprost i Göteborg, valdes han dock till biskop af Skånes presterskap, det mest högkyrkliga och konservativa i Sverige. Men dermed upphörde också sämjan. Thomander drog långt ifrån jemnt med sitt stifts presterskap, och hvem som hade orätt, det veta vi ej — och kan väl också göra detsamma för saligheten.

Ovedersägligt är emellertid att Thomander gjort sig särdeles förtjent af fäderneslandet i hvad han verkat för folkskolan och rikets öfriga undervisningsanstalter. Deruti fanns ingen halfhet: der tog han steget fullt ut; och när han dertill från dödssängen förklarar, att om han hade femtio röster, skulle han gifva dem åt det nu hvilande representationsförslaget, då har han i och med detsamma försonat de svagheter vi trott oss hafva upptäckt hos denne ovanlige man.

15 juli 1865.

Adolf Fredrik Lindblad

«Se, konvaljerna små
Mellan tufvorna stå,
Och de sprida sin ånga så sällt!
Deras vällukt är sann,
Och de ge ingen ann
Än just den deras Herre beställt.
Men på munnen som log.
Då på läpparne dog
Detta ord, som ditt älskande öra förnam,
Gif nu akt, noga akt,
Att den leende mund
Ej en kommande stund
Bringar lätt-trogna hjertat på skam!«

Denna sång, så ofta sjungen och aldrig för ofta ändå, ljöd en afton emot oss, kanske för hundradeförsta gången, när vi, efter återkomsten från en utländsk resa, landade vid vestkusten. Den som sjöng — och sången klingade genom vågens brus och vindens suckar — var en fattig fiskarflicka, som med naken fot hoppade från sten till sten utefter stranden.

"Hvem har lärt dig denna sång?" frågade vi.

"Jag har hört den," blef svaret.

"Af hvem?"

"Vi sjunga den alla, gossar och flickor — alla."

Så hade fiskarstugan uppsnappat en godbit från salongen. Fattigdomen nöjer sig med de smulor, som falla från rikedomens bord. Men gäller det musik och sång, då nöjer hon sig endast med det bästa. Och hvad som en

gång blifvit kärt för hyddans folk, det släpper detta folk ej så lätt ifrån sig, under det att inom salongen tycket och smaken ofta vexla nära nog som tapeterna på dess vägg eller gardinerna för dess fönster. "Konvaljerna små" ha blifvit en folkvisa, och så torde fallet vara med flera af A. F. Lindblad. Det är mycket att bli folkvisa: Folkvisan är odödlig.

A. F. Lindblad gjorde sig först bekant genom ett arbete med titel: "Musik för sång och för fortepiano", hvilket han tillsammans med Geijer utgaf år 1824. Hos Lindblad, liksom hos Geijer, voro ord och ton tvillingfödda. Lindblads text kan fullt ut jemföras med det bästa i sitt slag. Man kan till hans musik icke tänka sig bättre ord, liksom till hans ord ingen bättre musik. Man känner vid första anslaget att samma anda lifvat och värmt dem gemensamt. Att på samma gång vara skald och tonsättare, det är en sällsynt himmelens gåfva som måste anslå med dubbel kraft. Man får höra mycket musik inom vår musikaliska verld, mycket nytt och mycket vackert; men vanligtvis slutar man med att fråga: "Har ni ingenting af Lindblad?" Och man får det och njuter ånyo af: "Hvad månd' det landet heta, som har min älskling gömt?" "Öfver skogen, öfver sjön", "Lärkan drillar upp i skyn", "Skjutsgossen", "Bröllopsfärden" och hur de allt benämnas dessa våra älsklingsstycken ännu i dag, såsom de varit det ända från första stunden. De lifva och uppfriska det föråldrade hjertat, liksom de intogo och förädlade det unga. Mycket kan, som sagdt är, gå emellan dessa godbitar, men *öfver* dem går litet eller intet.

Lindblad har, utom sina in- och utrikes kända och högt uppburna sånger till piano, komponerat duor för piano och violin, trior för piano, violin och alt samt symfonier för orkester, alla af stort värde. Han har i operan "Frondörerna" (senast uppförd 1861) äfven försökt sig såsom dramatisk kompositör. Somliga af hans beundrare ställa honom lika högt som sådan. Andra göra det ej, och bland dem äro vi. I detta arbete är han för oss endast Lindblad till hälften. Men hade han sjelf skrifvit texten, äro vi nästan säkra på att han blifvit det fullt.

Om här afsåges ett uppräknande af allt hvad Lindblad för öfrigt gjort för den musikaliska bildningen inom

vårt land, skulle vi i sanning få mycket att göra. Men här var blott meningen att meddela vår publik afbildningen af en man, hvilken den musikaliska verlden så länge egnat sin gärd af tacksamhet och beundran. Lindblad har lemnat hufvudstaden och dragit sig åt landsorten, månne väl för att hvila på sina lagrar? Han kunde göra det med beqvämlighet: bädden är rik nog. Och ändå vänta vi alla hvarje stund något nytt från honom, det gamla likt, men så sent som möjligt hans egen svanesång.

9 september 1865.

Otto Edvard Carlsund.

Det är mycket länge vi falkat efter den afbildning, som i dag pryder Illustrerad tidning. Originalet är icke bland dem som ha tid och lust att sitta framför ritarens stift eller målarens pensel. Bilden var icke lätt att få. Utan fotografien, solens och sekundernas konstnärskap, hade det varit omöjligt.

Sverige, ingenting mindre än tropiskt till naturen, kan dock uppvisa en växtlighet i andligt hänseende, och den vida yppigare än i åtskilliga andra större och mäktigare länder. Äfven andra, än vi sjelfva, ha haft den godheten att medge det. Vi ha lika litet behöft vara kineser i teknik och mekanik som papegojor i vetenskap, vitterhet och skön konst. Men vi ha lidit och lida väl till en del ännu af en mycket inrotad ovana, den att springa öfver åarna efter vatten.

Till oskattbar lycka för vårt land fanns det då och då bland oss män — många äro de ej — lika begåfvade på hjertats som på hufvudets vägnar och hvilka förstodo att hålla oss qvar vid åkanten, visande oss hvar och huru vi borde ösa; och hur vi öst, pustande och knotande, med lock eller pock, så har det slutligen gått, och vi ha åstadkommit saker, som, på samma gång de strött kring sig välstånd och lycka, höljt oss med anseende och ära samt på köpet gifvit oss den stora tillfredsställelsen, att hvad vi gjort ha vi gjort genom oss sjelfva, hvad vi hemtat ha vi hemtat ur egna källor. Att ega hvad man har, det är vinsten fördubblad.

Till detta fåtal af välgörare räkna vi O. E. Carlsund, den frejdade föreståndaren för Motala mekaniska verkstad, nära nog skaparen — man kan väl säga det — af hela vår ståtliga ångbåtsflotta. Ty det är väl nu öfver tjugu år som Carlsund oupphörligen från Motala släppt ut, liksom

man släpper dufvor ur dufslaget, ångbåtar flygande i alla riktningar öfver floder, insjöar och haf, den ena vackrare och snabbare än den andra.

Dock, allt detta är allmänheten välbekant, och vi skulle kunna sluta här; men förlåtlig är den nyfikenhet, som vill veta något om en utmärkt mans förflutna lif, och vi bifoga derföre några drag derur. Carlsund föddes i Karlskrona den 1 oktober 1809, kom först i skola vid fjorton års ålder, och kunde då, efter hvad han sjelf påstår, icke ens stafva, men lärer deremot, enligt andras utsago, varit särdeles hemma i att lägga ihop, i synnerhet i allt som rörde mekaniska ämnen, för hvilka hans anlag lågo tydliga. Han täljde de allra näpnaste modeller till fartyg och qvarnar. På ångkraften tänkte han då lika litet som andra, vare sig äldre eller yngre. Fulton, den ende som tänkte derpå, räknades ännu till dårarnas antal. Carlsund sökte, liksom så många andra, åstadkomma perpetuum mobile, teknologernas hvita sten, men ledsnade snart på försöket. I stället tog han studentexamen i Lund år 1829. Men när pedellen för honom öppnat den bok, hvaruti studenterna måste inskrifva sitt vitæ genus, tecknade Carlsund under sitt namn ordet *handtverkare.* O, fasa, det var uppenbar sidovördnad mot det höglärda universitetet och bestraffades högtidligen med en skrapa af dekanus, professor Tullberg, mera salig än höglärd i åminnelse.

Visserligen studerade Carlsund vid akademien fysik och kemi, men under mellanterminerna var han, trots akademiska skrapan, den oförtrutnaste handtverkare, stod en tid som lärling i Motalas snickarverkstad och byggde, såsom vi tro, i samma vefva en ångbåt och några pråmar för grefve Anckarsvärds räkning. Derefter begaf han sig åter till akademien och tog — hvem kunde tro det — den teologiska examen. En teolog, som gör ångbåtar och pråmar! Minsann det är många teologer som varit så nyttiga. Sanningen att säga, var det väl hans afsigt att taga juridisk examen; men tiden räckte ej, och det stannade, som sagdt är, vid den teologiska. Men är det från den som Carlsund hemtat sitt väl behöfliga talamod, så har den ej tagits förgäfves.

Carlsund, obegriplig för de höglärde i Lund, blef det icke mindre för de konsterfarne i hans eget fack. Sedan han några år på olika orter af landet dels byggt, dels iståndsatt ångbåtar, än fört dem sjelf, än medföljt som maskinist,

eldare, o. s. v., aldrig nogräknad på graderna, byggde han "Norrland", den första ångbåt med *direkt verkande* maskin, Carlsunds egen uppfinning. Nu uppstod rörelse i lägret. Fackmännen eller de sakkunnige, som trodde på balansernas evighet, ryckte på axlarna och smålogo medlidsamt.

"Direkt verkande!" ropade de. "Det kommer inte ur fläcken, och om det mot förmodan går, går det baklänges. Direkt verkande, ha, ha!... Direkt galenskap är det."

"Norrland" stötte från land, fördt af sin egen byggmästare, och de sakkunnige stodo på stranden för att bevittna galenskapen. Men — det var inte så tokigt ändå — "Norrland" kom ur fläcken, gick verkligen, men icke baklänges, gick dit styret bjöd, framåt och med rask fart. Afståndet förlängdes allt mer — näsorna på stranden likaledes. Det är de nya uppfinningarnas gamla historia.

Åren 1839-42 uppehöll sig Carlsund i England. I två månader svalt han. Äfven med bästa förmåga att lefva af solsken och vackert väder, blir det dock en omöjlighet under Londons stenkols-horisont. Ändtligen fick han anställning som konstruktör hos Braithway & komp., och det dröjde icke länge förrän han konstruerade en båt, som visade sig på Themsen och sprang om alla andra. Snabbhet är hans mål, och han förstår att lämpa lungorna derefter. Dertill kommer konsten att vinna rum och låta maskinerna maka åt sig. Kraften beror ej af volymen. Hufvudet är mindre än bålen. Saken synes enkel och ligger nära till hands. Men man har gått hela cirkeln om för att finna den. Carlsund, rädd för krokvägar, fann den genast.

År 1843 emottog Carlsund Motala mekaniska verkstad. Från denna tid daterar sig hans mest storartade verksamhet. Det var en lycka för vår ångbåtsflotta, att Carlsund kom i spetsen för ett verk, som satte anseendet eller hedern framför den materiella fördelen och som hade blick nog för att inse, att det ena förr eller senare betingar det andra. Att blott kopiera, det är att lefva, att vegetera. Ingenting rubbar matsmältningen, ingenting stör hvilans behag. Men uppfinna, skapa, det är att stekas vid sakta eld. Fåkunnigheten och afunden bestyra nog om bränslet. Men det var också det enda sättet för Fenix att få sina nya glänsande vingar, och så är det och så blir det med en och hvar som hör till det fågelslaget.

Det är till att märka, att intet af Carlsunds arbeten fullkomligt liknar något annat af honom. Alltid är det, minst sagdt, någon detalj som skiljer dem åt; men detaljen är ny och afseende antingen nyttan eller prydligheten. Hvarje ny upplaga är en förbättrad. Snillet hvilar ej, dess verktyg äro experimenterna, och hela verlden blir rik derpå, utom den som experimenterar. En gång frågade vi Carlsund, om det fanns något af hans arbeten, med hvilket han varit fullkomligen belåten?

"Nej," svarade han tvärt, "belåten i ett, missbelåten i ett annat, och det senare har qväft det förra."

Det måste så vara. Belåtenheten i dylika fall, det är döden, om också på en bädd af rosor. Men missbelåtenheten, det är sjelfva lifvet, som, med törnet till sporre, jagar fram mot nya ansträngningar, nya strider och segrar.

Men nog ha *vi* skäl att vara belåtna, vi som från bonade däck se stränderna med skogar och berg ila oss till möte och försvinna och som nästan hvarje sommar, Gud ger, få en mil närmare de ställen vi besöka; vi som, när storm och regn jaga oss från däck, få stiga ned i prydliga, beqväma salonger; vi som, utan afseende på årstid och längd, fått våra resor förvandlade från besvär till nöjen.

Och ändå, hur litet väger ej detta enskilta behag mot det allmännas stora vinst, utan att man behöfver taga i beräkning äran af en svensk industri, som fullt ut mäter sig med de rikaste länders och låter ingen gå före sig!

2 december 1865.

Herman Bjursten.

Något hvar kände vi honom, mannen med den kraftiga gestalten, det mörka håret, det stolta glänsande ögonkastet, författaren, skalden. Lektorstiteln, den han måhända utmärktast motsvarade, behagade honom mindre. De funnos, som tyckte att han gjorde litet för mycket buller och bång af sig. Så gör malmklockan ock, derföre att hon är af malm. Hon har dock sina gifna tider och anledningar. Ljuder hon deremellan eller för mycket, får man plikta för slagen.

Herman Bjursten, född i Borås den 24 mars 1825, kom 1851 till Stockholm från Upsala, der han samma år tagit filosofie-magistergraden. Uti den akademiska lagren ser mången ungdom, äfven af medelmåttiga naturanlag, embryonet till verldens lycka och pris. Har man nu dertill innehaft någon framstående plats inom den lilla krets man tillhört, der förvärfvat namn t. ex. som lycklig poet eller hvad det kan vara, då händer det lätt att man, vid inträdet i det stora lifvet, förer med sig vissa anspråk på att redan vara känd, ja erkänd af verlden, denna verld, som man likväl först måste lära sig lyda och studera, innan man kan tänka på att beherrska den.

Bjursten, firad af sina akademi-kamrater, liflig, brinnande i alla knutar, fann sin förväntan grymt besviken. Ingen bugade sig, knappast någon kände honom i denna nya verld, än mindre alla. Men i stället för att finna sig i dessa nya förhållanden och med tålamod — snillets ena hälft, såsom Michelet kallar det — afvakta gynnsammare, satte sig Bjursten genast på tvären mot dem och, oförklarligt nog, isynnerhet mot den s. k. "obildade massan", den mest oskyldiga likväl. Deraf de många motståndare han genast mötte, äfvensom de få vännerna, vida färre än hans talang och goda hjerta onekligen förtjente.

Men Bjursten var ej den som gaf tappt. I ett enda famntag ville han omsluta alla grenarna ur vitterhetens stam, och med en arbetsförmåga som få kastade han i samma handvändning ut lyriska dikter, romaner, teaterstycken, tidningsuppsatser, m. m. Det var för många batterier för ett enda tändrör. Också förnaglades de snart, och, hvad som dervid merändels händer, det bättre fick springa öfver klingan med det sämre. Så blef han mången gång orättvist bedömd, men dertill var han sjelf skulden. Den som vill höja sig öfver alla, måste bereda sig på en fruktansvärd kamp.

Derigenom att han så ofta visade en koturn något för hög äfven för en fastare fot, blef han så lätt ett mål för skämtets pilar. Skämtet är icke sällan en dotter af okunnigheten, man skämtar öfver det man icke känner, och Bjursten gaf det säkerligen ingen annan egenskap; men det är dock ett mördande vapen, det genomtränger det bäst bepansrade bröst och lemnar alltid qvar något spår af sin framfart. Bjursten syntes förakta det och han kunde sjelf dra på mun deråt; men i obevakade ögonblick röjde han, om ej just såret och smärtan, åtminstone harmen deröfver. Så uppstod ett retemedel mer för denna oroliga ande.

Man beskylde honom för att vara hofpoet. Ingenting var orättvisare. Väl kunde han, lik så mången annan, egna en furstlig vän och gynnare något qväde; men vi undra just hur många furstekronor han ansåg behöfliga för att motväga en enda, skaldens; och i denna sin tanke styrktes han väl af den törst, som drager så mången högsta maktens innehafvare till Castalias våg. Men man kan vara viss på att det vid sådana tillfällen var han som var den nådige och hermelinerna undersåter.

Så satt han en dag länge och väl hos en furstlig medbroder i Apollo, medan andra uppvaktande otåligt afbidade sin tur. Ändtligen reste han sig för att gå. Men i stället för att taga de utgåendes väg, gick han rakt genom hopen af de väntande och kastade dervid åt sidorna amiraler, kommendörer och kommendörkaptener, för att icke uppräkna en och annan kammarherre, som, van att stå på tå, nära nog kommit på hufvudet. Så går en monitor genom träfartygen; men icke är det fasoner för en hofpoet.

Det pathos, Bjursten äfven i sitt hvardagslif inlade, gjorde att han bland sina umgängesvänner icke rönte allt det deltagande han så väl behöft under sina sista dagar.

När han, med händerna för ansigtet, utropade: "Mitt lif är en rosengård af hösten härjad!" hvem kunde väl föreställa sig fullt allvar deri? Hvem kunde tro, att hoppet om nya vårar och nya framgångar någonsin kunde dö i detta hjerta?

Upprepade gånger utbrast han: "Jag är en fantasiens martyr!" Men hvad är då fantasi? Denna ånga ur sjudande blod och som bildar så underbara skepnader inom hvalfvet af en menniskas hjerna, hvad är hon? Ena stunden Gud, andra stunden frestaren i öknen; än höjden i all dess stjernglans, än djupet med alla dess vidunder. Hvilket förfärligt vexlande sceneri! Det kan hända att man en dag, efter många gäckade förhoppningar, med ängslan frågar sig sjelf, huruvida man icke i detta sceneri blandat in för mycket af sitt eget jag, utan att finna sig vara allt hvad man drömt sig bli. Finner man dertill att man icke beredt sig en säkrare grund och känner sig sakna kraft att söka en sådan, då blir man lätt ett fantasiens rof. Men en martyr blir man icke. Martyrkronan vinnes endast genom strider, men icke för en sjelf som är det lilla, utan för ett annat som är stort och som ger några strålar af sin gloria åt honom eller henne som lidit.

Det var med tanken på dylika fantasiens offer som Pope varnande yttrade: "Drick djupt eller smaka intet!"

Men äfven utan den sorgliga sluthändelsen skulle Herman Bjurstens för tidiga död väckt nedslagenhet hos idkarne och vännerna af den literatur, för hvilken han så mycket arbetat. Man hade vant sig vid att här och hvar, äfven under olika pseudonymer, återfinna hans flitiga penna, till njutning och uppbyggelse för mången. Brist på objektivitet kunde man mot honom anmärka, en brist mest skönjbar i hans romaner, hvilka alla äro så uteslutande barn af hans subjektivitet, att de svårligen låta förena sig med de begrepp erfarenheten af lifvet antagit för giltiga. Hans verser — och lyriker var han väl ändå först och främst — voro, om än icke slösande på någon ovanligare originalitet i tanke eller bild, dock alltid vackra och till känslan talande, något för breda för ämnet ibland, men högeligen läsbara isynnerhet för ungdomen. Enhvar har sin smak, och nog intogos vi för vår ringa del vida mera af hans tillfällighetspoesi, än af hans större skaldeverk. Då kunde han mången gång slå spiken rätt bra på hufvudet, och icke sällan öfverraskades man af en humor så ledig, att man näppeligen kunde derom

tilltro en sångmö, som så i allt annat lade an på det högtidliga.

Han var sina lärjungars förtrognaste vän. Helt naturligt. Det var ju från ömse håll samma ungdomens illusioner, spegel mot spegel, öga mot öga. Så blef han inom det läroverk, der han var anstäld, det poetiska element, som ger lif och behag åt undervisningen, den krydda, som gör de torra men nödvändiga glosorna mottagliga och ljufva.

Med moderlig hand söker nog literaturhistorien vårda sina många barn. Men många räddas dock ej ur tidens hårda händer. Dock synes det oss, som om åtskilligt, äfven af vår olycklige vän, borde kunna reda sig sjelft och bestå, medan så mycket annat försvinner, och till detta slag skulle vi vilja hänföra några af de sånger han förde med sig hem efter sitt sista vistande i utlandet. Flera än en gång ha vi under djupaste rörelse dröjt vid "Två barmhertighetssystrar" i Hôtel Dieu, det stora hospitalet i Paris. Den innerliga ömhet, den allt uppoffrande försakelse, det englalika sinneslugn midt bland plågor och död, som han hos den ena af de två så mästerligt skildrat, ack! hvarföre fick ej en fläkt deraf hugsvalande beröra hans sjuka, grubblande själ?

1 december 1866.

Sven Erikson.

Namnet är gammalsvenskt och allmänneligt, och himlen vete hur många Sven Eriksöner knogat och svettats i skog och mark med ringa lön för mycken möda. Men när tidningarne i maj detta år omförmälde, att Sven Erikson på Rydboholm lagt sina ögon tillhopa efter sextiofem lefnadsår, då fick man på samma gång veta, att han, bondesonen från Marks härad och utan något att börja med, likväl lemnat efter sig fabriker i mängd, underhafvande i tusental och millioner i riksdaler.

För en sådan skapelse af intet erfordras en kraft närmast liknande den, som naturen använder för sina danelser, nemligen tålamodet. Verldsgeniet ligger deri och en fläkt deraf hade tillfallit honom, hvars bild vi i dag framställa. Sven var son till "mor Kerstin i Stämmemad", den första i vårt land, som väfde bomullstyg till afsalu. Från Göteborg köpte hon några bundtar bomullsgarn i sender, hvilket dels väfdes hemma, dels utlemnades till väfning åt omkringboende. Så fann äfven den gamla husslöjden stugan för trång.

Vid aderton års ålder började Sven för egen räkning och på enahanda sätt. Han gick till Göteborg samma väg, han som barn sprungit, och köpte så mycket garn han kunde bära på sin rygg, vände hem och väfde, sålde hvad han väfdt i Borås eller i Göteborg, men köpte nytt garn för pengarna. Allt gick bra, om än i inskränktaste skala och i förhållande till medlens ringhet, och detta bör räknas såsom en förtjenst mer. Walter Scott säger på något ställe: "Att vara god arbetare är icke att göra godt arbete med goda verktyg, utan ett godt med dåliga". — En dag fick Sven ihop så mycket, att han kunde köpa sig en häst. Nu kunde han

åka i stället för att gå, köra i stället för att bära, bomullstyg bort och bomullsgarn hem, och hur han körde, uppkom innan kort välstånd i en bygd, der man förr med knapp nöd kunde lefva för dagen. Så kan man köpa bomull, ingenting annat än bomull och spinna silke ändå. Emellan åren 1830 och 1840 var hans hemväfnadstillverkning störst, ty under denna tid sysselsatte han minst 2,000 personer. Det gifves många slags välgörenhet; men den som ger arbetsförtjenst, han ger mer än silfver och guld, han ger belåtenhet med lifvet, sjelfständighet, aktning för en hvar och för sig sjelf och Guds välsignelse åt alla. — Men liksom Sven och hans mor grundlade handväfnadsindustrien i landet, så blef det jemväl Sven beskärdt att anlägga det första mekaniska bomullsväfveri i Sverige. År 1834 påbörjades Rydboholms väfverifabrik. Derpå följde efter några år Svaneholms väfveri för 300 väfstolar, Wiskafors för 1,000, och Rydahls spinneri med 16,000 spindlar, det senare af ett aktiebolag, hvars största delegare han var. Under dessa år hade han heta strider, än mot konjunkturerna, som ha sina afvigsidor, än mot denna svaghet som då var ett nationalfel, den att icke se längre än näsan var lång och förlora modet derför att vinsten ej står på närmaste hylla. Sven fick ensam draga hela lasset, men han släppte ej skalmarne för det, ty klar hade han för sig sin barnatro, att bara man sjelf ihärdigt håller uti, kommer nog den som skjuter på lasset. Guds hjelp uteblef ej, och framgången, segern var gifven.

Dock glömde han ej för väfstolen en annan ungdomsvän, en som också väfde, väfde randigt, men med all markens fägring och prakt, nemligen plogen; och säden vaggar sina fullmatade ax i trakter, der några år förut haren, jagad, fann mellan hvarje språng en sten att gömma sig vid, eller der ödlan, skrämd, kilade af mellan träskets giftiga tufvor. Men icke nog med kläder och bröd, han tänker ock på själens näring, och han bygger kyrkor för sina arbetare, skolor för deras barn. Tjenstvillig och frikostig mot enhvar, egnar han sig träget åt kommunala bestyr, och han gör mycket för fattigvården, men mest för att göra den obehöflig.

Tidigt gifte han sig med Anna Johansdotter från Storegården, hvilken säkerligen aldrig ens drömt om att bli hustru till en af landets rikaste män, men som, när detta verkligen

inträffade en dag, visst icke fann det konstigare än om det endast varit i drömmen. Deras barn uppfostrades i landtlig enkelhet; tidigt riktades sönernas håg åt anspråkslösa, men gagnande värf, och millionärens döttrar bortgiftes med hederliga landthandlare, och med bokhållare vid hans egna fabriker. Sjelf gick han bland de sina, en vördad patriark, lika okonstlad som när han vandrade med säcken på rygg, vänligt uppmuntrande och upplysande i allt, genomstrålad som han var af arbetets ära.

Verldens store kunna göra sitt land stolt och firadt. Men medborgare, sådana som Sven Erikson, de göra det lyckligt och starkt.

15 december 1866.

August Maximilian Myhrberg.

Man har af major Myhrberg sökt göra en general Langermann. Det är att onödigt rikta fantasien på historiens bekostnad; det är att genast komma i delo med den senares biografer, hvilka redan för 6 år tillbaka skildrat denne utmärkte krigares öden, uppgifvande obestridliga årtal och data, såsom t. ex. födelseåret 1791 d. 27 oktober i Mecklenburg och dödsåret 1861 den 25 Maj i Paris, för att ej uppräkna de många mellanliggande dagarna för hans bedrifter, under ett långt, omvexlande lif.

Men att söka göra en man till mera än han varit, det kan någon gång vara det samma som att göra honom till mindre än han verkligen var. För mannen i ledet, liksom för mannen i spetsen, samma tapperhet, samma mod. Men samma försakelse eller sjelfuppoffring är det icke. Det är ej mannen i ledet, som, i händelse af seger, tar segrens palm. Anföraren, segrande eller besegrad, får ett namn; mannen i ledet oftast intet. "Den obesjungna tapperheten skiljer sig föga från den begrafda fegheten". Detta öde känner man, men ryggar ej ändå. Det är något mer än general, det är något af martyren. Idén, för hvilken man kämpar, blir ens efterverld.

Myhrberg var finne, född i Brahestad den 31 december 1799, således 8 år senare än den verklige Langermann. Hans ungdomsöfningar voro simning och jagt. Det kan vara godt att börja med bäckar och harar; det kommer en väl till pass när man en gång skall till med stora floder och med villebråd af jern. En dag föll han utför en klippa och slog sig stora hål i pannan. Han sade ej ett ord, ändrade ej en min. Men när han satte hatten på och ej fick ner den i pannan, då blef han arg. Det var äkta finskt, ett outplånligt drag af folkkarakteren.

I Upsala tog han kansliexamen; men det var ej med gåspennor och bläck han skulle skrifva. Kansliets stiltje

var ej för honom, och nyss myndig vorden medföljde han ett finskt fartyg till Portugal. Der kom han i handgriplig tvist med sin landsman, skepparen, och sedan denne "fått sin hyra," som det heter, flydde Myhrberg med svenska konsuls hjelp.

Ännu stod verlden i eld och lågor. Folken hade nyss besegrat tidehvarfvets störste och snillrikaste förtryckare, dertill sporrade af löften om frihet och lugn. Men knappt var jätten fäld förrän de gamla monarkierna, såsom vanligt, sveko sina löften och åter lade folken i de gamla bojorna. Snart insåg man allmänt, att man hoppat ur askan för att komma i den vanliga elden och att man endast kämpat för det gamla, som var sämre och vida mer förnedrande. Sjelfva slafven har sin ärelystnad, han lyder helst den mägtigaste af despoter.

Med såren ännu ej läkta efter Napoleons svärd, kastade sig frihetens kämpar i striden mot den gamla hydran, och nära nog öfverallt erbjödo sig tillfällen för ett friskt hjerta och en frisk arm att sluta sig till folkfrihetens sak och kämpa för densamma. I Spanien fäktade man mot den fransk-bourbonska armé, som derstädes skulle återställa absolutismen. Myhrberg stälde sig i ledet under den ädle Riegos fana. gaf två hugg för ett med vanlig svensk frikostighet och finsk envishet. Den som vid ett nederlag icke stupar eller flyr, den blir fånge. Myhrberg blef det och fördes till Marseille.

I denna stad öppnades då en värfningsbyrå för dem, som ville strida för Grekland. Der instälde sig en mängd af Napoleons gamla krigare, som fått smak på blod och icke kunde lefva af vatten och bröd, det enda den segrande reaktionen bestod Europas och Afrikas förra besegrare. Alla dessa "colonels" och "colonels-lieutnants" ville ha plats med den rang de förr innehaft.

"Messieurs, det skolen I få," lofvade general Fabvier, hvilken der stod i spetsen för philhellenerna, "bara vi väl hunnit få manskap... Nå, hvad begär ni?" frågade han derefter, vändande sig till en ung högväxt man med allvarligt ansigte, men som ännu ej yttrat ett ord, "hvad begär ni, monsieur?"

"Musk͏ötten, mon général!" svarade den unge mannen.

"Nå ändtligen *en* soldat!" utbrast generalen, betraktande med välvilja den unge mannen, och från den dagen daterar sig vänskapen mellan Fabvier och Myhrberg.

Så kom han till Grekland, deltog i dess frihetskamp, kämpande i dess blodigaste strider dels i ledet, dels såsom befäl, och när han efter sju år lemnade detta land, medförde han derifrån ett namn, såsom icke blott en af de tappraste, utan äfven som en af de hederligaste och oegennyttigaste, hvilka någonsin trampat Hellas' minnesvärda jord. Der hade några svenskar varit förut, men tyvär, långt ifrån hedrat sitt fosterland. Det blef Myhrbergs uppgift, att icke allenast kraftigt medverka till Greklands befrielse, utan ock att lyfta och upprätthålla det lands anseende och ära, hvarifrån han kom. Han gjorde det; det var en dubbel lager.

Karg i ord, var han icke meddelsam rörande egna bedrifter. Några kunde man dock med ansträngning få ur honom ibland. Sjelf fäste han sig företrädesvis vid minnet af en svår belägenhet, han under detta krig iråkat, men hvarur han nära nog underbart räddades. Efter en dagslång het strid befann han sig, vid nattens inbrott, liggande på slagfältet svårt sårad i ena benet bland döende och döda, på hvilkas förbleknade anletsdrag månen lyste, det kalla skenet öfver ett slocknadt lif. Hastigt stördes dödens och nattens enslighet af röster på turkiska halfmånens språk. Det var hemskare; det var fienden, som nattetid plundrade de fallne och tog med sig deras hufvuden som rof.

“När jag tänkte på de slöa och dåliga knifvar, turkarne för det ändamålet begagnade,“ sade Myhrberg, “då grep mig en känsla af dubbelt obehag.“

Man kan gripas af en sådan känsla för mindre. Men för att befria sig från det dubbla obehag, turkarnes oskicklighet vid dylika vivisektioner måste medföra, laddade Myhrberg sin pistol, lade krut i fängpannan, satte pistolmynningen för munnen och tryckte af. Men det klickade. Icke afskräckt af ett misslyckadt försök, hälde han nytt krut i fängpannan, skakade väl om och skulle för andra gången sätta pistolen för mun, då han hörde steg af hästfötter och i detsamma kände sig öfverriden af en ryttare i grekisk uniform. Ögonblickligen ropade han till denne om hjelp, men förgäfves. Uppretad af denna omenskligbet hos en person, för hvars sak han sjelf gjöt sitt blod, riktade han på måfå pistolen efter ryttaren, och den gången brann skottet af. Några sekunders tystnad.

Myhrberg höll just på att fortfarande för eget behof omladda sitt vapen, då han såg öfver sig hufvudet på samma

häst, hvilken nyss gått öfver honom utan att skada, men som nu utan ryttare nosade på Myhrberg, synbarligen menskligare än ryttaren hade varit. Denna uppenbarelse gaf nytt lif åt själs- och kroppskrafter, och efter många fruktlösa ansträngningar lyckades han slutligen komma på hästryggen, hvarefter han satte hälarna i sin välgörares sidor och det bar af. Hvart? Den klokaste väg en grekisk häst kunde taga, till ett grekiskt fäste, och Myhrberg var räddad.

Efter väl förrättadt värf i Grekland, deltog han i polska frihetskriget år 1831. Om sina bedrifter i Polen iakttog han vanlig tystlåtenhet. Det var blott om svårigheterna vid sin ankomst dit och vid sin färd derifrån han talade någon gång. För att komma dit måste han en natt kasta sig mellan isstyckena i Weichseln.

"Aldrig har jag summit med sådan fart," berättade han; "det var som om jag förts af simgördel, fast det egentligen var österrikarnes kulor som kretsade kring mig."

Efter Polens fall var han som fånge på väg till Siberien, men räddades af en rysk officer som kände hans familj. Ryssen gaf honom en tobakspung, i hvilken fanns en liten rulle. Tobak? Nej, guld. Den sorten dugde också, och en afton trakterade han kossackerna så rundligt, att de förlorade medvetandet af sina dyra pligter här i verlden. Myhrberg kastade sig ånyo i en flod, samm deröfver i kolsvart natt och lyckades att efter otaliga dylika äfventyr komma undan, för att några år derefter åter uppträda i Spanien i kriget mellan Carlisterna och Christinos. Så deltager han i snart sagdt alla de krig, som den tiden fördes, lemnar på alla slagfält droppar af ett blod sjudande för frihetens sak, men kallblodig i farans stund, outtröttlig under de oerhördaste ansträngningar, en kropp af jern, utom när han simmar öfver floder.

Carlistiska kriget slutade, men Myhrberg qvarblef ännu några år i Spanien, uppehållande sig en längre tid hos en gammal rik engelsman, som fattade synnerlig vänskap för honom och med hvilken han gjorde flere resor i detta romantiska land. Det var under en sådan resa som deras diligens, änskönt eskorterad af soldater, anhölls af ett röfvareband, som befalde alla att genast lägga sig framstupa på marken. Myhrberg fattade sina pistoler; men seende eskorten kasta från sig sina vapen och misstänkande förräderi, fann han allt motstånd fruktlöst. De resande, tio till anta-

let, bland hvilka en förnäm lady med tre fullväxta koketta döttrar, skadades ej till lif eller lem, men plundrades alla inpå bara kroppen.

"Det var en syn lika löjlig som ömkelig," berättade Myhrberg, "när vi derefter måste till fots fortsätta vår väg till närmaste by, herrar och damer arm i arm, alla i paradisets drägt, men utan fruktan för förkylning under Spaniens heta sol."

På 1840:talet återkom Myhrberg till Sverige, för att, såsom han ofta uttryckte sig, kämpa mot sin "värsta fiende, overksamheten". Inga turkar, inga kossacker, icke ens ett ordentligt röfvarband! Visserligen sysselsatte han sig med läsning och var i mycket kunskapsrik; men krigets man blir sällan bibliotekets. Slagfälten äro hans favoritvolymer, fast det går vårdslöst till vid uppskärningen. Han försökte sig år 1843 som guvernements-sekreterare på S:t Barthelemy: men äfven bland Antillernas ögrupp mötte han sin "värsta fiende" och kunde ej hållas skadeslös af Vestindiens cigarrer. En tid tycktes Bellona åter småle mot sin son: Polen reste sig ånyo. Myhrberg kallades af polska centralkomitén till Paris och följde prinsessan Czartoryski till Italien, för att organisera de friskaror man väntade derifrån. Men Polen föll innan dess och med detta hans sista hopp att ännu en gång få kämpa för Polens frihet.

Hans likgiltighet för yttre utmärkelse, liksom hans oegennytta, är känd. Några riddarordnar kunde han dock ej undgå, trots allt sitt bemödande. "Det är märkvärdigt," yttrade några år efter grekiska frihetskriget en grekisk general till en svensk korvettkapten, hvilken gerna ville ha och fick Frälsareorden, "det är märkvärdigt att den enda svensk. vi med nöje skulle ge denna orden åt, håller sig undan och ingen vet hvar han fins, och det vackra jordstycke, han här eger, väntar förgäfves sin egare."

Myhrberg hade nemligen, såsom nationalbelöning, fått i Grekland ett större jordområde, men brydde sig aldrig derom, föredragande att lefva i det land, der han icke egde en torfva. Men han fann der en stilla död den 31 mars detta år, omgifven af trogna vänners krets, och han fick en tapper krigares begrafning. Så slutade den siste philhellenen. Det var ett äfventyrarelif, der lifvet äfventyrades alltjemt, men aldrig öfvertygelse, heder och ära.

13 april 1867.

Abraham Mankell.

Abraham Mankell har utgifvit en hel hop böcker: *Medeltidens skådespel*, *Sveriges tonkonst*, *Berättelser ur kyrkomusikens historia*, *Musikens historia* (3 delar) m. fl.; han har komponerat messor och kantater för kyrkan, visor och sånger för skolorna, synnerligen hemmastadd i allt som tillhör kyrkomusiken ända från medeltidens munk-cell till reformationens götiska dôm; han har åldrats vid orgelns brus; dess toner voro de sista han hörde på jorden.

Hans författarskap lemnades ej obelönt. Pris i svenska akademien, mer än ett fjerdedels sekel ledamot af den kungl. musikaliska, och han hugnades dertill med riddarstjernor och guldmedaljer, oberäknad annan smärre kunglig grannlåt. Starkare själar än hans ha icke försmått dessa "fåfängans drickspengar", såsom Laboulaye uttrycker sig.

Men var han riddare, så var det också mången som slog sig sjelf dertill på hans bekostnad. Man påstod att han plagierade väl mycket, och är det sannt, så delar han detta öde med vida större författare.

Det finnes dock *en* förtjenst, som ingen kan fråntaga Abraham Mankell, en stor förtjenst, ty det är något af reformator deri. Den är glömd nu, den är också öfver fyrtio år gammal. Hvar äro vittnena från en tid så långt tillbaka? Flesta ha laga förfall. Några återstå, och bland dem författaren till dessa rader.

Hur stod det till med sång-undervisningen i Stockholms skolor före år 1823? Hvilka ledde den då? Församlingarnes kantorer. Men dessa kantorer voro korister vid kungl. teatern. Deras öde var beklagansvärdt. Kormästaren Wickström, förfärlig i åminnelse, lefde och regerade då. Han slog takten och på samma gång eleverna. Den tiden handkraft i allt. Och hur uselt voro ej de stackars kori-

sterna aflönade! Var undervisningen handgriplig, så var lönen knapphändig.

Man kan lätt föreställa sig hvad det skulle bli, när dessa korister, i sin ordning lärare, intogo sångklassens kateder, en hvar en Wickström i smått, men tillräckligt stor för den ungdom, som kom under hans makt. Stämgaffeln i ena handen och käppen i den andra. Sången, sferernas språk, tolkad af demoner!

Liksom konskriptions-skyldiga, för att undgå krigstjenst, icke sällan stympa sina lemmar, så stympade många af skolungdomen sin röst, när de skulle profsjunga för en sådan lärare; de sjöngo så förtvifladt falskt som möjligt, för att visa att de icke hade öra hvarken för sångens ton eller för sångmästarens fingrar. Musiken, som var antikens yppersta bildningsmedel, höll på att alldeles gå under i skolor, enkom öppnade för antikens språk.

Då hände sig en dag — det var år 1823 — att en främmande herre inträdde i sångklassen af Klara trivialskola. Han var ung, knappast tjugoett år, spenslig växt, näsan krokig och något befallande men det var mildt blått i blicken och något af rosenskimmer kring mun.

“Jag heter Abraham Mankell,“ började han med en lindrig utländsk brytning, “och jag är tillförordnad sånglärare här i skolan.“

Vi spände våra ögon i mannen. Den der ser ej farlig ut, tänkte vi, motseende en gladare framtid. I stället för ferlan drog han fram ett litet häfte, innehållande några bitar ur musikens teori, lättsmälta för alla. När han gått, längtade vi efter honom som efter en äldre kamrat och vän. När han återkom, voro alla bänkar i sångklassen besatta, ingen skålkade mer, alla kunde vi det lilla häftet utantill, och hvad vi ej förstodo förklarade han så, att det nära nog var ett nöje att icke förstå, för att få höra hans förklaring.

Icke sällan följde vi honom alla till hans port. Han tycktes ha lika roligt som vi; Gud vet om vi inte lekt hök och dufva tillsammans. Sångklassen blef slutligen så öfverfyld att vi nära nog qväfdes; men lärarens hjertligt friska föredrag gjorde att vi andades lika lätt som under öppen himmel.

Ofta kom han med ett litet två- eller fyrastämmigt stycke, som han enkom för oss komponerat. Franzén,

skolans eforus den tiden, hade skrifvit orden dertill. Då blef det högtid i skolan, må ni tro: tungor och hjertan smälte samman.

En dag kom han med en stor lakerad tébricka, utan tékoppar likväl. Det var något att se: en stor krans af gula och röda tulpaner och midt i den en bukett rosor i skärt och hvitt, allt liksom lefvande på sin svarta grund.

"Jag fick den färdig nyss," sade sangläraren, "och skall bära bort den efter timmans slut."

"Färdig nyss! hvem har lakerat den då?"

"Jag."

Vi stirrade med förvåning på läraren. En sånglärare som lakerar! en lärare handtverkare!

"Ni vet då inte, mina gossar," upplyste han, "att hos flera af gamla tidens kulturfolk hvarje skolgosse, äfven af den rikaste och förnämsta familj, måste lära sig ett handtverk."

Det visste vi ej. Och ändå läste vi två gamla kulturspråk, proppade i våra hufvuden latinska och grekiska glosor. Ack! om man fått något mindre af dessa och något mera af de gamles seder och bruk. Aktningen för arbete af hvad slag som helst skulle då tidigt ha slagit rot, det andliga högmodet qväfts i sitt frö, denna utväxt som vanpryder och förvirrar menskligheten.

Så gaf denne lärare sina lärjungar, utom sitt ämne, alltid något bredvid, något som öppnade deras ögon för andra förhållanden i lifvet, gaf dem, med ett ord, föreskrifter så i musik som i dygd, sjelf en värdig representant af båda.

Musikaliska sällskapet i Stockholm den tiden hvilade på något aristokratisk grund. Mankell bildade ett nytt, drog till sig amatörer af begge könen och af alla samhällsklasser, och så öppnade han denna serie af andliga konserter i Klara kyrka, som på sin tid spred så mycket behag och hugsvalelse inom vår musikaliska verld. Vid alla dessa tillfällen fick skolungdomen vara med och deltaga i kören. Så uppmuntrades dess håg och förädlades dess smak. Hur lyckligt att tillsammans med de äldre få återgifva stora mästares verk och derigenom äfven få sin anpart af det skönas uppenbarelser på jorden!

Klaras sångklass blef snart ett föredöme för andra skolor. Mankells tid räckte till för att äfven gå dem till-

handa med upplysning och råd, under det han sjelf tog om hand undervisningen på Stockholms Gymnasium. Denna vigtiga reform är Mankells största förtjenst, och det är just den som man först och mest tycks ha glömt. Men hur ofta tänker man väl på roten till den blomma, som fägnar oss med sin färg och sitt doft!

Det milda småleendet kring den gamle lärarens mun, oföränderligt ända in i hans sista stunder, tycktes visa att han sjelf glömt andras glömska af det bästa han uträttat.

21 november 1868.

August Blanches begrafning

firades den 8 Dec. 1868 med en imposant högtidlighet, till hvilken vår hufvudstad säkert icke tillförene sett något motsvarande, och hvilken kan betraktas icke blott såsom en gärd af sorg och saknad från en vänkrets, sådan som få, om ens någon, egt den, utan äfven, och isynnerhet, såsom en hyllning åt den offentlige mannen och de stora principer, hvilkas snillrike och outtröttlige förkämpe den bortgångne varit.

Från sorgehuset, der den aflidne stått på bår, fördes kistan af kompanichefer vid Stockholms skarpskytteförening och öfverbefälhafvaren för Österhanninge skarpskytteförening till den med fyra hästar förspända likvagnen. Kistan, af ek, var öfverhöljd af kransar och blommor. Öfver plåten vid hufvudet hvilade en lagerkrans, inuti hvilken var af immorteller bildadt namnchiffret *A. T. B.*

De afdelningar af sorgetåget, som skulle gå framför likvagnen, hade på förhand ordnat sig och utgjordes af: ett kompani skarpskyttar under gevär, formeradt på troppkolonn; Stockholms skarpskytteförenings samtliga för tillfället sammanslagna musikkårer, företrädda af en tamburmajor med sorgklädd staf; Stockholms skarpskytteförenings fanor, en hvit fana i midten och två blågula fanor på hvardera sidan, alla sorgklädda; vidare följde såsom fanbetäckning åter ett kompani skarpskyttar under vapen, likaledes formeradt på troppkolonn; derefter de medlemmar af skarpskytteföreningens styrelse, som icke för särskilda uppdrag befunno sig vid andra afdelningar af sorgetåget, samt derefter öfriga skarpskyttar utan vapen, ordnade fyra i hvarje led. Till dem slöt sig en deputation från Upsala skarpskytteförening, af hvilken den aflidne varit hedersledamot. De i tåget del-

tagande skarpskyttarnes antal uppgick till omkring 1000 man. Närmast derefter följde medlemmar af hufvudstadens sångföreningar, till ett antal af ett par hundra personer, företrädda af Stockholms allmänna sångförenings baner och Folksångföreningens fana, båda behängda med sorgflor.

Klockan var några minuter efter ett då tåget satte sig i rörelse, dervid musikkårerna spelade Randels sorgmarsch, hvarmed de fortforo med få uppehåll under hela vägen till Nya Kyrkogården. Närmast efter likvagnen, som omgafs af tolf skarpskyttekompanichefer, följde den aflidnes slägtingar i vagnar samt dernäst typografiska föreningen, med sitt florbehängda banér i spetsen. Vid Ladugårdslands torg slöto sig Stockholms Arbetareförening, företrädd af dess standar, samt Stockholms handtverksförening till tåget.

Ett stort antal af den aflidnes enskilda vänner inom alla samhällsklasser, bland dem en myckenhet vetenskapsmän, konstnärer, skriftställare och embetsmän hade samlats å Blanchs café och slöto sig der till sorgetåget. I främsta ledet inom denna afdelning, som tog plats emellan slägtingarnes vagnar och arbetareföreningen, syntes hufvudstadens representanter i andra kammaren. Det ofantliga tåget afslöts slutligen af en ändlös fil af vagnar, med vänner och beundrare till den aflidne, hvilka samlat sig vid Nybrohamnen,

Sålunda fullständigt ordnadt, upptog sorgetåget en sådan utsträckning, att detsamma icke från någon punkt under vägen kunde på en gång fullständigt öfverskådas. Då têten deraf befann sig uppe i Kungsbacken, hade den sista filen ännu knappast börjat vika in på Drottninggatan från Klara Bergsgatan. Man torde kunna skatta de i sorgetåget deltagandes antal till omkring 3000 personer. Att ens ungefärligen beräkna deras antal, hvilka såsom åskådare deltogo i denna begrafningshögtidlighet, är deremot omöjligt. Men tager man i betraktande, att längs hela den långa vägen, ända från sorgehusets port vid Ladugårdslands tullgata till Norr tull, tåget framgick genom tätt packade skaror, att alla fönster längs vägen voro uppfylda af åskådare, och att på Nya kyrkogården en oräknelig menniskomassa var församlad, kan det utan öfverdrift sägas, att största delen af hufvudstadens invånare deltog i högtidligheten. Då kistan passerade, sågos på mångfaldiga ställen männen blotta sina hufvuden.

När têten af tåget kommit ofvanför Kungsbacken, skilde sig den främsta skarpskytteafdelningen från detsamma och ryckte i forcerad marsch förut till kyrkogården för att öppna väg för processionen och omsluta den med en tillfällig inhägnad omgifna platsen kring grafven. Öfriga skarpskytteafdelningar bildade, efter hand som de framkommo, haie längs vägen från kyrkogårdsgrindarne till grafstället, som är beläget till venster från grindarne helt nära staketet utåt landsvägen och bredvid den grift i hvilken Blanche för tio år sedan begrof sin djupt sörjda moder.

Sedan likvagnen framkommit fördes kistan från densamma till grafven i samma ordning, som hon förts ur sorgehuset. Då kistan passerade de paraderande trupperna, skyldrades gevär, fanorna och banéren sänktes och tjenstgörande befälet gjorde stor salut. Musikkårerna, sångarne, och för öfrigt så många af processionen som kunde rymmas, togo plats inom den ofvannämnda inhägnaden. Sorgmarschens toner fortforo att ljuda tilldess alla hade ordnat sig.

En djup, högtidlig stillhet rådde då kistan sänktes i grafven. I detta ögonblick uppstämdes första versen af psalmen n:o 452: “Jag går mot döden, hvart jag går“, hvilken utfördes unisont med ackompagnement af musikkårerna. Kyrkoherden Lindsten förrättade jordfästningen och höll ett enkelt och värdigt tal, tecknande i några korta drag den bortgångnes lif och personlighet. “Få personer,“ sade han, “hafva varit utrustade med så stora andliga gåfvor, som den nu hädangångne, hvilken vi med sorg och saknad visa den sista tjensten, och få hafva så väl förstått till Guds ära använda dessa gåfvor. Målet för hans verksamhet var att väcka till lif och befrämja allt sannt och godt till ett älskadt fosterlands ära, förädling och upplysning. Han arbetade troget till sista ögonblicket och utsådde på det andliga lifvets åker ett godt utsäde, som i kommande tider skall bära frukt och välsignelse.“

Efter detta tal afsjöngs andra versen af nämnda psalm.

Derefter trädde chefen för nionde skarpskyttekompaniet dr August Sohlman upp på kanten af grafven och talade i ungefärligen följande ordalag:

“Hvi ljuda i dag sorgmarschens toner? Hvarföre står den vapenrustade ungdomen, emot vanan, med sänkta hufvuden och med vemod i blicken? Hvarföre äro fanorna behängda med sorgens symboler? Har en kämpe fallit? Ja, i

sanning en kämpe god! En kämpe för allt ädelt och skönt, för rätt, frihet och fosterland!

Det förr så rika och varma, nu kallnade hjerta, som vi nyss sänkt ned i den mörka mullen, tillhörde en tapper stridsman, en ädel hjelte. Han skulle långt före detta kunnat hvila på sina lagrar och njuta af en välförtjent ro; men han kände, att det högre och verkliga lifvet är strid; han lade derföre aldrig ned de blanka vapen, med hvilka han tidigt hade infunnit sig på de offentliga meningarnes valplats, och han förde dem intill det sista med en aldrig svigtande kraft och entusiasm.

Nu är hans fälttåg slutadt med seger och frid. Se — sjelfva detta ändlösa liktåg, hvartill vår hufvudstad näppeligen sett någonting motsvarande, det liknar ju nästan, oaktadt sitt allvar och sin stillhet, ett triumftåg. Men dess dimensioner och betydelse växa ännu mera, då vi tänka oss de otaliga skaror, som, befinnande sig fjerran härifrån, dock äro här närvarande med sitt hjerta, med sitt innerliga och djupa deltagande. Det svenska folket bringar genom uppriktig saknad den bortgångne en gärd af hyllning. Men vi stockholmare, bland hvilka han närmast lefde och rörde sig, vi känna förlusten mera personligt; och vi skarpskyttar, som stå till honom i så stor, outplånlig tacksamhetsskuld och som i så hög grad utgjorde föremål för hans kärlek, glädje och hopp, vi göra anspråk på att stå bland de närmaste i sorgen, vi känna oss så som hörde vi till hans familj.

Ack! sorlet omkring grafven är likgiltigt för den stille slumraren dernere; det är likgiltigt för anden, som sväfvar i högre och ljusare rymder. Men för vår egen skull kunna vi ej skiljas härifrån, utan att ge luft åt vårt hjertas känslor, utan att i denna högtidliga stund samla våra tankar i kärleksfull erinring och allvarlig betraktelse.

Skulle vi söka efter ett par ord, som kunde i största korthet beteckna August Blanches hela väsen, så skulle vi kunna säga, att han var lika *snillrik* som han var *god*. Hans snille låg i hjertat, nästan ännu mera än i hufvudet. Hans hjerta var fullt af kärlek och ömhet. Allt ifrån sin barndoms dagar sympatiserade han lifligt med dem, på hvilka ödets hand hvilade tungt, med de svaga, de lidande, de nödstälda. Det var denna kärleksfullhet, som utgjorde den innersta kärnan i hans humor såsom scenisk och novellistisk

författare; det var den, som gaf den lågande entusiasmen åt hans öfvertygelse såsom offentlig man; det var den, som ännu under hans senaste lefnadstid gaf ungdomens fröjdfulla friskhet och kraft åt hans ord och skrifter. Då han egnade sig åt kampen för framåtskridandet, för den nya tidens idéer om rättvisa och humanitet, så var det icke på grund af teoretiska spekulationer; det var icke heller en tom själs leda vid det närvarande, som dref honom dertill. Nej, det var kärleken — en stark och glödande menniskokärlek. Hatets och illviljans passioner voro för honom främmande. Han hatade icke jordens mäktiga — såsom en och annan i fåvitsko trott; ja, jag skulle väl kunna säga, att han hatade icke en gång sjelfva förtryckarne, äfven om han sade och trodde det; nej, men han älskade de förtryckta, de lidande; han led med dem, han gjorde deras sak till sin. Han ville så gerna, om möjligt vore, se alla lyckliga.

Det är klart, att ett sådant väsende och ett sådant sträfvande, stödt och uppburet af de rikaste och älskvärdaste snillegåfvor, skulle framkalla sympatier. Folket kände, att det i honom egde en verklig vän. Hvar och en, som egde hjertat på rät a stället och som med honom kom i beröring, anslogs sympatetiskt af en så ädel och älsklig natur. Få menniskor torde ha egt så många verkliga vänner som han. Han blef utan tvifvel den populäraste man i vårt land. Och han älskade denna popularitet, han gladde sig deråt, icke af sjelfviskhet och för dess egen skull, ty han visste mer än väl, liksom den store britiske skalden, att

> ett vacklande och farligt boningshus
> har den, som bygger uppå hopens ynnest:

men han älskade denna popularitet derföre, att han kunde lägga den med i vågskålen, då det var fråga om initiativ till och befrämjande af stora och vigtiga allmänna angelägenheter, ädla och framtidsrika idéer.

Detta ådagalade han på mångfaldigt sätt; på senaste tiden, bland annat, i fråga om den frivilliga folkbeväpningsrörelsen i vårt land. Hvilka skatter af vältalighet, af uppmuntrande och understödjande välvilja, af outtröttligt nit, har han icke offrat, för att befrämja denna rörelse, af hvilken han hoppades så mycket för fosterlandets framtida frihet och sjelfbestånd. Och med hvilken innerlig glädje såg han icke de fråmsteg saken gjorde! Huru strålade icke

hans öga, då han med aldrig tröttnande uppmärksamhet åsåg de frivilliga skarornas manövrar och öfningar på fältet!

Sjelf icke genom barn och afkomma sammanknuten med den uppväxande generationen, älskade han dock den raska ungdomen varmt och innerligt, och skarpskyttarne — ja dem betraktade han snart sagdt som sina adoptivsöner. Och de å sin sida omfattade honom med ett förtroende och en tillgifvenhet, som aldrig kunde svigta. De skola gömma minnet af honom bland det käraste de ega. För deras hågkomst skall alltid stå lefvande bilden af den ädle, uttrycket i hans blick och hans af hänförelse lågande ansigte, då han talade till dem bevingade ord, manande dem att tänka på framtiden och att bereda sig, för att kunna stå som en trofast riddarvakt för hem och härd, för frihet och fosterland.

Nu stå vi, en djupt sörjande hedersvakt, vid grafven; men sorgen har ingen bitterhet. Hans död kan synas för tidig för vår kärlek, för tidig för den ungdomliga värma, som ännu lifvade hans hjerta, för tidig med afseende på allt godt och skönt, som han ännu skulle kunnat åstadkomma; men den var icke för tidig för den himmelska kärlek, som väljer dag och stund. Blanche var, icke blott i sällsynt grad en god och ädel man; han var ock i sällsynt grad en lycklig man. Han var lycklig i sitt lif, ty han kunde med stor framgång verka för stora idéer och hans menniskoälskande hjerta gaf kärlek och fick kärlek tillbaka. Han var lycklig i sin död, ty han fick gå bort utan aftynande och långvariga smärtor, midt under en nationalfests brusande jubel. Då man förnimmer, att ett rikt och ädelt hjerta så der plötsligen upphört att klappa, då synes döden icke såsom en hemsk och förskräckande mordengel; det är som om evigheten helt oförmodadt och stilla böjt sig ned, för att upptaga det jordiska uti sig.

Det börjar redan skymma omkring grafven och stilla skuggor breda sig i den tidiga vinterqvällen. Men *han* vet icke mera af skuggor och mörker; han lefver nu i evighetens klara dag, han har undan tidens många klippor och skär nått den säkra hamnen, han har landstigit på den sanna frihetens välsignade strand. Frid öfver hans stoft, välsignelse öfver hans minne! Må vi åt detta minne här snart resa en vård, som kan åt kommande generationer säga, huru kär han var för oss och huru varmt han älskade sitt fosterland.

Sedan dr Sohlman slutat, framträdde dr *Harald Wieselgren* och erinrade om huru August Blanche i tre årtionden tillhört den svenska pressen osh literaturen. Hans namn dör aldrig, så länge det svenska språket talas, och ville dr Wieselgren derför i literaturens och pressens namn nedlägga en krans på den aflidnes stoft.

Derefter talade hr *Adolf Hedin* å Stockholms arbetareförenings vägnar och i dess namn:

Stockholms Arbetareförening har äfven ett ord och en lagerkrans vid griften.

Så lyder ur den fornromerska häfda- och minnestecknarens mun ett tänkespråk: *Qvinnorna anstår det att sörja, männerna höfves att minnas.*

Om till någon, må de orden synas talade till oss, den trägna mödans söner — sene att mottaga intryck, skygge att lägga dem i dagen, men trogne att dem bevara, när vi pröfvat deras halt. Och likväl, här stå vi alla, alla i de sörjande qvinnornas led kring den förtidiga graf, som bäddats åt August Blanches, arbetarevännens, stoft!

Först lefnadstecknaren, som på något afstånd skådar sitt föremål, skall förmå att med full rättvisa uppskatta och erkänna hela betydelsen af den sköna lefnadsbana, på hvilken vi med tårfylda ögon blicka tillbaka. Också vittnar ju här, vid den än ej igenmyllade grafvens rand, raden af minnestalare om detta lifs mångsidiga rikedom. Dock stå redan nu de stora, allmänna dragen så klart tecknade, att ingen eftertid skall finna något väsentligt att tillägga till den bild, som samtiden förevigar på sin historias blad.

Verldshistoriens "röda tråd", hufvudådran i den menskliga utvecklingens ström såg August Blanche i de demokratiska idéernas framåtgående välde, som vidgas och stärkes i den mån de sjelfva renas och klarna. Styrkan af det stigande ljus, som faller öfver mensklighetens timliga skådeplats, mätte han efter den växande graden af den rätt, *personligheten* vunnit i ett samhälle. Och denna hans politiska verldsåskådning var ej blott hjertats tro — ett hjertas, der menniskokärleken hade rum beredt för enhvar af qvinna födt. Hon var ock tankens och forskningens förvärf och mognad i lifvets skola.

Häraf bestämdes hans verksamhet i alla dess grenar: hans hela lefnad var en vapenfärd på det slagfält, der det sanna folkväldet genom segrar, genom nederlag tränger fram mot sitt mål. Derför hemtade han ur folkets undangömda lif bilder, som ej skola blekna, så länge ännu en tunga talar vårt svenska språk. Derför ljungade i den politiska pressen, såväl som i riksförsamlingen, hans rena klinga mot hvarje fördom, hvarje egennytta, som i samhället vilja se ett hus med några herrar, men många barn och många tjenare. Men hans valspråk var ej blott: *lika rätt för alla;* minst glömde han att tillägga: *för alla lika pligt.* Och derför ville han, till skydd för hem och härd, ett folk i vapen.

Tystnat har denna vältaliga röst, som i medborgares sinnen sådde frihetens flammande säd. Det klappar ej mer, det brinnande hjertat, vid hvilket ett folk eldades för sin ära. Kall är den trofasta hand, som torkade nödens tår. Och i nästa ögonblick ligger han vissnad i mullen, kransen, de sörjande sänkt på hans kista. Men minnet, det trogna, har tagit hans lefnads bedrift i förvar. Lik den thebanske härföraren, kunde han visa på ett verk, som är mer än son och dotter: och lik denne, i dödsminuten, kunde han glädas att dö obesegrad.

Må det lefvande minnet af den hädangångne varda en föresyn, som aldrig skymmes, i stundens äflan, för egenviljans småsinnade håg. Kraften att verka, som han, föll blott på ett fåtal dödliges lott. Men i *ett* kunna vi alla följa honom efter: i uppoffrande kärlek till de idéer — den sanna. folkliga upplysningens, frihetens, rättens — som voro hans ledstjernor genom lifvet. Och detta är det största: ty störst är kärleken.

Derefter uppträdde hr *Demontowicz* för att med några ord på tyska tolka de polska landsflyktingarnes känslor:

Ej en främling tillhör det, att tolka en stor nations smärta; ej anstår det en främlings hand att i den af fosterländska blommor virade kransen infläta en främmande blomma. Män, mer berättigade och mer värdiga, hafva gjort det; min uppgift här är en annan.

Der kom en gång en biltog skara till detta gästvänliga land. Ändlös sorg tyngde på främlingarnes hjertan, deras förhoppningar voro krossade, i deras barm fanns ej rum för tröst. Och August Blanche var en bland de

förste att tillropa dem: välkomne, att kärleksfullt ta del i deras smärta, att egna dem broderlig hjelp. I desse biltoges, mine landsmäns och kamraters, namn står jag vid hans graf, för att aflägga vittnesbörd om vår outplånliga skuld till den hädangångne välgöraren, för att bringa honom vårt sista farväl.

Ädle! Oförgätlige! Hur länge och hvarthän ödet än leder de landsflyktiges steg, skola vi i våra minnens förbundsark öfverallt föra med oss din dyra hågkomst, och en gång i vårt befriade fosterland på tacksamhetens altare bevara ditt namn.

Hvila i ro, du ädle kämpe för rätt och sanning! Polens högsinnade vän — lef väl!

Slutligen beträddes grafkullen af hr *F. Hedberg.* Äfven den enskilda vänskapen, sade han, hade det blifvit förunnadt att vid grafven gifva uttryck åt de känslor, med hvilka en oräkneligt stor vänkrets nalkades denna grift. Hr Hedberg tolkade dessa känslor i följande skaldestycke:

Vid grafven stå vi
Farväl att säga;
Till grafven gå vi
Att friden ega,
Och skrankor alla
Vid grafven falla,
Hur fast de stå, —
Från landen, hafven,
Vi gå mot grafven
Hvarthän vi gå.

Vid grafven talar
Blott sannings tunga
Dess näktergalar
Ej smicker sjunga.
När dit vi träda,
Vi oss afkläda
Hvart stoftets band
Och arma, rika,
Stå alla lika
Vid grafvens rand.

Vid grafven tiger
Det lömska pratet,
Till grafven stiger,
Förmildradt, hatet,
Der löses smärtan
Hos trogna hjertan
I stilla gråt;
Dit följa vänner,
Dem sorgen bränner,
Den döda åt.

Från tidens bölja
Till fridens rike,
I dag vi följa
En af de rike.
Och om man frågar
Der skaran tågar:
Hvem sörjes så?
Går svar ur ringen:
En vän som ingen.
En man som få.

En skald som sjungit
Hvad skönt han ville,
I slag som klungit
Af kraft och snille.
En skald som målat
Hur ljuset strålat
I stoftets vrår;
Hur löjet njutit
Och sorgen ljutit
Sin tysta tår.

En man, jemt redo
Att hjelp beskära
Åt dem som stredo
För ljusets ära!
En man med sinne
För fädrens minne,
För tidens kraf;
En man som ärligt
Allt skönt och herrligt
Sin kärlek gaf.

En man med hjerta
För folkets strider,
För folkets smärta
I alla tider.
Som varm lik solen
Från talarstolen
Har slungat fram
Idéers skara —
Om ock med fara
För seklers dam!

En man som glömmes
Först sent i norden,
Fast nu han gömmes
I mörka jorden. —
Med kraft ej mattad,
Af döden fattad,
Blef kallt hans bröst,
Förr'n känslan svalnat
Och elden falnat
I lifvets höst.

Snart bäddad är han
Innunder kullen,
Tyst bördan bär han
Af kalla mullen,
Men vår skall komma
Och locka blomma
I dagen opp,
Ur rika hjertat
Af sorg ej smärtadt,
Ej tändt af hopp!

Och vi, som tiden
Än velat spara
För mödan, striden,
Och segrens fara;
Vi, som från griften
Till nya skiften
I lifvet gå,
Som han vi stånde,
Som han vi månde
Vårt orlof få!

Ty efter mödan,
Som målet hinner,
Dom öfver dödan
I stjernskrift brinner
På nordens himmel,
Trots stundens hvimmel,
Och lyder så:
I lust och smärta
Ett bättre hjerta
Skall aldrig slå!

Och nu må ljuda
Den sista sången,
Farväl vi bjuda'
För sista gången!
Farväl! sof stilla
Från lifvets villa
I jordens famn!
Ditt land skall gömma,
Och aldrig glömma
Ditt ädla namn!

Ett sakta bifallssorl brusade genom mängden då hr Hedbergs manliga, af rörelse vibrerande, stämma tystnade. Denna bifallsyttring, som, trots stundens och rummets allvar, ofrivilligt frambröt öfver allas läppar, var det första ljud, förutom talarnes röster och sångens toner, hvilket afbröt den högtidliga tystnad, som herrskat bland den ofantliga menniskomassan, och hvilken utgjorde det vackraste vittnesbörd om den sinnesstämning och de känslor, med hvilka man omgaf denna grift.

Sångkören uppstämde härefter Geijers: "Stilla skuggor breda sig i qvällen". När sången tystnat framträdde många bland de närvarande, bland dem ett stort antal damer, till grafven och öfverhöljde kistan med kransar och blommor. Efter några ögonblick ljödo åter sorgmarschens toner, och skarorna upplöste sig i en ändlös menniskoström, som nu böljade åter till hufvudstaden.

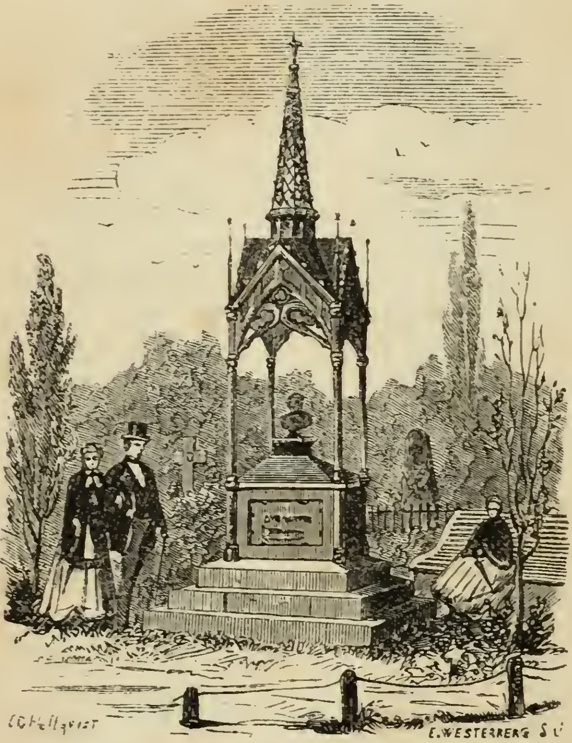

August Blanches grafvård på Nya kyrkogården.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PT 9735 A16 1872
Blanche, August Teodor
Minnesbilder

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 16 27 04 04 013 1